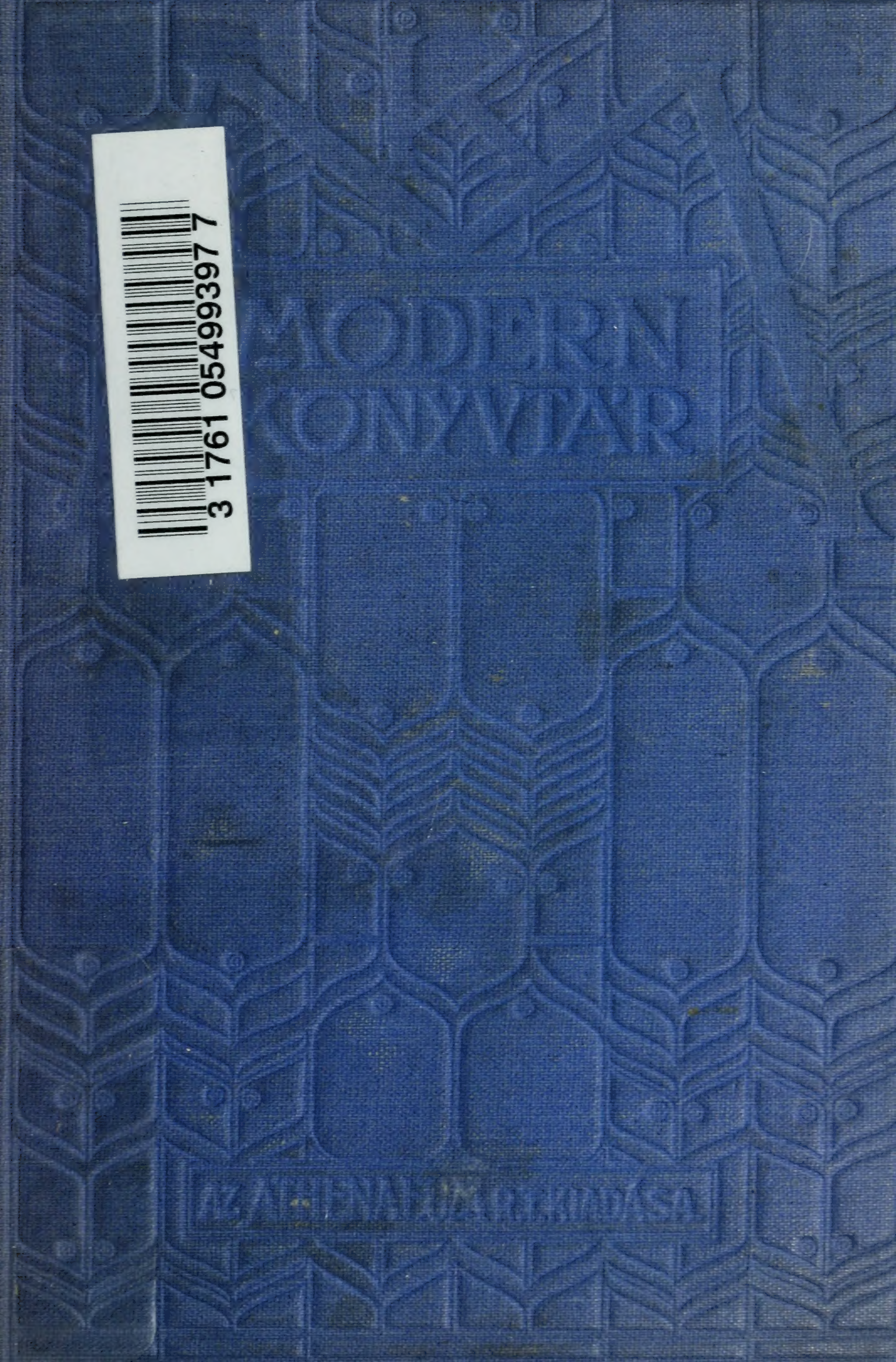

MODERN KÖNYVTÁR

AZ ATHENAEUM R.T. KIADÁSA

3 1761 05499397 7

2~

VELUT ARBOR ÆVO

Presented to the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO

by

PROFESSOR GEORGE BISZTRAY

MODERN KÖNYVTÁR

▪ ▪ ▪

MAGYAR SZINMŰIRÓK

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY: 26
A' ÖZVEGY KARNYÓNÉ
GERSON DU MALHEUREUX

GARVAY ANDOR: A PÉNZ. 27-28
EGY SZOBA-KONYHA

LENKEI HENRIK ÉS SZILÁGYI GÉZA:
MÁJUSI FAGY
51-52

AZ ATHENAEUM IROD. ÉS
NYOMDAI R.-T. KIADÁSA

BUDAPEST, VII-IK KER.
RÁKÓCZI-ÚT 54. SZÁM

4.

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY

A' ÖZVEGY KARNYÓNÉ S KÉT SZELEBURDIAK

GERSON DU MALHEUREUX
VAGY
AZ ÖRDÖGI MESTERSÉGEKKEL
TALÁLTATOTT IFJÚ

KÉT VIGJÁTÉK

MODERN KÖNYVTÁR
SZERKESZTI GÖMÖRI JENŐ
26. SZÁM
BUDAPEST, 1911
POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA KÖNYVKERESKEDÉSE

Költeni annyi, mint itélőszéket
tartani önmagunk fölött.

(IBSEN)

A szerkesztő minden jogot fentart magának

LIBRARY
APR 6 2000
UNIVERSITY OF TORONTO

A Modern Könyvtár 1910. június havában indúlt meg

A MODERN KÖNYVTÁR SZERKESZTŐSÉGE:
VIII. KERÜLET, VAS-UCCA15/b., I. EM. 18.
TELEFON: 6—89

A' ÖZVEGY KARNYÓNÉ S KÉT SZELEBURDIAK

VIGJÁTÉK HÁROM FELVONÁSBAN

(1799.)

JÁTSZÓ SZEMÉLYEK.

KARNYÓ, egy idős kalmár.
KARNYÓNÉ, ennek felesége.
SAMU, ezeknek fia.
LÁZÁR, kalmárlegény.
TIPPTOPP, } szeleburdiak.
LIPITLOTTY, }
KURUZS, egy személyben doctor, borbély, kiromantista, zsibvásáros, poeta és kosárfonó stb.
BORIS, Karnyóné szobaleánya.
TÜNDÉR.
TÜNDÉRFI.

A játék esik Kanizsán a Karnyóné boltjában.

ELSŐ FELVONÁS.

I. JELENÉS.

Samu és Lázár.

SAMU: Lázár deák, vigyázzon!

LÁZÁR: Uhm! vigyázzon, az ilyen bolond ember hogy vigyázzon? csak mindég eszed nincs, csak Samu, no Samu menjen pokol s....be, én csak olyan bolond, mint kend nem bolond.

SAMU: No no Lázár, hisz az oskolába is csak így teszek én, egye meg kend ezt a körtét — én nem haragszom.

LÁZÁR: Én pedig harangoszom. Samu, csak mindég Samu, kitakarodjon a botyábú, virga a' gyereknek, osztán meg meg — más.

SAMU: Kennek kezdték — a maga fiának mondja azt — azt mondta asszonyám, hogy adjon a boltból ruhát a kocsisnak, meg annak az úrnak, ki hozzánk jár.

LÁZÁR: Melyik az a hozzánk jár? zördög tudja, az is hozzánk jár, másik is hozzánk jár, mind a világ csak itt jár, melyik az a hozzánk jár?

SAMU: Ha tudja, miért kérdezi; azt mondta asszonyám, hogy a kocsisnak adjon két muselin köpönyeget, nyakbavaló keszkenőnek 8 rőf pukovai posztót, kalapra 20 rőf arany sujtást, nadrágra egy bokor structollat, egy pár nádmézet, egy süveg narancsot; annak az úrnak pedig, a ki hozzánk jár, egy pár gatyára való bélést, újas puszlinak való házi vásznat, s ezeket írja fel a jegyzőkönyvbe. Azonkívül pedig nékem adjon kantusnak való patyolatot, asszonyámnak pedig, minthogy kevés esze van, küldjön egy fabábot, meg egy magába felállót, hogy játszon vele a bolond.

LÁZÁR: Hahaha! mi a menkű Samu, magába felállót? hahaha! az asszonynak, hahaha! faláb is kell, azzal lehet kicsint játszani, hahaha! bizony bolondnak mondasz te Samu, hahaha! hogy adhassam én azt neked? csak menj vissza, menj vissza, te kicsin bolond vagy, én nem kicsin.

SAMU: Én nem vagyok olyan bolond mint — asszonyám jön.

II. JELENÉS.

Karnyóné és az Előbbiek.

KARNYÓNÉ: Jaj bizony tán a Kolompár Nánival mulatott a Lázár, hogy olyan jó kedve van? Csoetó Lázár!

LÁZÁR: Csoetó bizony. Az a tatár látott 8 rőf posztóból nyakravalót, a Samuka olyan comissiót parancsol az asszonynak, hogy a bizony hallottam. Csak kérdezzed az asszon.

KARNYÓNÉ: Ej te kis bohócska, most megint elment az eszecskéd, azt a comissiócskát sem tudtad megmondani a Lázárocskának? Micsoda! az istenért egy nyakravalócskának 8 rőf posztócska, eredj fel kis bohócska a szobácskádba, egyél almácskát, szilvácskát, könyvecskét, hahaha, bizony majd magamnak is félremegy az eszecském — a könyvecskédet ne edd meg, hanem vedd a kezecskédbe, menj tanulni a többi gyermekecskékkel. (Samu elmegy.) Hát, Lázár, annak az uracskának?

LÁZÁR: Melyik uracskának? az csak mind uracska, mind uracska, gazdagnak, szegénynek, ifjúnak, öregnek, idegennek, városinak, az csak mind uracska.

KARNYÓNÉ: Eb a lelke Lázárja, bizony gazdává lesz a nyakamon, menjen ki és irja fel a Lipitlotty úr számára.

LÁZÁR: Istenem uram, meg meg a Lébedloty — istenutseg mit is mondok? az a Lébedloty egyszer az asszonynak Lébedloty. Istenem uram, csak hordani, csak hordani, drága minden, soha pénzt nem látni, se nem hallani, most sem pénz; mi lesz már ebből?

KARNYÓNÉ: Mi lesz? Conto lesz. Kennek csak mindég jár a szája; írja kend a könyvbe, s mikor egyéb dolga nem lesz kennek, tegye fel kend contóra.

LÁZÁR: Van itt már conto, látja az asszon, arra is csak a papirost vesztjük; több a contó mint a nettó. Csak a javalit olvasom el:

Conto azon portékákról melyeket Herr Wolfgang Lébedloty de Gölöncsértelek izved asszonság Karnóné butyábúl elhordátod: Comessiója: 10-ik jan. farsángi maskerád bálra egy egész ökör-habitushoz, mind öszve Rf. 63 xr. 41.

Ide jött, 2 ökörszarv, majd mint az enyim, röhögésnek okáért Rf. 1 xr. $1^1/^2$.

Egy félviselt ökör bikafark a dámák mulatságára a boldogult uré féle Rf. 7.

20-ik febr. Táncra való egy pár porcelán sarkantyú Rf. 1.

Detto. Egy mancseszter csizma krongold steklire, a legújabb ámszterdámi módi szerint Rf. 14 xr. 6.

3-ik martii. Egy varró párna, melybe elől egy fortepianó van becsinálva — a varró párna facit — Rf. 14 xr. $5^1/^2$. A fortepianó, amint szokott Rf. 20.

1-ső april. Világ szerint és mások mulatságára aprilisi bolond lévén, az úr eltört a boltba 7 pár chinai porcelán findsát, s egy kaposi vizeskorsót — az úr elnevette magát — de azért még is Rf. 37. xr. 59.

19-ik maj. Elvitt egy silkrót franciás kalapot, a hozzá tartozó conduktorral Rf. 16. xr. 16 stb.

Hiszen lássa az asszon, maga lássa meg, így bizon, nem győzi az ember, csak conto, csak conto — osztán semmi sincs a netto.

KARNYÓNÉ: Ah édes Lázárocskám, ha az én szegény férjem, az a szép férjem, jó férjem élne, az isten nyugoszsza meg, Lázár, most a boltocskánkba sem férne a portéka, magam is ölembe hordoznék egy kis portékácskát; de látja isten, ember, a szegény özvegy asszonynak vagy kell vagy nem, mindenhez támaszkodik. Hisz én bizony a legényecske után esenkedem — távol legyen, az isten mentsen meg — hanem csak azért no, hogy a világ nyelve ne legyen az emberen; azt mondják hogy a férfi csak ennyicske legyen ni (mutatja a vastűjét) csak férfi az a háznál, csak isten áldásocskája az — De piszt, piszt! az isten hozza, — majd kiugrom a bőröcskémből, csak csendesen legyünk, mint a hal a varsába; juj, majd kiugrom a bőröcskémből. Nézze csak, nézze édes Lázárocskám, jön a Lipitlottyocska. Oh édes lelkem férjem, ha te most élnél, az isten nyugoszszon meg!

III. JELENÉS.

Lipitlotty és Karnyóné.

LIPITLOTTY: Jó reggelt kivánok az asszonynak; én az asszonyt szeretem, csak azt sajnálom, hogy ily félig meddig való öltözetben van olyan félig meddig való szerencsém tisztelni. Lássa az asszony, én csak első vagyok ugy-é a legújabb pesti módik felvételében, és pedig egyedűl csak az asszonyért, sőt, hogy kevesebbet mondjak, csak az asszony szívéért.

KARNYÓNÉ: Jó reggelecskét kivánok, de még nem is láttam többet az uracskát ilyen furcsán öltözve, bizony szintúgy nevethetném, hahaha, no de hol a menykűcskébe vette azt a rendes liberiácskát? Igazán hogy mi fiatalocskák csak akkor látjuk meg, mikor már az uracskák bele is bolondúlnak, hogy ezzel a szócskával éljek.

LIPITLOTTY: Fránya kis szócska, de csak úgy van az, a ki az újabb magyar módit nem esmeri: — asszonyságtok igazgatja a n..... állást; de mink legalább a sinórozást nem bízzuk rájok — ez a legújabb pesti módi — ebbe az asszony engem csak becsülhet — az ilyen ruha alatt jó szív lappang.

KARNYÓNÉ: Az úr a maga legújabb módjai szerént vezérli az én tapasztalatlan szívemet a legújabb módikra. A bizony szép ruha, először a moldont is nevettük, hogy kétszínű volt, de most már hozzászoktunk, s a ki ellene szól, azt nevetjük ki, és azt mondjuk róla, hogy moldonabb az a ki a moldont megesmeri. Az urak már most nem csak a színbe mutatnak kettőt, hanem a viseletbe is. Forma matéria.

LIPITLOTTY: A mind jó — de van-é most az asszonynál valami jóféle thea?

KARNYÓNÉ: Van igen is, legjobb pedig. Van császárthea, originalis, lapponiai.

LIPITLOTTY: Megengedjen az asszony magának, talán japponiai?

KARNYÓNÉ: Már édes lelkecském, mi özvegyek csak olyan terminusocskával élünk, az uracskák jobban tudhatják.

LIPITLOTTY: No hát most csak itt hagyom; csak tétessen félre az asszony valami fél felöntőre valót, mert tegnap úgy tetszik, mintha bolhát vettem volna észre, majd a szobámat mindenütt össze locsoltatom véle, talán majd megöli. (Veszi a kalapját.)

KARNYÓNÉ: De ne menjen még el az úr! bizony ha az úr nincs velem, olyan vagyok, mint a szedetlen szőllő — vagy szőllőcske. Én nem tudom, mi isten csudája, ha az úr itt nincs velem, olyan nagy viszketegség van minden tetememben, hogy no — nem is gondolhatom el — tán az idő okozza — vagy mi?

LIPITLOTTY: El kell mennem, édes, hallja! Azt ugyan tudom, hogy nálam nélkül nem lehet el, de csak mégis el kell mennem — mert hiába, — uri ember boltban mindég nem lehet.

KARNYÓNÉ: De vissza fog jönni az úr, úgy-é? Mert bizony — bizony — csak vissza jőjön ám — úgy-e szivecském?

LIPITLOTTY: Amint kedvem tartja. (Karnyóné el.)

IV. JELENÉS

Tipptopp és Lipitlotty.

TIPPTOPP: Ah! alázatos szolgája az úrnak! Örvendek, hogy tisztelhetem az urat és pedig vidám arcával s épen igen szép hábitusba tisztelhetem.

LIPITLOTTY: Jó szerenncsét kivánok az úrnak! Mi a tatár, hol vette az úr ennek a rendes módinak ideálját? Ugysegéljen! olyan mint a travestált Virgilius, vagy mint a milyen világot az olasz mercatimágók hordoznak.

TIPPTOPP: Az igaz, hogy ez a legujabb párisi módi épen olyan, — de nem is csuda, mert most az egész Páris csupa il mondo inverso. Ez a valóságos párisi újmódi, lássa az úr, most már illetlenségnek tartanák elől begombolni a kaputot, hanem hátul szokás; a púderrel való hajfehérités kiment a módiból, minthogy különben is szűk a gabona. Hanem a fekete haj és kinrusz púder kedves a párisiak előtt, mert persze a korom csak olcsóbb, mint a búza.

LIPITLOTTY: De hát azt az egy pár csizmát foldozni viszi az úr a vargához?

TIPPTOPP: Ah! tehát talán az úr még nem tudja, a németek a kalapjokat a hónok alatt hordozzák, s hajadon fővel járnak. A franciák erre ráuntak már, mezitláb járván, a csizmájokat így hordozzák. Más példa: a bécsiek csak az állokig szokták betekerni a nyakokat, e csekélység, noha a magyarok ezt is soknak tartják, a párisi ujmódi nyakravaló kötéshez egész lepedők kivántatnak. Más példa: a németek csak az orrok környékét tubákozzák be; de a mai franciáknak csak a szemek csillámlik ki a tubák közzül.

LIPITLOTTY: No az ugyan rendes módi. Ami engemet illet, én fél Versáliáért sem vállalnám fel a mai módi szerént a párisi gavallérságot. De hát ez a nagy átkozott kép mit keres az úr mellén — hiszen lám a járást is allig teheti tőle — tán amuletum az, vagy micsoda?

TIPPTOPP: Ördög sem amuletum! járatlan az úr a párisi úi módiban, a németek elkapták a galant franciáktól, hogy kedveseiknek mellképét nyakokon és keblekbe hordozzák. De a franciák most már többre mentek, kedveseiknek képeit egész regálra festetik, rámába csináltatják és úgy hordozzák. Más példa: a franciák között a férfiak is szoktak apró arany karikákat füleiken hordozni; de most már ni milyen nagyot viselnek.

LIPITLOTTY: Rendeseket kell hallani az embernek! Mi is csak módizunk, csak módizunk, s hányjuk-vetjük egyfelé-másfelé, ürgetjük, forgatjuk gondolatunkat, viseletünket. De a párisiak talán az agyvelejeket is fonákul fordították.

TIPPTOPP: De hát még a dámákat látná az úr, akkor csudálkozna és nevetne ám. Nem az a dáma, akinek legparányibb zsebbevaló kutyája van, hanem akit legtöbb anglus szelindek kisér — olyanok mint egy borjú! Most etüiz helyett egész subládokat, toálettéhez való einriktungot hurcoltatnak magok után, mert ott már mostan minden órában úi köntösbe kell öltözni, ha az ember magát szóba kevertetni nem akarja.

LIPITLOTTY: A mind meglehet, ha egyéb dolgok nincs; hanem most már nékem is dolgom lévén, és igen fontos dolgom, hosszasabb professiót a párisi új módiról nem hallgathatok — magamat recommendálom!

TIPPTOPP: No — de kérem alássan, ha szabad kérdenem, hová, hová?

LIPITLOTTY: Majd megnézetem az inasommal, ha nem jöttek-é számjaim a lottérián.

TIPPTOPP: Ugyan úgy-é? az úr is szokott játszani a lottérián?

LIPITLOTTY: Különben sem. Volt is már rajta aprólékos nyereségem. De most fel tettem már magamba, hogy vagy sokat, vagy semmit sem.

TIPPTOPP: Azt tartom, az utolsót legkönnyebben megkapja az úr, — jobb biz a mi kis pénzecskéje van, megkiméli, szükségeit pótolja vele.

LIPITLOTTY: Ugy csak az urak beszélnek. De higyje el az úr, hogy most olyan bizonyos vagyok a 25 ezer forint nyereségbe, mint ha már a tenyerembe volna.

TIPPTOPP: Isten szavából tudja az úr?

LIPITLOTTY Gondolnám, mert én a mely számokat most feltettem, azokat most megálmodtam; az álom pedig, kivált a lottériára nézve, csalhatatlan, ezeket a számokat álmodtam meg: 1, 2, 3, 20, 23.

TIPPTOPP: Már azok uguanis curiosus számok! Lesz szerencsém látni azt az álomlátást, melybe ezek a számok bejőnek?

LIPITLOTTY: In compendio elmondom: azt álmodtam a más éjjel, hogy én két macskát árultam, három dáma majd megveszett érte, úgy kérte húsz krajcáron. Valami vén asszony odajött, huszonhármat igért érte — már épen neki akartam adni, de csak egy pótra volt nála: a macskákat felvettem a vállamra — éj! — de isz a többi nem tartozik a lottériára. Csak azt akartam mondani, hogy én a számokat így álmodtam meg — egy pótra, két macska, három dáma, húsz krajcár, és ismét huszonhárom krajcár. A macskákat csak cirókáltam, egyszer felserkentem.

TIPPTOPP: Uram! a párisi legújabb álmoskönyvek is azt mondják: macska paráznaságot jelent.

LIPITLOTTY: Magamat recommendálom.

V. JELENÉS.

Tipptopp és Lázár.

TIPPTOPP: Jó reggelt kivánok Lázár deák!

LÁZÁR: Isten hozta az urat, isten hozta! Kérem alássan tessék leülni, tessék!

TIPPTOPP: Köszönöm, Lázár deák, köszönöm. Hát mi újság mostanában?

LÁZÁR: Ah! bizon a most affélével, kevéssel udvarolhatok — hanem in specie most vala nálunk az a vásáros úr, kinek itt által ellenbe van a bótja, derék afféle úri ember. Beszéli, hogy a híres francia vezér generál Lasci visszahúzta a maga táborát Málta városáig és így már a franciák túl nyomattattak a Pisegrű vizén és hogy a török basa admirál Nelson a helvéciai hajóssereget egészen semmivé tette. Néki privát levélbe írták, hogy a három hatalmas császár mellé társul állott a Burkus császár is és hogy már csak a genuai király tart frigyet a franciákkal.

TIPPTOPP: Hát Bonapártról nem hallott valamit, Lázár?

LÁZÁR: Egyébként semmit sem, hanem egy francia katona beszélé tegnap a bótunkba, hogy már igen öreg ember lévén, letette a szolgálatot és báróságot kapott.

TIPPTOPP: Hahaha! bizony rendes, még azt nem hallottam.

LÁZÁR: Az a hír is folly, kedves úr, hogy a francia admirális Tiposzáeb Velencére éjtszakának idején rá ütött, de a várhoz a nagy kősziklák miatt hozzá nem férhetett. Az bizony ránk nézve nem igen hasznos újság, mert határos lévén Triesztttel, Niederlanddal és Gréccel, ahonnan a császári fabrikákból kapjuk a portékákat; a kereskedésünk szenvedni fog és még sokkal drágább lesz minden. Hanem ellenbe a török császár vezére Paszszanvandog'u nyolcadfélszáz lovas spáhival a Rajna mellett Sz. Domingóba beütött, tizenkétszáz francia képviselőt hadi fogolylyá tett. Egy pesti correspodensem azt is írja, hogy ott a kávéházakba —

VI. JELENÉS.

Karnyóné és az Előbbiek.

KARNYÓNÉ: De azt bizony nem köszönöm meg az úrnak, hogy még csak fel sem jön hozzám; már egészen el is felejtettem az úrnak a formáját is.

TIPPTOPP: Legtisztább szívű szolgája az asszonynak! Énnékem az asszonyt látni mindenkor főfő szerencsém: de az az egy világi baj reánk nézve, hogy gyakorta a legkedvesebb szerencsénkkel nem lehet élnünk! Édes kedves asszonyság, szívem többet szól, mint szám mondhat.

KARNYÓNÉ: Alázatosan köszönöm! az úr mindég vidám, jeles és udvariás: mi ketten megegyezünk. A Lipitlotty úrral nem jött össze valahol az úr? Mi ketten könnyen megegyezünk.

TIPPTOPP: Másra kevés gondom szokott lenni, ketten könnyen megegyezünk.

KARNYÓNÉ: Lázár! az obester úr most izent ide, hogy azt a kis pénzecskét kifizeti. Ezt a kis contócskát vigye el hozzája és becsülettel szóljon, és tisztelje nevecskémmel.

LÁZÁR: Ipen készen van. Alázatos szolgája.

TIPPTOPP: Igaz biz az! Sajnálom kedves asszonyság, hogy kurta szerencsémet, szívemnek nem kis fájdalmával félbe kell szakasztanom. Parolám vagyon a kastélyba. Reméllem, két órára ismét gyönyörködhetem nagyrabecsült személyében kedves asszonyságomnak. Addig is csókolom kezeit.

KARNYÓNÉ: Tehát visszavárom az urat; alázza meg magát egy kis ebédecskére.

TIPPTOPP: Az ebédet nagyrabecsülöm, mivel az által hosszasabban legeltethetem repeső szemeimet az én tárgyamon. Adieu!

KARNYÓNÉ: Boris. (Boris felel a palotából: parancsoljon!) Jöszte, légy itt a boltban míg a Lázár megjön.

VII. JELENÉS.

Boris és Tipptopp.

TIPPTOPP: Boriskám, Boriskám! jöszte, jöszte! valamit mondok.

BORIS: Jai be régen nem láttam az urat, egész újság nálunk.

TIPPTOPP: Dejszen nem lennék én nálatok ujság, édes Boriskám, csak te engem abba segitenél, amit már másszor is említettem neked, hogy csak az asszonyodat hozzám hajlandóbbá tennéd.

BORIS: Ő hajlandó az úrhoz, de így vegye fel az úr: ő egy férfiat nem adna az egész világért, az urat nem adná valamennyi férfiért; Lipitlottyot pedig ezer olyanért sem adná, mint az úr.

TIPPTOPP: Hisz az a bezzegje a dolognak. Édes Boriskám, azt kellene épen érettem véghez vinned, hogy az asszonynál nagyobb gráciába jöhetnék, mint az a kótyonfity Lipitlotty. Te azt legjobban ki tudnád játszani, ha engemet igazán szeretnél. Igazán szeretsz-é hát édes Boriskám?

BORIS: A bizony rendes! Az úr azt kivánja éntőlem, hogy szeressem, az úr pedig előttem vallja meg, hogy mást szeret; sőt még engem kíván a más szeretetébe eszközül felvenni. Kisebb vagyok én, mintsem a Karnyóné asszonyság kedvesét bátorkodjam szeretni.

TIPPTOPP: Oh be furcsa gyermek vagy te Boriskám, be furcsa gyermek vagy! Hát gondoltad-é hogy én azt a vén bolondot szerethetném? átkozott szem volna az, a ki már azon kapna. Arról már elénekelhetnéd ám, édes Boriskám, hogy:

Szeme nem sír, még is nedves,
    Képe ráncos, foga redves,
Horgas lába tittyen tottyan,
    Sovány fara egyet lottyan.
Még is, noha hidegvette,
    Legényes a szedtevette,
Oh uram, őrizz meg ettől
    A vas orrú kisértettől.

Vén ugyan, vén a kurvanyja,
De van ezüstje aranyja,
A melybe ha markolhatnék,
Hozzá jobb kedvet mutatnék.
Csak pénzébe lennék vice,
Meg ölelném historice.
Férje lennék az erszénynek,
E kén' a szegény legénynek.

BORIS: De hol a manóba tudta az úr azt a furcsa nótát tanulni? Ugyan szépen kimegy!

TIPPTOPP: Régi párisi nóta ez. De félre tévén a tréfát, az egész dolog arra megy ki, hogy én örömest el szeretném venni Karnyóné anyámasszonyt; nem az ő kigyelme becsületes személyéért, mert az a kankalékos ludvérc kapna az olyan öreg vázon: hanem azért az egy két ezerforintocskáért, a mit toldásba kapna az ember vele: mert a mint egy elmés poetánk mondja, három a szükséges dolog: pénz, pénz, pénz!

BORIS: Tehát az úr alkuba bocsátja a szerelmet, és az úr szíve rá van nyomtatva a bankóczédulára?

TIPPTOPP: Szív, szeretet: mai világba ezt a kettőt mindennek árulják szóval, de a valóság csak olyan kettővel köz, mint én és te, Boriskám.

BORIS: Az úr csak mindég rá vesz engem a szeretetre. Az úrért mindent megteszek az asszonynál, de annak a jutalma a lesz, hogy az úr összekelvén a mi asszonyunkkal, el is fog, el is tartozik hagyni engemet, és én akkor szegény jószívű leányka — én akkor — ah! kedves egy úr!

TIPPTOPP: Ne félj édes Boriskám: te leszel Karnyóné asszonyságnak, vagy is már akkori időhöz szólván — madam Tipptoppnénak belső szobaleánya és így mossiő Tipptoppnak is belső szobaleánya. Naturaliter az öreg asszony úgy is sokat benn ül, sokat alszik, sokat betegeskedik — s ki él akkor boldogabbul mint mi ketten? Hát még ha egyet mondok: vén már az asszonyod, mint a bűn, egyszer az isten megkönnyebbíti ágyaszalmáját — s miért ne lehetne az ő szobaleánya az ő férjének feleségévé? No most, Boriska, mit gondolsz?

BORIS: Ah, édes remények! Parancsoljon velem az úr mindent. Lipitlottyot még ma legnagyobb ellenségévé teszem asszonyomnak.

DUETTO.

TIPPTOPP:

Semmi, csak rá tudjak ülni
A banyára;
Ő mag nélkül fog kidűlni
Nem sokára.
Bezzeg úr lesz ám Tipptopp,
És Tipptoppné hop, hop, hop!
Akkorára.

BORIS:

Akkor ám a cifra tálba
Így piszkálok,
És az útcán módizálva
Sérikálok:
Uri asszony lesz Boris,
És az úrnak százszor is
Gratulálok.

TIPPTOPP:

Hej! de míg rá hűlne bőre,
Vígadozzunk!

BORIS:

Házaspárképen előre
Játszadozzunk.

TIPPTOPP:

Én elveszlek, eb legyek!

BORIS:

Én az úrhoz elmegyek.

KETTEN:

Alkudozzunk.

MASODIK FELVONÁS.

I. JELENÉS.

Lipitlotty magába.

LIPITLOTTY: Hahaha! csak látom, hogy szerencse fia vagyok én; ehol míg szegény legény carakterrel kellett parádéznom, ez a vén bolond Karnyóné a bőségig tartott ruhával, pénzzel; azt gondolta a nyomorult vén banya, hogy én őtet szeretem; szerette pedig a lidérc. Egy ilyen legény, aki az ifjába is válogathat, én egy olyan világrúgtát — hahaha! boldog isten! be meg tud az ember bolondulni a szeretet miatt. Már hiszen ha valami érzékeny virágjába, tüzébe lévő leánykán esne, annyira csak nem csudáinám — de a vén bolond Karnyóné — csak gondolja el már az ember! hisz egy idős a postaúttal, melegsége is csak annyi van, mint a nyári kályhának. Hányan csalták meg csak tudtomra is? még is hitt nékem a bolond. Azt gondolta, fenékig tejfel vagyok, pedig szakálamra mondom, inkább venném feleségül a kanizsai csonka tornyot. Dejszen most megtanúlhatja az én példámból, mennyit hihet akár mely banya is a fiatal legénynek. Oh édes számjaim! 25 ezer forintot érő kedves számjaim! ti szabadíttok meg engemet attól az alacsonyságtól, hogy én a vén Karnyónénak pénzért hizelkedjem. Áldott lottéria! áldott volt a ki fel is találta, nyugodjon békével még a haló földjében is! Oh édes számjaim, kedves számjaim! most mindjárt postára ülök, megyek Budára! Megyek és miért? Oh áldott szerencse, azért a szép 25 ezer forintért. De hát az a szép, az a kedves Karnyóné? Ott üsse a guta! Most már tyúkpásztoromnak sem venném be. Hahaha! még előre nevetem, majd perel magába a vén tátos: de kukkanni se mér a 25 ezer forintos Lipitlotty úr előtt.

II. JELENÉS.

Lipitlotty, Lázár, és Samu.

LIPITLOTTY: Jó napot Lázár!

LÁZÁR: Isten hozta, isten hozta az urat! Tessék leülni, most épen szép ujságokat hallottam.

LIPITLOTTY: Mit Lázár?

LÁZÁR: Gibráltár fővezér Sampionet várát ostrommal megvette, és hogy mi mostanába igen nagyon megvertük az anglusokat.

LIPITLOTTY: Az elég örvendetes ujság! Hanem Lázár, itthon van-e az asszony?

LÁZÁR: Szolgálatjára az úrnak; még most ebéden is frissen volt, hanem ebéd után valami nehésségét érzette, a szokott nyavalyája jött rá.

LIPITLOTTY: Micsoda szokott nyavalyája?

LÁZÁR: Avval nem szolgálhatok — azt tartom aranyér!

LIPITLOTTY: Bizony nagyon sajnálom. (Félre szólal.) Eb sajnálja a vén dögöt. Hanem Samuka! ezt a levelet vinnéd el a Boriskának — hanem meg ne mutasd asszonyádnak. Asszonyádnak pedig mondd meg, hogy én egy kevéssé Budára felfordúlok — mihelyt onnét megjövök, csak így mondd, hogy mindjárt gyűrűt váltok vele.

SAMU: Értem, értem; az úr mindjárt gyűrűt ád azért a levélért?

LIPITLOTTY: Nem, nem, szegény Samuka! a levelet vidd a Náninak, én meg asszonyádnak gyűrűt hozok.

SAMU: Értem, értem, de hát nékem mit hoz az úr?

LIPITLOTTY: Ej csak eredj sietve — mert én nem késhetem. Néked fa pénzt hozok.

SAMU: Jó lesz biz az — köszönöm az úrnak: most mindjárt vissza jövök érte.

LIPITLOTTY: Siess hamar! (Samu elmegy.)

LÁZÁR: S — akarám mondani hogy az anglusokat igen megvertük, 600 fregát elesett, másik 600 rabbá esett. Minden napon várjuk őket ide Kanizsára. Remélem az úr többet hallott felőle.

LIPITLOTTY: Azt tudom, hogy mostanába sok francia fogoly tiszteket hoztak erre befelé, istennek legyen hála, még többeket is küldenek győzedelmes seregeink. De hogy anglus fregátokat is hoznának Kanizsára — az még előttem hallatlan ujság. Hanem Lázár deák, énnékem most el kell sietnem! az asszonyságot tisztelje nevemmel — most annyi időm nincs, hogy elbúcsúzzam tőle. Ha Budáról haza jövök, fogok néki újsággal kedveskedni, és pedig olyannal, a milyent még nem látott, nem is hallott.

LÁZÁR: Magam is kikérem, kedves úr, ha valami újságot méltóztatik hallani, légyen szerencsém magamnak is. Ott inkább van szerencséje az embernek az affélékhez: in specie, hogy benn van-é még Egyiptomba general Telegraphus? és hogy igaz-é, hogy a franciák csak ugyan feltalálták már azt a messze pukkantó levelet — mely szerint a levelet postán elküldik, és mikor az ellenség felszakasztja, a copertából egymást éri, úgy omlik ki a sok bombi.

III. JELENÉS.

Karnyóné és az Előbbiek.

KARNYÓNÉ: Ezt érdemeltem én az úrtól? ezzel jutalmaztatja meg az én sok szivességemet? El kell-é hinnem, hogy az úr csalárd, álnok és hitetlen lelkű?

LIPITLOTTY: Mit?

KARNYÓNÉ: Azt, hogy az úr színnel mézzel angyal, valósággal pedig egy megtestesült kan ördög. Ezt érdemeltem én az úrtól, ezt? Az úr — majd mit is mondok!

LIPITLOTTY: Mi háborította úgy meg az asszonyt? Nem illik az egy olyan személyhez! Az asszony akar engemet vádolni? és ez által érdemetlenné teszi arra, hogy én szerettem — még pedig oly igen szerettem — mint most.

KARNYÓNÉ: Mit keres hát az a levél?

LIPITLOTTY: Levél? az a levél hogy mit keres? már hogy az a levél mit keres? hisz a levél csak levél.

LÁZÁR: De még is elfelejtettem mondani, hogy a franciákra a gallusok is rá támadtak, a minthogy már szinte —

KARNYÓNÉ: Ördög vigye a kend franciáit! — Lipitlotty, így kellett engemet a magam szolgálója előtt gyalázatba keverni? Szolgáló előtt — fi! szégyen gyalázat! Szép ember! aztán az úr félig magyar, félig német — meg is tetszik; hogy kívánhatja az úr tőlem, hogy azt elszenvedjem? Az úr embertelen ember, érti-é? — Ah! mert ha most valamit nem néznék — fizesse le az úr a contóját, fizesse most mindjárt egyszeribe, ebbe a nyomba! Huncfutság nem emberség! Fizesse le az úr — és ha nem, majd tudom én mit csinálok. Disznóság! az úr egy cudar ember volt, én tenyeremen hordoztam — s most mutatja meg. Micsoda levél ez? Az úr nem szól? Szólok hát én! Fizesse le az úr a contót, térjen vissza a maga cudarságába, és ne merjen oly vakmerő lenni, hogy megcsúfolt nevemről megemlékezzen! Lázár, hol az a contó?

LÁZÁR: Itt van! nad mint nyóc currens — jobb is bizony fizetni.

LIPITLOTTY: Hisz a contó csak hadd maradjon; nálam mindég megtalálni, a mivel tartozom: hiszen csak nem szököm el; hogy is szökném én el egy olyan kedves személytől, mint a milyenért az asszonyba élni és halni szerencsém van.

KARNYÓNÉ: Előttem az olyan csapodár szók még elárulják az embert! Csak a contót fizesse ki, Lipitlotty, és azután se éljen, se haljon érettem. Én az urat mindég szerettem, azt nem tagadhatja, szeretem még most is — ah! jobban szeretem mindeneknél, de hogy e szeretetemnek hasznát vegye, már arra maga magát érdemetlenné tette.

LIPITLOTTY: Kedves asszonyom! az asszonynak szobaleánya hűségtelen, én azt régen észrevettem, és nagyon sajnálottam, mert olyba tartottam, mintha magamat sértett volna meg; régen is akartam már mondani az asszonynak — de hogy meghitt cselédjét fundamentom nélkül gyanúba ne ejtsem, az alkalmatosságra várakoztam; tudja-é az asszony, hogy ő azzal a mézes mázos Tipptoppal nagyon össze szűrte a levet? Ha nem tudja, tudja meg most, észrevettem, hogy a leány kész akár melyik legényért az asszonyt elárúlni, hogy ezt saját próbám által tudjam, azért küldöttem hozzá azt a levelet. Légyen az asszony nyugodtan, és higyje el, hogy az asszonyt Lipitlottynál senki jobban nem szereti, és hogy az ő ígéreti szentek az asszony eránt — még is az asszony a contóról beszél. Eb az anyja contója! — hát a mi szeretetünk napfényét contó fellegek is ködösíthetik? Én, ha az asszonynak volnék, most elszégyenleném magamat.

KARNYÓNÉ: Édes angyalom! megengedj gondolatlan bosszúságomnak: megbántottalak goromba gyanúmmal egy huncfut leány — ah! a méreg is forr bennem — de hiszen ha nem szerettelek volna, nem is aggódtam volna éretted. A szerelem aggsággal jár. Megengedj. Szeretlek, oh igen nagyon szeretlek, megengedj — és ha te is szeretsz, vedd kedvesen tőlem ezt a 3 xxx-et, néked többé nincs contód — nincs nálam egyéb contód a szerelem édes contóján kivül.

LÁZÁR: De mit is csinál az asszony? zeb a lelke, ki fizeti meg? magunk is adósok vagyunk a Bécsbe.

KARNYÓNÉ: Hallgasson Lázár — az úrnak többé nincs contója.

LIPITLOTTY: És tehát többé nékem nincs contóm! Köszönöm az asszonynak. Egy szó hát annyi mint száz, én felmegyek Budára, és az asszony engemet soha sem lát.

KARNYÓNÉ: Isten őrizzen, én sohasem látnám az urat? oh je! mit gondol az úr?

LIPITLOTTY: Igen is, én azt gondolom, hogy én az asszony contójára semmi számot nem tartok már; az asszony se tartson már semmit is az én szívem contójára.

KARNYÓNÉ: És én szegény özvegy —

LIPITLOTTY: És a szegény özvegy, özvegy marad mint eddig volt. Gondolkodjon koporsóról, s menjen idvezűlt férje után az örökkévalóságra. Mi ifjak még egy kevéssé itt akarunk mulatni a siralom völgyén. Adieu.

KARNYÓNÉ: Igen érzékenyen tréfál az úr; ebbe a matériába nem örömest hallom a tréfát.

LIPITLOTTY: Ne csalja meg magát asszonyságod, én nem tréfálok, értse meg a tréfát: 25 ezer forintnak a lottéria által urává lettem, asszonyságod pedig egy köz kalmárné — én egy fiatal gavallér vagyok, a kin minden kap: asszonyságod pedig egy olyan 60 esztendős ütött kopott hasadt hegedű, akit a sátán se tudna már kanafóriázni. Én eszemmel tudok élni — az asszony pedig egy vén bolond.

KARNYÓNÉ: Hitetlen bestia! még azon felűl csúfolkodsz is? Oh édes szegény férjem, ha te most élnél, az isten nyugoszszon meg — boldog egek! miket is kell szenvedni az embernek és kiktől, és mikor? Te koldus kutya, a ki az én korpámon tanúltál meg ugatni! te hetyke kakas, a ki az én szemetemen taréjosodtál meg!

LIPITLOTTY: Kukurékó!

KARNYÓNÉ: Te hitetlen lelkű! te kényes disznó, te világ sepredéke, te cigány! Uh! Lázár deák! adja azt a vasrőföt — uh! hadd verjem ki még a fogát is... Uh! te — ki a boltomból! (Elesik.)

LIPITLOTTY: És kérem az asszonyt, moderálja magát! Csak ilyen ám, a ki az indulatoktól megrészegszik. Az asszony a harag miatt is elesik, a szerelem miatt is elesik; én meg mondom egy szóval, hogy az asszonynak valamint eddig sem volt esze, úgy ezután se lesz! Nem várom vissza a complimentet — adieu!

KARNYÓNÉ: Jaj, jaj te ördögök edénye! — Jaj fejem, jaj vékonyom; jaj jaj, szegény férjem, az isten nyugoszszon meg — akasztófára való.

LÁZÁR: Lám megmondtam: no most contó: jaj fejem, jaj vállam — a contó — sem egészség, sem pénz, se legény, se contó. Lássad most az asszon — pedig én is elmegyek a botja —

IV. JELENÉS.

Karnyóné magába.

KARNYÓNÉ: Jaj átkozottak! bizony mind elhagynak; bizony kétségbe kell esnem! Oh édes szegény férjem, ha te most élnél, az isten nyugoszszon meg! Ehol, biz úgy maradok mint a felmagzott saláta közt az ijesztő, én nem tudom mit néznek bennem, hogy olyan vénnek tartanak, hiszen az isten sokakat megáld tartós ifjúsággal; én legalább nem vagyok olyan megvetésre méltó, hiszen ha nem hiszik, próbálnák meg — de a világ tele van balitélettel. Oh te állhatatlan és hitszegő, be nem tettem volna fel felőled! Jól van, jól: az özvegyek édes gyámola beszedi az én könyhullatásimat az ő tömlőjébe; és te, te — környűlmetéletlen szivű! elnyered még méltó jutalmadat. Engemet elhagytál, engemet megcsúfoltál, az ég büntessen meg tégedet, és kellete korán vágjon ki az élők sorából. — De mit mondok? hitetlen, éli te, élj! mert én téged most is szeretlek, én inkább meghalok! meg — veszszek el, ha meg nem halok! Oh uram! hozd el az én órámat, ennyire meg vagyok csúfolva — és én még is —

V. JELENÉS.

Samu és Karnyóné.

SAMU: Asszonyám! lovazzunk, lovazzunk, lovazzunk! No asszonyám, no!

KARNYÓNÉ: Eredj bohó, hogy lovazzak én?

SAMU: Ejnye, azt se tudja asszonyám? vegye azt a vasrőföt, aztán —

KARNYÓNÉ: Ah édes fiam, csak te ne volnál, majd lovaznék én messze messze a más világ felé.

SAMU: Elmegy asszonyám az operenciás tengerig? Jaj vigyen el engemet is, majd úgy meglovazzunk a tengeren, hogy —

KARNYÓNÉ: Gyermek, gyermek! jobb volna biz az árvák atyjához fohászkodnál, én úgy is meghalok.

SAMU: Jaj édes asszonyám, ne haljon meg, ha meghal, bizony maga is megbánja.

KARNYÓNÉ: Az igaz, fiam, hogy megbánom; hogy élek, azt még jobban bánom, azt pedig hogy éltem, mindenekfelett bánom. Látd a szegény atyád is mindég olyan beteges volt, pedig oh istenem, a mi legkeservesebb, menyecske koromban olyan petyhütt volt a szegényke. Oh édes szegény férjem, hát ha most is élnél — az isten nyugoszszon meg!

SAMU: Én is sírok, édes asszonyám! én is siratom az én szegény petyhütt férjem! oh oh oh!

KARNYÓNÉ: Oh kis bohó! Oh oh oh! Édes szülöttem magzatom, eredj, menj a patikába; mintha rosszúl érzeném magamat, hozzál egy kis álkörmöst, meg egy kis — dejszen csak ezt a papirost mutasd, csak Gotliktól a legénytől kérj, ha pedig a gazda be talál jönni, és kérdeni találja, minek? csak azt mondd, fiam, hogy az egereket vesztjük el vele. Érted?

SAMU: Értem, értem.

KARNYÓNÉ: Mit mondasz hát?

SAMU: Azt, hogy adjon isten jónapot a patikás uramnak, asszonyám kotlik, az egerek pedig rosszúl vannak: ha a gazda bé nem talál jönni, el akarjuk veszteni, adjon nékem az álomra körmöst, aztán ezt a papirost mutassa meg.

KARNYÓNÉ: Jaj bolond csinálta kis fatyja! Nem merem másra bízni — nesze csak, vidd el ezt a papirost, semmit se szólj, — a mit adnak, hozd el.

SAMU: Adjon hát asszonyám egy krajcárt, hadd vegyek egy kis siflit ott a patikásnál.

KARNYÓNÉ: Neh azt is megadom, csak siess.— Egek! sohasem hittem, hogy az ember rá unhasson az életére; most érzem, hogy terhemre van az élet. — Oh te hitetlen! Csak a fiamnak — ennek az egy rossz kölöknek, csak ennek volna elélni való elégséges esze — úgy tetszik könnyebben válnék meg a világtól.

VI. JELENÉS.

Tipptopp és Samu.

TIPPTOPP: Hová, hová Samuka?

SAMU: A patikáshoz — asszonyám rosszúl érzi magát, mert körmöstől elvesztek az egerek. Azt nézem meg, otthon van-é a gazda, vagy pedig csak kotlik — papirost küld néki asszonyám.

TIPPTOPP: Hadd lám azt a papirosat.

SAMU: De hát otthon van-é a gazda? mert ha otthon nincs, azt mondta asszonyám, hogy ne is mutassa.

TIPPTOPP: Otthon van, otthon! — no csak addsza. Mordió mit látok? csupa arsenicum, valóságos egérkő! e nem jónak a jele. No csak eredj, Samu.

SAMU: Adjon hát az úr egy krajcárt medvecukorra.

VII. JELENÉS.

Tipptopp és Boris és Kuruzs.

TIPPTOPP (magában): Már gyanítom mibe van az egész dolog! bizonyosan Lipitlotty rútúl bánt a kalmárnéval. Ő, a bolond, Budára ment, az asszony pedig kétségbeesett — bizonyosan úgy kell lenni. Lipitlotty meglátta a kitett számokat és elhitte hogy valósággal azok jöttek ki a lottérián. Igaz, hogy mondta is az expeditor, hogy jó szómért és pénzemért épen azokat tette ki a táblára, és azután, mint ha tévedésből esett volna — úgy rakta ki ismét a valósággal kijött számokat. Csakugyan elértem hát célomat, és Lipitlotty bolonddá lett; eddig Veszprém felé jár valahol, és a mint az ő kevély lelkét esmerem, csúfúl vált meg a kalmárnétól, mely miatt az ambarába is jött — Könnyen meglehet. — Most nekem vigyáznom kell, ha az asszony magát megölné, oda lenne minden plánumom. Majd bémegyek cirkálni, valamit talán kitanúlhatok. A Boriskát is majd körűlveszem, tanácsot adok neki és veszek tőle — de ha ha! épen Boriska!

NÓTA.

BORIS (danol).

Csurgói kincsem! hallod-é,
Kanizsán lakom, tudod-é?
Haj! s Kanizsára gyere be
Csókba feresztlek ide be!

Dejsz magam úgy is bemegyek,
Hogy veled ismét kilegyek.
Béfogad engem a major,
Majd mikor érik a bajor.

TIPPTOPP: Otthon-é az asszony, Boriska?

BORIS: A boltba van.

TIPPTOPP: Teveled akarok szólani.

BORIS: Tessék ide feljönni, csak magam vagyok.

KURUZS: Sok ezer jókkal, mint megannyi kárbunkulusokkal körűlkoszorúzott jó napot kívánok, és comprecálok úri kegyes gráciájának. Nincs-e belső nyavalyája az úrnak? Nem akar-é eret vágatni, vagy mostanába köpölyt hányatni úri tagjaira, vagy magát reparáltatni? Vagy akármiét aranynyá változtatni — in specie azt a botját — vagy nem akarja-é jövendő sorsát hallani — mikor házasodik meg — lesz-é szép felesége — hány fia lesz, — hány leánya — melyik szabóval varrat legszebb nadrágot — makk aduttba nyer-é többet, vagy a tökbe? elvész-é az a szümölcs az orráról, vagy több nő? stb. Akar-é valami avúlt ruhát, ezüst gombot adni, vagy venni, viseltes g....madzagot, elvásott lakatot, beírott papírosat, maradék gránicát et cetera. Vagy akar-é az úr fazekat drótoztatni, pipát köttetni, rostát corrigáltatni, vagy pedig, ami ehhez hasonló mesterség, névnapi köszöntőt, halotti búcsúztatót, paszit, vagy lakadalmi salutátiót, vagy más ehhez hasonló kupec poesist parancsolni — vagy, no — kosárt köttetni — s több a féle ejusmodi?

TIPPTOPP: Ki tudna olyan sok közűl választani? csak egy szóval mondja meg kend, micsoda ember kend, mi a mestersége?

KURUZS: Oh édes dominátióm! nagy sok az én professióm.

Professióm hat, hét féle
Mely kell, szolgálhatok véle.
Pénzért mindennek szolgálok,
Sok s nagy csudát producálok.
Esmernek kicsinyek, nagyok:
Hallja meg az úr, ki vagyok.
Doctor, borbély, alchimista,
Kéznéző kiromántista,
Zsibvásáros, és drótvonó,
Poeta és kosárfonó.
Ez már mind egyre megyen ki,
Nem tud hozzá jobban senki.
Exclusive, inclusive,
Úr is vagyok respective.
Mit tetszik hát demandálni?
Nálam mindent feltalálni;
S megmutatom, hogy bolondok,
Akik engem — majd mit mondok! —

TIPPTOPP: Bizony sokféle tudomány egy caputba. De még is miért hogy olyan rongyos?

KURUZS:

Jaj, lássa az úr, ezeket
A méla mesterségeket,
Noha rongyban mutogatják,
Még az ebek sem ugatják.

TIPPTOPP: No hát producáljon egyet belőlök valamelyiket; tőlem is kap kend valamit.

BORIS: Csak verset mondasson vele az úr, már én hallottam tőle, olyan szépen kimegy, mint ha tőre szednék.

KURUZS: Az is meglehet — miért nem? Épen van egy nálam, a melyet még előre megírtam a következendő karácsoni jeles innepnap után esendő szent János neve napjára — ha azt értjük. Hiszen ha tetszik, elolvasom.

TIPPTOPP és BORIS (egyszerre): Halljuk Kuruzs uram, halljuk.

KURUZS: Köszöntő versek, komma, melyek, punktum, írattattak nagy B Becsületes bizodalmas az is nagy B jámBor Notabene a bor csak kis b. Keresztyén tyén-é? tény-é? régen pörölnek rajta — keresztyén felebarátunknak Gráblás Martiny Jánosnak, helységünk — már sok időktől fogva a köz jóba fáradozó nagy G Gonosz bírájának — nékem különös jóakaró kedves komám uramnak.

A capite tisztességes és nagyrabecsülendő nevének tiszteletére, és egy úttal az én komámnak az ő hitves élete párjának, s kedves Csimotáinak e jeles napon származandó örvendezésére — nékem pedig egy kis collatio végett való áldomási befordulásomra irattattak — Nemes Somogy vármegyébe helyeztetett Csurgó mezővárosában karácson havának 21-ik decembris napján; anno — itt csak úgy írtam, ao — de ez ellipsis, és arra megy ki, hogy anno — sietve édes komám uramnak a darunál lévő vendégfogadóba írtam.

K. R. Kuruzs Péter.

Szomorúság, háborúság!
    Tőlem távol állanak,
Mert víg napra, úgy mint mára,
    Hajnalkorra, víg órára
Eljutottunk, felviradtunk
    Szent János napjára.

Azért nekem zengő nyelvem
Ékes nótával zeng,
Parnassusnak, Heliconnak
Hegye vígsággal reng,
Piros hajnalnak szépsége,
Hajnalcsillag ékessége,
Mosolygással pirossággal
Derül fényessége.

Gondolkodna, ha szólhatna,
Orpheus nótája,
Ha penghetne és zenghetne
Clio muzsikája.
Most vídámságát mutatná,
Hárfáján ujját futtatná,
Ügymint a szent János napját
Hogy vígan mulatná.

Múljanak el, hulljanak el
Bánatid napjai
Derüljenek, terüljenek
Rád áldás árjai.
Ellenségid hátráljanak,
Szent angyalok vigyázzanak
Az úr isten úgy éltessen
Hogy több számos János napját,
Kend, komám, tölthessen.

A kerek ég, örömmel ég
Emberek vígságán,
A szép csillag vígan villag
Az ég karikáján.
Mennyi fűszál a földön áll
Kedvet annál többet talál
Kit a halál le nem kaszál,
E nap ily rendben áll.
Dixi duxi Dáróci,
Boris húgom! kapard ki.

BORIS: Ejnye Kuruzs uram — de szép no — ejnye no — be furcsa no. De hát nékem tudna-é valami szép rigmust írni, olyan leánynak valót?

KURUZS: Má mért ne tudnék? Tudom én milyen kell már az olyan leánynak. Épen pünkösdkor vittek el tőlem egyet a könyvpaktorok — azt tartom a legjobb lesz.

Hármat ellett a fűrjecske fű renden csipke
Oh te csók gyere re, nyenye nye, retye tye etc.

Gyűi bé hozzám, kedves rózsám, egy tál borsos lére,
Megborsoltam sáfrányoltam, készen várlak véle.
Oh te csók, gyere re, nyenye nye, retye tye.

A kit adtam jegygyűrűcskét, tedd a kis újodba,
Ha ki mégy is, ha be jősz is, meg emlegetsz róla.
Oh te csók, gyere re, nyenye nye, retye tye.
Oh be szép teketória,
Csak légyen kanafória,
Ez egy pótrás istória,
Hozott a kompaktória.

VIII. JELENÉS.

Samu és Tipptopp és Kuruzs.

SAMU: Hallja az úr, hallja az úr.

TIPPTOPP: No, ki az?

SAMU: Vettem ám medvecukrot, vettem bizony, még siflit is.

TIPPTOPP: Te vagy Samu? Győszte csak, győszte! hát egyebet vettél-é?

SAMU: Vettem ám asszonyámnak egy katulyát, meg egy üveget — ni!

TIPPTOPP: Hadd lám, Samu, hadd lám! Tökéletes arsenicum, valóságos egérkő! Ejnye, ejnye, mire nem megy az ember, no!

SAMU: De meg ne egye ám az úr — mert azután hogy veszi bé asszonyám?

TIPPTOPP: Elcserélem. Neh Samu, vidd el édes anyádnak — nesze még egy krajcár. Most már örülök — csak jó vége lenne ezen cserének. Majd a Lipitlotty szállására megyek, megnézem, megtudakozom micsoda móddal ment el Kanizsáról? Visszajön-é, vagy csak Budán fog élni abból a huszonöt ezer forintból.

KURUZS:

No édes dominátióm!
Lesz-é hát occupátióm?
Gút nacht salutátióm,
Sokfelé van vocátióm!

TIPTOPP: No, Kuruzs, jőjjön hát a házamhoz, lesz nálam, ha egyéb nem, holmi olyan módiból kiment párisi izé.

KURUZS: Talis qualis csekély ruha.

TIPPTOPP: Jó lesz az olyan mazúrnak.

KURUZS: Fiat voluntas az úrnak.

IX. JELENÉS.

Karnyóné és Samu.

KARNYÓNÉ: Samu, mit csinálsz? siess, nékem minden minuta egy esztendőt tesz mostan.

SAMU: No asszonyám, van orvosság, csak egér legyen, úgy-é? Ugy-é egérrel eszi ezt meg asszonyám? Nékem is adjon ám belőle. Főve lesz, vagy sűlve?

KARNYÓNÉ: Addsza édes fiam. Ah csak tégedet ne látnálak, könnyebben venném be ezt a halálos port. Dejszen az isten gondot visel rólad. Veszne inkább a jószágom, csak az eszemet hagyhatnám neked testamentomba. Édes fiam — te már engemet holnap nem látsz.

SAMU: Hát aztán holnap mit eszem?

KARNYÓNÉ: Toros káposztát, fiam — azt is az anyád torjába. Eredj csak, végy magadnak egy pár vajas kiflit. (Samu elmegy.) Fiam, fiam! isten hozzád! te többé engem nem látsz! Isten hozzád!

X. JELENÉS.

KARNYÓNÉ (magába):

Oh dugába dűlt remények,
  Oh legények, oh legények!
Oh Lipitlotty, szívem kínja,
  Gonosz mindnyájatok csínja.

Én meghalok, hitetlenek!
  Az én Karnyóm után menek.
Mindjárt nem lesz most egy dáma,
  S hibít rabjaitok száma.

Nem szántok-é, hitetlenek?
  Mindjárt Karnyóm után menek.
Gyertek, még egy kicsinyt várok,
  Míg a bótajtóig járok.

Jaj, nem jön szavamra senki,
No hát lelkem, ki innen, ki!
Még is egy két percet várok,
Míg a nyoszolyáig járok.

Jaj, nem jön szavamra senki,
No csak lelkem, ki innen, ki!
Majd jó szivvel látnak mára,
Pilátushoz vacsorára.

Más Nóta

Oh irtóztató nagy kétség,
Oh más világi setétség.
Húnyjatok el, szép csillagok,
Én csak setétbe ballagok.

Párcák, lidércek, fúriák!
Republicánus franciák!
Megtestesült kan angyalok,
Fogjatok el, már meghalok!

HARMADIK FELVONÁS.

Pantomimo.

— — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

I. JELENÉS.

Lipitlotty, Tipptopp, Samu, Lázár, Kuruzs, Boris.

LIPITLOTTY: Itt van, csakugyan itt van az a huncfut. Halál és bosszuállás! Hah, te tökéletlen lelkű! Te voltál az, a ki engemet gyalázatba, kárba és kétségbe ejtettél; te hamisítottad meg azt a lottériát, szólj, reszkess és halj meg. (Mellbe lövi.)

TIPPTOPP: Uram irgalmazz! oda vagyok — jaj!

BORIS: Oh Jézus!

SAMU: Jai tejem, jaj tálam!

LÁZÁR: A bizony rútságos dolog!

KURUZS:

Rettenetes gyilkosság,
Merő azon pihóság!

LIPITLOTTY: Megérdemelte a gazember! Csak gondoljátok el, az expeditort megvesztegette, hogy az én elámításomra tegye ki egy-két óráig az én számjaimat; azután, mint ha confúsióból esett volna, a valósággal kijött számokat rakja ki; és így, látjátok, engemet milyen rettenetes galibába kevert, mind magamra, mind erre a jólelkű asszonyságra nézve. Sümegen vettem észre megcsalattatásomat: ott a státión új postalovakat akartam váltani, s hát látom, hogy egészen más számok vannak kitéve; azonnal vissza fordultam, s hát látom hogy itthon is már azok a számok vannak kitéve. Már minden tudva van előttem, megérdemelte a halált! még egyszer agyon lövöm. De hát az asszony aluszik? vagy csak tetteti?

SAMU: Az egereket akarja elveszteni.

BORIS: Jaj uram! az asszonyunk oda van — az úr ölte meg.

LIPITLOTTY: Micsoda? én öltem meg?

BORIS: Az úr bizony — de az isten meg is veri az urat, mert az úr gyilkos, az asszonyunkkal is úgy bánt — az osztán — az isten irgalmazzon meg bűnös lelkének, mérget vett be; már most ez is halva fekszik, az a jó lelkű úr is halva fekszik. Az isten megveri az urat — verje is meg!

KURUZS: Uram! hadd nézzek az úr tenyerébe — én próbált ember vagyok. Ez az életér, ez a szív ere; ez a szerelem ere. Ez a vágás itt így megyen, a másik meg arra megyen. Uram! sok ember tenyerét néztem, jártas költes kiromantista vagyok, de — az úr — hanem meg ne haragudjon ám — titkos mesterségemre esküszöm, hogy az úr soha el nem kerüli — bocsánatot kérek — soha el nem kerüli — az akasztófát.

LIPITLOTTY: Éj!

KURUZS: Kérem, kérem; mindjárt megmutatom. Ez a húzás középbe az urat jelenti, ez a hosszasan nyúló húzás mi volna egyéb kötélnél — e pedig mathematice is egy valóságos akasztófa. — No most, mit tud rá az úr felelni?

LIPITLOTTY: Bolond!

KURUZS:

Ily szép úrral virágzó fa,
Lőn egyszer az akasztófa. (Dejszen semmi.)
Terád pedig, édes lányom,
A sorsvetést ím így hányom:
Hogy a szíved igen ledér,
Magad pedig hasadt vedér.

Rólad rosszat mond csizió,
Jeled vagy bak, vagy skorpió:
S amint mutatja a tenyér
Nálad mindennapi kenyér.
A te útad nem kövecses,
Nálad a szép legény becses. (De megálljunk.)
Látja édes Lipitlotty úr,
Az asszony már tajtékot túr;
Ha más belé kristélyt nem szúr,
Elszakad benne a bélhúr.
Máját a méreg ellepte,
Mely ellen hasznos recepte
Keresetlen fát találni,
Azzal a talpát piszkálni.
Az is jeles istória,
Hogy a vezikátória,
Ha rá teszik az orrára,
Feltámasztja két órára.
De ez az úr, ki itt fekszik,
Már a sírtól nem menekszik.
Már ennek a praescriptio
Csak az egy végső adió.
Hanem annyit még is teszek,
Adják ide, ha van eszek,
Egyet mását, nem vész kárba,
Eladom a zsibvásárba.
Ugy is sok úri személyek,
Kik szegények, de kevélyek,
Ösök javát utóljára
Küldik hozzám zsibvásárra.

LIPITLOTTY: Száz ezer ördögök! Iszonyodjam-é magamtól? Szerencsétlen asszony, szerencsétlen ifjú, kegyetlen áldozatim! — Itt a bűnös, itt a bíró, itt a bosszúálló! Elégedjetek meg — ez az óra! Más világ, fogadj be engemet! (Meglövi magát.)

KURUZS:

No felsültél, akasztófa!
Hazudott a másik strópha!

LÁZÁR: De már e bizony csak sok — az is puff, ez is puff?

SAMU: Aztán Lázár meg meg puff?

BORIS: Ah Jészusz! én itt hagyom ezt a házat. A világért sem mernék az éjszaka itt hálni. Ah Jészusz!

KURUZS:

Ah! per deum immortalem,
Jerusálem, Jerusálem.

II. JELENÉS.

Karnyó és az Előbbiek.

KARNYÓ: Jó estét, édes gyermekeim! hát hogy vagytok? Az isten áldjon meg benneteket. Jaj! bizony azt gondoltam, soha sem érhetek el idáig. Soha sem juthatok el; azt gondoltam, hogy csak nem láthatom ma meg Kanizsát. — De hát ti nem szóltok, fiaim? Talán bizony nem is esmertek?

LÁZÁR: Micsoda ilen ember ked, ilen este?

BORIS: Csak menjen kend isten adta — beteg van a háznál.

KURUZS:

De nékem mint ha rémlene
Hogy ez az úr ki a fene!

SAMU: Jaj édes atyám uram, édes atyám uram! de régen nem láttam édes uram atyámat. Nini, édes asszonyám beteg. — Hozott-é nékem valamit a vásárról?

KARNYÓ: Hoztam, édes fiam; nesze, ez az utolsó kenyeremnek a maradéka; ezt megbecsűljük, mert a te apádnak aranyaknál is becsesebb volt ez. Piskóta gyanánt edd ezt, édes fiam. Te valál a ki legelőször megesmértél — te a ki magadat is alig esmered: mások pedig okosabb létekre, ihol három esztendő alatt elfelejtettek. Csak édes fiam, nem tagadhatja meg magát a természet. Az vagyok én, a kinek te gondolsz, ennek a háznak ura, én, én a szerencsétlen Karnyó.

BORIS: Ah Jészusz! hol jár a mi jó urunk? bizony talán épen az égből szállt le erre a szomorú napra.

KURUZS:

Igaz, hogy ez szomorú nap,
Im kell doctor, hóhér és pap.

KARNYÓ: Az igaz, édes Boriskám, az égből szállottam hozzátok, mert az ég karjai vezéreltek engem minden útaimban. Ihol tudjátok, hogy én, most három esztendeje lesz, kereskedés végett Grécbe kimentem, és akkor Grée és Trieszt között az akkori időben az ottan kóborló franciáktól — ah! még mostan is előttem a vérszopó tigrisek képe — elfogattattam, mindenemet feldúlták, még a rajtam valót is lehúzták — csak egy fillért se hagytak nálam. Én, mint afféle kereskedő ember eleget protestálgattam nékiek — de azokba az emberiséget levetkezett emberekbe semmi indúlat nem találkozott. Én a kétségbeesés miatt össze találtam kapni tisztiekkel, a ki csak annyival különbözött a tartományt pusztító harambasától, hogy selyem posztóból volt a kaputja. Szóról szóra ment a dolog, már akkor — bilincsre voltam téve. Ugy bánnak ezek a hatalmokba esett jámborral — engemet a kétségbeesés és méltatlan velem való bánás sokra vitt — nemzetjeket, vad erkölcseiket, sőt neveket is kárhoztattam: mit nyertem vele? A vezér kvártélyára behurcoltak, engem anarchistának, aristocratának, royalistának, a köz csendesség meghábórítójának, emigránsok barátjának, az egyenlőség ellenségének, a nemzeti jussok felforgatójának, az emberiség mocskának — és még isten tudná elől számlálni, minek is neveztek: engemet minden mentségem nélkül fogságra Mantuába küldöttek, abba a várba, a melyet ők az ő kevély lelkekhez képest győzhetetlennek tartottak.

LÁZÁR: S Mantuába volt az úr, principalis uram? hallottam, az erős város — ott szakad a Nílus a Mozelába — de nem tudom melik országba vagyon — azt bizony nem tudom.

KURUZS:

Hüm! Mantuja est Mantuja,
Non procul a Genuja,
Scit jam dominatio tuja
Merre nyílik kapuja.

SAMU: Hahaha! — Alléluja.

KARNYÓ: Itt voltam én fogva, édes fiaim, sok olyan érdemes emberekkel, a kik az ott uralkodó eszelősségnek barátai nem voltak. Sok józan életű, józan erkölcsű emberekkel szenvedtem én együtt, a kiket a világgal játszó franciák az emberiség pártfogása mellett az emberiség ellen üldöznek és sanyargatnak: de hálá légyen a mindeneket bölcsen vezérlő istennek — eljött valahára az az idő, a melybe a világnak három hatalmas császárja az oceánusoknak megtántoríthatatlan monarchájával felkölt az emberiségnek közügye mellett, a neki bizakodott gonoszságot valahára megtanította — a hadnak, az igazságnak — az emberiség erejét, hatalmát, méltóságát, rettegni, tisztelni és istenleni.

SAMU: Kuruzs uram, találja ki, mit eszem én ma?

KURUZS:

Hallgass gyerek — Mert rád verek
Kukhert eszel — Hallgass gyerek.
Samuka! légy kuka.

KARNYÓ: Eljött valahára az az idő hogy a mi hatalmas seregeink megreszkettették a franciák alatt az Álpeseket é a Páduss partjait, és Kray Mantuát megvette. Kray, ama magyar hadivezér, a ki, mint régi magyarjaink, csak szótárokból esmeri a félelmet — ez a történet oly kedves volt, oly örvendetes, mint a milyen szomorú a franciáknak. Mi mindnyájan kiszabadúltunk, és passust nyertünk. Magam pedig úti költséget is némely jószívű haditisztektől, kik itt Kanizsán szegény házamnál megfordúltak. Az isten éltesse kedves fejedelmünket, a több szövetséges társakkal! Éljen a vitéz Kray, Mantua meggyőzője; éljenek hadi seregeink mindnyájan, s légyenek szerencsések. — De, édes fiam, a sok szóbeszéd között majd el is felejtkezem az öreg anyátokról. Hát az él-é, vagy hal az isten adta?

BORIS: Megholt!

KARNYÓ: Meg? az isten nyugoszsza meg. — Hány hónapja vagy esztendeje?

LÁZÁR: Principális uram! most hal épen az asszony, épen most van halott.

KURUZS:

Megholt, megholt; és miatta
Már az ördög elragadta
E két urat is magához!
Jó lábot a stafétához!!

BORIS: Az asszony arsenicumot vett be.

LÁZÁR: Ez az úr agyon lőtte a másikat, nagy harag volt, egyéb semmi sem.

SAMU: Dejszen nem haragudott, mert magát is agyon lőtte.

KARNYÓ: Istenem uram! miért is vezéreltél haza! Tömlöcből kriptába jöttem. Oh szomorú este! oh halálos pádimentom! (Elájúl.)

III. JELENÉS.

A TÜNDÉR:

A János pap országába,
Hol nincs semmi aggodalom,
Tündérek szép királynéja,
Gyémánt palotába lakom.
Legtöbb csudát, karakallát
Az éjjeli ágyba teszek.
Bámul az emberi szem,
Példa ez a furcsa gyerek.

IV. JELENÉS.

A tündérfi.

TÜNDÉRFI: Tündérek szép királynéja
Imé lételt szerze nékem!
TÜNDÉR: A szem látja, de nem tudja,
Hogy szármoztál, szép gyermekem,
TÜNDÉRFI: Mit parancsolsz?
TÜNDÉR: Minek is szólsz?
Már tudhatod mit cselekedj,
Ha Tündér vagy, tudnod is kell.
Mégis itt állsz? Huncfut, eredj!
TÜNDÉRFI: Hogy azt a négy —
TÜNDÉR: Fantastákat —
TÜNDÉRFI: Észre hozzam.
TÜNDÉR: Észre hozzad,
Huncfut, eredj!
TÜNDÉRFI: Vén lant, még meg nem gebedtél,
(az asszonyhoz) Álompor volt a mit ettél.
Álompor volt a mit ettél.
Kelj fel frissen, mert majd adnak!
Főzz vacsorát az uradnak — Fálelilela!
(Tipptopphoz) Be bolond vagy hogy megholtál;
(Lipitlottyhoz) De te még bolondabb voltál.
(Kettőjökhöz) Per deum! majd mit is mondok?
Keljetek fel, vén bolondok!
Fálelilela!

(Karnyóhoz) Kelj fel, verj rá a banyára,
Mért nem várt jó vacsorára.
(A többihez) Ti is itten mit strázsáltok,
Serti, furti ... az anyátok!
Fálelilela!

KARNYÓ: Ehetném ám, kincsem.
KARNYÓNÉ: Van egy izé —
LIPITLOTTY: Haragszik-é az úr?
TIPPTOPP: Haragszom-é?
Boris! legyünk mi egy testek.
LÁZÁR: Fiát, fiát!
SAMU: Jól lakjunk lencsével.
KURUZS: De lesz-é hát?

GERSON DU MALHEUREUX
VAGY
AZ ÖRDÖGI MESTERSÉGEKKEL TALÁLTATOTT IFJÚ

VIGJÁTÉK KÉT FELVONÁSBAN

(1795.)

JÁTSZÓ SZEMÉLYEK.

TÁMADI MIKLÓS, méltóságos úr.
KARDOS BÁLINT, nyugvó hadnagy.
SZEH ÁBRAHÁM, zsidó.
BUGA ANTAL, cigány, Támadi fűtője.
PORHÁZI GYÖRGY, oskolamester.
GÉRSON DU MALHEUREUX.
FRANCOIS GAI, annak inasa.

A játékhely esik Olaszfaluba, Veszprém várm., Támadi udvarába, 1712. eszt.

ELSŐ FELVONÁS

A Támadi háza eleje.

I. JELENÉS.

Ábrahám.

ÁBRAHÁM: *Már nékhem fendighfogadhó khellene mekhint; de csakh nem lehnne itthen Oroszfhaluba jó ephilet. Phesten is Phudán enyim zobát elfetthik mint emphosztornak, nincsen phíz, phokolba lement. No ez a Thámathi úr csinos quartir, szép minthogy arra való, dhe szörnyű mihreg drága. Nem pholontság 2000 thaller. Ha hitelbe által adnának, akhor látnák az árrát, mikhor ith engem Eszthendő muhlfa aló Amsterdám. Phíz phizon sokh megh khell lehnni. Ha ertekh megh adja is a phízt megh kherítem. Majd most khörül niszem a háznál a quartírt.*

II. JELENÉS.

Ábrahám és Antal.

ÁBRAHÁM: Nho Anthal szhomszith hogy megh fan khent?

ANTAL: Jaj uram, mint a kárvallott cigányok la!

ÁBRAHÁM: No hát mi phaj khelmetnek?

ANTAL: S mi baj? míg azs is kérdís ám a világon, míg must is úgy kótog a lelkem házsa fala, úgy a fogam közsé állott a kisértet látás.

ÁBRAHÁM: Megh megh ismét?

ANTAL: Meg míg el akart vinni azs a Lucsiper, az isten mentse meg azs embert tűle. Ih szűzs Mária, sent György, sent nagy Sándor, ha egy kicsiny kurázsim nem lett volna, eddig Plutúnál fíteném a kemencsít la!

ÁBRAHÁM: Micsoda kisírthet kenthet bántotta Anthal szhomszith?

ANTAL: Tudja a jó szerencse, itt voltam a pitarba, nekem jön azs a pokolbéli izsé, olyan fekete feketís vót, mint a marok vas; de hát a seme ippen mint azs íhel holt rókának, csupa tüzses volt a sarva, bígett mint a vesett medve. Bejüttek nígyen kutya kípibe, s arany zsarákánakot sórtak a semem közsí. Ín meg nem ijedtem, hanem oda búttam a kemencsíbe la, be oda la a hamuba. — Azsután azs öreg urat akarták kisírteni, már ki is heríltik volna, de válságot adott magáért. Azsután láttam azs istálóbul, mikor nagy irdeg nevetve elszaladtak. Belzsebúb hegyes zsindelszeget lütt a lelkembe, még most is fáj a hasam la!

ÁBRAHÁM: Szörnyűsík peszít asz, khed Anthal! Mi voth az üreg úrnak?

ANTAL: Azst mondta, hogy irdegek vútak; azs előtt meg kutyafejű tatárok, és a kiristín embert elviszik, írnek rajta a pokolba.

ÁBRAHÁM: A pakkalba? pe sokat thut asz a jó öreg úr! Most oda peh fan?

ANTAL: Igen is, oda be van a hásba a tiszteletes Porházi mester urammal.

ÁBRAHÁM: Most is odha peh kupciher mester uram, úgy-é?

ANTAL: Lássa Ábrahám sumsíd! a nagyságos úrnak sok jóság van, nincs gyermeke, ha meghal, kire kűti azst a sok pízst? Ezs a mi mesterünk tűzsrűl pattant kuferces ireg fiú, mindíg, mindig gyiákoskodik, míg pedig verseket, míg a guta is megnevetné, úgy kimegy, mint ha Jankó kalapálta volna ki. A nagyságos úr meg fogja a hasát és úgy neveti, így la. (Nagyot nevet.) Majd meg düglik a nevetésbe. Most is oda be nevetkűznek, mint a kinek elkámpicsorodott azs ese.

ÁBRAHÁM: Lühet phemenni, Anthal?

ANTAL: Üm, hogy ne lehetne, legesleg fínumabb idűbe lehet.

III. JELENÉS.

Támadi, Porházi, Ábrahám.

TÁMADI: Biz úgy volt a mester uram! Hisz én magam is láttam, nem aludtam, se részeg nem voltam, eb a lelke országán.

PORHÁZI: Bone deus! hát hiszen a méltóságos úr sem gyim gyom, hogy lehet hát ilyen lim lom. Domine quid moliat?

TÁMADI: Elhiszem uram, hogy tarisznya, de szőr a szíja.

ÁBRAHÁM: Jú naphut agyhun isten a mélthóságos úrnak.

TÁMADI: Fogadj isten. Hát mi jóba fordult kend Ábrahám?

ÁBRAHÁM: Cshak, mélthóságos úr, appa a luhphürbe forthultam, ha thiszenkhét marjásokért mekhenkethi asz úr, majt elfiszem.

PORHÁZI: Ecce uram, nézze el az ember, quam vili pretio kivánná a lóbőrt. Pretio non pondere gemmas, azt mondja a deák. Kóser bőr az Ábrahám, a Mózses törvénye szerint megnyúzva. Ne kérd azt olcsón kutya-fás, ami olyan mint a Kajfás.

ÁBRAHÁM: Khelmeth mester uram csakh könyöröghjön, zsidónak való luhphür nem khennek. No mélthóságos úr, hogy thöbb peszét ne legyen khözöttünk, a thizenkhét márjást, ha tetszik, kifizethem, úgy is khi likhad a lúphűr.

TÁMADI: No Ábrahám, száz szónak is egy a vége, kend is igérjen, én is engedek: a tizenhatból szerencsepénznek elengedem az egyet, birja kend békével.

ÁBRAHÁM: Mélthóságos uram, mékh athok hozzá én is, kherek szám thizenkhét márjás, mek egy pethák. Mékh ilyen trákhán nem fethem asz úr phűrit.

PORHÁZI: Quid hoc domine? az úr bőrit? domini cutem? debuisset dicere: az úr lova bőrit. Sed est elypsis. (Egyet iszik.) **Az úr borának jó spiritusa van.**

Ah vinum est acre et generosum!
Sed certe ebrietat bibosum.

TÁMADI: Hahaha! csak ráér mester uram a tréfára!

ÁBRAHÁM: Hát a phűrit csak elfhiszem.

TÁMADI: Alább az öt forintnál senki fiának sem adom. Ha kell, kell! ha nem kell — mindég akad annak árosa.

PORHÁZI: Sapienter: akad annak mindég árosa: két kézzel is kapdossa. In se semper divitias habet.

ABRAHAM: Mélthóságos úr, mégh egy kharast athok; phetik khicsiny a phűr, másnak phűriért nem attham volna annyit, hanem tudom, hogy a mélthóságos úrnak igen jó lóphűre van.

TAMADI: Megmondtam már! egy szó annyi mint száz!

ABRAHAM: Isten uttshe én töppet nem athatok. Minthen jót khivánokh! — No ha mék tetszik az úrnak? (Elmegyen.)

IV. JELENÉS.

Támadi, Porházi.

PORHÁZI: Oh háládatlan zsidóság! certissime pedig ez a lóbőr megért volna négy forintot, ötöt inquam.

TÁMADI: Én az utolsó árán hagytam, ha nem kellett az eb-ellette rossz zsidójának, ám lássa: olyan bőrt ugyan nem kap, ugy-é mester uram?

PORHÁZI: Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando? De, méltóságos uram, aliquid in aurem. Azzal a diabolica matériával mit kéne csinálni? Oh most is horresco referens.

TÁMADI: Bizony nem érem fel ököllel, kutya szánkázza meg a lelkit. Hiszen mester uram, csak dolog már az; én kenyeremnek javát megettem, de soha sem értem ily galibát. A szegény megboldogult anyámtól fülheggyel hallottam, hogy mikor a tatár Szatmár vidékét rablotta, beszélte volt az áldott — isten nyúgoszsza meg, — hogy az ilyen manók hordozták el az embereket. — Ihol ni, épen ilyen időkre jutottunk! nem igaz-é, mester uram? Ez is a mi bűneinkért van, a had, pestis, sáska, éhség.

PORHÁZI: Nihilo secius, különben sem. Úgy iszsza a világ az álnokságot, mint én most, hoc ipso actu, ezt a pohár bort kibibálom, vagyis exhauriálom! (Iszik.) O pocula! volo dicere: o tempora, o mores! — o asini, o boves! clamosa ad coelum merces detenta laborum. Nékem még a harmadévi búzám is mind kin van; panaszolkodik a szegény feleségem.

TÁMADI: Sed ad rem, mester uram! mit csináljunk a kisértettel?

PORHÁZI: Quid agam? quidve consilii capiam? nescio, ignarus sum vel non liquet. Őrzőket kell állítani, ha olyan bolond volna az a kisértet, hogy megijedne.

TÁMADI: Jó, én egyet gondoltam. Hadnagy Kardos uram vitéz egy ember, a maga árnyékától el nem szalad. Álljon az ajtóra s ijeszsze el. Azonba minthogy szokott hozzám járni, igen jó barátom; hűségesen véghez viszi, bízom hozzá.

PORHÁZI: Est alter Achilles! Azonba nagyságoddal maga intercedit familiaritas, ne dicam, necessitudo. Oztán hát Antal mit vétett? Ő ugyan nem igen rúgja a hámfát. Vix adeo fortis reperitur. De hátha valamely plebejus ördög vetődne elő, majd insueta voce terreret feras, et praeterea haberet personam tragicam.

TÁMADI: Őt az ebugattát kivül állítom ordináncra. — De kopogást hallok; aligha a hadnagy nem jő.

PORHÁZI: Est ipsus, imo ipsissimus!

V. JELENÉS.

Kardos, Támadi, Porházi.

KARDOS: Alázatos szolgája a méltóságos úrnak! Fogtak-e ördögöt?

TÁMADI: Fogtunk bizony, hadnagy uram, de majd elvitt; a hóhér nyakazza meg, úgy megcsúfolt bennünket. — De hozta isten hadnagy urat! épen jókor jött, tessék leülni, és a maga szabadságával élni.

PORHÁZI: Salvere jubeo et multa salute impertitam militarem vestram dominationem. Quo maiori laetitia perfundor, et gaudeo, quod tanti viri excellentis magnitudinem feliciter honorare possum, ego pauperrimus ominum, Scholae Reform. Oroszfalviensis ordinarius Rector et Magister, nec possum me continere, quum in gratiam fortitudinis hunc poculum vini repletum, gulae meae longitudini commotum, et aliis praesentibus exhauriam: (Kiissza a poharat.)

Proque felici vivato
Faciam magnum bibato.

KARDOS: Köszönöm mester uram, köszönöm! Egészség utána. (Leül.)

TÁMADI: Tudom, kedves hadnagy uram, tudom, hogy két embertől meg nem ijed, — de egy ördögi expeditióba kérném ki fáradságát. Hej! ha bátorsága olyat mutatna a sátánháborúba is, mint a törökbe, úgy bezzeg elhinném, hogy igaz magyar vér buzog ereibe.

KARDOS: Disznó terem a lelkét az ördögének; egytől csak meg nem rettenek, kettő pedig restel értem jőni. Míg ez a szív lesz, ezt a kardot kardnak, ezt a kart karnak híják: mind addig rettegés fog előttem menni, utánam pedig a pusztulás és kétségbeesés. A török háborúba, a hol megtestesült ördögök rohantak ránk huszonnyolc ezeren, pokolbeli ordítással, a föld rengett alattok, a nap remegett, a hold félt, a csillagok hulló félbe voltak! ezzel a karddal csaptam a legsűrűbb rendbe, s magam tulajdon kezemmel küldöttem tíz pogányt Mohamedhez vacsorára. Mi lesz belőle? Egyenesen nekem csap egy sárga tatár lovon a három lófarkas basa, a hatalmas nagy vezér unokája, a vitéz Kara Ibrahim Effendi Begler Bég. Magam is nekivágtatok almásszürke csődör paripámon, és innentől fogva — (mutatja) neki legyen mondva — úgy keresztül vágtam atillai csapással, hogy ketté esett még a lelke is. Uram, négy öt darabra szakadozva kalimpádzott le paradicsomba az apjához. Én most rettenjek meg? Én, ne legyek én az, a kinek hínak? A halál köz mindnyájunkkal, de a félelem ily mellbe nem férkezhetik. Tessék velem parancsolni.

PORHÁZI (énekel).

TÁMADI: Tehát ne sajnáljon az úr, hadnagy uram, fegyverrel kiállani a külső ajtóra, és a kisértetet szóval és fegyverrel vagy megrontani, vagy elkergetni. Próbáljuk meg, egy vitézzel mire tud az ördög menni.

KARDOS: Itt vagyok én, megmutatom én, hogy kell a magyarral feltenni. Csak Németországba, a hiencek közé menjen ördög uram a kan asszonyokat ijesztgetni. Próbáltabb varjú vagyok én, mintsem egy váztól elszaladjak. Csak úgy kössön ám belém, hogy a markába viszi haza a fejét az ilyen szedte vette szárcsalábú ördöge.

PORHÁZI: Hát Antal mit vétett, a lélek k... anyja mores moréja? legalább facessit ipsi molestiam, collocabitur in prima statione, az udvaron.

TÁMADI: Híja be hát mester uram.

KARDOS: Majd azt gondolja az ördög, hogy Antal valami házi ördög, s nem bántja.

VI. JELENÉS.

Porházi és Antal.

PORHÁZI: Huc ades, Antal! jöszte csak egy szóra; hogy dolgunk forduljon jóra. Sietve, csak suhanásképen előmbe álli mindjárt épen.

ANTAL: Hallám tiszteletes uram, hallám!

VII. JELENES.

Támadi, Porházi, Kardos és Antal.

KARDOS: Jaj ördögszűlte, de széb báb vagy; beh oda illenél nagyidai vitéznek!

TÁMADI: Félsz-e még az ördögtől, Antal?

ANTAL: Jái a Jizsus nevíben fílek bizson, csak a nevire is sázs küdükcsömör ímelyeg a lelkembe.

PORHÁZI: Quid times? quid horrescis domine Antal? diabolus nihil aliud est quam Spiritus.

ANTAL: Piritos, uram, piritos? Jaj a kutyafejű tatár egye meg, nem seretem én azs olyan piritost.

PORHÁZI: Nincsen annak az emberen semmi imperiuma.

ANTAL: Rumi? de okhets dikecsare kokhele tuterone mangsera, míg ísre vesem, úgy a pokolba vis, hogy a lábom se íri a fűdet.

KARDOS: Ne félj semmit, ott leszek én is kivont karddal az ajtó előtt.

ANTAL: Mit ír a níkem, hogy vitézs hadnagy urammal együtt ügetünk pokolba? Ott is hadnagy les hadnagy uram.

TÁMADI: Neked oda kint kell strázsálni, én idebe vigyázok.

ANTAL: Én is vigyázsok idebe, nem hagyom a miltóságos urat.

PORHÁZI: Elég idebe egy vigyázó, te Antal, odaki tarts excubias, et signo dato irruas in diabolum tentanten.

ANTAL: Tintát ettem? Ne csúfolódjon a tisteletes mester uram, csak a pofámra imlett, a fogam olyan fehír, mint a hulló hó.

PORHÁZI: Jól van, Antal; ha bántani akar az ördög, csak ezt énekeld: Perelj uram perlőimmel!

ANTAL: Pőrölyömmel? Uram, hát ha kikapja markomból, oztán úgy a tarkómra vág vele, hogy mindjárt azs inamba salad a gatyám.

TÁMADI: No csak ki, purgyé! most mindjárt állj a tornác elibe. — Hadnagy uram, menjen ki vele és ne sajnáljon a ház elibe állni, már tudja a többit. (Mennek.)

ANTAL: Dikhes, vitízs hadnagy uram! együtt pirítkozsunk ma Pilátusnál a kandalló előtt.

VIII. JELENÉS.

Támadi és Porházi.

TÁMADI: *Már* hát, mester uram, ma ördögöt fogunk, akár mint teszszük szerit. Én idebe az ajtót bezárom, talán be nem tud jőni, s imádkozni fogok.

PORHÁZI: Pium et religiosum virum. Én is tanultam ám valamit: theologiam, didactricam, propheticam, emblematicam, astericam, symbolicam, et ceteram absolvatam. Pariter et diabolica multa. Adódott én nékem olyan hatalom, hogy ördögöket űzhessek. Ide fogok állani in tota massa az ajtó elibe. Kár lesz az ajtót bezárni; nec foribus pessulum obdet.

TÁMADI: *Már* hiszen, mester uram, ha úgy van, az ellen se szólok; hanem az ajtót bizony bezárom. Hanem siessünk, mert már az óra mindjár eljön. (Az óráját nézi.) Csak rajta.

PORHÁZI: Egy öreg zsoltárt instálok.

TÁMADI: Ahol van az ablakba. (Elmegy, az ajtót bezárja maga után.)

IX. JELENÉS.

Porházi.

PORHÁZI: Ejnye adta ördögje! ha szót nem talál fogadni, ugyan felsül minden lithurgiám. *Mit* csinál a szegény feleségem, ha el talál vinni a canis tota mater, pedig az öreg is bezárta az ajtót. Istenem uram, légy velem, szegény öreg szolgáddal!

X. JELENÉS.

Kisértet, Antal.

KISÉRTET (megy Antal felé).

ANTAL: Asta bitagtále sarmangade biale! Hátul, Pista, hátul; én is irdeg vagyok, hát nem ismersz pajtás?

KISÉRTET (üti).

ANTAL: Ne bánts pajtás, bastom a víred! Látod, hogy sánta irdeg vagyok. Belzsebub még hamisabb mint te. Ne izséli no! eridj, a hová küldött Pluto. Ne csinálj lármát, mert megtudják, hogy itt teker a manó.

KISÉRTET (üti).

ANTAL: Eny, edd meg a kukherdát, bibas legyen a serencséd!

KISÉRTET (leüti).

ANTAL: Jaj! megdüglüttem, el vitt azs irdeg! — Jai ne hagyjon a miltóságos úr, míg a lovát sem itattam meg, iaj azs inamba saladt a gatyamadzsagom!

KISÉRTET (elmegy).

ANTAL (felkél): Merre vagy most Plutó? jöhets már! majd megtanítlak kestyűbe dudálni! (Elszalad.)

XI. JELENÉS.

Kardos, Kisértet.

KISÉRTET (megy Kardos felé).

KARDOS: Ahun van a szedtevette! ejnye be rút, be ferteimes. Ördög vagy-é, vagy tatár, vagy ember, vagy micsoda? De irtóztató a láncos ilyen amolyan! felém ne közelíts, ha életednek örülsz; ide ne jőj, mert meg kell halnod, ha ezer lelked lesz is, széjjel darabollak belgrádi kardommal, ölön kaplak kardra termett markommal, széjjel morzsollak, hogy malompornak is kicsiny leszel. Közelítsz felém? Nem tudod, kivel tréfálsz.

KISÉRTET (kiüti a kardot kezéből).

KARDOS: Jaj oda a kardom! Ejnye teringettét a lelkét! Soha mióta élek, ilyen stikk nem esett rajtam; szégyenlem életemet. (Elmegy.)

XII. JELENÉS.

Porházi, Kisértet.

PORHÁZI: Oh certissime, hadnagy uram bébocsátotta azt a gonosz lelket. (Énekel.) Uram, ne hagyj el engemet! Mert egyedül hagyattam, stb. Vale extermina pestis! Orcus, orci, masculini generis, quartae declinationis. Apage diabole! vade foras! quin abis! Menj, nincs hatalmad az emberek fiain, nem tudod, hogy tenéked a sötétség láncán kell ülnöd, gonosz lélek! Ne kisértsd a te uradnak istenednek választottát. — Istenem uram, ne nézd az én bűneimet, kikkel fertéztettem életemet. Hogy néha egy kevéssé többet iszom az úrnak házába, nem él úgyis egyébbel a te szolgád az ő vénségének napjaiban. Távozz tőlem sátán! Nem mégy? (Énekel erősen.) Erős várunk nekünk az isten! stb.

KISÉRTET (kiüti kezéből a zsoltárt).

PORHÁZI: Istenem uram, oda vagyok! Sum pergiturus! Dignetur discedere domine diabole!

KISÉRTET (elmegy).

PORHÁZI: O centum deo gratias; sit tibi laus et gloria, in aeternum! Amen. Hol haszon, hol kár, aki strázsál, így jár. (Eltakarodik.)

XIII. JELENÉS.

Kisértet és Támadi.

KISÉRTET (rázza az ajtót, mely kinyilik s megy Támadi felé).

TÁMADI: Én istenem, légy velünk; ne hagyj el! Szedte vette ördöge, bizony semmivé tesz. (Énekel.) Légy itélőm uram!

KISÉRTET (egy rendkivül való complimentet tesz, s nagy kacai közt eltünik.)

TÁMADI (kinéz félelmesen): Elment-e vajjon? El biz az! istennek hálá! Már én az én testemet elvetem, mint a magot és lefekszem. A többit tán elragadozta az ördög! (A kárpit lefoly.)

MÁSODIK FELVONÁS.

I. JELENÉS.

Ábrahám és Malheureux.

ÁBRAHÁM: Jhu naphot khivánokh az úrnakh, thalán ideghen országpheli az úr? Amint láthom francia!

MALHEUREUX: Az.

ÁBRAHÁM: Háth mit kheres itth az úr?

MALHEUREUX: Akármit! ne legyen rám semmi gondod.

ÁBRAHÁM: Mekenkedjen az úr, én nem szoktam sinforizálni, de bizony én az urat gyanús emphernek tartom. Micsoda partéka khelmeth?

MALHEUREUX: Ember.

ÁBRAHÁM: Khelmeth csakh muthasson passust, mint phecsülethes empher.

MALHEUREUX: Te bolond vagy!

ÁBRAHÁM: Háth csakh nem vagyhokh selma, mekenkedjen magánakh.

MALHEUREUX: Takarodj előlem!

ÁBRAHÁM: No hiszen az isthen áltya mek khenthet! (Félre.) Meghbándh ezt szumszith! (Elmegy.)

II. JELENÉS.

Malheureux egyedül.

Elment már az a bolond? — Ah lelkem! megszabadúltál a kíntól. Ezek a bolond emberek úgy ténferegnek e világnak lármás golyóbisán, mint a részegek; egyik jön, másik megy, és mindegyik a maga boldogtalanságának rohan. A bölcs ember ezek közt jól érzi magát, és a balgatagokat vagy neveti mint Democritus, vagy siratja, mint Heraclitus, vagy gúnyolja mint Menippus, nagy unalommal nézi, mint Epithus. Egyik Plátóval kevélyen, a másik a stoikusokkal hideg vérrel nézi őket. Én is olyan vagyok, mint a ki az embereket gyűlölöm, mint az Athenásbeli Timon, kinek aligha több esze nem volt, mint egy batalion Hanswurstnak, kiket ma már az úgy nevezett nagy világba forgottaknak hívnak. Én pedig, mint Rousseau, kivánnám magamat egy ártatlan gyönyörűséggel kínáló kisded zugolyába a természetnek elrejteni, hol a szellők sóhajtásomat, a vízcseppek könyeimet, az echó jajaimat fognák sírba temetni. Luiza nevét a lelketlen testek is esmérnék s imádnák. A fákba oly mélyen metszeném kedves nevedet, mint a milyen mélyen érzem szívembe vágva.

III. JELENÉS.

Antal és Malheureux.

ANTAL: Merre van azs a francsia? A csuk hale dade. A hun van la! (Hozzá megy.) Ides tisteletes tekintetes nagysságos miltósságos uram! miltóztassék a miltuságos úrhoz sitálni.

MALHEUREUX: Mondd: nem.

ANTAL: Úgy, de majd megharagsik. Csak maga van, senki sincs oda be.

MALHEUREUX: Ha maga van, bemegyek. (Antal elmegy.) Most egy utálatos embernek kell lennem az emberek között. Ember, ember! különben semmi! (Bemegy a házba.)

IV. JELENÉS.

Támadi, Porházi, Kardos, Malheureux.

TÁMADI: Az urat régen observálják itt az udvaromba. Kihez legyen szerencsém?

MALHEUREUX: Malheureuxhöz.

KARDOS: Mi végre jár ezen a vidéken?

MALHEUREUX: Nem tudom.

KARDOS: Hová való?

MALHEUREUX: Nem tudom.

KARDOS: Micsoda charakterű ember az úr?
MALHEUREUX: Nincs charakterem.
KARDOS: Van-e passuális levele?
MALHEUREUX: Nincs, hanem itt állok.
KARDOS: Az úr velünk játszani szeret.
MALHEUREUX: Szokásom.
PORHÁZI: Quis ille? Admonendus est. Hoc non licet, domine.
MALHEUREUX: Emberek! van-é hozzám fontosabb kérdéstek? (Elmegy.)

V. JELENÉS.

Porházi, Támadi, Ábrahám, Kardos.

PORHÁZI: Mirabilem artem magicam theoretico practicam.

TÁMADI: De valósággal ért kend ahhoz a mesterséghez, Ábrahám? mert ez nem kis dolog ám!

ÁBRAHÁM: Isthen utshe ugyh thudom, minth a thiz ujjamat; és higyje el a miltóságos úr, mihltóztasson próbáth thenni, éhn fokathom a kisirthetet khithanulhom, mert az csakh emperi mestersékh a Belzebub által.

TÁMADI: No hát próbálja meg kend, adok száz aranyat.

ÁBRAHÁM: Uram, a matéria is töppe kherül, mint száz arany. Az isthen mentshen mekh! két száz aranyért, merth az urath esmerem, csakh meghcsinálom, dhe másnakh nem.

TÁMADI: No csak legyen jó, zsidó, azt nem sajnálom.

ÁBRAHÁM: Minthen empher montya el a mi atyánkot. (Addig kirakja a kártyát.) Ez lesz a méltusághos úr, ez a francia katona. (Olvas egy könyvből.) No mosth khereszthet khell vetni.

PORHÁZI: Isten, ne vedd bűn nevén!

ÁBRAHÁM: Nho mosth háromszor önthök phort ezekre a phortékákra, a melyekhről leh nem megyh, phizonosan a csináltha a khisirtethet. Ez a Slamisle, mindjárt fugh mekhinthúlni, járkál és thitkoth khithanúlja. Nho most montyák azh urak uthánnam. (Holmi bolondot olvas.) Jajh isthenem, mith láthokh! mekh se gontholnákh az urak, az a francia úr a selma, bizon utshe selma! Mosth láthom mért thitkotha magát.

TÁMADI: Az lehetetlen.

ÁBRAHÁM: Isthen utsig olyan ighaz minth a thíz újjom. Háth hiszen a Getsád, a Matead, a Hirbolamat, álthal ellhenéphe az Ebricsolá láthatik, a Mithradetits mellett Kommerka, Modoberiámmal, a leghjobb Mákicus könyvh fan a kezemphe, Arapihába sem lehet fáinabbath khapni.

KARDOS: Hátha hazudik az is, az ebugatta?

ÁBRAHÁM: Az lehethetlen uram! az iró hitheles. Lássa kelmeth elől is pe szép: Ormuzd, Birmillah Ali Muhamed. Lássa khelmet pe széph; ugy-é hogy úgy fan?

TÁMADI: Szent igaz, csak menjen hadnagy uram, két armást vegyen maga mellé és hozzák ide vason a láncos kutyafejű forgós bitangját; ott van a kocsijánál a kapu előtt!

KARDOS (elmegy).

VI. JELENÉS.

Támadi, Porházi, Ábrahám.

PORHÁZI: Bene, optime, excellenter!
Az ördög az ördögön
Triumphála a dögön.
Egyik csal, másik fal.

TÁMADI: No kendnek, Ábrahám, megiesz a jutalma.

ÁBRAHÁM: Uram, ezt máshnak nem cshináltam folna én. Dhe mélthusághos úrnakh szifesen. Én merek montani, hogy eppe az udvarpa több örtögh nem tekherek foghni. Éhn leguek akkhor huncfut, nem pecsülhetes sithó mesther emper, hanem impösthör pogány.

TÁMADI: Lármát hallok, talán jönnek.

VII. JELENÉS.

Porházi, Támadi, Ábrahám, Kardos, Antal.

PORHÁZI: Ego diabolum non video
Ego certe, eo, meo.

KARDOS: Nem találtuk a szedtevettét, se magát, se kocsiát! Sehol sincs!

ÁBRAHÁM: Lássa az úr, pokolpa szökött; megh érzethe az örtöghphorszakhot.

TÁMADI: Talán nem is jön többé vissza.

ÁBRAHÁM: Nem, isthen enghem nem! hitje megh az úr.

ANTAL: De kurcsmange vissza akar míg a jönni. Itt van a kocsija la a kert alatt, a cigánysoron az irtegűző Fábijánnál.

KARDOS: Menjünk hát érte, elhozzuk tüstént a szedtevettét. (Elmennek.)

VIII. JELENÉS.

Támadi, Porházi, Ábrahám.

TÁMADI: No Ábrahám, el sem ment az ördög!

ÁBRAHÁM: Nem is szabad neki tovább szökhni, mert az irás s allotholár nem ereszthi; és ha elmety, három nap és három éjjel khell néki az Mitradsakba hamilliktallani. Az úgy fan.

PORHÁZI: Quem strepitum, quem clamorem, quem murmurem hausi vel excepi auribus ego sagacissimus omnium.

Jam Lucifert hozzák
Ördögtördelve pofozzák.

ÁBRAHÁM: Máhr jőnekh vélek, éhn a szakhát érzem. Mostan máhr a minth tetszikh, cselekhedjenek az urak véle.

IX. JELENÉS.

Támadi, Porházi, Ábrahám, Kardos, Malheureux, Ferenc, Antal.

TÁMADI: Ihol jő a kutyalelkű szedtevette.

PORHÁZI: Video — látom!
Nincs most vele dromo,
Most ijedt meg a homo.
Ni quali oculo
Néz most ez a nebulo.
Ez az ördög módi
Ugyancsak valódi,
En quem semper odi,
Huc ades Asmodi!

ÁBRAHÁM: No háth nem meghmontham én, hogy az enyim mestersigh nem meghcsalik.

KARDOS: Itt vagynak a mennydörgős ágyába termett gaz kölkei, már szökő félbe voltak épen, mikor oda toppantunk. Ez az eszelős, mikor rátettük is a vasat a lábára, csak hallgatott, mint a fakép Nagyidán. Tán a szedtevette még most se tudja, a lábán van-e a vas vagy nincs. Ez a madárból lett fajankó (Ferencre mutat) megint kihúzta pálcájából azt a gyíklesőt; csak hadazott vele, mint a kinek elment az esze. De bezzeg magyarokra akadt a tömlöc martalékja! kivettük az őkeme kezéből a gyíklesőt, s úgy a hátához vertük, hogy szintúgy döngött.

TÁMADI: Az úr bűnös, egyszersmind ördög! Mentse magát!

MALHEUREUX (Ferenchez): Hozza elő azokat a pakétákat.

FERENC: Tüstént! (A ládából szedi.)

PORHÁZI: Ennye be vehementer sok raptura; nékem hét esztendős deák koromba sem volt félennyi is, pedig majd minden professorokat rapiáltam.

MALHEUREUX: Olvassa fel, hadnagy úr, szorgalmatosan.

KARDOS: Ennye be sok levél, be sok apróság! ennél már Lőrinc-vásárkor sem árulnak több históriát. Ni, ni! ez a csomó még mindig be van kötve. No teregettét, olvassuk fel legelőször is ezt, ebbe valami misteriom lehet. (Olvas.) Hm! hm! (Támadi is olvas Kardossal együtt.)

TÁMADI: Vagynak-e ennél több levelei?

MALHEUREUX: Vagynak, igenis.

TÁMADI: Kitől kapta kend ezeket?

MALHEUREUX: Az édes anyámtól.

TÁMADI: Kinek hítták a kend édes anyját?

MALHEUREUX: Keleskényi Máriának, de itt hagyta e világot.

TÁMADI: Hány esztendeje hogy megholt?

MALHEUREUX: Mintegy 26 esztendeje.

TÁMADI: Hol lakott kend eddig?

MALHEUREUX: Párizsba.

TÁMADI: Kinek híják kendet?

MALHEUREUX: Gerson du Malheureux.

TÁMADI: Oh nékem is volt egy Gerson nevű fiam. Ha merem kérdeni, hány esztendős lehet kigyelmed?

MALHEUREUX (hallgat).

TÁMADI: Oh istenem! egy gondolat fájlaltat. Oh add meg nékem azt az időt érnem, azt az örömöt, melyről magamon kivül álmodozom! Vegyétek le vasait! (Szomorúan.) Esmérted-e, barátom, az anyádat?

MALHEUREUX: Soha se láttam ábrázatját, mert gyermek észszel elfelejtettem.

TÁMADI: Oh a jó istenre kérlek, és mindarra valami előtted kedves, ne facsard egy szerencsétlen öregnek, egy talán valaha volt apának, egy bánatra maradott férjnek, beforrott szívét. Valld meg ki vagy? Ennyi sok okok indítsanak durvaságod egy órányi elhagyására.

MALHEUREUX: Kihúzza az úr belőlem a legmélyebb titkot. A mit tudok, elmondom. De oh mely sok van az én életembe, a mit magam sem foghatok meg. Az én megboldogúlt anyám volt Keleskényi Mária, és itt —

TÁMADI: Jaj édes lelkem egy fiam! Gersonom! jer, hadd szorítsalak pihegő mellemhez! Oh jóltévő egek! Oh az én öregségemnek napjai! milyen örömmel folytok ti ezután, mert én atya lettem. Miért titkoltad atyád előtt, édes fiam, magadat, oh kegyetlen szerelmes gyermekem? — Jaj, nem birok magammal! Jaj öszvereped a szívem. —

MALHEUREUX: Édes atyám! ah!

KARDOS: Meg nem foghatom ezt a dolgot! Álmodom-e, vagy ébren vagyok? Magam sem tudom.

PORHÁZI: Stupore plenus est animus meus
Ut ad novam portam vitulus!
Sólyomnak bagoly fiát ki látott?
Magyar atyának francia fiát ki hallott?
Prodigio est simile,
Bankát tojt a fülemile.
Ha ha ha!

ANTAL: Asta kilumale ribula, hüm, hüm! (Röhög.)

MALHEUREUX: Ezt a képet édes atyám!

TÁMADI: Ah fiam, ne verd által szívemet! Kedves feleségem, szent árnyék lebegjen tisztelt hamvaid felett! (Elfakad sírva.)

KARDOS (Ábrahámhoz): Herodes teringette Jebuzeusa, te voltál hát a kisértet?

ÁBRAHÁM: Bizony isthen nem foltham, már csak hitje mekh az úr, szakállamra mondom, nem!

KARDOS: Rántsátok le az Ábrahám Izsák Jákob ágyékából került, kovásztalan kenyeren hízott fenekét, hamar, millio Faraho teringette! (Lerántják.)

ÁBRAHÁM: Vajmír, vajmír! jaj, vallok már.

KARDOS: Te voltál az impostor, Hersli?

ÁBRAHÁM: Nem foltham, nem foltham!

KARDOS: Húzzátok le a rongyos fenekét, üssétek!

ÁBRAHÁM: Jaj nekhem! Vajmír! O, o, én foltham.

KARDOS: Vágjatok most ötvenet rajta, verjétek vasra, vigyétek az alsó tömlöcbe a szedtevette ringy rongy Jebuzeusát.

MALHEUREUX: Atyám! ha kedves előtted ez a nap, ne háborítsa ezt meg senki bánatja és szerencsétlensége! Csendesítsd le felforrott haragodat; csendesítse azt le tebenned a te kedves fiad meglátásán való örömöd. Eresztesd el ezt a nyomorúlt állatot.

TÁMADI: Menj hát most békével el, korpán hízott gazember, most megemlegetnéd a magyarok istenét, de a fiamnak köszönd megmaradásodat.

ÁBRAHÁM: Én voltham az imphösztör. Az isthen áldja meg az urath. Minth ígyh jár, a ki cshalárd uthakon kheresi poltokulását. Énrólam thanúljon a filág. (Elmegyen.)

KARDOS: Eltakarodj, mert különben ismét elkapod az ebek harmincadját, millingós terengette Jebuzeusa!

PORHÁZI: Menj pokolba zsidó! canis tota mater! a lelkeden görcsöt kössön Antipater, hitetlen perfidus! Légy pokolban stramen. Nunc et in secula seculorum, Amen!

ANTAL: Hej szüszkere csalabink eszkure! hogy a könyöködön bújon ki a lelked! Míg most is fílek úgy megijestettél. Vigyen el az irdeg!

X. JELENÉS.

Támadi, Malheureux, Kardos Porházi.

TÁMADI: Mi pedig mindnyájan, a kik rendkívül való örömbe merűltünk, elfelejtvén az előbbeni szomorúságot, menjünk be a mi házunkba s legyünk teljes megelégedéssel!

KARDOS: Nagyra méltóztatik kötelezni a méltóságos úr. — Semmi érdemet nem mutathattunk az ördögi háborúban, mely szerint érdemessé tettük volna magunkat kegyes grátiájára.

TÁMADI: Mindazáltal kikérem barátságát, hogy velünk érezze az atyai örömnek hathatóságát. Azért is tessék beljebb fordúlni. Rector uramat nem is invitálom, mert tudja a szokást.

PORHÁZI: Ita est, iam ego scio morem,
Intrabo et bibam liquorem.
Exhauriam vinosum poculum,
Ita abstergam os et oculum,
Repertus est filius,
Fugatus diabolus.
Fiat ergo magnum vivato
Et adhuc majus bibato!

Szemelvények a MODERN KÖNYVTÁR megjelenését fogadó kritikákból:

Érdekes terv valósult meg azzal a három most megjelent füzettel, amelyek a Modern Könyvtár című, Gömöri Jenő szerkesztésében megjelenő, új irodalmi, művészeti és tudományos gyűjteménynek első három számaként szerepelnek. A Modern Könyvtár gazdag és nagyszabású programmal indul meg és tekintve, hogy a legjelesebb magyar irók szerepelnek munkatársai sorában, és az idegen irók legértékesebb alkotásait fogja magyar nyelven megismertetni, sőt ebben a formában egészen új és kívánatos sikerü egyik programmpontja szerint magyar költők és irók műveit is fogja a külfölddel megismertetni, a magyar irodalom, a magyar művelődés szempontjából nagy jövőjű és jelentőségű vállalkozás. Az első füzet a kitünő német iró hat legszebb novelláját tartalmazza. Thomas Mann a mai német irodalom egyik legkimagaslóbb alakja. Gömöri kiforrott, simulékony, árnyaló nyelven adja vissza Thomas Mann novelláinak jellegzetes egyéni stilusát. A második füzet Pikler Gyula két igen érdekes és tanúlságos lélektani dolgozatát hozza. Különösen a másodiknak van jelentősége Pikler tanainak megismerése szempontjából. A harmadik füzet Kosztolányi Dezsőnek, az ismert jeles poétának lírai ciklusa. Kosztolányi az új magyar költészet egyik legértékesebb alakja. A szegény kisgyermek panaszai a legnagyobb figyelemre rászolgáló, ritka finomságokkal teljes, elsőrendűen művészi munka.

(Az Ujság)

Die ersten drei Bände der »Modern Könyvtár« (Redakteur Eugen Gömöri) sind jetzt erschienen und liefern den Beweis dafür, dass diese neue Sammlung geeignet ist, eine längst empfundene Lücke im ungarischen literarischen Leben auszufüllen. Die »Modern Könyvtár« hat sich die Verwirklichung eines wirklich grosszügigen Programms zur Aufgabe gestellt.

(Budapester Tagblatt)

Nagyjelentőségű és nagyjövőjű irodalmi vállalkozás indult meg Modern Könyvtár címen. A vállalat célja: új kultúra megteremtése Magyarországon.

(Független Magyarország)

A magyar irodalmi könyvpiacnak eseménye van. Megjelent a Modern Könyvtár első három füzete. Nemcsak a magyar irodalom ügye a Modern Könyvtár megjelenése, hanem a magyar kulturáé. Gömöri Jenő szerkeszti az új és nagyrahivatott vállalatot.

(Független Magyarország)

A Modern Könyvtár, ez a most megindult, minden magyar intellektustól örömmel és lelkesedéssel fogadott gyűjtemény harmadik füzeteként jelent meg a »Szegény kisgyermek panaszai« s a betűk, papir és kötés harmóniája kedvesen lepi meg az olvasót. Jó ajánlás már az a megkülönböztetett izlés, mellyel épp Kosztolányi Dezsőt választották elsőül a gyűjtemény »Magyar Költők« sorozatába — Kosztolányi új verseskönyve irodalmi esemény s vele emelkedik az új gyűjtemény eminens jelentősége.

(Dr. Kuthy Sándor, Független Magyarország)

Gömöri Jenő Modern Könyvtár címen új vállalatot indított. Az első három füzet már meg is jelent. Gömöri nagyon gazdag és sokat igérő programmot is ad jövő terveiről, melyek mind a honi, mind a külföldi irodalom legjavát ölelik föl.

(Budapesti Hirlap)

Unter diesem Titel tritt mit den drei ersten seiner Bändchen ein neues literarisches Unternehmen vor das Publikum, das neben Originalarbeiten ungarischer Autoren das Beste der ausländischen Literatur in guten Uebersetzungen verbreiten will. Das Programm der Kollektion sieht vielversprechend genug aus. Die Bibliothek will sich nicht ausschliesslich auf schöne Literatur beschränken, sondern umfasst auch populäre Philosophie, Kunsthistorik u. a. Dies zeigen auch die drei ersten eben erschienenen Bände.

(Pester Lloyd)

Meglepő ujítás, hogy a szerkesztőség nemcsak magyar, hanem német nyelvű könyveket is hirdet; magyar költők és novellisták német nyelvre való átültetésével is kívánja irodalmunkat szolgálni. Reméljük, hogy az új könyvtár minél több igazán értékes művel fog a magyar művelődés terjesztéséhez járulni.

(Palágyi Lajos, Magyar Nemzet)

Az új vállalat célja: a modern magyar irodalom és a világirodalom kiváló irodalmi, művészeti és tudományos alkotásainak népszerűsítése és megismertetése, főleg a proletariátus javára. Azt is tervbevették, hogy jó magyar műveket művészi fordításban bemutassanak a német közönségnek. Az eddig megjelent három füzet, valamint a vállalat munkatársainak névsora biztató igéret arra nézve, hogy e szép célt el is fogják érni. (Huszadik Század)

«Modern Könyvtár«. Szerkeszti Gömöri Jenő. Budapest. Politzer Zsigmond és fia kiadása. Unter diesem Titel ist vor kurzem ein neues literarisches Unternehmen gegründet worden, das umso stärkere Beachtung verdient, als es sich nicht, wie die meisten ähnlichen Sammlungen, auf belletristische Lektüre beschränkt, sondern auch wissenschaftlichen und kritischen Arbeiten breiten Raum gibt. Es sind bisher sechs gut ausgestattete Bände erschienen, die zu den besten Erwartungen berechtigen und denen angesichts ihres wohlfeilen Preises — pro Band 40 Heller — die weiteste Verbreitung wohl sicher ist. (Góth Ernő, Pester Lloyd)

A Modern Könyvtár a legujabb irányok képviselőit szólaltatja meg mind a szépirodalom, mind a tudományos irodalom terén. Programmjában találkozunk a hazai és a külföldi irodalom legmodernebb s legkedveltebb iróival s ha a szerkesztő be tudja váltani igéretét, a legnagyobb örömmel üdvözöljük vállalkozását. (Adorján Andor, Világ)

A vállalat ujabb füzetei a kijelölt nyomon haladnak: az új, modern gondolatokat szólaltatja meg a szerkesztő s a modern irókat mutatja be. (Világ)

Hosszú évek óta érezte a magyar irodalom jó fordítások hiányát hazánk és más nemzetek modern iróinak munkáiból. Ezt a hiányt pótolja most a Modern Könyvtár, melyet Gömöri Jenő ad ki. A kis könyvek, melyek közül három jutott olvasó-asztalunkra, hazánkfia irodalmi vállalkozásának értékes tanuságai. (Hungary)

Ez a könyvtár, igen rövid létezése óta, máris megnyerte a művelt magyar olvasóközönség szeretetét. Gömöri Jenő az ügyes szerkesztő éleslátásával válogatja meg a könyvtár iróit, melyek leginkább a modern törekvések, új eszmék szolgálatában álló irói generációból kerülnek ki.
(Budapesti Napló)

A Modern Könyvtár 2-ik számában Pikler Gyulának két lélektani tanúlmányát közli és így alkalmat nyújt arra, hogy e páratlan mélységű tanok szélesebb rétegekben is elterjedjenek.

(Fogarasi Béla, Kelet Népe)

Ha Gömöri Jenő továbbra is ennyi izléssel s ennyi tudással vezeti könyvtárát — akkor valóban kultúrmunkát végez, miért csak elismerést és hálát érdemel.

(H. S., Móka)

Minden intelligens magyar, ki a szép és jó könyvet szereti, örömmel fogadja bizonyára azt a hírt, hogy mihamar magyar nyelven, az irodalmi renaissance legkiválóbbjainak átültetésében olvashatja a világ minden nagy modern íróját.

(Debreczen)

Ebben a tekintetben a Modern Könyvtár szoros értelemben vett kultúrmisszíót teljesít, mert eddigi előkészületeiben és intencióiban az izlés és műélvezet határozott evolúciója foglaltatik. A Modern Könyvtárnak az előjelekből itélve, az a célja, hogy modern írónak modern — e szó valódi értelemben veendő — közönséget teremtsen s hogy egymáshoz vonja a kettőt, kik most különböző izléssel elégitik ki szellemi szükségleteiket. Az említett vállalat programmja pedig méltán igérkezik hidnak az iró és közönség között.

(Ligeti Ernő, Kolozsvári Hirlap)

Gömöri Jenő írótársunk szerkesztésében egy minden izében modern vállalat indult meg közelebb a fővárosban, amely irodalmi vállalkozásnak első és legfőbb célja a modern hazai és külföldi irodalmi termékek legszélesebbkörű terjesztése és ismertetése. Előkelő, értékes, igazán hatalmas fiatal erők szövetkeztek a nagyjelentőségű kulturális cél megvalósítására s a vállalat ki is adta már első három füzetét.

(Jövendő)

MODERN KÖNYVTÁR

MODERN IRÓK KÖNYVESHÁZA
SZERKESZTI GÖMÖRI JENŐ

A Modern Könyvtár az első magyar modern irodalmi, művészeti és tudományos gyüjtemény. Programmja a szépirodalom, valamint a művészet és tudomány terén egyaránt nagyszabású és páratlanul gazdag és ízig modern. Munkatársai a legkiválóbb, legismertebb hazai és külföldi írók, művészek, tudósok. A Modern Könyvtár eddig megjelent füzetei voltaképen vaskos kötetek mind és egytől-egyig a magyar és idegen irodalom, művészet és tudomány remekei. A Könyvtár füzetei nagy alakban jelennek meg és szinte egészen könyvszámba vehetők. Betűi gyönyörű, olvasható gyöngybetűk, papírja a legfinomabb famentes papír, külső kiállítása is elsőrangú. A Könyvtár művészi címlapja Kozma Lajos, az ismert festőművész műve.

Uránia könyvnyomda, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 19

GARVAY ANDOR A PÉNZ
EGY SZOBA-KONYHA KÉT DRÁMA

MODERN KÖNYVTÁR
SZERKESZTI GÖMÖRI JENŐ
27—28. SZÁM
BUDAPEST, 1911
POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA KIADÁSA

Költeni annyi, mint itélőszéket
tartani önmagunk fölött.

(IBSEN)

GARVAY ANDOR
eddig előadott művei:

A pénz (Vigszinház)
A törvény (Nagy Endre-kabaré)
Becstelen (Nemzeti Szinház)

A szerző minden jogot, az előadás és forditás jogát is, fentartja magának; szinházakkal szemben kézirat

A Modern Könyvtár 1910. június havában indúlt meg

A Modern Könyvtár címlapját
Kozma Lajos rajzolta

A MODERN KÖNYVTÁR SZERKESZTŐSÉGE:
VIII. KERÜLET, VAS-UCCA 15/b., I. EM. 18.

A PÉNZ

KULTURKÉP HÁROM FELVONÁSBAN

SZEMÉLYEK

WIMMER MARCELL bankár, tőzsdebizományos
MÁRTA, a felesége
SINGER SÁMUEL, volt bankár, Wimmer apósa
LEÓ, a fia
ZENTMAYER bárónő, Wimmer ügyfele
KERESZTESSY SÁNDOR, kamarás
BÁRÓ ZELISTYEY, Wimmer ügynöke
HÁMORY, államtitkár
FRIEDMANN
SZÜCS } Wimmer alkalmazottjai
KATZ
SALZERNÉ, egy börziáner felesége
A FIA, 8 éves
AZ ÉDESAPJA
BERGER, tőzsdeügynök
AZ INAS
TERCSI, szinésznő, Hámory barátnője
HORDÁR

Történik ma, Wimmer és Társa budapesti tőzsdebizományos cég irodájában, a hónap 31-ik napján

Először adták a Vigszinházban 1909. október 24-én.

ELSŐ FELVONÁS

Wimmer bankjának fogadó szobája. Rendkivüli fényüzéssel berendezett világos, nagy terem. Szőnyegek, képek, metszetek, angol bőrbutorok. Az egész milieu inkább előkelő uriszoba benyomását teszi, mint üzleti helyiségét. Némi irodai jelleget kölcsönöz azonban a helynek egy magas irópult, egy széles iróasztal és a pénzszekrény. Az elrendezés lehet a rendező izlése szerinti, csak az iróasztal és a pénzszekrény legyen az előtérben

Balról ajtó, mely az előszobába vezet, fenéken ajtó Wimmer külön kabinetjébe, jobb oldalfalon ablakok, közbül telefonapparátus, mellette kis irópult a falra erősitve

1. JELENET

Katz, Friedmann, Szűcs

(A függöny felgördülésénél Szűcs munkához készülődik. Irodai kabátot huz, Friedmanntól átveszi a kulcsokat, kinyitja a pénztárt, könyveket rak az irópultra és legombolva a kézelőit, tintát, tollat készit)

KATZ: Kilenc óra? Ki lesz ma lent a börzén?

FRIEDMANN: Hát ki lenne? Maga megy le a megnyitáshoz.

KATZ: És Leó ur?

FRIEDMANN: Leó ur alszik Katz bácsi! Maga ezt két hét óta minden nap makacsul megkérdezi tőlem, pedig nagyon jól tudja, hogy cégünk sógorát tegnap éjszaka éppen ugy vurcnizták az orfeumban, mint tegnapelőtt. Aludni pedig csak kell!

KATZ: Szép kis sógor! Hűséges az üzlethez... (Veszi a kabátját)

FRIEDMANN: Ne prédikáljon Katz bácsi! Menjen a börzére és adja telefonon a kurzusokat. Maga börziáner és nem becsületbiró.

KATZ (el).

2. JELENET

Előbbiek

FRIEDMANN (szivart vesz elő és rágyujt).

SZŰTS: Ön ugy látszik, már teljesen ismeri itt az üzletet.

FRIEDMANN (nagy füstfelhőt fujva): Gondolja? Én azt hiszem, egyelőre csak az embereket ismerem. Egyébként, hiszen ez csaknem egyre megy. Nézd meg az embert és ismered az üzleteit. Ez a vén csirkefogó például eladogatja a Wimmer balekjeit a börze hiénáinak. Tudja, hogy tudom és ezzel tartom sakkban. Különben az asszony spiclije.

SZŰTS: Az asszony féltékeny?

FRIEDMANN: Nem. De furiává lenne a gyanu árnyékára is. Képtelen volna elviselni, hogy más némbernek is jusson a rablott aranyból. Neki kell minden kalap és minden gyémánt. Idegen asszonyt csak ugy tür meg itt, ha pénzt hoz. Pénzt! Pénzért prostituálná az emberét. Mert itt a pénz az isten. A mások pénze...

SZŰTS: Nagystilü ember ez a Wimmer?

FRIEDMANN: Na!... Ugy... Nincs teljes üzemben.

SZŰTS: Hogy érti ezt?

FRIEDMANN: Ugy, ahogy mondom. Az emberek ostobábbak és éhesebbek az aranyra, mint amennyire Wimmer kihasználja őket.

SZŰTS: Maga nem tartja szolidnak az üzletet?

FRIEDMANN: Az üzletet igen. Az a legszolidabb, a legbiztosabb üzlet, amelyiknek a pénzéhség meg az ostobaság a forgótőkéje. Ezt a tőkét nem érhetik veszteségek.

Az ember a teremtés óta liheg az aranyért s az éhes ember mindig ostoba.

SZŰTS: Azt akarja ezzel mondani, hogy aki a börzére megy, az ostoba?

FRIEDMANN: Dehogy! Azok okos emberek! Azok ostobák, akik a pénzüket ezekre az okos emberekre bizzák.

SZŰTS: De kérem! Hiszen a börze...

FRIEDMANN: Pardon! Ön született keresztény, ne magyarázza tehát a börzét nekem, aki született mózeshitü vagyok. Valahányszor keresztény embert látok a börzén, mindig eszembe jut az uszoda.

SZŰTS: Mi jut eszébe?

FRIEDMANN: Az uszoda. Bizonyára ön is látott már meglett koru, komoly embereket kapálózni az uszómester kötelén. Tiszta komikum a látvány. Hát lássa kérem, ilyen komikus látvány a keresztény ember a börzén. Soh'se lesz belőle szabaduszó, mert a legkisebbke hullám viz alá veri és tele megy a gyomra a tapasztalás keserü iszapjával. Egészen másként áll az ügy mi velünk. A zsidó kikeresztelkedhet, lehet belőle főrendiházi tag, katholikus egyházi író, vagy bőrkabátos dzsentri, azért vérbeli börziáner marad, ha soha életében be se teszi a lábát a sárga palotába. Legfeljebb nem tud róla; de minden csak a próbálkozáson mulik. A kacsa se tudja, hogy tud uszni, amig a vizre nem jut.

SZŰTS: De kérem! Én nem is tagadom az önök rátermettségét, sőt elismerem, hogy a börzét egyenesen a zsidóság kozmopolita faji kiválósága tette világforgalmi tényezővé, akár a váltót.

FRIEDMANN (pózos meghajtással): Köszönöm! Ön egy kicsit antiszemita. Egyébiránt mit ért ön világforgalmi tényező alatt?

SZŰTS: Természetesen a börzét magát, mint intézményt, amely az őstermelő népek gazdasági produkcióját a fogyasztó tömegeknek közvetiti. A börze a mesebeli bőségszaru, amelyen keresztülzuhog minden, amit a verejték termel. Azt mondhatnám, hogy a börze laktatja jól az éhes világot.

FRIEDMANN (gunyosan): Nagyon szépen volt mondva. Ezek szerint tehát mi, a Wimmer és Társa tőzsdebizományos cég, részesei vagyunk a nagyszerü világforgalomnak?

SZŰTS: Ön naivnak találja ezt a feltevést?

FRIEDMANN: Akarja tudni, hogy néz ki ez a világforgalom a valóságban? Báró Zelistyei, ez a gavallérnak öltözött ocsmány, vén kerítő, ha asszonyi testre nem kap hirtelen megrendelőt, ide hozza baleknek a kezeügyébe eső legelső hazardőr kreténı és száz pengő provizióért berántja tizezerig. Huszig! Ahogy lehet! Hát az a kretén, az a maga őstermelője. A fogyasztó pedig, akinek Wimmer és Társa ezt a nagyszerü forgalmat közvetiti, a fogyasztó, akinek minden a gyomrába jut, az Braun, vagy Lichtmann, a börzeügynök, aki Wimmernek hitelez. Természetesen csak mediótól ultimóig. Mert itt tizenöt napról tizenöt napra prolongálják az emberek tisztességét. A börzén tizenöt nap az az időköz, ami a festett leány első csókja és a távozó gavallér pénztárcája között van. Csakhogy egy pásztoróra ezzel a nagystilü kurtizánnal többe kerül, mint a királynők csókja. Itt fejbe megy a játék.

SZÜTS: Kedves barátom! Maga paradoxonokat mond és mulat rajta, hogy engem ugrat. Hát én nem sokat értek ehhez a dologhoz, az igaz, de annyit ma már mindenki tud a börzéről, hogy a játék nem a komoly, a reális üzlet. Ön mondja, hogy a játék fejbe megy. Hát igenis, a játék! És éppen ezért indult a hazárd börzejáték ellen társadalmi téren irtóháboru. De mikor becsületes, igazi jó buzáról van szó, amit adnak és vesznek, amikor milliós iparvállalatok papirjait kapkodják, az már nem játék, az már...

FRIEDMANN: Mondja, kérem, látott ön már itt minálunk egy szem igazi buzát? Egy szemet! Vagy látott talán Rimamurányi részvényt? Tegnap ezer darab osztrák hitelt vettünk; látott abból maga egy darabot? Tudja maga, hogy néz ki egy eleven aranyjáradék papir?

SZÜTS: Kérem, én még uj ember vagyok itt...

FRIEDMANN: Én nem vagyok uj ember, de legyen nyugodt, én se láttam. Sőt az se látta, akinek állitólag vettük. Tudja mit?! Én jó fiu vagyok és elárulom magának, hogy Wimmer maga se látott abból a tegnapi ezer osztrák hitelből egy felet se. Az a boldogtalan trombitanadrágu furvézer kapitány most nyavalyogva lesi a kurzusokat az ujságjában, pedig már akkor ráment az üzletre a felesége kauciója, a mikor a Wimmer havannájára rágyujtott. Tudja maga, mi az az »in sich« üzlet?

SZÜTS: Hogy?

FRIEDMANN: In sich. A saját zsebünkre. Amikor biztos, hogy a baleknek rövid a lélegzete, akkor a megbizását in sich csinálják. Egyszerre elkészülnek vele. A trombitanadrágunak például az ultimó leszámolás után nem marad egyebe, csak a kaucsuk kravátlija.

SZÜTS: És az csak ugy megy? Egészen a kaucsuk kravátliig?

FRIEDMANN: Csak ugy. Az üzlet biztos és nem is komplikált. Az egész kuppot megcsinálja a legutolsó zugbukméker is. Az ember zsebre vágja a balek pénzét, aztán nincs más dolga, csak drukkolni, hogy a tipp be ne jöjjön.

SZÜTS: És ha bejön?

FRIEDMANN: De nem jön!

SZÜTS: De bocsánatot kérek, valaki csak nyer a börzén?!

FRIEDMANN: Hogyne! Wimmer úr!

SZÜTS: Jó. De tegyük fel...

FRIEDMANN: Kérem, ne vitatkozzék! Wimmer úr nyer és punktum. Mindig Wimmer úr nuer. Mit gondol, két billiárdozó közül melyik nyeri a partit? Azt hiszi, az erősebb játékos? Nem. A kávés. Az kapja a billiárdpénzt.

SZÜTS: De kérem, hiszen csak tegnapelőtt fizettünk ki négyezer korona nyereséget az államtitkár úrnak...

FRIEDMANN: Ja ugy! Igaz! Erről megfeledkeztem. Hát igen. A méltóságos úr is mindig nyer. Van itt vagy huszezer korona fedezete és kap érte évente nyolc-tizezer korona sápot. De ez üzleti befektetés. Az államtitkár hozzátartozik az üzleti felszereléshez. Ő tudniillik az itt, ami a horgon a giliszta. A csalétek, vagy mondjuk a maszlag. Ő a magasállásu üzletbarát, aki a titkos politikai információkat hozza. Ő a reklám-játékos, aki mindig nyer. Az a vén Harpagon velünk tartatja el a szeretőit, de megéri azt a pár garast, amit Wimmer odaszór neki. Jobb balekfogó, mint a báró, aki különben is csak akkor jön, ha éhes.

SZÜTS: Undoritó társaság, de a mesterségük csakugyan kincsesbánya.

FRIEDMANN: Az. Csakhogy máról-holnapra beomolhat.

SZÜTS: Hogyan?

FRIEDMANN: Véletlenül. Bután. Olyan bután, hogy szinte felháborító. A Wimmer apósa például négy évvel ezelőtt még a legfélelmetesebb embere volt a sorompóknak. Husz évig mindig az történt, amit az öreg Singer akart. Egy napon aztán véletlenül minden ellenkezőleg történt és azon a napon az öreg Singer az inasa kaucióját se tudta viszszaadni.

SZÜTS: Nekem is van itt kétezer korona óvadékom...

FRIEDMANN: Tudom. Palinak is van ötszáz. Maguk ketten keresztények.

SZÜTS: De most már szeretném azt a pénzt...

FRIEDMANN (legyint): Legyen nyugodt, ott van a Wimmer trezorjában. Fogadok magával, hogy még a maga bankói vannak a sárga kuvertában. Wimmer meg se nézte mikor elzárta.

SZŰTS: De engem nyugtalanit.

FRIEDMANN: Ugyan! Kétezer korona, ami megvan, az itt nem pénz. Pénz az az öt forint, ami nincs meg mediókor vagy az ultimó leszámolásnál.

(A telefon csönget.)

FRIEDMANN: Halló! Ez Katz. (A telefonhoz megy.) Halló! Halló! Itt Wimmer iroda... No, mi van Katz bácsi?... A kurzusok?... Nem. Még nincs itt. Leó se... No, diktálja! (Egy papirlapra ir és ismétli a számokat) 742 ... 635 ... 554 ... 267 ... Hogy?... Hogy?! Mennyi a közuti?.., Jó, Értem. 38... Rendben. És mit mondjak Wimmer úrnak? Erős üzlet?... Jó! (Leteszi a kagylót.)

3. JELENET

Inas, Előbbiek, Wimmer, Leó

WIMMER (az utolsó szavaknál lép be. Imponáló alak, világfi. Nagyon elegánsan, de diskréten öltözve. Leveti a kabátját. botját, kabátját az inasnak adja): Jó reggelt!

INAS (el).

SZŰTS: Jó reggelt kivánok! (Az asztalnál dolgozik.)

WIMMER (Friedmannhoz, aki éppen a telefontól jön): Mi van odalent?

FRIEDMANN: A nyitásnál nagyon élénk. Bécsből szilárd tendenciát jelentenek. Erős üzletre van kilátás.

WIMMER: A kurzusokat!

FRIEDMANN: Tessék! (Papirlapot ad neki.)

WIMMER (a jegyzéket nézi, a kérdése szórakozott): Nem keresett senki?

FRIEDMANN: Nem.

WIMMER (hirtelen): A hitel kettő?

FRIEDMANN: A magyar.

WIMMER: Akkor adunk! Leó hol van?

FRIEDMANN: Még nincs itt.

WIMMER: Kérem Szűts úr, hivja a börzét és kérje a telefonhoz az apósomat.

SZŰTS (a telefonnál): Halló! 57—06... Köszönöm. Itt Wimmer iroda. Kérem Singer urat. Igen.

WIMMER (Friedmannhoz): Elkészültek az elszámolások?

FRIEDMANN: Igen. Kiadtam mindent Katznak inkasszóra.

SZŰTS (a telefontól hátraszól): Singer úr van a telefonnál.

WIMMER (a telefonnál) Halló! Szervusz papa! Hogy áll?... Igen... Igen... Hogy? Nyolc? Akkor adj nekem százat és vedd vissza duplán magyarban. Duplán... Igen-igen magyar hitelt... Nem... Nem-nem! Azzal még várok ...Jó. Szervusz!... Halló-halló!! Katz adja telefonon, ha valami változás van. A fiad nincs itt, az a betörő. Tudom is én! Elvitte egy üzletemet a konkurrenciának. Ki fogom rugni azt a csirkefogót. Szervusz! (A kagylót leteszi.)

FRIEDMANN: Pósta nem lesz?

WIMMER: De igen! Táviratozzon a grófnak Szalkára, hogy kitünő tendencia mellett emeltük száz darabbal az engagementját, Szentmarjaynak pedig irjon, hogy az osztrák hitelt lebonyolitottuk, mert nem volt mit várni vele. Küldje be neki az elszámolást és kérjen pénzt. Várjon! Irjon a grófnak is, hogy a mai kötésre egészitse ki a fedezetet tizezer koronával.

4. JELENET

Előbbiek, Leó, majd Inas

(Friedmann és Szűts iróasztalnál dolgoznak.)

LEÓ: Jó reggelt! (Leveti a kabátját, fogasra teszi.)

WIMMER: Ezután délben fogsz bejárni? Mi?!

LEÓ: Lehet. Vagy talán olyan sokat fizetsz, hogy hajnalban kellene bejárnom?

WIMMER: Ha kevesled, elmehetsz. Bár már látnám! Legalább biztonságban lenne az iróasztalom fiókja.

LEÓ (sötéten): Vigyázz, hogy miket beszélsz!

WIMMER (hevesen): Ki vitte az Eperjessy-üzletet Braunhoz, te betörő?!

LEÓ: Ne tagadd el máskor a proviziómat! Nekem élnem kell. Én nem vagyok neked baleked. Érted?!

WIMMER (fölemelt ököllel megy feléje): Leütlek! Kutya!

LEÓ (egy szék karfáját megragadva): Vigyázz!

INAS (a kritikus pillanatban lép be): A báró úr gyün fel egy úrral. (Lassan visszavonul.)

WIMMER (nyugalmat erőltetve magára, de gyülölködve): Menj le a börzére! Ha lesz kurzus, 9-nél liquidáljátok a Fehér-féle stellaget...

LEÓ: Adj pénzt!
WIMMER: Pénz kell?! Te zsivány!
LEÓ: Tartozom... Adós vagyok!
WIMMER (erőszakos mozdulatot tesz feléje; majdnem sziszegve, összeszoritott fogakkal): A ringyóknak?
LEÓ: Semmi közöd hozzá! Ultimó van.
WIMMER: Eregy a börzére!
LEÓ (indul).

5. JELENET

Előbbiek, Zelistyey, Keresztessy

ZELISTYEY (mosolyogva jön, előre bocsátva Keresztessyt): Szervusz Marcell! (Leó felé felületesen) Jó napot, Leó barátom.
WIMMER: Szervusz, méltóságos uram! (Kezet szoritnak.)
ZELISTYEY (bemutatva): Keresztessy barátom, ő felsége kamarása!
WIMMER (könnyü, gavalléros előzékenységgel): Wimmer! (Inkább a báró felé, tegeződve) Parancsoljatok helyet foglalni!

(A kis dohányzó asztal körül leülnek, Zelistyei nagyon otthonosan, Keresztessy mereven, kényelmetlenül.)

ZELISTYEY (erőltetett bonhomiával, a hangjából kiérzik, hogy szeretné Keresztessyt felmelegiteni): Hát ez az a csodafiu, akiről beszéltem neked Sándor! Az aranyember...
WIMMER (nevetve, merészen): Ugy látszik, te felcsaptál az én reklám-emberemnek. Csak vigyázz, még bajba kerülsz hazárdjátékra való csábitás miatt. Egy jó szivart azonban mindenesetre megérdemelsz tőlem. Szabad, ugy-e, méltóságodnak is... (Hátraszólva) Friedm... azaz, hogy Szüts úr! Hozza csak át kérem a szivarokat az asztalomról!
SZÜTS (áthozza a dobozt).
WIMMER (ismét inkább a báró felé tegeződik,de Keresztessyhez beszél): Parancsoljatok! Igen jó gyártmányok, az angol koloniális társaság utján szerzem be őket.
ZELISTYEY: } (Válogatnak.)
KERESZTESSY: }
WIMMER: Talán ebből méltóztassék! Ez a fajta igen jóizü...
ZELISTYEY: Sziv kell hozzá, kilenc forintot adni egy szivarért; de Marcellnek van szive a jó dohányhoz. Na és van kilenc forintja is! (Nevet.)
WIMMER: Állandóan Budapesten méltóztatik?

KERESZTESSY (rágyujt, valamivel barátságosabb): Nem. Állandóan én sehol sem birom ki sokáig. Nomád életet élek. Valahogy véletlenül jutottam most haza.

ZELISTYEY: Tudod, Páris már üresedik, de Montecarlóban még csak a professzionátusok, meg a kokottok vannak. Ilyenkor nem tud Sándor hova lenni.

WIMMER: Méltóságod gyakran megfordul Montecarlóban?

KERESZTESSY: Na! Ugy!... A szezonban... Néha.

WIMMER: Engem untat az az apró játék és bosszant, hogy nincsen semmi rendszer benne. Az nem játék, ahol a buta véletlen dönt.

ZELISTYEY: Hallod, az furcsa is lehet, mikor a játék nagymesterét, akinek a legfélelmesebb véresfogu bestia ugy apportiroz, akár egy nyirottfülü kis kutya, egyszerre lefőzi egy ostoba csontgolyó, vagy egy tarkára mázolt figura.

WIMMER: És kicsinyes, nyomoruságos az egész! Nincs izgalma. Egészen más az, amikor félmillió a tét, amiből öt perc alatt lehet ötven és lehet — buborék. És hozzá ez a játék nem vak! Kell hozzá erő, bátorság, nyugalom. Amikor az egész vásár a feje tetejére áll, az én öklöm kemény, az én fejem hideg.

KERESZTESSY: Ön magának is játszik?

WIMMER: Nem. És ez az én fétisem. A játék minden forrósága az enyém. Minden gyönyöre, minden diadalmas mámora, mert nem rettegek...

KERESZTESSY: De ha a játék minden gyönyörüsége az öné, mi jut akkor a megbizóinak?

WIMMER (nagy nyomatékkal): A pénz!

(Szünet.)

KERESZTESSY (ideges mozdulattal veri le a szivarja hamuját. Látszik rajta, hogy Wimmer szavai fascinálják).

FRIEDMANN (kalapját véve): Feladom a táviratokat. (El.)

ZELISTYEY (idegesen dobol az ujjaival).

KERESZTESSY (halkan, bizonytalanul, némi zsénnel): És... Mit ajánl ön most...?

WIMMER (közömbösen): Most? Semmit.

ZELISTYEY (egy kis felcsattanással): De kérlek! A kamarás azért jött ide, hogy a tanácsodra valamit próbáljon...

KERESZTESSY (visszaesve előbbi merev tartózkodásába): Talán hagyjuk, kérlek! Én ugy se akarnék mélyen belemenni az első próbálkozásnál, Wimmer urnak pedig az ilyen apró üzlet esetleg csak alkalmatlanságára lenne...

WIMMER: Rám nézve közömbös az, hogy milyen a megbizás. Ötezer korona fedezet, vagy százezer, az egyre megy. De ha most idehozná méltóságod minden vagyonát és azt kivánná tőlem, hogy csak egyetlenegy kötést adjak, vagy vegyek, nem tenném meg. Én vágóhidra nem viszek senkit. A börze ebben a pillanatban nyugtalan. Az emberek éreznek valamit, de nem tudják, hogy mit; minden csupa bizonytalanság. Ilyenkor én várok. Előbb körülnézek, hogy a kellő pillanatban biztosan csaphassak le. Nekem tévednem nem szabad!

KERESZTESSY (izzó tekintettel, a játékos idegességével, egészen a Wimmer hatása alatt): Szóval ön most hadállásban van?...

WIMMER (póz nélkül, majdnem szárazon): Információkra várok.

KERESZTESSY (némi mohósággal): És ha a kellő pillanatban nekem is van önnél letétem?...

INAS (jelentve): A méltóságos államtitkár ur van itt!

WIMMER (hirtelen felugorva, ideges gyorsasággal): Erre a kérdésre tiz perc mulva megfelelhetek. Az van itt, akire vártam. Nagyon kérem az urakat, menjenek át egy kicsit a kabinetembe! (Szűtshöz) Kérem, Szűts úr, menjen le a börzére és küldje fel az apósomat. Maga maradjon ott. De a kis ajtón menjen. (Wimmer viselkedésében kiszámitott titokszerüség legyen.)

ZELISTYEY, KERESZTESSY (sietve átmennek a Wimmer kabinetjébe, látszik rajtuk, hogy hatással van rájuk a titokzatosság. A jelenet lefolyása gyors, kapkodó.)

SZŰTS (el).

INAS (el).

6. JELENET

Wimmer, Hámory

WIMMER (gondosan beteszi a kabinet kipárnázott ajtaját, aztán kitárja a baloldali ajtót): Parancsoljon!

HÁMORY (óvatosan lép be. Jellegzetes maszk legyen. Ősz haj, rosszul festett fekete bajusz, kinosan kigondozva, nagyon tar koponya, feltünő ruha és nyakkendő, járása bizonytalan, de erőszakolja a ruganyosságot. Egész megjelenése a kiélt, vén rué benyomását teszi): Nincs itt senki? (Aggodalmasan körültekint)

WIMMER (egy kicsit tompitott hangon, és igy folyjon az egész beszélgetés): Eltávolitottam mindenkit méltóságos uram.

HAMORY (ekényszeredetten mosolyog): Hé!... Köszönöm!... Tudja barátom, he!... egy kicsit... he!... egy kicsit zsenáns nekem idejönni...He! Tudja...A miniszter...

WIMMER (egy kis türelmetlenséggel közbevág): Nincs mitől tartania, méltóságos uram! Hiszen tudja, hogy mindig vigyázok... Miben lehetek szolgálatára méltóságodnak?

HAMORY: He!... El kellett jönnöm... He!... Muszái volt!... A Tercsi... He!... Valami számlák...

WIMMER (szárazon): Tudtommal most nincs méltóságodnak nálam követelése. Csak a napokban számoltam el...

HAMORY: Tudom... He!... De majd lesz... He!... Aztán levonjuk...

WIMMER: De kérem, méltóságos uram! A levegőben lógó nyereségre csak nem adhatok előleget?! Hátha vesztünk! Végre is igy a fedezetet fizetjük el a kisasszony kalapszámláira. Jobb lenne azt talán a bankból...

HAMORY: Jó-jó!... He!... Oda nem küldhetem a masamódot!... He!...

WIMMER: De mikor a fedezet most is kevés! Mi az a huszezer korona?! Hogy lehet abból ilyen összegeket kicsikarni? Én nem vagyok büvész! Legalább, ha még huszezret tenne hozzá méltóságod...

HAMORY (riadtan, görcsös, tiltó mozdulattal): Nem!... He-he!... Nekem nincs... (Édeskés mosolylyal) Huszezer korona... sok pénz, barátom!... He!... Nagyon sok!..,

WIMMER (vállat von): Hát jó! Nekem elég...

HAMORY (aggodalmasan): De azt a számlát muszáj... He!... muszáj kifizetni... He!... Muszáj!.., A Tercsi mondta...

WIMMER: De ha nem lehet!

HAMORY: He... he...! De muszáj! Az... az a kis lotyó... He!... Parancsol nekem... he!... Aztán tudja... he!... megszolgálom... he!... he...!

WIMMER (huzódozva): Hát küldesse fel méltóságod még ez egyszer... De most aztán egy fél évig ne is gondoljon rá, hogy valamit kivegyen! Előbb pótolni kell a fedezetet.

HAMORY (mohón): Jó-jó!... He!... Addig nem jövök... Na... He!... Isten áldja meg, Wimmer barátom!... Addig nem jövök... Csak azt a... He!... Izé!... A Tercsi... (Motyogva el.)

WIMMER (kikiséri, aztán visszatérve, bevágja utána az ajtót): Vén csirkefogó! Hogy ül a millióin. (Kinyitja a kabinet ajtaját és beszól) Kérem, uraim!

7. JELENET

Wimmer, Keresztessy, Zelistyey

KERESZTESSY, ZELISTYEY (látható érdeklődéssel jönnek ki; Keresztessy arcán meglátszik, hogy Zelistyey inforformálta őt a titokzatos látogató felől).

WIMMER (mosolyogva): Bocsánat, hogy egy kissé megvárakoztattam az urakat, most azonban teljesen rendelkezésükre állok.

KERESZTESSY (türelmetlenül): Tehát?!

WIMMER: Parancsoljon velem!

KERESZTESSY: Ön az előbb adósom maradt egy felelettel.

WIMMER (nagy biztonsággal): Most már megfelelhetek. Egy negyedóra mulva minden üzletemmel kontreminbe megyek. Ma adni kell!

KERESZTESSY: Mit?

WIMMER: Mindent! Az árak a nyitás alatt két koronát ugrottak. Még menni fognak kettővel fölebb. Az emberek meg vannak őrülve odalent; azt hiszik, hogy szédületes emelkedések lesznek és mindenki vesz. Én eladok, mert estig huszonöt koronás esések jönnek!

KERESZTESSY (mohón): És ez biztos?

WIMMER: Nem.

KERESZTESSY (meglepetve): Nem?! De akkor hát mi ez?

WIMMER (fölénnyel): Játék!

ZELISTYEY (felkacag): Pokoli egy fiu! (Keresztessyhez.) Na mit szólsz hozzá?

KERESZTESSY (hirtelen elhatározással): Mennyi fedezetet akar ön?

WIMMER: Huszezret!

KERESZTESSY: Délig itt lesz! Utasitanom kell a bankomat. (Kezet szorit, sietve) A viszontlátásra!

WIMMER: Van szerencsém! (Kezet szorit Zelistyeyvel.) Szervusz méltóságos uram!

KERESZTESSY, ZELISTYEY (indulnak, Wimmer az ajtóig kiséri őket; Keresztessy kimegy, Zelistyey azonban az ajtóból utána szól).

ZELISTYEY: Hopp, majd elfelejtettem! Menj csak, kérlek, én beérlek... (Wimmerhez) Marcell!

WIMMER: Parancsolsz?

ZELISTYEY (hozzásiet, gyorsan suttogva): Légy szives vagy száz pengőt erre az üzletre!

WIMMER (egyszerre ridegen): De kérlek! Hiszen még nem láttam pénzt!

ZELISTYEY: Ugyan kérlek! Egy óra mulva itt lesz. Viszem a bankba s a nyakán maradok...

WIMMER: Hát majd akkor!

ZELISTYEY: Legalább ötvenet...

WIMMER (idegesen): Nem lehet!

ZELISTYEY: Hát huszonötöt!

WIMMER (kelletlenül, a nadrágzsebéből szedi elő a pénzt és ugy veti oda): Mindig ez a vége!... Nem szeretem én az ilyen üzleteket!

ZELISTYEY (hirtelen zsebrevágja a pénzt): Köszönöm! Szervusz! (Sietve el, az ajtónál csaknem összeütközik a belépő Singerrel, akinek odakiált) Jó napot öreg úr! (Kivül) Jövök már Sándor! Sándor! Jövök!...

8. JELENET

Wimmer, Singer

SINGER (alig viszonozza a Zelistyey üdvözlését, aztán látható megvetéssel aposztrofálja): Mit akart ez?

WIMMER: Üzletet hozott.

SINGER: Ennek az üzletei! (Legyint)

WIMMER: Huszezer korona fedezet. Prima ember!

SINGER: Adtál pénzt neki?

WIMMER: Pénzt! Ötven koronát!

SINGER: Akkor te még nem láttad azt a huszezer koronát. Vigyázz csak magadra ezekkel az emberekkel!

WIMMER: Mit vitatkozzam veled papa! Ne törődi te az én üzleteimmel. Ebben nem fogunk megegyezni ugy sem. Te régi ember vagy. Azt hiszed, ma is meg lehet élni abból, ha a kereszturi vagy a dabasi Blau ad ötszáz forint felpénzt és egy évig spekulál három vaggon dohos buzával? Ma igényeik vannak az embereknek!

SINGER: Tudom. De nincs buzájuk. Miért hivattál?

WIMMER: Hogy állunk odalent?

SINGER: Tartja magát az üzlet. Bécs szilárd.

WIMMER (idegesen): Vigye el az ördög! (Elmélyedve keresztül sétál a szinen, egyszerre fölcsattan) Pedig kell! Érted? Kell, hogy visszaesés legyen! Ez az érthetetlen hausse hetek óta gyilkol és nincs semmi alapja. Az életemet, mindenemet föl merném tenni, hogy olyan földindulás lesz a vége, amilyen még nem volt. Itt vibrál már, itt reszket a nagy izgalom a levegőben; talán ma, talán holnap tör ki a vihar. De jönni fog! Olyan bizonyos, mint a halál, mint a végzet.

SINGER (szárazon): Semmi se bizonyos. Az bizonyos, hogy nyakig ülsz a kontreminben és ha ma véletlenül megbolondul a börze, csak tiz korona emelkedés jőjjön, hát akkor aztán jól nézel ki. Hiába mondtam, hogy igy nem lehet dolgozni. Mihelyt minden emberedet egy irányban engagálod, már te játszol. A saját bőrödre spekulálsz. Legalább most mennél ki a kötésekből!

WIMMER: Nem lehet. Ha most kiugrom, üzlet nélkül maradok. Az emberek éppen szárazon vannak. Itt csak az segit, ha várhatok.

SINGER: Várni! Hogy akarsz várni? Tul vagy a fedezeten mindenütt. Bergernek ma pénz kell. Utimó van. Lichtmannál is rendezni kell valamit...

WIMMER: Annyival még diszponálhatok.

SINGER: Ma! De mi lesz holnap? Vagy még ma, ha Bécs nem gyöngül?!

WIMMER: Éppen ezt akarom veled megbeszélni. Kész tervem van. A bárónőt rá tudnám venni, hogy lépjen be társul az üzletbe. Tegnap már beszéltem is vele s ma délelőttre várom. Hetven-nyolcvanezer forintja van még gondolom.

SINGER (kedvetlenül): Mit kezdel te asszonyokkal?!

WIMMER: De értsd meg hát kérlek! Csak arról van szó, hogy fedezzem magam arra az esetre, ha valami mégis történnék. Tartanom kell az üzleteket mindenáron, mert kétháram nap alatt holt bizonyosan beüt a krach s akkor aztán én vagyok felül. Nyolcvanezer forinttal ki lehet várni mindent s a végén majd csak lerázom az asszonyt valahogy a nyakamról.

SINGER: Tégy ahogy akarsz. Te tudod mit csinálsz. Én régi ember vagyok... (Indul)

WIMMER: Lemégy?

SINGER: Igen. És jó lesz, ha később te is lenézel egy kicsit. Ultimó van, az emberek szeretik látni ilyenkor, akinél a pénzük van.

9. JELENET

Előbbiek, *Márta*

MÁRTA: Szervusz papa! (*Megcsókolja*) Jó reggelt uracskám! (*A homlokát csókra nyujtja*) Alkalmatlan vagyok talán?

WIMMER: Dehogy alkalmatlan! Sőt! Reggel nem is láthattam.

MÁRTA: Igen, mert maga mostanában ugy elszalad reggelenkint hazulról, mintha kergetnék.

SINGER: Csak nem kelhet tizenegykor, mint az öcséd!

WIMMER: Erről most ne beszéljünk! Márta bizonyosan nem azért jött, hogy kellemetlenségeket halljon.

MÁRTA: *Mi az? Mi van már megint Leóval?*

WIMMER: Semmi.

10. JELENET

Előbbiek, Katz

KATZ (lélekszakadva ront be, szinte bebukik): Három koronával magasabb! Bécsből táviratok jönnek... *Minden* kvantumra van ember... Leó ur... Leó ur...!

SINGER: Látod? Leó lent van?...

KATZ: Igen, de kéri, hogy Singer úr is...

WIMMER: *A* hangulat?

KATZ: Kapkodnak. *Még* a bécsi kurzusokat várják...

(Telefon csönget)

WIMMER (odafut): Halló! Halló! Na?! Tizenegy? Jó. Tartani mindent! *Megy* már. Vigyázz! (Leteszi a kagylót, Singerhez) *Menj* le, papa! Nekem most már rendbe kell jönnöm a bárónővel. *A* kötéseket mindenáron tartom. Ha pénz kell, telefonálj! Siess, kérlek, mert az a fiu egyedül van.

SINGER (sietve el).

WIMMER (*Mártához*): *Menjen* most maga is, kis *Márta*, mert nekem sok dolgom lesz. Ha jól végződik minden, este elkisérem a szinházba. Jó? (*Megcsókolja*)

MÁRTA: *A* vége mindig csak az, hogy engem elküld. (Duzzog)

WIMMER (idegesen): Katz, maga itt marad! Hol van Friedmann?

11. JELENET

Előbbiek, Friedmann, majd Bárónő

WIMMER (a belépő Friedmannhoz): Jó, hogy jön! (Íróasztalhoz ül) Ezzel a csekkel átfut ide a bankba és meghozza a pénzt! (Csekket ad neki) Várjon! Van itthon valami pénz a kasszában? (Kinyitja a tresort és egy nagy sárga boritékot vesz ki, megnézi a tartalmát) Miféle pénz ez?

FRIEDMANN: Az a Szűts kauciója, meg a Palié.

WIMMER (visszadobja): Ja igaz! Na hát csak siessen!

FRIEDMANN (el).

BÁRÓNŐ (szelesen): Jó napot Marcell!

WIMMER (elébe sietve): Hála istennek, csakhogy itt van már bárónő! (Kezet csókol)

BÁRÓNŐ (nevetve): Ejha! Olyan nehezen várt?

WIMMER: Ma igen.

BÁRÓNŐ: Mert pénzt hozok. Megálljon csak! Érdekember!

WIMMER: Nem azért, hiszen valójában még most se tudom, hogy hoz-e pénzt.

BÁRÓNŐ: Akkor hát miért epedt ugy utánam?

WIMMER: Mert a börze nyugtalan s ilyenkor nekem kint a viharban van a helyem.

BÁRÓNŐ: Vagyis szóvirágok nélkül, magyarán szólva ez annyit jelent: kedves lelkem, bárónő, hozta isten, nekem sok a dolgom, áldja meg az isten! (Nevet)

WIMMER (nevet)

MÁRTA (a bárónőt belépése óta a lorgnettel fixirozza, végre odasurran Katzhoz, s csaknem suttogva kérdi): Ki ez?

KATZ (irásokat rendezgetve): Zentmayer bárónő.

MÁRTA: Mit akar?

KATZ: Játszik.

MÁRTA (közeledik Wimmerhez és a bárónőhöz): Marcell!

WIMMER (hirtelen hátrafordulva) Márta! Hát maga még itt van?

BÁRÓNŐ (lorgnetten szemléli).

MÁRTA (némi éllel): Megbocsátom, hogy ilyen társaságban megfeledkezett rólam!

WIMMER (bemutatva): A feleségem! (Mártához) Zentmayer bárónő!

(Kölcsönös meghajlás)

MÁRTA (még mindig élesen): Igazán sajnálom, hogy zavartam, de el kell mennem a szabónőmhöz és köszönni akartam Marcellnek.

BÁRÓNŐ: Tulajdonképen nekünk kellene öntől bocsánatot kérnünk, asszonyom, hogy nem vettük észre. De hát látja, ilyen udvariatlanok vagyunk mink üzletemberek.

MÁRTA: Üzletemberek?!

BÁRÓNŐ: Igen. Én tudniillik...

WIMMER: Óméltósága ugyanis régi ügyfelem.

BÁRÓNŐ (mosolyogva): S mától kezdve üzlettársa!

MÁRTA: Ah!

12. JELENET

Előbbiek, Leó

LEÓ (fölhevülten, látható izgalommal rohan be): Marcell! Marcell!

WIMMER: No, baj van?

LEÓ: Menj le! Berger okoskodik. Most lanyhult egy koronával, s azóta tán van uj kurzus is. Kezdik már érezni, hogy a spannung enged és ki akarnak ugratni az engagementból. Vigyél pénzt!

WIMMER: Ugy-e megbocsát, bárónő?

BÁRÓNŐ: Csak menjen! Az üzlet az első. Annyit azonban igy hirtelen még megmondok, hogy belemegyek az ajánlatába. A pénz már rendelkezésére áll az ügyvédemnél. Ha kell, vegye igénybe.

WIMMER: Köszönöm bárónő! Lehet, hogy igénybe is veszem. A szerződést pedig még ma föltétlenül aláirjuk. Ha megvár, egy félóra mulva elintézhetjük.

BÁRÓNŐ: Jó, megvárom.

MÁRTA (a bárónő és Wimmer jelenete alatt Leóhoz): Mi volt ma köztetek?

LEÓ: Pénzt kértem.

MÁRTA: Adott?

LEÓ: Nem.

MÁRTA: Kell?

LEÓ: Mit kérded?!

MÁRTA (hirtelen pénzt vesz ki a ridiküljéből és a kezébe csusztatja): Nesze!

LEÓ: Ejha! Hát még történnek csodák? Mit óhajtsz, testvér?

MÁRTA: Ennek az asszonynak ki kell törni a nyakát!

LEÓ: Csak? Bizd rám! Sz' keresni lehet rajta...!

WIMMER: Tehát a viszontlátásra bárónő! (Mártához) Pá szivem!

MÁRTA: Várjon! Én is megyek!

WIMMER: No jőjjön! (Leóhoz) Te maradj itt, amig Friedmann visszajön. Csekkel küldtem el. A pénzt lehozod! (El)

13. JELENET

Előbbiek

LEÓ (a kabátját levetve): Katz bácsi! Ebédelt már?

KATZ: Nem.

LEÓ: Hát menjen, de ne maradjon soká!

KATZ (el)

LEÓ (fáradtan belesüpped egy székbe): Fü!... Micsoda nap!

BÁRÓNŐ (érdeklődve): Nagy izgalmak voltak?

LEÓ (a kezével legyint): Pokoli! És mi lesz még! Ma estig a feje tetejére áll az egész börze.

BÁRÓNŐ: Mit várnak?

LEÓ: Mi azt, hogy visszamenjen, de azok azt hiszik, hogy még feljebb verhetik.

BÁRÓNŐ (aggodalmasan): És ha csakugyan emelkedni fog?

LEÓ: De nem fog! Nincs rá eset. Már most is lanyhul s egy óra mulva szétverjük az egész bandát. Aki ma Wimmerrel megy, az jól jár! Méltóságod mennyivel van érdekelve?

BÁRÓNŐ: Én? Semmivel.

LEÓ (fölpattanva): Hogy?!

BÁRÓNŐ: Mától kezdve én üzlettársa vagyok Marcellnek és megtiltotta, hogy játszam.

LEÓ: Óh a krájzler!

BÁRÓNŐ: Ugyan ne beszéljen igy! Én sok hálával tartozom Marcellnek. Nélküle elvesztegettem volna mindenemet. Bár hamarább megismerhettem volna. Most már sajnos csak az utolsó garasaimat menthette meg számomra. És még igy is gondtalansághoz juttat. Nyolc-tizezer forintnyi biztos jövedelmet ad, eddig pedig egy nagy vagyon mellett gondokkal, hajszoltan éltem.

LEÓ: De hisz ez képtelenség! Ma?! Ma tiltja meg önnek, hogy játszék? Ma?! A mikor nincsen kockázat, csak bizonyosság! Amikor egy óra alatt visszaszerezheti mindazt, amit valaha vesztett! Ez... Ez őrület!

BÁRÓNŐ (bizonytalanul): De...

LEÓ (kitörve): Mit de? Tudja méltóságod, hogy miről van most szó? Egy óra mulva ötven koronával olcsóbban vásárolhat vissza mindent, amit elad. Marcell hetek óta koplalja ezt a pillanatot. Minden vagyonával kontreminben van. És ez az ember, hogy a saját krájzler üzleteiben meglepetés ne érhesse őt, leköti a maga tőkéit. Érti?! Tudja mi ez? Hitványság! Rablás! (Növekedő hévvel.) Százezreket rabol el öntől. A gondtalanságot, az uri módot, a függetlenséget, mindent! Mindent! És ad érte cserébe nagy kegyesen rongyos nyolcezer forintot...

BÁRÓNŐ (látható nagy izgalommal): De hát mit tegyek?!

LEÓ: Eladni! Mindent eladni!

BÁRÓNŐ: Nem lehet! Nem lehet! Wimmer megtiltotta!

LEÓ: De hiszen ugyanugy játszik, ahogy Wimmer!

BÁRÓNŐ: Nem, nem! Ha baj történik, egyszerre minden odavész. És Marcell számit a tőkéimre. Számit rá... Megigértem. Én... én nem dönthetem veszedelembe...!

LEÓ: Ej mit! Maga azt hiszi, hogy Wimmer a levegőbe spekulál. Ő biztosra megy. Ne legyen naiv! Ne dobja el a szerencséjét. Mindent megcsinálhat. Kétszer arathat: Wimmerrel és velem. Gazdaggá teszem...

BÁRÓNŐ (kinzó tanácstalanságban): Pénz... Nincs pénzem!

LEÓ: Nem kell! Ezer-ezerkétszáz forint! Mi az?

BÁRÓNŐ: Minden! Nincs. Az ügyvéd mindent Marcellnek... Már mondtam neki... Több nincs... Nincs!

LEÓ (nyersen): A föld alól, akárhonnan pénzt teremteni! Csak ezer forintot. Van emberem a börzén, aki a Marcell hitelére ennyi fedezettel megcsinál nekem mindent. Diszponense vagyok a cégnek. Annyi mintha Marcell maga csinálná... És aztán az ügyvéd irása is fedezet...

BÁRÓNŐ (riadtan): Nem! Azt nem. Marcell...

LEÓ: Ej mit! Estig lebonyolitunk mindent, Marcell meg se tudja... Ezer forint! Érti?! Ettől függ minden...

BÁRÓNŐ (szinte hisztérikus izgalomban): De honnan vegyem?! Honnan!!

LEÓ (brutálisan): Mit tudom én! Tegyen zálogba valamit! A függőit...

BÁRÓNŐ (rémülten a füleihez kap)

LEÓ (hirtelen megnyugodva): Különben ne tegye! Aki nem látja a szerencséjét, annak nincs is rendelve. (Fölvonja a vállait, nyugodtan hátat fordit és veszi a kabátját.) Azt hiszem, Friedmann mindjárt itt lesz a pénzzel... (A kalapját keresi.)

BÁRÓNŐ (a legnagyobb extázisban a szin közepén áll, némán a kezeit tördeli.)

(Kivülről lépések zaja)

LEÓ (hidegen): Itt van Friedmann. (Az ajtó felé indul.) Kezeit csókolom!

BÁRÓNŐ (szinte rikoltva): Leó!

LEÓ (villámgyorsan megfordul)

BÁRÓNŐ (kapkodva kiszaggatja füléből a függőit, aztán hirtelen mohósággal Leónak adja. Nehezen zihál, kezeit a szivére szoritva)

LEÓ (az ékszert zsebrevágja és sietve indul)

FRIEDMANN (kis csomaggal a kezében megjelenik)

LEÓ (idegesen): Itt a pénz? Adja hamar!

FRIEDMANN (átadja)

LEÓ (el, bevágja maga után az ajtót)

BÁRÓNŐ (egy lépést tesz az ajtó felé, mintha utána akarna futni, a Friedmann csodálkozó tekintete azonban hirtelen megállitja. Arcán világosan látni a nagy felindulást.)

FRIEDMANN (egy pillanatig megdöbbenve mered a bárónőre, aztán önkéntelenül a bezárt ajtó felé fordul, mintha Leó után tekintene, végül erősen a bárónőre szegezi a tekintetét. Nagy csönd.)

MÁSODIK FELVONÁS

(Wimmer bankjának fogadóterme. Ugyanaz, mint az első felvonásban. A milieu külső képe azonban rendetlen legyen, mint az olyan helyiségé, amelyen nagy izgalmak viharzottak végig. Széthányt iratcsomók, egymásra dobált könyvek mindenütt. A pénztár ajtaja szélesen kitárva.)

1. JELENET

Bárónő, Friedmann, Szüts

BÁRÓNŐ (látható idegességgel): Ön most a börzén volt?

FRIEDMANN: Nem voltam méltóságos asszony!

BÁRÓNŐ: Nem is tudja mi van odalent?

FRIEDMANN: Azt hiszem meleg napunk van.

BÁRÓNŐ (aggódva): De csak nem történhet valami baj?

FRIEDMANN: Baj? Nem. Nyugodjék meg méltóságos asszony! Minket nem érhet baleset. Legföllebb a komitenseinket...

BÁRÓNŐ (idegesen): Istenem!... Nem tudom... Olyan türelmetlen vagyok. (Hirtelen) Nem lehetne valamit telefonon megtudni?

FRIEDMANN: Telefonálni éppen telefonálhatunk ... (Észreveszi a belépő Szücsöt) De hiszen itt is vannak már a friss hirek!...

SZÜTS (fölhevülten): Nincs itt Leó ur?

FRIEDMANN: Nincs.

BÁRÓNŐ (riadtan): Mi az? Mi van Leóval?

SZÜTS: Eltünt.

BÁRÓNŐ (egy halk sikoltást fojt el a zsebkendőjével)

FRIEDMANN: Ahogy a pénzt meghozta, ott hagyott mindent a legnagyobb kavarodásban. Fél óra óta hajszolnak utána... Wimmer ur...

BÁRÓNŐ (feltünő izgalommal): És miért? Miért keresik? Talán valami történt? Valami...

SZÜTS: Nem. De az urak fel akarnak jönni. Gondolom, éppen méltóságoddal van valami dolguk. Valakinek pedig ott kellene maradnia.

BÁRÓNŐ (látható megkönnyebbüléssel, de még mindig idegesen): Tehát nincs baj? ...Nincs semmi különös dolog...?

SZÜTS: Nem!... Nincs! Azaz hogy...

BÁRÓNŐ (élesen): Na?!

FRIEDMANN: Nagy harc van odalent! Szinte lángol a levegő a forróságtól. Mindenki robbanástól retteg és a forrongás kellős közepén, valósággal a tüzakna fölött Wimmer áll...

BÁRÓNŐ (minden nyugalmát vesztve): De mi van hát?!... Beszéljen már!

SZÜTS: Mi van? Őrjöngés. Azt látni kell...!

FRIEDMANN: Inkább mondja csak el. Az illusztrációt elengedjük. A méltóságos asszonyt az üzlet érdekli.

SZÜTS: Képtelen izgalmak vannak. De ugy látszik, már a Hause is érzi, hogy ez a feszültség nem tartható tovább, mert egyszerre valóságos hajszát inditottak Wimmer ellen, hogy a kötésekből kiugrasszák. Eleinte az volt a haussierk taktikája, hogy egy darabot se tartottak fedezet nélkül. Wimmer azonban állta a tüzet, mint a szikla. Mint a gránit! Milyen ember az! (Emfázissal) Vas ember! Titán! Ugy olvadtak az ezrek a kezében, mint a tavaszi hó, de fizetett minden összeget szemhunyoritás nélkül. Nem akart megijedni. Erre aztán hirtelen változott a harcmodor. Ui kötésekbe akarták belevinni. Csakhogy nem lehetett ám...!

FRIEDMANN: De nem ám! Azt gondolom. Wimmernek jó szemmértéke van...

BÁRÓNŐ (szorongva): Nos, nos!

SZÜTS: Egy darabot se csinál többet. Egy darabot se! De nem is hátrál egy tapodtat se!...

BÁRÓNŐ (kitágult szemekkel, halkan): És... és ha mégis csinálna...

FRIEDMANN: De nem csinál!

BÁRÓNŐ: De ha mégis... Ha eltántorodna... ha gyönge lenne, vagy valaki más... a tudta nélkül...

FRIEDMANN (vállat vonva): Hát az baj lenne!

SZŰTS: Az az ember gyönge?! Az a gigász?! Aki tréfálni tud abban a szörnyü tombolásban? Ez még föltevésnek is képtelen. És más ki tenné? Leó, vagy az öreg Singer?

BÁRÓNŐ (végigsimitja a homlokát): Én... én nem tudom... (Hirtelen mohósággal) És most...?! Most mi van?

SZŰTS: Most se fel, se le. Ez a kritikus pillanat. Valaminek történnie kell...

BÁRÓNŐ: Szörnyü! Nem tudok... Nem tudok itt maradni...!

SZŰTS: De az urak mindjárt itt lesznek.

BÁRÓNŐ: Visszajövök! Mindjárt visszajövök, de egy percre ki kell mennem a levegőre. A fejem fáj... nem birom az izgalmakat... (Indul.)

(Telefon csönget)

BÁRÓNŐ (Hirtelen visszafordul)

SZŰTS (a telefonnál): Halló! Halló!! No végre! Igen. Változatlan? Nyugodtabb? Hála istennek! Igen. Ott. Még nem beszélt vele? Siessen! Keresi. (A kagylót feltéve) Megkerült végre Leó...

BÁRÓNŐ (odafut): Beszélni akarok vele!

SZŰTS (a kagylót levéve): Halló! Halló!!... (Tanácstalanul) Már elment...

BÁRÓNŐ (toppantva): Ej istenem! (Látható idegességgel kisiet.)

2. JELENET

Előbbiek

FRIEDMANN: Na itt be van ma fütve a pokol!

SZŰTS: Mit gondol, mi lesz?

FRIEDMANN: Hát mi lenne? Wimmer zsebelni fog.

SZŰTS: Azt hiszi, hogy csakugyan esések lesznek még ma?

FRIEDMANN: Ha ma nem, hát holnap. Most már várhatunk.

SZŰTS: A bárónő pénze... mi?

FRIEDMANN: Éppen elbirja a függő kötéseket. Többet egy darabot se.

SZŰTS: Hihetetlen, hogy milyen hatalma van ennek a

Wimmernek az embereken! Szinte félelmetes. Ez az asszony egy szavára mindenét rábizta. Én bámulom...

FRIEDMANN: Nyolcvan forint fizetésért? Ne felejtse el drágám, hogy magának ebből az aranytengerből mindössze nyolcvan sovány ezüst forint borravaló jár ki. Az ajkáig érhet Wimmernek a kincs, maga csak nyolcvan forintot visz innen haza elsején.

SZÜTS: Még ezek az ellentétek is csodálatosak benne!

FRIEDMANN: Én csodálatosabbnak találom az édes anyámat, aki ebből a' pénzből mindent kiteremt.

3. JELENET

Katz és előbbiek

KATZ (ideges sietséggel jön): Báró Zelistyey nincs itt?

FRIEDMANN: Nincs.

KATZ: Nem is volt itt?

FRIEDMANN: Nem.

KATZ: Nem hozott pénzt?

FRIEDMANN: Katz bácsi, maga rosszul van? Báró Zelistyey soha életében nem vitt még sehova pénzt.

KATZ: Ne okoskodjék, most nincs időm tréfálni! A bárónak valami uj komitense van és délre pénzt igért.

FRIEDMANN: Ide nem hozott.

KATZ: Vajjon ott találnám most a kaszinóban?

FRIEDMANN: Mi az ördög? Már ott tartunk, hogy friss pénz kell?

KATZ: Pénz mindig kell.

FRIEDMANN: A bárónő pénze már fuccs?

KATZ: Nem. Ugy látszik azonban, hogy minden megmozditható garast összehoznak. Mert mit lehet tudni? Odalent mindig történhet valami. Két koronával megint magasabb... Megyek át a kaszinóba! ... Wimmer ur feljön, Leó és az öreg odalent vannak...

4. JELENET

Előbbiek, Wimmer

WIMMER (Katzhoz): Mi van a báróval?

KATZ: Már megyek...!

WIMMER: Pénz nélkül ne jőjjön nekem vissza!

KATZ (el)

WIMMER (utána kiált): Katz! Küldjön fel egy hordárt!

KATZ (kivülről): Igenis!

FRIEDMANN: A bárónő...

WIMMER: Elment?

FRIEDMANN: De visszajön.

WIMMER (iróasztalhoz ül és gyorsan ir): Ezzel a csekkel menjen át... az az nem! Maga itt marad Friedmann! Szűts ur lesz szives átmenni a bankba...

SZŰTS: Ide hozzam a pénzt?

WIMMER: Igen. Majd érte küldök.

SZŰTS (el)

WIMMER: Nem volt itt senki?... Komitens...!

FRIEDMANN: Nem.

5. JELENET

Előbbiek, Hordár

HORDÁR: Egy ur küldött fel...

WIMMER: Ja igaz! Ki van irva a Fehér-féle számla?

FRIEDMANN: Igen. (Keresgél az iratok között.) Tessék!

WIMMER (átvéve, a hordárhoz, amig boritékba teszi): Hányas szám maga?

HORDÁR: 234. Itt állok nagyságos ur kérem a tulsó soron...

WIMMER: Jól van. Itt van ez a levél! Ezzel elmegy... Sándor-utca 8. szám alá. Méltóságos Fehér Sándor kuriai biró urat keresi. Pénzt kap vigyázzon! Ötezer koronát... Érti?!

HORDÁR: Igenis értem.

WIMMER: Na hát siessünk! Gyorsan járjon!

HORDÁR (el).

6. JELENET

Előbbiek, Singer

WIMMER (idegesen az óráját nézi): De hát hová tünt el a bárónő?!

FRIEDMANN: Azt mondta, hogy sétál egyet. Egy kicsit nyugtalannak látszott. De tudja, hogy Wimmer ur várja. Vissza jön...

SINGER (idegesen jön): Mit ülsz itt fent?! Odalent minden a feje tetejére állhat miattad...

WIMMER: De engedj meg kérlek, rendezkedni csak kell ezzel az asszonnyal, ha már a pénzét elveszem. És amit lehet, még össze kell hoznom zárlatig... Mit tudom én, mi történhetik. Mi van lent?

SINGER: Egyforma. Berger valami táviratot mutogat...

WIMMER: Ki van lent?

SINGER: Leó.

WIMMER: Az a zsivány? Egyedül hagytad?!

SINGER: Hát azért mondom! Gyere le!

WIMMER: Mit trafikál az a betörő megint Bergerrel?

SINGER (vállat von): Mit kérded? Hát lehet azzal birni?

WIMMER: Jól nevelted.

SINGER (vállat vonva): Jól neveltem...!

WIMMER: Két garasért a te üzletedet elviszi a konkurrenciának!

SINGER (maró, gunyos nyomatékkal): És te nem viszed el?

WIMMER (vállat von, elfordul, könnyedén oda vetve): Üzlet... üzlet!...

SINGER: Jó. De legalább lenne valamitek belőle! Véres a szemetek az éhségtől és feldöntitek a tálat, csakhogy másnak ne jusson belőle. Neked ma reggel egy vagyont dobott az öledbe a szerencséd és ebben a pillanatban bukott ember vagy! És ha holnap este három milliód lesz, akkor is az leszel. Aki nem tud a játéktól fölkelni, az ki van már fosztva akkor, amikor az első tétet megnyeri.

WIMMER (gunyosan): Azt hiszed? Na akkor még nem vagyok bukott ember. Ez tudniillik az én legelső tétem. Bank áll...!

SINGER: Meg egy koldusbot...

WIMMER: Lehet. De nyerem, vagy vesztem! Föl nem kelek a játszma mellől. Én nem futok el! Legalább addig nem, amig egyetlen egy emberem van, aki megy a pénze után. És ha mind velem pusztul! Én nem tréfálok. Nekem nincs más választásom. Tudod te mi az, huszezer forintot költeni csipkére?... Rongyra!! Nekem ötvenezer kell a puszta élethez. Kell! Érted?! Ha vérig vájom a körmeimet. Itt nincs visszafordulás. Nyolc szobából négybe nem lehet áthurcolkodni, csak hónapos ágyra. Én mindenre elszánt ember vagyok. Kiálltam az utra. Vagy én maradok itt, vagy más... Az, akinél a pénz van.

FRIEDMANN (aki a jelenet alatt az iróasztalnál ül és dolgozik): Kérem uraim, nem vagyok én itt fölösleges?

WIMMER (meglepetve): Hát maga nem ment a bárónő után?

SINGER (felel Friedmannak, szarkazmussal): Csak maradjon itt barátom, tanuljon modern üzleti szellemet.

(Telefon csönget.)

FRIEDMANN (telefonnál): Halló! Halló!! Igen... Mi az?! Magasabb? (Hátraszól) Öttel magasabb.

WIMMER, SINGER (meglepett mozdulatot tesznek a telefon felé)

FRIEDMANN (telefon felé): Bécsből?... Vásárlások?...

7. JELENET

Előbbiek, Hordár, majd Szűts

FRIEDMANN (telefont hallgatja, aztán hátraszól idegesen): Óriási hausset Bécsből... Bank vásárlások!

SINGER: Ki mondja?

WIMMER: Lehetetlen! Mi történt?

FRIEDMANN (gyorsan, idegesen): Berger beszél... Kéri az urakat... Fedezet nélkül nem tart semmit...

SZŰTS (belép, kalappal a kezében, fölhevült, középre jön és látható izgalommal szemléli a jelenetet.)

WIMMER (eltaszitva Friedmannt, a kagylót megragadja): Halló! Wimmer! Mi van Berger ur?... A kredit...? Uj kurzusok? Jó! Én maradok... (Idegesen) Hát vegyenek! Egy darabot se adok! Egy darabot se! Érti?! Tartok mindent... Mit de?! Magának semmi köze hozzá! Maga megkapja a pénzét és punktum! És a többi is mind. Minden darabot fedezek! Nem. Leónál nincs pénz. Mindjárt megy az öreg... Az apósom... Mindent fizet... Készpénzt... Ha kell, teljes értékfedezetet... Minden kötésben maradok. Mit manővriroz maga én ellenem! Jó! Rendben! (Leteszi a kagylót.)

SINGER: Na mi lesz most?

WIMMER (kiüriti a tárcáját): Ezt vidd magaddal és mindent fizetsz. (Észreveszi Szűcsöt) Várj! Ezt is!... Kérem Szűts ur!

SZŰTS: Nem hoztam pénzt. A banknál tartozásban vagyunk. Igy áll a számlánk... Ezt a csekket már nem honorálták...

WIMMER (idegesen): Vigye el az ördög! Ez is most jön... (Singerhez) Na hát csak menj! Vaklárma lesz ugy is az egész... Telefonálj!

SINGER (el)

HORDÁR (a homloka verejtékét törülgetve, láthatólag fáradtan lép be): Megjöttem!...

WIMMER: Hozott pénzt?

HORDÁR: Igenis. (Átadja.)

WIMMER (gyorsan megolvassa): Szűts ur! Siessen ezzel az öreg után...

SZŰTS (pénzzel el)

8. JELENET

Előbbiek, Tercsi

WIMMER: Mi van Katzzal?!

FRIEDMANN: Azt hiszem, Zelistyey bárót hajszolja...

WIMMER (vállat vonva): Hajszolja! A pénzt szeretném már látni...!

FRIEDMANN (irásokat rakosgat, aztán átmegy velük a Wimmer kabinetjébe és ott is marad)

HORDÁR: Kérem nagyságos ur...!

WIMMER: No! Mi az?

HORDÁR: A béremet szeretném... Ha nem parancsol egyebet...

WIMMER: Ja igaz! (Aprópénz után keresgél, aztán pénzt ad neki) Itt van!

HORDÁR (megnézi a tenyerében): Kérem nagyságos ur...

WIMMER (fölcsattanva): Mi! Tán kevés?

HORDÁR: Három hatos... Pénz volt rám bizva, kérem!

WIMMER (majdnem rikácsolva): Talán percentet adjak belőle magának? Vagy adjam oda mindjárt az egészet? Mi?!

HORDÁR: Ne adjon az ur nekem többet, csak ami jár...

WIMMER: Na hát ez mégis csak sok! Mi a maga száma? Majd megmutatom én...

9. JELENET

Előbbiek, Tercsi

TERCSI (kezeit a fülére szoritva): Juj, milyen háboruságba érkezem!

HORDÁR (felelve Wimmernek): Itt van a sapkámon! Más kerületben jártam, pénz volt rám bizva, egy korona a tarifa. Nem kérek többet. De annyit talán meg is érdemeltem... A számomat se tudja az ur, a pénzét elvihettem volna és elsajnálja tőlem azt a koronát?! Mi az a nagyságos urnak? Nekem a kenyerem...!

WIMMER (aprópénzt dob elé): Itt van! Hordja el magát! A fenébe...

TERCSI: Ugyan már hogy lehet ilyen nagy dolgot csinálni abból a pár hatosból?!

WIMMER: Lenyuznak! A bőrt veszik le rólam!

HORDÁR (a pénzt fölszedve): Amit megszolgál az ember, az mindig nyuzás... éppen az a pár garas!... (Indul)

TERCSI (hirtelen felbuzdulással, a könnyelmü lányok jószivüségével): Marcell, adjon egy forintot kölcsön!

WIMMER (érdesen): Nem adok! Ne avatkozzék a dolgaimba!

TERCSI: Juj, de udvariatlan!

HORDÁR (el)

10. JELENET

Előbbiek

TERCSI (frivol, bizalmaskodó hangon): Hát én már egy forintot se kapok Wimmer Marcelltől kölcsön?

WIMMER: Maga a legrosszabbkor jött ma ide... Azt se tudom...

TERCSI: Hallja Marcell! Maga ma utálatos. Tisztára nyakig ül a seftben. Pedig én azért jöttem, hogy kedves legyen...

WIMMER: Pedig nem leszek kedves! Az öreg egy fél fillért se adott, én pedig nem csinálom tovább ezt az üzletet. Végre is, ha Hámory államtitkár ő méltósága támogatni akarja a hazai szinművészetet, tegye a saját zsebére.

TERCSI: Maga neveletlen!

WIMMER: Persze, hogy az vagyok. A csukott bugyelláris mindig neveletlenség. És azt hiszi, az öreg nem neveletlen?! Mikor pénzt kértem tőle, majd megütött. Miért nem veszi rá, hogy adjon ide még vagy tizezer forintot...? Szinte fái a lelkem, mikor magát ilyen olcsó, imitált kalapokban látom!

TERCSI: Kedves barátom! Hát azt hiszi maga, hogy én most itt lennék, ha abból a vén cochonból tizezer forintot ki tudnék csikarni?! Maga furcsa ember!

WIMMER: Akkor hát mit akar tőlem?

TERCSI: Pénzt, barátom! Pénzt! Maga megigérte az öregnek...

WIMMER: Megigértem!... Jó. Hát holnap...

TERCSI: Nem. Ma.

WIMMER: De honnan vegyem! A fejem ég a gondtól, ez a kabát nem az enyém már! Csak nem fogom most kidobálni a pénzemet, amikor ölni tudnék tiz forintért...?!

TERCSI: Pózőr!

WIMMER: Maga rosszabb egy uzsorásnál! Vissza fogom adni az öreg ur garasait, csakhogy magától szabaduljak.

TERCSI: Ugyan tegye már, az isten áldja meg! Ha azt a tizezer pengőt megkaparithatom, kirugom azt az undok vén hülyét. Minden ágynemümet tönkre teszi a festett bajuszával...

11. JELENET

Előbbiek, Leó, majd *Zelistyey*, Keresztessy

LEÓ (nagyon fölhevülten, látható izgalommal): Kilenc a hitel... Az embert megüti a guta... Kohlbauer inzolvenciát jelentett...

WIMMER: Az öreg lent van?

LEÓ: Lent. Megyek ebédelni... Küldj le pénzt...

WIMMER (Tercsihez): Látja?! Igy megy ez ma egész nap, reggel óta. Meg kell bolondulni!

LEÓ (hirtelen Friedmannhoz, halkan): Hol van a bárónő?

FRIEDMANN: Nem tudom.

LEÓ (nagy izgalommal): Vissza jön?

FRIEDMANN: Vissza.

LEÓ: Mondja meg neki, hogy rendben van minden. (El.)

ZELISTYEY, KERESZTESSY (a Leó távozásának pillanatában lépnek be)

ZELISTYEY: Szervusz Marcell!

KERESZTESSY: No ugy-e pontos vagyok?

WIMMER (mosolyogva elébe megy): Ein Mann, ein Wort!

ZELISTYEY (észreveszi Tercsit): Hohó! Várt lány várat nnyer! Ezer esztendeje várom a találkozást Terka nagysám!

WIMMER: Ne higyjen neki művésznő! Minden hölgyismerősének ezt mondja.

ZELISTYEY: Acsi! Ti csak végezzétek most a seftet. Szivügyekre itt vagyok én!

KERESZTESSY (erősen fixirozza Tercsit): De annyi izlésed csak lesz, hogy bemutatsz őnagyságának?

ZELISTYEY: Legyen. Ne mondd, hogy nincs szivem. (Bemutatva) Keresztessy kamarás! (Keresztessy felé fordulva) Veér Tercsi kisasszonynak mutattalak be, te kozmopolita. Boruli le a magyar nemzeti dráma géniusza előtt!

KERESZTESSY (mosolyogva kezet szorit Tercsivel): Tudja-e művésznő, hogy ebben a pillanatban csoda történt?

TERCSI: És pedig?

KERESZTESSY: Egy bácskai kurtanemes adósává lett egy sárosi mágnásnak.

TERCSI, WIMMER, ZELISTYEY (nevetnek).

KERESZTESSY: És ezt a tartozást le se lehet róni! Mert mi ér föl azzal, hogy önt megismerhettem?

ZELISTYEY: No hát csunya félkézkalmár vagy, annyi bizonyos! Egyébiránt hiszen tudhattam volna. Kapard meg egy kicsit a kamarási sujtás aranyhimét, és menten kibujik alóla a sivár parasztfurfang.

KERESZTESSY (tréfás indignálódással): Te! Gorombáskodni nem hagyok magammal...

TERCSI (frivol magakelletéssel): Kérem Marcell, fogja le Zelistyeyt, mert itt most mindjárt vér folyik miattam!

WIMMER: Na persze! Zelistyeyt fogjam le... A kamarást magára vállalja...

ZELISTYEY: Tercsike! Hát van magának izlése?!

TERCSI (kacér duzzogással): Goromba népek! Nem beszélek többet magukkal... (A háttér felé huzódik, hirtelen

Keresztessyhez) Hagyja ott őket kamarás! Nem nekünk való társaság.

KERESZTESSY: Ne vegye tőlük zokon az udvariatlanságot! Az egyik fiatal, de kalmár; a másik...

ZELISTYEY (pózolva): A másik?!

TERCSI (hirtelen közbevágva): A másik kalmár is, vén is!

KERESZTESSY (nevetve): Gyermek mondta, tehát igazság!

ZELISTYEY: Ezért számolunk!

KERESZTESSY: Tudom. Öt perc mulva nyakig lesztek a számadásban.

TERCSI: Ugyan hagyja már őket! (Elvonja)

ZELISTYEY (halkan Wimmerhez): Már most ne sokat teketóriázz tovább! Nem anekdotázni hoztam ide...

KERESZTESSY, TERCSI (a háttérben halkan beszélgetnek. Koronkint hallani egy-egy mondatot.)

WIMMER: Megdolgoztad?

ZELISTYEI: Képzelheted! Hanem...

WIMMER: Hanem?!

ZELISTYEY: Te! Ez játékos ugyan, de a szoknyának monomániákusa...

KERESZTESSY: Ugyan mi tartana itt... vagy másutt?

TERCSI (halkan, szentimentálisan): Hát nincs magának se anyja, se egy jó barátnője?

ZELISTYEY (folytatva): Olyan sürü, fekete vére van, mint a szurok! Vigyázz! Expediáld innen valahogy azt a kis némbert, mert ez egy szoknyaráncért fölkél a kártya mellől...

WIMMER: Pénzbe fog kerülni, de kilököm. (Indul)

ZELISTYEY (visszatartja): Még egy pillanatra!

WIMMER: Nos!

KERESZTESSY: Nem hiszek benne...

TERCSI: Pedig van! Van olyan nő, aki a maga emberét követi a szegénységbe, a szégyenbe, a börtönbe, ha kell és boldog vele. Boldog! Mert az az egy férfi a mindene. Hanem az férfi legyen aztán! Erős, kemény. Talpig férfi! Férfi!

ZELISTYEY: Hogy leszünk az én proviziómmal?

WIMMER (idegesen): Mi! Mit akarsz?! még nem volt elég? Ne zsarolj!

ZELISTYEY (ideges gyorsasággal): Csak nem gondolod tán, hogy rongyos huszonöt forintért huszezer koronás embereket szállitok neked?

WIMMER: Micsoda huszezer korona? Egy garast se láttam még... És miért nem számitod te, hogy mennyivel lógsz nálam? (Otthagyja Zelistyeyt és a beszélgetők felé siet.)

ZELISTYEY (gyülölködve): Ugy?! Te zsidó!

WIMMER (Tercsihez): Mondja művésznő! Irassam ki a... a számlát, vagy csak kisebb összegre van most szüksége?... (A számla emlitésénél egy célzatos szünet és hangsuly legyen, melylyel Wimmer éreztesse, hogy világos beszéddel kellemetlen is tudna lenni.)

TERCSI: Na itt van ni! Hát nem azt kivánná most ez az izléstelen ember, hogy idegen urak előtt alkudozzak vele?!

KERESZTESSY (meglepetve): Maga játszik?

TERCSI (zavartan): Játszom...?! Hát játszom! És elég rossz, ha játszom! (Wimmerhez) Maga utálatos, indiscrét ember!

WIMMER (érdesen): Na ez érdekes! Itt nálam két ember előtt zsenirozza önt a pénz, mert ezek az urak sejtik, hogy honnan ered. De amikor elkölti csipkére, hiábavalóságra, akkor egy csipetnyit sem kényelmetlen önnek az az ordináré jószág, pedig hát százezer ember még csak nem is sejti az eredetét...

TERCSI: Goromba! Egyébiránt pedig jegyezze meg magának barátom, hogy a pénz csak addig kerítő és csak addig piszkos, amig kufárkodnak vele; lelkes ember kezében hitványság, eszköz, amivel egyet-mást meg lehet szerezni.

KERESZTESSY: Brávó! Ez sneidig volt.

WIMMER: Tudom. Piszkos és ordináré, ha nincs, de finom, illatos jó kis pénz, ha már megvan.

EZLISTYEY (karonfogva Tercsit, gunyos provokálással Wimmerhez): No most kérdd meg tőle, ha mered, hogy menynyit parancsol!

12. JELENET

Előbbiek, Szüts

SZÜTS (izgatottan jön s már az ajtóból kiáltja): Leó! ...(észrevéve a társaságot, hirtelen megtorpan) Pardon! (Tanácstalanul hol Wimmert, hol a többieket nézi)

WIMMER: No mi van Leóval? (Keresztessyhez) Bocsánat egy pillanatra! (Félrevonja Szűcsöt)

KERESZTESSY: Kérem! (Odafordul Zelistyey felé, látva azonban, hogy Tercsi és a báró suttogva elhuzódnak, hirtelen a dohányzó asztalkához közelit, kiveszi a szivartárcáját és háttal fordulva a többiek felé, rágyujt.)

SZÜTS: Odalent kavarodás van... Azt beszélik, hogy Leó ur valami üzleteket csinált... Nagy kötéseket...!

WIMMER (türelmetlenül): Bánja az ördög!

ZELISTYEY (halkan Tercsihez): A héten kerestelek...

TERCSI: Minek?

ZELISTYEY: Huszthy Simon kért, hogy hozzalak vele össze...

TERCSI: Hagyj nekem békét a vén malacaiddal! Torkig vagyok már velük.

ZELISTYEY: Ne kiabálj! Megint szerelem kell? Valami zöld kölyökből akarsz tán pénzt kivenni?

SZÜTS: Singer ur kérdezteti, hogy Wimmer ur adott-e rá megbizást.

WIMMER: Én?!... Fenét! Azaz hogy... Igen! A Fehér-féle stellagera...

SZÜTS: Akkor...

TERCSI: Miféle ez a te kamarásod?

ZELISTYEY (markirozott arcjátékkal felel; az öklét összeszoritva): Ilyen öreg!

TERCSI: És ezt te baleknek hoztad ide?

ZELISTYEY: Elég szamár voltam... De kellett a pénz...!

WIMMER: Mondja meg az öregnek, hogy nézzen utána. Ne hagyja egyedül azt a csirkefogót.

SZÜTS: Megyek!

WIMMER: Hogy áll odalent?

ZELISTYEY: És ez a haramia most kizsebeli, én pedig majd nézem az eget...

TERCSI: Mert hülye vagy már!... Nekem a Hámorykat kötöd a nyakamba...!

SZÜTS: Minden pillanatban másként. Már volt tizzel alacsonyabb is.

WIMMER: De most... Most mi van?!

ZELISTYEY: Te! Egy ötlet... (Hátra int Keresztessy felé) Akarod ezt?

TERCSI (duzzogva félrefordul, de nem tiltakozik)

ZELISTYEY (hirtelen Keresztessyhez lép, halkan): Te! Nekem nem tetszik ma ez a Wimmer. Nem szokott ilyen ideges lenni... Az ördög tudja... Tán rossz hirek... Azt hiszem, jó lesz várni! Te minden esetre tartsd még a pénzt!!

KERESZTESSY: Ej! Vigye el az ördög most a börzédet! Ez a lány... pompás kis jószág!

ZELISTYEY: Helyes fruska! Mi? Te is tetszel neki. Az imént azt mondta, kár, hogy nem vagy koldus. Ugy látszik nem a pénzed imponál neki, hanem a vastag nyakad.

WIMMER: Kurzusokat!

SZÜTS: Mikor eljöttem, olyan kapkodás volt, hogy semmit sem lehetett kivenni a zsivajban.

WIMMER (nagyon türelmetlenül): Hát menjen vissza és telefonáljanak!

SZÜTS (el)

13. JELENET

Előbbiek

WIMMER (Keresztessyhez fordulva): Bocsánat!... Az üzlet...

KERESZTESSY (szórakozottan, tekintete mereven a háttérben álló Tercsin csügg): Kérem...

WIMMER: Most... Most kezd már igazam lenni nekem!

KERESZTESSY (még mindig Tercsit nézve, szórakozottan) Ugy...?!

ZELISTYEY: Éppen arról beszéltünk az imént Sándorral, hogy ha talán kedvezőtlen most odalent a szituáció, akkor hagynók tán egyelőre a kisérletet...

WIMMER (hirtelen megütődéssel néz Zelistyeyre)

KERESZTESSY (Tercsi felé huzódva, nagyon szórakozottan): Igen... igen!...

ZELISTYEY: Elvégre jobb kivárni a dolgokat, mint minden áron kockáztatni!... Hiszen időnk van...

WIMMER (halkan, de gyülölködve): Megőrültél...?!

TERCSI: Jobb is lesz, ha nem spekulálnak mindig! (Keresztessyhez, aki már egészen mellette áll.) Tudják mit? Ha nincs jobb dolguk, kisérjenek el engem Gerbeaudhoz!

WIMMER (meglepetve hátrapillant Tercsire. Magában): Mi történt itt...?!

ZELISTYEY: Fenomenális ötlet! (Keresztessyhez) Felcsapsz, Sándor?

WIMMER (hirtelen Zelistyeyre pillant, aztán ismét Tercsire, aztán félhalkan, mint aki váratlanul jut világossághoz): Ah ugy...?!

ZELISTYEY (Wimmer tekintete alatt kényelmetlenül feszeng, majd elfordul)

WIMMER (keményen, határozottan, egyenesen Keresztessyhez intézi a szavait): Kérem, ha méltóságod nincs elhatározva az üzletre, akkor ne csináljunk semmit. Nekem mindegy. Sőt jobb is szeretem. Arra azonban mindenesetre kérnem kell az urakat, hogy most mentsenek fel. Nekem ebben a pillanatban vagyonok sorsa van a kezembe téve, ott kell lennem tehát a helyemen.

ZELISTYEY: Kérlek, ha dolgod van... Ez csak természetes! Menjünk Sándor!... Tercsike!

KERESZTESSY (mintegy felocsudva): De...!

WIMMER: Csak azt sajnálom, hogy méltóságod éppen most határozatlan. (Egy kis hévvel) Éppen ma! Mert ezt a napot az én nevemről fogják megemlegetni az emberek...

KERESZTESSY (kisérletet tesz a szólásra)

WIMMER (növekvő hévvel): Én nem hivok senkit magammal. Aki jön, önként jöjjön; azért, mert bizik az erőmben. Én magam mindent föltettem erre a kártyára. Százezreket! Egy fél nap alatt szórtam közéjük, mint a tököt a disznók elé. Adtam, amit kértek. A szemem se rebbent belé! De most!... Most rajtam a sor. És ha a pokol minden ördöge száll velem szembe, nem börzezsidók, legázolom, aki elébem kerül... (Egész testében fölegyenesedve, hatalmas erővel) Legázolom! (Hirtelen erőszakolt nyugalommal) Ugy-e bár, ma kivételesen megbocsátanak az urak? Egy fölbontatlan, sürgős távirat vár odalent... (A kalapját, botját veszi)

KERESZTESSY (bizonyos mohósággal, de tétován): De hiszen ugy állapodtunk meg... Én a pénzt...

ZELISTYEY (megriadva): Kérlek, hagyd most!... Marcell siet...!

WIMMER (órájára pillant, aztán nagy fölénnyel): Még öt percem van. Ha méltóságod kivánja a megbizó levelet aláírni... Méltóztassék talán a kabinetembe... (Kezével az ajtó felé mutat, egy lépést tesz előre)

KERESZTESSY (nagy kétségekben hol Tercsit, hol Zelistyeyt keresi a tekintetével; aztán Wimmerre téved a szeme, akitől nem tud többé elválni a tekintete. Wimmer összevont szemöldökkel, keményen néz rá, szinte hipnotikus erővel megbüvöli és látni, hogy az izzó tekintet alatt miként válik lassankint akaratlanná, végül pedig gépiesen megindul a kabinet felé)

WIMMER (gyorsan utána siet, a küszöbről azonban hirtelen visszaszól Zelistyeyhez gunyosan): Parancsolj addig talán egy jó szivart! (El Keresztessy után. Az ajtó bezárul mögöttük, de még hallani, hogy rászól Friedmannra) Friedmann!...

14. JELENET

Előbbiek

TERCSI, ZELISTYEY (egy pillanatig némán az ajtóra bámulnak)

TERCSI (ideges, bosszus mozdulatot tesz)

ZELISTYEY: (komikus rezignációval fölvonja a vállát): Lefőzött...! (Hirtelen élénkséggel) Hanem azért téved, ha azt hiszi, hogy leráz a nyakáról...

TERCSI: Na ja! Fütyül ez most te rád! Vén szamár...

ZELISTYEY (komiszkodva): Még te beszélsz, hiszen miattad dobtam el a kész üzletet...!

TERCSI (bántó cinizmussal): Oh... te...! Te dobsz el valamit szivességből?! Te vércse! Azt hiszed, nem ismerlek? Méltóságod, azaz kedvességed azt mondta az imént magában: Ettől a buta dögtől hamarabb elveszem a baksist, mint attól a cudar zsidótól, aki a körmével védi a garast. A kis trükk azonban megbukott s most a hála cimén rajtam szeretnéd megvenni a veszett fejszének legalább a nyelét...

ZELISTYEY (felelni akar, a bárónő belépése azonban félbeszakitja)

15. JELENET

Előbbiek, Bárónő, majd Wimmer, Keresztessy és Friedmann

BÁRÓNŐ (az idegen arcoktól meglepődve, bizonytalanul): Bocsánat...! Wimmert keresem.

TERCSI (lorgnonnal fixirozza)

ZELISTYEY (nagyon előzékenyen): Méltóztassék helyet foglalni! Azonnal szólok neki...

BÁRÓNŐ (nagyon élénken szabadkozva): Nem! Ne! Kérem, ne bántsa! Ha el van foglalva, én várok...

ZELISTYEY (láthatólag örül, hogy Wimmert zavarhatja és mohón fölhasználja az alkalmat) De kérem! Nem olyan fontos... (Az ajtóhoz siet, kopog és beszól) Marcell!

WIMMER (belülről): Azonnal! Már jövünk...
ZELISTYEY (sürgetve): Látogatód van!
TERCSI (halkan Zelistyeyhez): A felesége?
ZELISTYEY (kétértelmüen): Sőt!

(Wimmer, Keresztessy, Friedmann átjönnek)

WIMMER: Ah a bárónő! (Sietséggel) Jó, hogy jön méltóságos asszony! Még éppen pillanataim vannak. (Bocsánatkérőleg) Azonnal! (Friedmannhoz, akinek a kezében egy nagy iv papiros van) A kamarás ur megbizó levelét tegye fascikulusba! (Hanyagul tüntető nembánomsággal egy csomó bankjegyet ad neki, amelyet addig a kezében tartott) Ezt... kérem a kasszába! (Keresztessyhez) Már most kérem az urak elnézését... a méltóságos asszony... (A bárónő felé egy gesztus)

KERESZTESSY: Tehát rendben vagyunk?

WIMMER: All right! (Kezet szoritanak) Azonnal diszponálok az emberemnek... És egy negyed óra mulva kezdődik a tánc. Kivilágos kivirradtig!

KERESZTESSY (Tercsihez): Hát ha most megengedi, hogy elkisérjük...

TERCSI (szórakozottan Wimmer felé tekintve): Igen... Azonnal!

ZELISTYEY (halkan Wimmerhez): Kérlek tehát... a... a pénz...

16. JELENET

Előbbiek, Friedmanné

FRIEDMANNÉ (belép, némán köszön és a fia felé tekint)
WIMMER (ideges, ellentmondást nem tűrő hangon Zelistyeyhez): Kérlek, hagyj most!... Hiszen láthatod! (Friedmanné felé) Jó napot, Friedmanné asszony!
ZELISTYEY (válaszolni akar): De kérlek! Én nem értem...
WIMMER (egyszerüen hátat fordit neki és a bárónő felé siet)
FRIEDMANN (az édesanyjához siet és látható nagy devottal kezet csókol neki)
KERESZTESSY (hirtelen karonfogja Tercsit és Zelistyeyt): Menjünk már! Ne legyünk itt láb alatt... (Tréfás erőszakkal viszi őket magával)
TERCSI, ZELISTYEY (kelletlenül, huzódozva mennek, az ajtóból epés tekintettel visszanéznek)

FRIEDMANN (az édesanyjához): Kedves anyám; most egy kicsit rosszkor érkeztél...

FRIEDMANNÉ (bátortalanul): Nem pénz miatt...

WIMMER (meghallva az utolsó szavakat, láthatólag zsénben a bárónő előtt): Maradjon csak itt, Friedmanné asszony! Mindjárt fizetek...

FRIEDMANN (Wimmer felé): Köszönöm! (Az édesanyját karonfogva, halk beszélgetésben az iróasztal felé vezeti és leülteti maga mellé)

FRIEDMANNÉ (halkan): Te! Olyan gyönyörü ingeket vettem neked!... Négyet... Nyárit... Nézd a mintát!

FRIEDMANN (megsimogatja az arcát, aztán a minták felé hajolva, halkan beszélgetnek)

WIMMER (a bárónőhöz): Bár csak hamarabb jött volna, méltóságos asszony! Egy óra óta nem tudom lerázni ezeket...

BÁRÓNŐ (mosolyogva): Azt a szép hölgyet... Azt is le akarta rázni? Vigyázzon csak! Farizeus. Megmondom a feleségének.

WIMMER: A feleségem üzletileg nem féltékeny.

BÁRÓNŐ: Juj! Maga sivár ember! Magánál minden üzlet.

WIMMER: Az. Maga is ridegen csak üzletfelem. Hol volt eddig? Ezt most már jogom van kérdezni.

BÁRÓNŐ (némi zavarral): Hol?... Elmentem... Egy kicsit járnom kellett...

WIMMER: Most nem mond igazat.

BÁRÓNŐ (idegesen): Ej... Hát... Hát... (a szemét lesütve, halkan) Bevalljam?

WIMMER: No?! Ki vele!

BÁRÓNŐ: Hát... olyan ideges voltam... Ez a telefon... Nem tudom, Marcell... Valami rossz előérzet...!

WIMMER: Ugyan!

BÁRÓNŐ (hirtelen mohósággal): Mi van a börzén?

WIMMER (fölénnyel): Semmi. Magának azt nem kell tudni. Maga nem játszik! És ha játszana!! Nem elég az önnek, ha én tartom a kormányt? (Mintha gyermekhez beszélne) Mit fél?!

BÁRÓNŐ (megkönnyebbülve, félénk kacagással): Már nem is félek! Én... Én... (Egyszerre halkan, majdnem duruzsolva) Én csak addig vagyok gyáva... akaratlan... amig... amig maga nincs mellettem... Amikor itt van, akkor... akkor hiszek... akkor bátor vagyok...! Marcell... Maga olyan erős... Olyan nagyon erős!... Talán az egész világot le tudná győzni! (Az arca szinte világit. A két kezét összekulcsolva, lassan a Wimmer karjára nyugtatja)

WIMMER (hosszan, némán az asszony szemébe tekint)

FRIEDMANN (az első szavaknál meglepődve föltekint)

FRIEDMANNÉ (mosolygós tetszéssel a vászonmintákat nézi, dörzsölgeti)

(Telefon hirtelen megszólal. Mind fölrezzennek az éles, csengőhangra)

FRIEDMANN (a telefonnál): Halló! Halló! Igen. (Fölcsattanva) Tizenöt?! (Gyorsan, izgatottan) Igen... Igen. De hát mi történt? Leó? Igen, itt van...!

BÁRÓNŐ (Leó nevének emlitésekor riadt mozdulatot tesz)

WIMMER: Mi az?

FRIEDMANN (a telefontól hátraszól, gyorsan, idegesen): Berger kéri Wimmer urat... Óriási hausse... Bécsből tizenöt koronás emelkedések jönnek... Salzer leugrott az emeletről...

BÁRÓNŐ, FRIEDMANNÉ (ártikulálatlan rémült sikoltással felpattannak).

WIMMER: Megbolondultak azok? (Telefonhoz)

BÁRÓNŐ (néma kétségbeeséssel, a zsebkendőjét ajkához szoritva)

WIMMER: Halló! (Idegesen) Halló! Igen én. Mi az, Berger úr? Huszonöt? Az előbb csak tizenöt volt! Lehetetlen... (Növekvő idegességgel) Ez megint valami svindli...! Nem bánom. Maradok. Maradok!! Érti?! Nekem van időm. Kell pénz? Azt kaphat. Jövök le. Minden marad!... Micsoda ötezer? (Szinte rikoltva) Ki?! Leó? Ötezer darabot adott az én számlámra? (Fölordit) Megölöm! Tolvajok! Rablók! (Eldobja a kagylót és futni akar)

BÁRÓNŐ (ártikulálatlanul felsikolt)

17. JELENET

Előbbiek, Singer

SINGER (az ajtót kivágja maga előtt, sápadtan, magából kikelve, szinte bebukik és rekedten hebegi): Leó... Legnagyobb hausszeban... Ötezer darabot...

WIMMER (rárohan, torkon ragadja és őrjöngve orditja): Gyilkosok!... Megöltetek!...

FRIEDMANNÉ (iszonyu rémülettel a fiába kapaszkodik)

FRIEDMANN (a dulakodók közé akar sietni, de nem tud az öreg asszony szoritásától szabadulni)

BÁRÓNŐ (kétségbeesetten): Marcell! (Két lépést tesz feléjük)

SINGER (fuldokolva): A bárónő...!

WIMMER (hirtelen elbocsátva Singert, vállon ragadja a bárónőt és brutálisan megrázza): Maga tudta? (Megrázza) Maga tudta?!

BÁRÓNŐ (nem felel. Az arca fakó, megkeményedett, az ajkait görcsösen összeszorítja)

WIMMER (ellöki magától az asszonyt, aki megtántorodik, aztán a telefonhoz siet, amely a jelenet alatt többször élesen csönget. Fölragadja a kagylót) Halló! (Elfojtott, nagy izgalommal) Halló! Halló!! (ordítva) Halló! Halló! Haló (Az öklével őrjöngve verdesi a telefonszekrényt) Halló!!! (Eldobja a kagylót és kalap nélkül, félőrülten kifut)

BÁRÓNŐ (fájdalmasan, a kétségbeesés paroxszizmusában): Marcell!... Marcell!! (Leroskad a földre, arcát tenyerébe temeti)

SINGER (egy pillanatig mereven áll, aztán Wimmer után fut. Az ajtó keményen bevágódik utána)

FRIEDMANNÉ (tágranyilt szemekkel, előre hajolva, rémülten a fiához): A pénze? Mind?...

FRIEDMANN (megfogja az öreg asszony kezeit, csöndesen, melegen): Mind... De ne azért sajnáld...! Azért, mert asszony... (Gyöngéden előretolja) Eredj hozzá, anyám! Segits neki...

FRIEDMANNÉ (lassan előre jön, lehajlik a földön ülő asszonyhoz és csöndesen, félénken ráteszi a kezét a fejére)

(Nagy csönd, a csoport teljesen mozdulatlan)

HARMADIK FELVONÁS

Szín ugyanaz, mint az első és második felvonásban, azzal a különbséggel, hogy most már mindenütt a teljes fölfordulás sivár összevisszasága látszik.

1. JELENET

Friedmann, Szűts

FRIEDMANN (a függöny felgördülésénél az íróasztalnál dolgozik. Láthatólag nagyon türelmetlen)

SZŰTS (az ajtót hevesen kivágva, beront)

FRIEDMANN (felpattanva): Végre egy ember! Mi történt?

SZŰTS (egy fotelbe roskad): Szörnyüség! Vér...!

FRIEDMANN (felpattanva): Leó?!

SZŰTS: Ördögöt! Az a briganti elmenekült! Mintha a föld nyelte volna el...

FRIEDMANN: Azt hittem emberhalál lesz... Wimmer ugy rohant el...

SZŰTS: Hiszen volt! Hát nem tudja?

FRIEDMANN: Salzer?

SZŰTS (idegesen fölugrik ültéből): Irtózatos! Monstruózus eset. Az emelet tetejéről a nagyterem üvegkupolájára vetette magát. A Kohlbauer inzolvenciájának kihirdetése után történt...

FRIEDMANN: Mindakettőt Wimmer vitte kontreminbe... Beleszéditette őket, hogy sleppje legyen a manővereinek...

SZŰTS (folytatva): Az özvegye odalent őrjöng. Valahol a korzón, vagy viziten érhette a szerencsétlenség hire, mert a kis fiával... és tele van ékszerrel... Szegény feje!

FRIEDMANN (idegesen becsapja a könyveket): Az ördög tud itt ma dolgozni!

SZŰTS: De hát minek dolgozik?! Hiszen itt már vége mindennek!

FRIEDMANN (fölugorva az asztal mellől): Mit? Inzolvencia?!

SZŰTS: Még nem. Wimmer fizet. Olyan arccal, mint egy kőszobor. De mit vár még? Mire számit? Katz pénzért vágtat a városban szerte, engem is elhajszoltak...

FRIEDMANN (egy ivet ragad fel az asztalról és Szűts felé mutatja): A banknál nincs már diszpoziciónk?

SZŰTS: Nincs! Ugy áll a számlánk! Nekem egy csekket vissza is dobtak...

FRIEDMANN: De hát hogy akar Wimmer ultimórendezést csinálni?

SZŰTS: Ultimórendezést? (Erőltetetten felkacag) Ez nem ultimó ma, kedves barátom! Ez a végitélet! Mit tudja maga, hogy mi van odalent?! Es mi lesz meg, ha Wimmer beszünteti a fizeteseket?! Mert meddig birja?! En fogok tizezreket inkasszálni, vagy Katz?

FRIEDMANN: De hiszen ez képtelenség, hogy engem itt tájekoztatás nélkül hagynak! Lemegyek a tőzsdére...

SZŰTS (elénken) Nem! Ne menjen! Egészen fölösleges. Wimmer itt lesz mindjárt, az öreg marad lent az elszámolásig...

FRIEDMANN (megütődve): Most?!... Most otthagyja a börzét?

SZŰTS: Engem is, Katzot is iderendelt a pénzzel. A pénzzel!... Ami meg a mások zsebében van...

FRIEDMANN: Akkor menjen kérem inkasszó után, mert...

SZŰTS: Megyek! De magát egy szivességre akarom kérni. Azért futottam fel.

FRIEDMANN: Nos!...

SZŰTS (egy kis huzakodással): Szeretnék... hogy is mondjam csak... Szeretnék hozzájutni az óvadékomhoz...

FRIEDMANN: Hát kérje vissza! Hiszen értelme ugy sincs.

SZÜTS: Wimmertől?

FRIEDMANN (csodálkozva): Hát hiszen neki adta!

SZÜTS: Na igen-igen!... De itt van a kasszában.

FRIEDMANN (fagyosan) Nem értem.

SZÜTS: Nézze kérem...! Itt ma teljes felfordulás lesz... Ki az ördög fog törődni az én óvadékommal?! Én... én ugy gondoltam, hogy... (zavartan) ...hogy...

FRIEDMANN (élesen): Hogy gondolta?!

SZÜTS (hirtelen összeszedve magát): Ej kérem! Ne kerülgessük a dolgot! Én nem hagyom a kis pénzem elherdálni!...

FRIEDMANN: Rendben van. Várja meg Wimmert és mondja meg neki!

SZÜTS (kiméletlenül): Én nem várok senkit és semmit... A pénzemet akarom!

FRIEDMANN: Tőlem?

SZÜTS: Öntől! Ön diszponál a pénztár fölött... Egyébiránt pedig nem értem, mit erősködik annyira! Mit remél érte? Elismerést?! A fizetését se kapja meg! Érti?! Amiért keservesen megkinlódott... Segitsen hát legalább nekem, hogy a pénzemhez jussak! Nem kivánom ingyen...

FRIEDMANN (maliciával): Nem ingyen, mi?! Enged keresni az üzleten! Kedves barátom, maga többet tanult Wimmertől ma, mint én négy esztendő alatt. Maga már tud hasznot igérni olyan pénz után, ami még a mások zsebében van.

SZÜTS (egy lépést tesz a pénztár felé): Ne szellemeskedjünk! A pénzemet akarom!...

FRIEDMANN (teljes elhatározottsággal elébe áll, egy pillanatig ellenségesen méregetik egymást)

2. JELENET

Előbbiek, Leó.

LEÓ (sápadtan, feldult arccal megjelen a küszöbön, az ajtót szélesen kivágva, mint az olyan ember, aki egyszerre akarja a helyiséget áttekinteni mielőtt belépne, mert a menekülésre is gondol)

FRIEDMANN (a legnagyobb meglepetéssel pillant a belépőre, egy artikulálatlan kiáltást nyomva el)

SZÜTS (villámgyorsan hátrafordul, valósággal rámered Leóra)

LEÓ (gyorsan, kapkodva): Kérem a komitensek könyvét!

FRIEDMANN (az asztalon levő könyvre mutat): Itt van...

LEÓ (föl akarja venni)

FRIEDMANN (a kezét nagyon nyugodtan, de határozottsággal ráteszi): Bocsánat! Mit akar vele?

LEÓ (idegesen): Szükség van rá odalent!

FRIEDMANN (nagy nyomatékkal): Erre csak itt lehet szükség! Sehol másutt...

LEÓ (türelmetlenül): Ej kérem! Ne tartson fel! Ki akarom irni a komitenseimet...

FRIEDMANN: A komitenseit?! Ebből a könyvből? Maga téved! (Nagy nyomatékkal) Ez a könyv a Wimmer és Társa cég lebélyegzett üzleti könyve...!

LEÓ (hirtelen kitöréssel, öklével az asztalra üt): De benne vannak az én embereim is! (Fokozódó hévvel, minden mondatnál az asztalra ütve) Akiket én hoztam!... Akiket itt kihasználtak!... Ezreket harácsoltak!... És nekem soha egy hatost sem adtak!... Ezt nem hagyom itt! Ez az enyém. Megrabolni nem hagyom magam... Ide azzal a könyvvel! (Egy ugrással az iróasztalnál terem, hogy a könyvet felragadja)

FRIEDMANN (megelőzve Leót, fogja a könyvet, belöki a kasszába, ráforditja a kulcsot és a kulcsköteget nyugodtan zsebre teszi)

LEÓ (erőszakoskodva): Adja ki azt a könyvet!...

SZŰTS (aki az egész jelenetet a legnagyobb izgalommal követi, gyülölködve közbevág): Legyen nyugodt, nem fogja kiadni! Mert Friedmann ur jellem... Friedmann ur megható hüséggel ragaszkodik a házhoz... Nekem is tehetetlenül el kell majd néznem, hogy az óvadékomat elnyeli a csőd! Itt kérem megszünt minden. Friedmann úr karakter!...

LEÓ (hirtelen nyugalommal, amelyből azonban kiérzik az elnyomott izgalom): Kérem... Friedmann ur... én heveskedtem az imént... Sajnálom... Ne vegye kérem ugy...! Elvégre az idegességem érthető... Arról van szó, hogy elveszitsek-e mindent!... Engem itt kihasználtak. Jobban, mint önt! Kiméletlenül!... Én pénzt hoztam... embereket! És felfordulhattam volna éhen. Éhen!... Az a gazember átkozódva dobott elébem minden garast; mint a kutyának; nagy tartozás volt. Most ki van egyenlitve a számlánk! Nem tartozunk egymásnak! De ami az enyém, azt itt nem hagyom! Az embereimet viszem. Viszem oda, ahol megfizetnek... Kérem! Adja ki nekem a könyvet egy félórára, amig a számlákat kijegyzem... Egy negyedórára! Visszaküldöm! Becsületszavamra visszaküldöm!! Az édesapám, az anyám, a testvérem életére esküszöm, hogy visszaküldöm!! Senki meg nem tudja... Kérem! Nekem a komitensek listáját meg kell kapnom!

FRIEDMANN (látható avezióval): Én nem adhatom ki... Kérje Wimmertől... Amihez önnek joga van, azt ugyis...

SZŰTS: Joga! Nekem nincs jogom a pénzemhez? (Élesen)

FRIEDMANN: Ön is Wimmertől kérje!...

SZŰTS (kitörve): És éppen ugy fogom megkapni, mint Leó úr a komitensei számláját!...

LEÓ (közelebb lépve Friedmannhoz és a hangja majdnem suttogóra válik): Friedmann úr! Maga szegény ember. A keserves munkája után él... És most!... Ennél a hitvány gazembernél, ennél a fosztogatónál el fogja veszteni a véres verejtékkel megszolgált kis pénzét... Mit fogja pártját?! Mit akar tőle? Azt hiszi, van érzés abban a kutyában?! Nézze, Friedmann úr! Hárman vagyunk itt. Maguk ketten és én. Mind a hárman szegény emberek vagyunk... Én teszek magának egy ajánlatot. Adja ki nekem azt a könyvet... megadok érte minden árt!...

(Szünet)

FRIEDMANN (előbb Leóval néz szemközt, aztán Szűtsre téved a tekintete)

LEÓ (észrevéve a Friedmann tekintetét, hirtelen, megnyugtatólag): Szűts úr hallgatni fog, ő nem akar egyebet, csak a kaucióját... Ebbe belemehet! Én mondom magának!

(Szünet)

SZŰTS (idegesen kitörve): Na, mit gondolkozik?! Hogy lehet itt egy pillanatig is habozni?

LEÓ (nyomatékkal): Mondjon akármilyen összeget!

FRIEDMANN: Ugyan, mit akar ön azzal a lisztával? Hiszen azok az emberek ebben a pillanatban nem komitensek többé, hanem csontig, velőig kiszivattyuzott áldozatok; azok ruinált emberek, akik egy óra mulva ostromolni fogják ezeket az ajtókat...

LEÓ (gyorsan, idegesen): Ne törődjék vele! Nekem megéri.

(Szünet)

SZŰTS (érdesen): Nos!

LEÓ (nagyon idegesen, erőszakolt nyugalommal): Talán nem bizik bennem? Hát jó! Ha én nem vagyok jó magának a pénzre, mondok még valamit. Hogy bizalma legyen! Nekem fix megbizásom van. (Halkan, nagyon gyorsan, csaknem lihegve) Berger akarja a lisztát... Minden összeget megád érte! Osztozom magával...

FRIEDMANN (szárazon): Nem adom ki a könyvet!

SZŰTS (felcsattanva): Na tessék! Ezen gondolkodott?

LEÓ (elhülve): Nem adja ki?!

FRIEDMANN: Nem! És figyelmeztetem, hogy Wimmer mindjárt itt lesz...

LEÓ (rekedten): Nem adja ki?!

FRIEDMANN: Megmondtam.

LEÓ (egy lépéssel közelebb lépve hozzá, gyűlölködve): Ki akar semmizni az üzletből? Kispionált?!

SZŰTS (élesen kacagva a homlokára üt): Hát persze! Kikapartatta a gesztenyét...

FRIEDMANN: Gondoljanak, amit akarnak!

LEÓ (brutálisan): Én nem gondolok semmit! Én tudom! Maga meg akar rabolni... De rossz médiumot választott. A kulcsot adja ide!

FRIEDMANN: Nem adom.

LEÓ (közeledik, összeszoritott fogakkal): Nem adja?!

FRIEDMANN: Nem.

LEÓ (felemelt ököllel): Nem?!

FRIEDMANN (elháritja az ütést és egy mozdulattal visszadobja Leót)

LEÓ (megtántorodik, de azonnal uj támadásra készül. Rekedten): A kulcsokat!

SZŰTS (szintén ellenségesen közeledik): Adja ki a kulcsokat! Leó úr még a cég diszponense! Joga van követelni!

LEÓ (ütésre készen): A kulcsokat!

3. JELENET

Előbbiek, Singer, Wimmer

(A kritikus pillanatban nyilik az ajtó s a küszöbön egyszerre jelenik meg Singer és Wimmer)

WIMMER (meglátva Leót, egy rekedt, artikulátlan orditással rá akarja magát vetni)

SINGER (észrevéve Wimmer szándékát, hirtelen elkapja a karját és dulakodni kezd vele, hogy visszatartsa)

FRIEDMANN (látva, hogy Singer nem bir Wimmerrel, segitségére siet, némán, lihegve küzdenek)

SZÜTS (a küzdelem láttára fakó arccal az ajtó felé hátrál és elérve azt, sietve eltünik)

LEÓ (a Wimmer kiáltásától megrémülve fordul hátra, első rémületében egy asztal mögé menekül és ugy marad ott, sápadtan, tágra nyilt szemekkel meredve rá a küzködőkre. Látszik, hogy nem bir megmozdulni)

FRIEDMANN (a néma dulakodásban egyszerre felordit, szinte rikácsolva, Leó felé): Menjen el!

LEÓ (egyszerre mintegy felocsudva összerándul, riadtan széttekint, aztán a dulakodókat kikerülve, kalap nélkül elrohan)

WIMMER (Leó futásakor a legnagyobb erőfeszitéseket fejti ki. Rekedten, háborodott dühvel): Eresszetek!... A belit!... Kitaposom!

(Még egy-két pillanatig tart a küzdelem, aztán elbocsátják)

WIMMER (lihegve, erőtlenül leroskad egy székbe)

4. JELENET

Előbbiek

FRIEDMANN (visszahuzódik az iróasztal felé)

SINGER (idegesen keresztül sétál kétszer a szinen, aztán megáll Wimmer előtt)

WIMMER (gyülölködve, rekedten kitör): A fiad! A fiad!! A tömlöcben fog megrothadni! (Szinte rikoltva) A fiad!!!

SINGER (a fejét csendesen ingatva, bensőséggel, de szomoruan): A fiam...

(Szünet)

FRIEDMANN: Kérem... az ultimó kiegyenlitésekről nem tetszett diszponálni...

WIMMER (mindkét kezével idegesen a halántékaihoz kap, aztán mély lélegzéssel végigsimitja a homlokát): A... a kiegyenlitések...?! (Hirtelen élénkséggel) Jött valami inkasszó?

FRIEDMANN: Eddig még nem. És a bank is... Nincs szaldónk... Csekket nem adhatunk...

WIMMER (türelmetlenül): Tudom!... Itt mennyi pénz van?

FRIEDMANN: A Keresztessy-féle huszezer... (Pénzcsomagot vesz ki a pénztárból és odateszi Wimmer elé az asztalra)

WIMMER (idegesen): Ez minden?! (A pénztárhoz lép és kiveszi azt a már ismert sárga boritékot, melyben az óvadékok vannak) Miféle pénz ez? (Benyul a boritékba, hogy kivegye a pénzt, közben azonban fölpillant s a tekintete találkozik a Friedmann tekintetével, aki mereven néz rá. A tekintet alatt egyszerre tétovázóvá lesz, a pénzt nem veszi ki, csak fogdossa)

FRIEDMANN (élesen, szárazon): Az az emberek kauciója...! (Egy hanggal magasabban) Az inasé... és...!

WIMMER (a boritékot észrevehető zavarral behajtogatja)

FRIEDMANN (a boriték után nyul, kiveszi a Wimmer kezéből és visszadobja a pénztár trezorjába)

5. JELENET

Előbbiek, Katz

KATZ (lihegve, magából kikelve ront be, kalappal a fején, megfeledkezve minden formaságról): Salzer...!

WIMMER, SINGER (hirtelen hátrafordulnak Katz felé)

KATZ (levegő után kapkodva): Salzerné...!

WIMMER (előrehajolva, tágranyilt szemekkel, kitörni készülő izgalommal): Mi az?

KATZ (balkezét reszketve az ajtó felé nyujtja, látható rémülettel)

WIMMER, SINGER, FRIEDMANN (ösztönszerüen az ajtó felé tekintenek)

(Egy pillanatnyi nehéz szünet)

6. JELENET

Előbbiek, Salzerné

SALZERNÉ (dúlt, sápadt arccal, meggyűrt, rendetlen ruhában hirtelen belép, sebbel-lobbal a szin közepéig siet, ott egyszerre bizonytalanul megáll, körültekintget, mintha valakit keresne, aztán erőltetett természetességgel kérdi, ami azonban külsejével éles ellentétben áll): Nincs itt az uram?

(Szünet, a jelenlevők arcán ijedt megilletődés. Senki sem felel)

SALZERNÉ (észreveszi Wimmert, a szeme fölvillan és hozzá siet. Mohón, türelmetlenül): Hol van az uram?!

WIMMER (tanácstalan, megdöbbent zavarral): Nagyságos asszonyom... én... én... igazán nem tudom...

SALZERNÉ (sötéten, égő tekintettel): Nem igaz! Magával ment el... Miért tagadja el előlem? Itt kell lennie! (Körülnéz, keresve) Hol van az uram? (Gyermekesen siránkozva) Hol van az uram? (A kezeit összekulcsolva, könyörögve) Hol van az uram?!...

WIMMER: De kérem...! Nagyságos asszonyom... Ha mondom, hogy nincs itt...! Talán...

7. JELENET

Előbbiek, Salzerné kis fia

A GYERMEK (vörösre sirt arccal, még folytonosan fölcsukló zokogással, futva jön, egyenesen anyjához szalad és görcsösen belekapaszkodik): Anyuskám!... Anyuskám!...

WIMMER (folytatva): Talán odalenn a börzén...

SALZERNÉ (mindkét kezét a halántékaihoz csapva, éles, velőtrázó sikoltással): A börzén!... Véresen! Megölték!...

A GYERMEK (görcsös sirással): Anyukám! Gyere innen!... Édes, egyetlen, kis anyám...!

SALZERNÉ (tombolva): Te ölted meg! Gyilkos!... Gyilkos! (Előre feszitett kezekkel közeledik Wimmer felé)

WIMMER (az asztal felé hátrál előtte)

A GYERMEK (kétségbeesett erővel kapaszkodik belé, hogy visszatartsa): Mama! Mamám!

SALZERNÉ (tébolyodott kitöréssel): A pénze kellett?! Te telhetetlen!... Te éhes!!... Hát nesze! (Letépi a karkötőjét és Wimmer elébe vágja a földre) Nesze!... (Leszakitja a nyakláncát és elébe vágja) Nesze! Nesze minden!! De az uramat add vissza! (Magából kikelve, rikácsilva) Az uramat add vissza!!

A GYERMEK (kétségbeesetten sikoltva): Mamám!

8. JELENET

Előbbiek, Salzerné édesapja

AZ APA (futva jön, az ajtót kivágja, éppen Salzerné kitörésének tetőfokán. Az ajtóból kiált, megrendülve, vibráló rettegéssel): Hermin!

SALZERNÉ (hirtelen hátrafordul, egy sikoltással az öreg ember karjaiba fut és a mellére rogyva, görcsös, kinzó zokogásba tör ki)

AZ APA (a haját simogatva, elnyomott sirással): Édes, drága gyermekem...! (Gyülölködő, sötét tekintetet vetve Wimmerre) Gyere innen kedves!... (A karján vezeti) Gyere haza, a szegény, öreg anyádhoz...

SALZERNÉ (zokogva, roskadozva követi)

A GYERMEK (egy lépést tesz utánuk, aztán a földre pillantva, tétován megáll, Wimmert keresi a tekintetével, meg van riadva)

SALZERNÉ, AZ APA (együtt el)

9. JELENET

Előbbiek

A GYERMEK (egy hosszu pillanatig szemközt néz Wimmerrel, aztán hirtelen lehajlik és sietve fölszedegeti az anyja ékszereit. Mikor fölemelkedik, már sir és hangos zokogással fut a távozók után)

10. JELENET

Előbbiek

(Kinzó, hosszu hallgatás)

WIMMER (hirtelen megmozdulva): Még csak ez hiányzott nekem ma!

KATZ (mentegetőzve): Már itt találtam a lépcsőházban...

WIMMER (érdesen, idegeskedve): Csinált valami inkasszót?

KATZ (riadtan): Nem!... Azaz hogy!... Nem tudtam...

WIMMER (öklével az asztalra üt, brutálisan): Hát menjen, ahová parancsoltam! Pénzt hozzon nekem!

KATZ (dadogva): Kérem... Igenis... (Riadtan kihátrál az ajtón)

(Szünet)

WIMMER (vágtatva, sötét arccal keresztül-kasul mászkálja a szint)

11. JELENET

Előbbiek

SINGER (csendesen, bátortalanul): De hát miből akarsz te tulajdonképen kiegyenlitést csinálni? Hiszen a bankban sincs diszpoziciód!

WIMMER (kitörve): Ne gyilkolj! Estig... Estig hagyj élni! (Fölkapja a pénzcsomót) Menj le és rendezd a kis tételeket! Berger és Lichtmann várhat... A Salzer liquidáció is maradhat... Csak levegőt akarok! ... Estig!

12. JELENET

Előbbiek, Berger

BERGER (nagyon sietve jön): Bocsánat uraim, hogy zavarom önöket...!

WIMMER (hirtelen nyájasra válva, derült udvariassággal elébe megy, a hangja azonban erőltetett): Mivel szolgálhatok kedves Berger úr?

BERGER: Kérni jövök! Engedjen meg, hogy alkalmatlanságot szerzek önnek a mai izgalmak után, de kénytelen vagyok vele.

WIMMER: Parancsoljon!

BERGER: Nem várhatom meg a délutáni készpénzlikvidációt... Magamnak is fő a fejem... Rendezni valóim vannak a banknál... Nagyon kérem, maradjunk meg a rendes csekk-kiegyenlitésnél...!

WIMMER (kezével egy ideges, önkéntelen mozdulatot tesz, aztán megsemmisülve rámered Bergerre)

(Szünet)

BERGER (egy ivet nyujt feléje, amelyet a tárcájából vesz ki): Igy áll az elszámolásunk...

WIMMER (reszkető kézzel végig simitja a homlokát, aztán üres tekintettel értelmetlenül kérdi): Mit...? Csekket?...

BERGER (meglepetve vet egy pillantást előbb Wimmerre, aztán Singert keresi a tekintetével, végre megszólal, de most már valamivel emeltebb hangon): Igen!... Csekket...

WIMMER (bizonytalanul): Nem értem... (Hirtelen összeszedve magát) Hiszen megmondtam odalent, hogy délután készpénzzel fizetek! Akinek kell, az jöhet érte...

BERGER (élesen, kiméletlenül): De nekem most kell! Érti?! Állitsa ki a csekket! Vagy azt akarja, hogy én menjek le megmondani az embereknek, hogy Wimmer nem fizet?! Én megtehetem. Én elmehetek a rendőrségre is, bekéretni a megbizó leveleket azokról az üzletekről, amelyeket nálam diszponált. Majd meglátjuk, mit mondanak hozzá a komitensek! Hogy vállalják-e a differenciákat?! Én mehetek...!

WIMMER (egyszerre végigfut a szinen, aztán Berger előtt megállva): Dehát mit akar tőlem?!

BERGER: A követelésemet. Jőjjünk rendbe!

WIMMER: Délután...!

BERGER: Nem. Most! Egy csekkel elintézhető az egész dolog.

WIMMER (éles gunnyal): Csekket?! Hát jó! Tessék csekk! (Az iróasztalhoz ül, gyorsan kitölt egy csekk-lapot, azt óvatos vigyázattal kiszakitja a könyvecskéből és átnyujtja. A hangja metsző) Ha csak csekket akar Berger úr? Itt van a csekk...!

BERGER (átveszi, a tárcájába gyüri): Köszönöm!... Rendben vagyunk. Magamat ajánlom, uraim! (Kezet nyujtva Wimmernek) Nichts für ungut!

WIMMER (kiérezhető gunnyal): Isten áldja meg, Berger úr!

BERGER (el)

13. JELENET

Előbbiek

(Berger távozása után egy pillanatnyi szünet)

FRIEDMANN, SINGER (egymásra néznek)

WIMMER (háttal áll feléjük és szórakozottan babrál egy könyvön)

SINGER (egy lépést tesz Wimmer felé)

WIMMER (türelmetlenül koppant egyet a könyvre, a mellyel babrál, aztán félig Singer felé fordul): Menj le!

(Egy pillanatnyi hallgatás)

SINGER (kiérezhető megdöbbenéssel): Mit csináltál?...

WIMMER (felcsattanó türelmetlenséggel): Hát mit csináltam?! Csekket adtam!

SINGER (szintén türelmetlenül): De azt a papirt nem fogják honorálni! Visszadobják...

WIMMER: Akarom! Csak dobják! Ez a gazember azért jött ide, hogy megszoritson. Engem!... Ez a senki...

SINGER (aggodalmasan): Fellármázza az embereket...

WIMMER (gőgösen): Mit bánom én! Kitől félek én?! Én én vagyok. Wimmer Marcell nem marad adósa senkinek... Érted?!

SINGER: De...

WIMMER: Tedd, amit mondtam! Egyébbel ne törődj. Egy óra mulva rendezve lesz minden. Minden! (Kétértelmü nyomatékkal) Meg lesz a kiegyenlités, légy nyugodt...!

SINGER: De hát vársz pénzt valahonnan?

WIMMER: Most ne tartóztass! Menj!... Tömd be a szájukat. Azt akarom, hogy ez ne találjon odalent embereket...

SINGER (veszi a kalapját, el)

14. JELENET

Előbbiek

WIMMER (egy pillanatig némán utána tekint, aztán idegesen végigfut a szinen)

FRIEDMANN (egy ideig nézi, aztán a könyvek rendezgetéséhez lát)

WIMMER (észrevéve Friedmannt, némi idegeskedéssel): Csak hagyja azt kérem! Majd Katz eligazitja! Önre nincs ma már szükségem Friedmann úr. Haza mehet ebédelni!

FRIEDMANN (veszi a kalapját, aztán indulásra készen megáll Wimmer előtt, mintha valamit várna)

WIMMER (sötét arccal, elmélyedve áll, egyszerre fölpillant) Nos?!... (Hirtelen eszébe jut valami) Ja igaz! Ön még nem kapott pénzt!... (A tárcájához kap, aztán a zsebeit kutatja. Mindenünnen előszed valamit, végül bankóban, aprópénzben vegyest, kiolvas Friedmann elébe az asztalra nyolcvan forintot) Hetvenöt... Nyolcvan... Tessék!

FRIEDMANN (összeszedi a pénzt, vigyázattal a tárcájába teszi): Köszönöm! Magamat ajánlom... (El)

15. JELENET

Wimmer

WIMMER (az ajtó bezárulása után hirtelen a pénztárhoz lép, gyors, ideges kapkodással okmányokat szed elő, aztán gyertyát gyujt, az okmányokat egy-egy beléjük vetett futólagos tekintet után vagy összeszaggatja, vagy a gyertya lángján meggyujtva, megsemmisiti)

(Kivülről ajtócsapkodás hallatszik)

WIMMER (a zajra összerezzen. A gyertyát hirtelen elfujja, a kint fekvő okmányokat nyalábra kapva, visszadobja a pénztárba, a papirrongyokat és a hamut lesöpri, aztán az ajtó felé siet)

16. JELENET

Wimmer, Márta

MÁRTA (diadalmasan, üdén, mosolyogva lép be; díszes, ékszerekkel tulterhelt megjelenése szinte kirivó legyen)

WIMMER (megpillantva, hirtelen megáll, kelletlen, meglepett mozdulatot tesz)

MÁRTA (széles gesztusokkal, erőszakolt frivólsággal): Na, csakhogy egyszer egyedül találom! Asszony nélkül, főleg pedig kellemetlen emberek nélkül. Szinte csoda!

WIMMER (folytatva a frivol hangmodort, nyájassága azonban érezhetően erőltetett): Ugyan! És ilyen veszedelmes társaságban élnék én?

MÁRTA: Csak sose tegyen ugy, mintha nem tudná! Már föl se lehet ide jönni, mert vagy asszonyt, vagy kétes külsejü urakat talál itt az ember... Sőt a hölgyek nem is kétesek!

WIMMER: Oh ön tulsötéten lát. Az üzlet... Tudja...!

Márta: Hagyjon békét nekem az üzlettel! Egész nyiltan csinálja már, aztán ha észreveszem, akkor mindjárt kész a kifogás. Az üzlet!... A börze!... (Gyerekes durcássággal, amelyből azonban kiérzik a póz) És ezzel szépen elküldenek...

WIMMER (egy pillanatig sötéten bámul az asszonyra, aztán hirtelen visszaesve előbbi szerepébe, mosolyogva, de most már ellenséges gunnyal) Ne mondja! Hallatlan!!...

MÁRTA: Ne csufolódjék! Ez igen komoly ügy!... Igazán csunyaság, hogy engem amiatt az utálatos börze miatt igy elhanyagol... Minden idejét ott öli el... Én egyedül élek, egyedül vagyok... Nem volna csoda, ha őrültségeket csinálnék...

WIMMER: De hát nem volt-e meg mindig mindene?!

MÁRTA (gőgös, kicsinylő, bántó gesztussal a ruhájára): Ez a pár rongyom?!

WIMMER (érdesen): Én nem korlátoztam a maga toalettszükségletét soha. (Nyomatékkal, élesen) Vehetett volna még több selymet... meg csipkét... meg... meg...! Hiszen kikerestem... tellett! Nem?

MÁRTA: Na tessék! Maga kész akár gyöngédtelenségeket is mondani az embernek, csakhogy a kedves börzéjét megvédelmezhesse... Csak tudnám legalább, hogy miért jár abba a furcsa társaságba! Mondja! Mit csinál maga mindig a börzén?

WIMMER (meghökken, aztán előrehajolva értelmetlenül dadog): Hogy... hogy én...! Azt kérdi, hogy én mit keresek a...?

MÁRTA (élesen): Igen-igen, na! Ejnye be furcsa...!

WIMMER (feléje megy, megragadja a karját. Beszélni akar, az arcán elnyomott, belső szenvedély viharzik, látszik rajta, hogy kitörni készül)

MÁRTA (megdöbben, hátrál): Na! A karom...!

WIMMER (egy mély lélegzettel erőt vesz magán, lassan elbocsátja az asszonyt, aztán végigsimitja a homlokát):

Bocsánat...! Nem akartam... Ne haragudjék rám Márta! Izgalmas napom volt... Az idegeim egy kicsit... (Visszaesve a természetes nyugalmába) Egyébiránt tényleg igaza van magának Márta... Az utóbbi időkben egészen rabja lettem az üzletnek. De nézze, most is annyi a dolgom... (Idegesen az órájára pillant)

MÁRTA (duzzogva): Na itt van ni! Most megint elküld...

WIMMER (türelmetlenül): Nem! Dehogy! De hiszen tudom, hogy nem jól érzi itt magát. Ez a környezet... Most is bizonyosan valami kényszerűség kergette ide. Én szórakozott, figyelmetlen vagyok, talán kért tőlem valamit otthon, amit én bizonyosan megint elfeledtem és most föl kellett ide fáradnia. Bocsásson meg kérem, hogy...hogy... és... és juttassa eszembe, hogy mit feledtem el... (Az óráját nézi, türelmetlenül) Talán üzent valakinek velem? Vagy vásárolnom kellett volna valamit?

MÁRTA (frivol, szabados nevetéssel): Tehát minden áron szabadulni akar tőlem? Hát jó. Elmegyek! De a szabadulásnak ára van uracskám. Az alkalmat pedig kihasználom, mert nem tudom, mikor ér pénzt megint az én visszavonulásom.

WIMMER (erőltetett mosollyal): Tehát mi a váltság?

MÁRTA: Nézze! Az uton egy csudaszép selyemszmirnát láttam valahol kitéve. Ajándékba meg lehetne kapni... Kilencszáz forintra tartják... Potomság! És én olyan régen vágyom valami szép, apart holmi után. Nincs egy valamire való tisztességes szőnyegem. (Kacéran) Megszerzi nekem ezt az örömet?

WIMMER (egy pillanatig sápadtan mered az asszonyra, aztán kapkodni kezd a tárcája után a zsebeihez, egyszerre megfordul, odaszalad a pénztárhoz, mohó sietséggel kiragadja a nagy sárga bortiékot, ráncigálva kiszedi a pénzt és belegyüri az asszony ridiküljébe)

MÁRTA (pózos aggódással): Vigyázzon! Kidobja a puderes puffomat! (Igazgatja a pénzt, egyszerre kiveszi a ridikülből a zsebkendőjét és a Wimmer arca elé tartja) Nézze! Ilyen az uj parfümöm. Ugye kedves? (A homlokát csókra nyujtva) Na csókoljon meg!

WIMMER (gépiesen megcsókolja)

MÁRTA (indul)

WIMMER (egy lépést tesz utána)

MÁRTA (az ajtóból visszaszól): Pá! Ne felejtse el, hogy ma szinházba kisér... (El)

17. JELENET

Wimmer

WIMMER (egy pillanatig utána bámul némán, aztán hirtelen felocsudva, mind a két öklével a mellébe ver): Fuj! Fuj!! (Fuldokolni kezd, a torkához kap, odaszalad az ablakhoz, erőszakkal fölszakitja, aztán karjával átfogva az ablak rámáját, nehezen zihálva odahajtja a fejét)

(Szünet, kivülről behallatszik az utca lármája, kocsidübörgés, villamos csillingelés, hangok zavaros össze-visszasága)

KIVÜL (élesen): Szenzációs rendkivüli kiadás! Óriási bukások a börzén! Szenzációs...

WIMMER (nagy zörejjel becsapja az ablakot): Szökjünk!... Szökjünk!... (Az ajtóhoz megy. Bezárja. Hallgatózik. Átmegy a kabinetbe)

(A szin egy pillanatra üresen marad)

WIMMER (hallani, mikor fiókokat huzogat ki, aztán megjelenik a küszöbön, kezében egy hatalmas, csillogó revolverrel. Az iróasztalhoz megy, a revolvert leteszi maga mellé, aztán tollat, tintát készit és gyors, ideges irásba kezd. Az elsőt elrontja. Idegesen összeszaggatja és másikba kezd)

Kivülről ajtócsapkodás, majd kopogtatás hallatszik)

WIMMER (föl se pillantva ir)

(Kivül egyszerre ököllel verik az ajtót s valami ártikulátlan rikácsolás hallatszik)

WIMMER (föltekint, eldobja az irást és a revolver után nyul. Egy pillanatig hallgatja a dörömbölést)

(Szünet. Kivül az ajtót döngetik)

WIMMER (feláll): Na ezt az egyet meg kell még néznem! (Az ajtóhoz megy, kinyitja)

18. JELENET

Wimmer, Hámory

HÁMORY (a kulcs fordulására kivülről erőszakosan betaszitja az ajtót, magából kikelve, a kezében meggyűrött ujság, fakó arccal, tágranyilt szemekkel jelenik meg a küszöbön): A pénzem!... A vagyonom!...

WIMMER (egy pillanatig a legteljesebb, konsternált meglepődéssel mered rá, aztán összecsapva a kezét, szinte rikoltva fölkacag): Hát... hát ez?! Ez az első?!

HÁMORY (levegő után kapkodva): A pénzem!... A pénzem!... Hol van a pénzem?!

WIMMER (egyszerre valami humorizáló cinizmusba esve, metszőn, hidegen): Hát bizony...! Ez egyszer egy kicsit elszámitottuk magunkat, méltóságos uram. A sok szép pénz mind oda van. Sőt még annál is több! A becsület... Fuccs! ...Volt... nincs...

HÁMORY (tántorog, aztán hörögve, megsemmisülten beleroskad egy székbe)

WIMMER (kegyetlen mosolylyal, mintha gyönyörűséget szerezne neki a másik szenvedése): De méltóságos uram még jól járt! Abból a pár ezer forintból, ami most véletlenül eluszott, öt esztendő alatt szép kis pénzeket csiholtunk elő apránkint...

HÁMORY (mozdulatot tesz, beszélni akar)

WIMMER (egy gesztussal leinti): Kellett! Tudom! A kisasszony nem ért a takarékossághoz... De hogy a csudába is tudná egy hercegnő, vagy egy házmester kisasszony, hogy mi a pénz?! Bocsánat! Nem azért mondom... Az én asszonyom is könnyelmü. Nekem a sziklából kellett pénzt vájnom, a körmeimmel, csipkére... (gyülölködő kitöréssel) Meg parfümre...!

HÁMORY (nyöszörögve vergődik)

WIMMER (szünetet tart, mereven nézi a Hámory vergődését. Egyszerre fölcsattanva folytatja): De kivájtam!... A Tercsi... A művésznő tudja... Öt évig...! (Erdesen) Hát nem kell most tüzet kiabálni!... Mert mit mondjanak akkor a többiek! Akik tegnap egy vagyont adtak ide és ma kapnak érte egy koldusbotot. Négy órára várom őket... Tán előbb is itt lesznek már... A barátaim!... Akik megtiszteltek a bizalmukkal... Meg fognak rohanni!

HÁMORY (felhördül, forgó szemekkel az ajtó felé tekint)

WIMMER (egyre növekvő izgalommal, telve gyülölködéssel és önkinzó cinizmussal): Látja méltóságod azt a szép, nagy revolvert ott az asztalon?

HÁMORY (rettenetes, vad rémülettel, ártikulátlanul felordit)

WIMMER (folytatva): Hát abban van bent a számlák szaldirozása. (Kitörve) És nincs mentség...! Nincs menekedés ebből az alternativából! (Visszaesve az előbbi hideg cinizmusba) Egy negyed óra mulva ott, azon a szép, tiszta szőnyegen egy ronda, nyulós tócsa fog feketélleni...

HÁMORY (kezével rémült, tiltó mozdulatot tesz) Ne... Nem!

WIMMER (kegyetlen gyönyörrel folytatja): De! De igen...! Az ajtók-ablakok tárva-nyitva lesznek... piszkos, kiváncsi csőcselék fog ide betolakodni, vérre, kilocscsant agyvelőre éhesen és egy szároscsizmáju rendőrlegény brutális közönynyel beleszól majd a telefonba: Jelentem: Itt egy hulla van...

HÁMORY (a félelemtől szinte félőrülten felordit)

WIMMER (kitörve a mellére ver): És az a hulla én leszek! Én!! (Izzó erővel) Bele kell őrülnöm ebbe a gondolatba! Itt állok tehetetlenül, kifosztva; a zsebemben pedig nyavalyogva szorongatok egy tippet... Egy tippet, a miért tegnap még százezreket adtam volna... Milliókat lehetne harácsolni... Milliókat!... Egy pár nap alatt beseperhetném az egész börzét... Könyökig vájkálhatnék az aranyban... és (lihegve) és a buta garason fog mulni, hogy holnap, vagy még ma beraktároznak egy nedves falu, büdös hullakamrába... Hát nem őrület ez?! És nem történik csoda ... Nincs ember, akinek lelke volna hozzá, hogy merjen, hogy igy szóljon: Bizom a szerencsédben, meg az eszedben... Mennyi kell?! Pedig elönteném érte aranyözönnel. Egy pár garassal megvivhatnám az eget... Az emberek rettegnek, a félelem elvette a látásukat... Egy elhatározó, vakmerő kupp letarolna mindent. De hol az az ember?! Ki mer most?! Még ön se, akinek megvan a bizonyossága... Megtizszereztem a pénzét s most nincs lelke rám bizni, hogy megszázszorozzam... Ezerszeresen hoznám vissza!... Egy tenger aranyat adok egy bátor szóért...

HÁMORY (félőrülten az aranyéhségtől, felugrik és szinte deliriumban hörgi): Én!... Én!!... Adok...!

WIMMER (egy pillanatra meghökken, aztán vállon ragadva, megrázza): De ma kell!... Most mindjárt!...

HÁMORY (szinte őrjöngve): Igen... Most...! Most...!

WIMMER: Sok! Százezer... Kétszázezer!

HÁMORY: Amennyi kell!... Sokat! Adok... Adok... Akarok aláirni...!

WIMMER (összeszoritott fogakkal, némán fölragadja, az iróasztalhoz hurcolja, belenyomja a székbe, tollat, tintát ráncigál elébe, aztán odaszól érdesen): Csekket!

HÁMORY (hülyén tapogatózik a zsebeiben)

WIMMER (brutálisan fölszaggatja a Hámory kabátjának gombjait, belenyul a zsebébe, előszedi a csekk-könyvet, elébe teszi és tollat nyom a kezébe).

HÁMORY (az első csekket aláirja, aztán tétovázni kezd, az aláirt csekket erősen szorongatja)

WIMMER (kiméletlenül kiszakitja a kezéből a füzetet, a csekket kitépi, zsebreteszi s a könyvet ujra elébe dobja): A pénz!... A pénz! Irja!!

HÁMORY (aláirja, aztán összeesik a székben)

WIMMER (kiszakitja a csekket, a könyvecskét kapkodva begyömöszöli a Hámory zsebébe, egyszerre kemény, éles hangon): Most pedig menjen méltóságod, mert hozzá kell kezdenem az operációhoz...!

HÁMORY (esetlenül, nehézkesen feláll, tapogatózik, tétováz, mintha valamit nem akarna otthagyni)

WIMMER (botját, kalapját a kezébe adva, az ajtó felé vezeti): Sietni kell! Most van az ideje...

HÁMORY (hülyén dadogva): Sok pénz...?

WIMMER: Sok! Milliók...!

(Mindketten el. Wimmer kikiséri Hámoryt. A szin egy villanatra üresen marad. Kivülről lépések, hangok hallatszanak, majd ajtó csapkodás.)

19. JELENET,

Wimmer

WIMMER(visszatér az előszobából, az ajtót csendesen beteszi. Fáradtan, szinte összetörve visszavánszorog a szin közepéig. Ott hirtelen megáll, egész testében fölegyenesedik, karjait halk sóhajjal kiterjeszti. Kéjesen nyujtózik. A tekintete diadalmasan körüljár, egyszerre az iróasztalra téved. Észreveszi a revolvert. Az arcán pokoli, torz nevetés rándul végig. Kemény, határozott léptekkel az asztalhoz megy, fölrántja az egyik fiókot és a revolvert megvetően belehajitja. A fiókot nagy zörejjel visszatolja.)

EGY SZOBA-KONYHA

DRÁMAI JELENETEK

SZEMÉLYEK:

PROHAB SIMON, gyári munkás.
VIKTA, a felesége
RÓZA, Prohāb nővére, varróleány
PISTI, a Prohāb-házaspár gyermeke
PÉTER, gyári munkás, Prohābéknál van ellátásban
SZEBENY, egy züllött ur.
MIHÓKNÉ, mosónő
KARDOSNÉ, magánzó
BIRCSÁKNÉ, egy munkás felesége
EGY MUNKÁS

Tömeg, a ház lakói

Szin: Tipikus budapesti munkáslakás, egy külvárosi nagy bérkaszárnya valamelyik emeletén. Egy szoba konyha; a konyhából egy kis benyillóval, amelyik albérletbe van kiadva Péternek. Háttérben ajtó a konyhába, balról ablak, amely az udvarra szól. A bal oldalfalon Mária-kép, fölötte szentelt barkával.

1. JELENET.

Prohább, Vikta, Péter, Róza és Pisti

(A függöny felgördülésénél Proháb és Péter munkához öltözködve az asztalnál ülnek és reggeliznek. Szalonna és kenyér van előttük. Vikta szintén az asztalnál ül, ölében a gyermekkel, akit kávéval etet. Róza a szobában tesz-vesz. Elmenéshez készülődik.)

VIKTA (Rózához): Ugyan ülj le már Rózi, az Isten áldjon meg! Kihül az a kis kávé a sok készülődéseddel...

RÓZA: Mindjárt. Csak egyetek! Én nem vagyok éhes.

PROHÁB: Csak egyél! Délig megéhezel.

RÓZA (asztalhoz ülve): Délig?! Ha megint haza nem küldenek.

PROHÁB: Hát még mindig ugy vagytok?

RÓZA: Ugy. Tegnap is, tegnapelőtt is hazaküldtek. Ezen a héten nem dolgoztam még két napot.

PROHÁB (mosolyogva megsimogatja a Róza haját): Azért mégis csak megleszünk valahogy hugom...

RÓZA (kifakadva): De legalább mondanák meg hát! Az ember kezdhetne idehaza valamit... De nem lehet, mert tessék minden reggel hétkor besétálni és ácsorogni nyolcig vagy kilencig, mig a nagyságának kegyesen fölkelni tetszik, hogy hazaküldjön. A bolondját járatják az emberrel...

VIKTA (kitérőleg): De ha egyszer nincs munka!...

PROHÁB (érdesen): Akkor adják ki a könyvét! Ne bolonditsák!...

RÓZA (belekapva a Vikta szavába): Nincs munka?! Azt mondod, hogy nincs munka? Nincs ám! Nekem. Meg a többi koldusnak, akik élni akarunk belőle. De van a Jozefin kisasszony számára, meg Berta kisasszonynak, meg a Brenner Józsának. A kedvenceknek! Ne félj, azokat nem küldik haza! Kivágott selyembluzban járnak a mühelybe és odabent uzsonnáznak a nagyságánál... a szalónban!

PROHÁB: Rimák!

VIKTA: Ugyan, Simon! Hogy mondhatsz már ilyet becsületes leányokról?... Akiket nem ismersz!... Azért, mert jobban megbecsüli őket a többinél? Hiszen több ideje is vannak nála, mint a Rózi!

PROHÁB (kicsinyléssel): Megbecsüli?! Majd mit mondtam!

RÓZA: Ugyan hagyd kérlek! Csak nem gondolod tán, hogy bánom?!

PÉTER: Nincs is azon mit bánnia Róza kisasszony. Szegény leány testén nem jót jelent a selyem...

RÓZA (mosolygó kötődéssel): Na persze! Maga a legokosabb Péter az egész világon. Nem jó lenne, ha vasárnap is karton szoknyában járnék?

PROHÁB (nevetve): Na, most mindjárt zivatar lesz!

PÉTER: Az se a legnagyobb baj még Róza kisasszony. Csak az álma legyen jó a szegény embernek.

RÓZA: Oh, be nagyon szereti a szegénységét!

PÉTER (a kötekedő hangból hirtelen komolyra válva, de nagyon melegen): Szeretem!!... Szeretem az én becsületes, tiszta szegénységemet. És akarom, hogy egyszer, valamikor az én asszonyom is ugy szeresse, mint én...

VIKTA (évődve): No, Rózi!

RÓZA (zavartan hallgat, szemeit lesütve a reggelije fölé hajlik).

PÉTER (némi zavarral): Hát igen... Minek tagadnám? Ha nekem az isten egy kis szerencsét ád... Tán... csak megjavitanak majd egy pár koronával... Akkor aztán... (Hirtelen elhallgat, de a tekintete jelentőségteljesen Rózán pihen.)

PROHÁB: Adja az isten Péter! Én kivánom neked tiszta szivemből. Hiszen... hiszen régen tudom, hogy jó szivvel vagy ehhez a leányhoz!... Hát adja isten, — mondom! — hogy minden ugy legyen, ahogyan kivánod... De ne bizakodj ugy benne! Több két esztendejénél, hogy ott veckölődök és látod mire vittem! Vagy mire vitte a többi?!... Szombaton a ragyás képü Csiszár Samunak kiadták a könyvét ...Minden szó nélkül! Négy esztendő után!!

VIKTA: Kiadták a könyvét?!... Jézus Mária! Már most mi lesz azokkal?... Az asszony ugy van... És két kicsi... Mi lesz velük?

PROHAB (vállat vonva): Ki bánja azt?!... A Csiszár Samu porontyait...!

VIKTA: Aztán miért? Hogy történt?

PROHAB: Miért?! Hát miért! Mert akadt egy éhesebb, aki egy hatossal olcsóbban csinálja... Lapátolni a szenet a megszakadásig és belevakulni a tüzbe... Garasokért!

PÉTER (egy kicsit bátortalanul): Hiszen igaz... Kevés ...De az legalább biztos!...

PROHAB: Biztos! Hiszen látod?! Szombatig...

PÉTER: Azon tul is, ha az ember megbecsüli magát...

PROHAB: Hát a ragyás tán nem becsülte meg? Hozzá se nyult az italhoz. Még szombat este se! Soha!!

PÉTER: De mindig mozgolódott...

PROHAB: És te... te talán nem fogsz mozgolódni? Hát akkor hogy akarod?...

PÉTER: Dolgozni érte... Kivárom!

PROHAB: Ezektől?! Na hiszen azt várhatod! Hogy ezek adjanak maguktól?! Te ember! Hát nem látsz te? Vagy nem érted, ami körülötted ordit? Tudod-e te, hogy mi van ott most is egy hét óta? A nagy hajtókeréken lazultan fut a főszij. Egy hete már!... Ha az a szij egyszer kirágódik onnan, halálkorbács lesz belőle. Akit az az ütés elér, az meghal... Ha hármat, ha tizet!... Mind meghal!!...

VIKTA (a gyermeket mintegy védőleg magához ölelve, a rémülettől tágra nyilt szemekkel): Boldogságos isten!

RÓZA (látható aggodalommal): Simon!... És te... ti ketten ott vagytok?

PROHAB: Hát hol?

RÓZA: De hát mért nem tesztek akkor valamit?

PROHAB (hevesen fölkel az asztaltól, a kalapját veszi és indulni készül. Előbb azonban egy kék vászon keszkenőbe kenyeret, szalonnát kötöz be magának).

PÉTER (szintén készülni kezd).

VIKTA (a férfiak készülődését látva, megtörli a gyerek arcocskáját, a kávéscsuprot félretolva, hangos cuppanással megcsókolja a gyereket): Jó volt ugy-e, szentem? (Fölkel az asztal mellől, a gyereket ölében tartva)

RÓZA (ülve marad; a tekintete azonban Prohábon függ, mintegy válaszra várva. Végre sürgetve rászól): Simon!

(Szünet.)

PROHÁB (érdesen): Hát mit tegyünk?! Azt akarnák, hogy hajnalban két órával korábban menjünk a robotba, vagy este tülkölés után maradjunk ott a szijat megszoritani. De ingyen ám, mert a mi bőrünkről van szó! A tulóra harminc krajcár volna fejenkint, az pedig sok!... Százötven ember életéért!... A kutyák!

VIKTA: No én ezt megjelenteném!

PROHÁB: Hol?

VIKTA: Nem tudom. De valahol törődnek tán csak a szegény ember életével is?! Hiszen egy jóravaló állatot se hagynak vétlen elpusztulni...

PROHÁB: Nem. De te, meg én, meg... (Róza és Péter felé mutatva)... meg ezek itt elpusztulhatnak! Az állat?! Az állatnak értéke van... Az valakié... Ha elpusztul, pótolni kell... A munkás?! Az bitangjószág... a senkié! És van belőle annyi, hogy sok is!

PÉTER: Rosszkedvü vagy ma Simon. Nagyon feketén látsz... Azzal a szijjal ugyan igazad van... Az bizony gudarság! Annyi szegény ember sorsa semmi... De hát ez kölcsönbe megy Simon! Mink se nagyon keressük szombat este: él-e, hal-e a mester gyereke; azt se, hogy honnan kerül, de a kijáró garas itt legyen a tülkölés után, különben ajtókat rombol az emelő sarang! Az élet dolga ez Simon. Egyébként pedig az az igazság, hogy megéltek hála istennek a te munkád után, szépen csendesen. És... és mi is megélünk majd, isten segitségével... szépen... csendesen... (Ügyetlen gyöngédséggel megfogja a Róza kezét, nagy bensőséggel, melegen) ...Becsületesen!...

PROHÁB (keserü iróniával): Amig nyomorékká nem üt a nagy kerékszij...

PÉTER: Hát ne menj alája! Legalább ne keresd a veszedelmet szándékosan... Tegnap is te toltad vissza kétszer a tengelyére, hogy le ne ugorjék róla...! Minek teszed? Mi közöd hozzá? Gondolj a gyerekedre!...

VIKTA (siránkozva): Látod Simon! Csak itthon tudsz te igy beszélni... Ott nem törődsz magaddal. Se mi velünk! ...Istenem... istenem!... Gondold meg, Simon!... Simon!! Mi lenne belőlünk?...

PROHAB (szomoruan): Mi lenne?! Koldus... Kórháztöltelék! Mint a többiből, akit megátkozott a sorsa, hogy munkás árvája legyen. Ezen ne tünődj! Ezt már elrendezték mások... (Kifelé indul.)

VIKTA (a kötényе csücskével szemeit törülgeti)

PISTI (repesve, kicsi karjait távozó édes apja felé tárva): Édes apám!... Édes apám!

PROHAB (a küszöbön hirtelen visszafordul, az arca egyszerre megenyhül, nehézkesen odalép az édes anyja karján levő gyermekhez és lehajol hozzája, hogy megcsókolja).

PISTI (mind a két karjával szorosan megöleli az édes apja nyakát).

PROHAB: Ó...ó...ó!... Be nagyon megszoritottad az édesapád nyakát, drága kis cselédem! Na gyere hát! Kisérj ki... (Elveszi az anyja karjáról a gyermeket, aki még mindig a nyakát öleli és kifelé indul.)

VIKTA (utánuk indul, egy lépéssel hátra maradva).

(Mindketten el.)

2. JELENET

Péter, Róza

PÉTER (menni készül Simon és Vikta után; az ajtóban azonban hirtelen megáll, visszafordul s egy pillanatig némán nézi a szin közepén álló leányt. Egyszerre hozzálép és megfogja a kezét. Az arcán látszik, hogy mondani szeretne valamit, amire nem tud találni szavakat. A néma kézfogás pillanatokig tart, végre a leány lassan kivonja a kezét és Péter tétovázva menni készül).

RÓZA (hirtelen a Péter karjába kapva): Péter!

PÉTER (szembe fordul vele; nagyon melegen): Róza!

(Szünet)

RÓZA (halkan, bizonytalanul): Csak azt akartam mondani Péter... Arra akartam kérni magát, hogy... hogy ne engedje Simont oda a kerék alá, és... és hogy... (Hirtelen elhallgat.)

PÉTER (egy pillanatig várja, hogy a leány befejezze a szavait, aztán látva, hogy az zavartan hallgat, csendesen megszólal): Simont?... Hát... Igen! Félti?... Hát ne féljen! Nem engedem oda... Ne féljen! Inkább majd magam megyek...

RÓZA (magáról megfeledkezve, rémülten): Nem! Ne!... Péter...

PÉTER (hirtelen odalép hozzája, az arca sugárzik): Hát... ne menjek alája én sem?

RÓZA (szemeit lesütve hallgat).

PÉTER (megfogja a kezét; nagyon melegen): Sajnálnál egy kicsit engem is?... Ha bajom esnék...

RÓZA (hallgat)

PÉTER (közelebb hajolva hozzá, halkan): Hiszen én... én nem vagyok neked senkid...!

RÓZA (némán föltekint rá)

PÉTER (lassan, gyöngéden átkarolja s lehajlik hozzá, hogy megcsókolja)

RÓZA (gyönge védekezéssel, halkan): Péter!... Péter! ...Péter!... (Megadja magát, belesimul a karjaiba.)

(Nagy csönd)

PÉTER (a leány fejét két keze közé véve s eltolva magától, hogy a szemébe nézhessen): Nincs igaza a bátyádnak Rózsi! (Szinte vibráló, nagy érzéssel a hangjában) Szenet lapátolni is szép ezen a szép világon... Hát még a szüzfehéren izzó vasat kalapálni!

(Nagy csönd)

(Kivülről, meglehetős távolságból a Proháb hangja hallatszik.)

PROHÁB: Péter! Jössz-e már? Péter!!

RÓZA (riadtan kifejlik az ölelésből)

PÉTER (a hangra föleszmél, kalapját fejébe nyomja és indul. Kivülről hallatszik a hangja, amint Prohábnak lekiált): Jövök már! Itt vagyok!

3. JELENET

Róza, majd Vikta

RÓZA (Péter távozása után még egy ideig a szin közepén mozdulatlanul marad, aztán hirtelen leoldja a nyakára kötött piros szalagocskát, odafut vele a falon függő Máriaképhez és a melléje tüzött szentelt barkaágra aggatja. Egy pillanatig nézi, aztán kezét szivére szoritva riadtan körültekint, mintha gyerekes csinyen kapták volna rajta. Sietve öltözködni kezd).

4. JELENET

Róza, Vikta

VIKTA (a gyerek nélkül lép be): No! Még itt vagy? Azt hittem, már itt se talállak.

RÓZA: A gyerek hol van?

VIKTA: Kardosné vitte be magához...

RÓZA: Megint?! Mikor tudod, hogy Simon se szereti...

VIKTA: Ej ugyan! Hát mit nem szerettek rajta?! Majd a hideg leli a gyerekért... Tömi mindennel, amivel csak lehet és nekem is nyugtom van tőle legalább addig, amig takaritok és az ételt odateszem...

RÓZA: De tudod, hogy milyen hire van a házban...!

VIKTA (vállat vonva): A hire!... Engem el nem kever a hire...

(Szünet, amely alatt Róza teljesen elkészül az öltözködéssel.)

RÓZA: Kell valami a városból?

VIKTA (rendezgetve, a reggeli maradványait leszedve az asztalról): Nem. De egy kis fércelő pamutot hozhatnál a mühelyből... A gyerek harisnyáit kéne megstoppolni...

RÓZA: Jó!... (Indulni akar).

VIKTA (egy kis bizonytalansággal hangjában): Rózi!...

RÓZA (visszafordul)

VIKTA (egy kicsit bátortalanul): Szólott valamit Péter?

RÓZA (zavarral): Péter?... Mit szólott volna?

VIKTA (nevetve): Piros vagy Rózi... Piros vagy...!

RÓZA (félig mosolygó durcássággal, félig komolyan): Ugyan mit kötődsz mindig!... Be jó kedved van... (Indul.)

VIKTA (utána szalad, belekapaszkodik a karjába): Rózi! Hát ne haragudj! Rózi... Nézz a szemembe! (Egy pillanatig szemközt néznek.) Szólott ugy-e?

RÓZA (lesüti a szemét és hallgat)

VIKTA (hirtelen átkarolja és jobbról-balról czuppanósan megcsókolja): Nesze!... Addig...!

RÓZA (kifejlik a karjai közül és kifut).

VIKTA (egyedül maradva megelégedetten, halkan felkacag, aztán a dolga után lát. Valami együgyü, régi dalt dudolgat): ...Ne menj rózsám a tarlóra... Gyönge vagy még a sarlóra... Ha megvágod a kezedet... Ki süt nekem lágy kenyeret... (Hirtelen megáll a munkában és mintha csak a dal utolsó sorára kelt volna sejtelem a lelkében, halkan maga elé suttog): Csak valami baja ne lenne ma annak a két embernek!... (Az órára pillant.) Hét óra! (Sietve ujra dologhoz lát.)

6. JELENET

Vikta, Szebeny, (Kardosné)

SZEBENY (harminc-negyven év körüli ember, de idősebbnek látszik. Arcán mély nyomokat szántott az élet. Halántékai fölött a haj deresedő. Vonásai fáradtak, megnyultak; egész megjelenése a züllésnek indult alkoholistára vall. Nagyon deranzsált állapotban van. Borotválatlan, mandzsettái piszkosak, a gallérja gyürött, látni rajta, hogy éjszakázott. Roppant óvatos körültekintéssel lép be, kezében egy csokor hervadt ibolyát tartogat): Elment már Róza kisasszony?

VIKTA (a hangra fölijedve, hirtelen az ajtó felé fordul): Jézusom! Jai maga az Szebeny ur?!... Hogy megijesztett. A Rózi?... El. Elment... Na, hanem maga jól néz ki megint! Jézus Mária, milyen elárvult! Ugy-e oda volt megint egész éjszaka? Na hiszen szép ember maga! Hát igy tartja be a fogadkozásait?

SZEBENY (kómikus megszeppenéssel, nyakát a vállai közé huzva): Pszt! Az istenért, nagysád!... Ne verje ugy félre a harangokat! Hiszen éppen azért jövök ilyen óvatosan. Egy félórája lesem már, hogy Róza kisasszony elmenjen hazulról...

VIKTA (nevetve): Tart tőle ugy-e, hogy megmossa a fejét?

SZEBENY (vállat vonva): Nem lehet az ilyen dolgot lányoknak megmagyarázni! Amit azonban igértem, megtartom... csak... Megtartom no!...

VIKTA (nevetve): Látom!

SZEBENY: Hát meg is látja majd nagysád! Csakhogy semmit se lehet mindjárt a végén kezdeni. Mert akkor az ember legelébb is a halálon kezdené, aztán ugy térne vissza a szép asszonyokra... (A kezét hirtelen a szajára tapasztja.)

VIKTA (nevetve): Na hiszen magán szépen fogott a Róza prédikációja!

SZEBENY: Hát pedig fogott. Csak a szám jár még rá az istentelenségekre. Holnaptól kezdve azonban megbecsülöm magamat. Tudja, nagysádkám, valami átmenet csak kellett! Tegnapelőtt még nyakig benne voltam ebben a forró életben, aztán ma meg már egészen hüvösön üljek, a nagy fene erkölcsökben?

VIKTA (nevet)

SZEBENY: Tudja, Vikta nagysám!... Estig csak ment valahogy a dolog. Igaz, hogy nagy stratégiai talentummal intéztem az ügyet. (A következőket eleven, szemléltető gesztusok kiséretében mondja, előadásából pedig kiérezhető, hogy maga is érzi helyzetének groteszk szatiráját, amikor egy félmüvelt munkásasszony előtt mentegeti a maga züllöttségét, és azzal olyan stilusban diskurál, mint egy társaságbeli hölgyggyel. Viszont a csufolódó hangból kiérezhető, hogy Szebeny nem hisz a maga tökéletes züllöttségében. Jól érezte magát benne eddig és punktum. Ennyi az egész. Másmilyennek pedig nem érdemes lennie az embernek, mert az kényelmetlen. De neki csak akarnia kell és holnap ujra kaszinótag lehet. Tőle függ, amint hogy inni is csak azért iszik, mert akar.) ...Nagyon ravaszul! Ha ezen az oldalon akadt pálinkásbutik az utamba, akkor kiadtam a jelszót: — Balra tarts!... és teljes gőzzel az utca másik oldalának manővriroztam. Csak arra kellett vigyáznom, hogy szél ellen maradjak manővrirozás közben... A szag miatt!

VIKTA (mosolyogva hallgatja, s a fejét ingatva jelzi, hogy nem érti, mit beszél a másik, majd a homlokára mutat, hogy Szebeny fejében valami hibának kell lennie).

SZEBENY (folytatva): Mert a szag... az illat! Az a bünbe ejtő... Az asszonyok hajának illata több sikkasztásra bujtogatott már, mint az ital, a kártya, a ló és az arany együttvéve... Igen... (A homlokához nyul, mintha valami fölött gondolkoznék.) Ja igen! Hát igy... A pálinkásbutikok előtt átvitorláztam az utca másik oldalára. Ha aztán azon az oldalon is rumos Scyllára és törkölyös Charybdisre bukkantam, akkor a manőver ellenkező direkcióval megismétlődött. Malőr csak ugy történhetett volna, ha valahol véletlenül az utca mind a két oldalán veszedelem lappang. Akkor természetesen az egyikből törvényszerüleg bele kellett volna manővriroznom a másikba. Azonban...! Legyen áldott Hermes, az utasok és a csirkefogók istene, nem lett baj sehol. Estig!...

VIKTA: Na iszen, sokat ér vele estig! Inkább estétől reggelig vigyázott volna magára.

SZEBENY: Kérem! Ne vágjon az események elébe Vikta nagysám.

VIKTA (nevetve): No! Még majd kiderül a végén, hogy nem is reggel jött haza...

SZEBENY: Ugy van. A végén minden kiderül, s a fáradt lumpok aludni mennek. Akkor azonban már nem érdekel többé a történetük.

VIKTA: Ne beszéljen zagyvaságokat Szebeny ur. A vége az, hogy megint éjszakázott, pedig becsületszavára megfogadta tegnap, hogy italhoz nem nyul és rendes életü emberré lesz. Sokáig megállta!

SZEBENY: Estig. Az is valami tőlem. És végre minden szép fogadalom arra való, hogy egyszer megszegjék. Rendszerint éppen akkor, amikor sor kerül rá, hogy teljesitsék.

VIKTA: Jaj! Nem lesz az én ebédem igy készen Szebeny ur, ha magát hallgatom... (A konyha felé indul.)

7. JELENET

Voltak, Mihókné

MIHÓKNÉ (sebbel-lobbal jön, szoknyája az övébe van feltüzve, réklijének ujjai a karjai felén tul föl vannak gyürve. Kezei vörösek, ki vannak ázva, a haja nedvesen, ziláltan lóg ki hátrakötött fejkendője alól. Láthatólag a mosóteknő mellől futott el. Egyik kezében, óvatosan két ujja közé csiptetve fölbontatlan levelet lobogtat. Már a konyhaajtóból kiált nagy lelkendezéssel): Ténsasszony! Ténsasszony! Levél gyütt! ...A drága, jó uram irt Amerikábul...

VIKTA: No ugy-e mondtam, Mihókné! És maga milyen türelmetlen volt már... Messzi van az. Sokáig jön onnan a levél...

MIHÓKNÉ (sokáig hallgat, látszik, hogy könnyet fojtogat, aztán kötényе sarkát a szeméhez emelve, halkan): Oh, be sokáig... Prohábné asszony!... Már azt hittem, meg se érem... Mennyit törődtem, tépődtem éjszakánként. A testem elgyalázta a nehéz fáradtság és kerülte az álom a nagy fekete gondban. Még a teknő mellett is az járt az eszembe...

VIKTA: Na de most aztán meg van a nagy öröm!

MIHÓKNÉ (a levelet Vikta felé nyujtva): Ugyan olvassa el, drága ténsasszony! Az isten áldja meg érte...

VIKTA (átvéve a levelet): Szivesen Mihókné! Csak a levesemet teszem föl előbb, hogy el ne késsek az ebéddel. (Ki akar futni a konyhába, majd egyszerre észrevéve Szebenyt, neki nyujtja a levelet.) De hiszen addig elolvashatja Szebeny ur is, amig én odakint leszek! Legalább valami hasznát vegyük a házban... Nem?

SZEBENY (átvéve a levelet): Kérem. Nagyon szivesen.

MIHÓKNÉ: Megköszönöm a hozzám való szivességét nagyságos ur...

VIKTA (a konyha felé sietve visszaszól): De ugy olvassa Szebeny ur, hogy én is halljam odakint... (Átmegy a konyhába, ahol az edényeivel foglalkozni kezd.)

8. JELENET.

Mihókné, Szebeny.

(Vikta nincsen a szinen, de azért a konyha nyitott ajtaján keresztül minden mozdulatát látni lehet.)

SZEBENY (a levelet fölbontva, olvasni kezd): Kedves feleségem Julcsa...

MIHÓKNÉ (utána mondja): Kedves feleségem... (Nagyon élénken) Ugy irja: kedves feleségem?

SZEBENY: Ugy. Itt van ni! (A levelet mutatva) Kedves feleségem Julcsa...

MIHÓKNÉ (egy pillanatig belenéz az irásba olyan figyelemmel, mintha olvasni tudna, aztán kötényе sarkával a szemeit törülgetve, halkan): Oh drága emberem!... Pedig nem is vagyunk még megesküdve...

SZEBENY (olvas): Tudatlak téged, kedves Juli, hogy itt nem jó világ van... Munka az igaz vóna, de... aki nem tud a nyelvükön, azt nem szivesen veszik.

MIHÓKNÉ: Óh szegény feje! Ugy járhat ott, mint aki néma...

SZEBENY (az olvasást folytatva): És rossz népek laknak erre... a legrosszabb pedig, aki magyar... Ami kevés pénzem volt, elszedték tőlem a mézes szavukkal, hogy munkát szereznek...

MIHÓKNÉ (a konyha felé szól): Hallja már ténsasszszony!

VIKTA (egy pillanatra az ajtóig jön): Óh az istentelenek! (Ujra dolgai után lát.)

SZEBENY (folytatva): Munkám pediglen most sincs... És most itt állok a nagy idegenségben... Még az sincs, akinek elpanaszkodjam...

MIHÓKNÉ (csendes sirással): Szegény... jó uram ... Szegény...

SZEBENY (olvasva): Ne haragudj rám, édes Julcsám, hogy ezen pár soraimmal megszomoritottalak...

MIHÓKNÉ: Óh csak ott lehetnék nála!...

SZEBENY (olvas): ...de nagy szükségemben nincs hogy kihez folyamodjak... igy is nem tudom, hogyan várom ki, amig a posta megfordul az ó-hazából... Tudom... tudom... (Elakad az olvasásban.)

MIHÓKNÉ (sürgetve): Na... Na...?! Hogy van tovább, nagyságos ur, az isten áldja meg!

SZEBENY (folytatva): Tudom, hogy te is nehéz sorsban vagy. De legalább vannak jó emberek is körülötted, akik megsegitenek... Arra kérlek hát, édes feleségem, ha teheted, szerezz ott kölcsönbe valakitől egy pár forintot, tán a komaasszonytól és küldd el nekem, hogy el ne pusztuljak itt segedelem nélkül. Tán a sógor is adna, ha te megkérnéd. Mihelyt munkához jutok, apránként megküldöm kamatostul... Irást is adhatsz róla... mert megküldöm és nem fogok terólad se megfeledkezni... Annyit kitudtam már az ágensektől, hogy kintlévő embernek, ha valami kicsi biztos keresete van, adnak hajójegyet részletre is, hogy a családját kihozassa. Hát én nem hagylak ott sokáig küzködni...

MIHÓKNÉ (sirva): Drága jó emberem!... Küldök neki... Még ma küldök neki, amit lehet... (A szemeit törülgeti)

SZEBENY (folytatva): Ha a számtól vonom meg, akkor is megszerzem... Legalább együtt legyünk, ha már a sorsnak az volt a rendelése, hogy odahaza száraz kenyerünk se jusson. Tán itt inkább jut majd. Addig is kérlek, beszélj a sógorral, vagy valakivel, hogy ez egyszer el ne hagyjanak. Ezzel maradok soraidat nehezen várva, hüséges urad Mihály... (A levelet visszaadva) Hát bizony ezek nem jó hirek...

MIHÓKNÉ (élénken): A miért pénzt kér? Hát aztán! Küldök én neki... Küldök. Amit csak tudok! Hála istennek, hogy egészséges... Mástól nem féltem én az én emberemet... Az nem iszik, nem kártyás... dolgozni meg ugy tud mint három. Majd megsegiti az isten, kell ott a jó munkás.

SZEBENY: Derék asszony maga Mihókné!

MIHÓKNÉ: Aztán miért? Mi derékség van azon, ha az asszony szereti az emberét?!

SZEBENY: Hát csak szép az tudja, mikor az embert szeretik... Nekem egy jó darab földem ment rá cserébe...

MIHÓKNÉ: Na hiszen szép asszony is lehetett a nagyságos uré!

SZEBENY: Bizony azok szépek voltak lelkem!

9. JELENET

Előbbiek, Vikta

VIKTA (visszajön a konyhából): Ugyan ne istentelenkedjék már annyit! Jobb lenne, ha tanácsot adna ennek a szegény asszonynak, hogy honnan segitse meg az urát.

MIHÓKNÉ: Hagyja, ténsasszonykám! Majd csak kikerül az a kis pénz valahonnan... Ma viszek ruhát haza két helyre... az lesz vagy hét forint... két forint egynéhány krajcár jár még innen a tizeséktől... az már kilenc forint... aztán beviszem a nagykendőmet meg az ünneplőt... arra is kapok vagy öt forintot... a komaasszony is...

VIKTA (hirtelen közbevágva): Már most majd egészen kifosztja magát!... Itt lesz a hét vége... házbér kell... Arra nem gondol Mihókné? Hiszen tudja, milyenek ezek...! Mindjárt tüzet kiáltanak... A vicét küldik...

MIHÓKNÉ: Hát küldjék! Itt a kis holmim, meg nem szököm... Tudják, hogy megfizettem mindig rendesen; eztán is megfizetek... Egy-két napért tán ki nem tesznek az uccára? De nem is kell nekem a könyörületük! Hittak egy kuncsaftnál beteget virrasztani. Két forintot kináltak éjszakára. Azt mondtam, nem mék. Hát most majd elmegyek. Egy kicsit nehéz lesz... éjjel ott, nappal a teknő mellett... Hát nehéz lesz! De hogy én megvonjak egy pár nyomorult garast az én jó uramtól, amikor kér?! Nem kér az hiába! Juj! A ruhám meg ott ázik a teknőben! Na... Már most futok. (A levelet egy hirtelen mozdulattal a keblébe gyürve) Szépen köszönöm nagyságos úr! Engedelmet kérek ténsasszony, az alkalmatlanságért.

VIKTA: Nincs miért, Mihókné.

SZEBENY: Szivesen, lelkem. Máskor is.

MIHÓKNÉ (sietve indul kifelé, majd az ajtónál hirtelen megáll és visszafordul. Némi zavarral, de naiv jószivüséggel): Kérem, nagyságos ur, ha meg nem sérteném... Ne tessék ugy venni, de ha vóna egy-két szennyese, az most elmenne a többi közt... Nem vóna vele még fáradság sem... Fölgyüjjek érte?

SZEBENY (mosolyogva): Nem. Köszönöm Mihókné... Most küldött haza mindent a pucerájos. Ha tudtam volna, hogy maga is mos... No mindegy. Majd legközelebb. Inkább magának jusson az a pár forint... Gallért is pucol?

MIHÓKNÉ: De pucolok ám! És van olyan glancos, mint akárkié. Pedig nem nyüvöm klórral...

SZEBENY: Hát majd a héten...

MIHÓKNÉ: Jó. Csak tessék leüzenni! Istennek ajánlom! (Sietve el)

10. JELENET

Előbbiek

VIKTA: Ettől a szegény asszonytól, meg az emberétől vehetne példát maga estig jó ember!

SZEBENY: Ne bántson engem Vikta nagysád, mert tegnap óta én is szenvedek.

VIKTA: De az éjszaka csak megvigasztalódott?

SZEBENY: Nem. Megálltam a próbát, mint egy hős.

VIKTA: Ugyan! Hiszen az imént már beismerte!

SZEBENY (tiltakozó mozdulattal): Csak annyit, hogy kisértésbe estem! A Mihókné levele megakasztotta a történetemet. Mert mit igértem én meg Róza kisasszonynak?

VIKTA: Hogy nem iszik és...

SZEBENY (hirtelen közbevágva): Hopp! Álljunk itt meg...!

VIKTA: De hiszen oda volt egész éjszaka!

SZEBENY: Ez igaz... De nem ittam! És ez az, ami ebben az ügyben tiszteletreméltó.

VIKTA (nevetve): Szép volt, mese volt...

SZEBENY: Nem mese. Igaz valóság. Harcoltam és győztem. De nagy harc volt, mondhatom!... Este tizig csak álltam valahogy a sarat az adott szó szentsége mellett. Kapuzárás táján azonban jött a kisértő és majd a hideg rázott a mehetnéktől. Hiába érveltem én a legszebb morális és észokokkal a szószegés alávalósága ellen, a bennem lakozó démon egyszerüen a szemem közé vigyorgott, olyan bizonyos volt a dolgában.

VIKTA (nevetve): Ugy látszik, igaza is volt...

SZEBENY: Nem. Felháboritott ez az arcátlanság és mereven elutasitottam a sátán incselkedését. Akkor aztán a démon elkezdett sugdosni a fülembe forró, istent kisértő dolgokat, hogy majd megtébolyodtam tőlük. Szomjas lettem... (Hirtelen kiesik az eddigi cinikus hangból és elkomorodik; a fejét lehajtja, majd föltekintve rekedten folytatja) Italra szomjaztam!... (Komoran) Tudja maga mi az, mikor a pálinka szomjusága föltámad? Az elérhetetlen tenger és az égő pokol!... (Elkacagja magát) Eh! Butaság... Szomjaztam! (Ismét csufolódó hangon) Te ember! mondta ekkor a démon. Ellököd magadtól az egyetlen jót, amid még megmaradt? A felejtést!... A mámort! Hát hova akarsz igy lenni, ezzel a te lezüllött életeddel?! Hiszen ha te egyszer véletlenül kijózanodnál, a legelső tiszta pillanatodban, amelyben csak megsejted, hogy hová sülyedtél, fejbe kell lőnöd magad! Ha csak egy szikrányi ember is él ebben a rongy testedben... Azt feleltem rá a démonnak, hogy igenis él! Egy igen derék, tisztességes, hasznos, szegény ember él ebben az én hitvány testemben és éppen azon igyekszem most, hogy egyszer személyes találkozásom legyen azzal az urral. Rendelkezésére fogom bocsátani egy korcsmázó svihák tapasztalatait, hogy megóvjam őt az ilyen bitang kisértésektől. Hát jó! Mondta erre a csábitó. Legyen a te istenes szándékod szerint! Már látom, hogy elveszitlek. De ma, éppen ma akarod elkezdeni? Miért ez a nagy sietség? Hiszen még el se bucsuztál a régi életedtől! Vagy félsz talán még egyszer sorra járni a régi helyeket, hogy láttára a nagy elhatározás kutba esik? Még egyszer... Csak egyetlen egyszer! Ma éjszaka... Mit árthat az már neked? A megtértnek! Elkezded holnap az uj életet. Holnap másként lesz minden. Jó? Akarod? Erre odaálltam a tükör elé, hogy a szeme közé nézzek a csábitónak és körülbelül a következőket mondtam: — Hát jó! Látom, hogy nincs nyugtod, te csirkefogó... Hát nem bánom, el fogsz menni még ez egyszer; és ma éjszaka sorra járod mindazokat a piszkos helyeket, ahol megfetrengtél. De italhoz nem nyulsz!! Érted? Józan fejjel kell látnod a piszkot, a rondaságot...

VIKTA (nevetve): És persze ugy lett... Nem ivott semmit.

SZEBENY: Teát.

VIKTA: Jó sok rummal? Mi?

SZEBENY: Nem. Józan maradtam. Borzasztóan józan!... Mint a gond... Mint az élet! Tanum rá ez a kis csokor virág, amelyet sehol el nem hagytam, hogy elhozzam Róza kisasszonynak. (A kezében levő ibolyacsokrot mutatja) ... (Melanchólikusan) Elhervadt!... (Vállat von) Nem csoda! Végighurcoltam az éjszakában. Minden elhervad az éjszakában, ami szép és tiszta!... Azért csak adja oda neki Vikta nagysám... Hadd tegye el emlékeztetőnek... Talán ér az valamit egy tiszta jó leánynak, hogy egyszer, — hogy egyszer egy elvetemedett, elzüllött vén ember, egy pálinkagőzös hosszu éjszakán megtagadta magától a korty italt, hogy... hogy neki egy csokor hervadt ibolyát haza hozzon... (Csendesen leteszi a virágot az asztal sarkára és lehajtott fejjel kifelé indul)

11. JELENET

Előbbiek, Bircsáknné

BIRCSÁKNÉ (a konyhaajtóból kiált): Jó reggelt kívánok Prohábné asszony!

SZEBENY (Bircsákné belépésére az ajtóban hirtelen megáll)

BIRCSÁKNÉ (észrevéve Szebenyt, némi zavarral): Jaj, a tekintetes úr! Engedelmet kérek, ha zavartam volna...

VIKTA: Dehogy is zavar, Bircsák néni! Jó reggelt kívánok... Szebeny ur csak bejött hozzánk egy pillanatra, aztán a Mihókné levelét olvasta el szivességből...

BIRCSÁKNÉ: Hát meggyütt már végre az a híres levél?

VIKTA: Meg... De rossz sora van az embernek odakint.

BIRCSÁKNÉ: Ej, ugyan! Rossz sora... Csak jobb lehet mégis, mint a mienkeknek itt! Legalább az élete biztos... Igaz ni! Hallotta Prohábné asszony, hogy mi van ott már megint? Valami szijjal... Nekem ma mesélte az emberem...

VIKTA: Igen... Na szóljon, Bircsák néni! Simon is mondja... És ezen nem lehet segiteni.

BIRCSÁKNÉ: Dehogy is nem lehetne! Csak jelentené föl valaki... De nem meri senki!

VIKTA (hirtelen mint egy gondolattól megkapatva Szebenyre tekint, aztán bátortalanul Bircsáknéra réved, végre gyors elhatározással, beszéd közben folyton Szebeny felé tekintve): Hátha valami idegen tenné?...

BIRCSÁKNÉ: Idegen? Ki vállalkozik arra idegen, akinek nincs köze hozzá? Hogy szaladgálást szerezzen magának véle? Idézgetést?!

VIKTA (hirtelen Szebenyhoz fordulva): Szebeny úr! Maga ... maga megtehetné!

SZEBENY: Ha csak szaladgálásról van szó, szivesen! Időm van hozzá elég... Ma éjszaka ugyis vége lett a hivatalomnak...

VIKTA (a szót sietve, kapkodva ejti): A gyárban, a hol az uram dolgozik, valami baj van egy szijjal... Titkolják! Nem akarják megcsináltatni... s az emberek most minden pillanatban veszedelemben vannak... Ezt kellene valahol megjelenteni... Vagy az ujságba kiiratni...

BIRCSÁKNÉ: Ezt bizony! Hogy igy törődnek a szegény emberek életével... Prohábné lelkem, nem adna nekem kölcsön vagy két tojást... estefelé meghozom...!

VIKTA: Hogyne! Szivesen, Bircsák néni. (A háttérben álló fiókos szekrényhez lép, két tojást vesz ki és Bircsáknénak nyujtja) Elég lesz kettő?

BIRCSÁKNÉ: Elég. Köszönöm. Csak egy kis tésztát gyurok délre. De most már sietek is!... (Indul, s aztán Szebenyhez visszaszól) Hát azt csak tegye meg, tekintetes úr! Irassa ki...

12. JELENET

Előbbiek, Kardosné

KARDOSNÉ (föltünő, rikító pongyolába öltözött asszony. Az arca ki van föstve. Sok ékszert, különösen gyűrűket visel): Panaszkodni jövök Prohábné asszony, a fiára. Nem marad az a kis bitang egy faluért nálam... Megette a sok jó süteményemet... még a zsebeit is tele tömte vélük és most egyszerre sétálni akar menni...

VIKTA: Óh, majd lemék utána, ha alkalmatlan...

KARDOSNÉ (édeskésen): Dehogy is alkalmatlan az édes! Éppen azért jövök, hogy elkérjem egész délelőttre. Valériát beküldöm valami apróságokért, — látta öltözködni a lelkem, — nem engedné el Prohábné asszony véle, hogy kedve teljék a gyereknek?

VIKTA: De el én! Legalább nincs itt utamban...

SZEBENY (hirtelen, még a Vikta szavai elején közbevág): Szeles az idő kint! Nem jó ilyenkor gyereket hurcolni...

BIRCSÁKNÉ (szintén feltünő élénkséggel): És az a sok villanyos... az a sok nép! Nem tudja az ember, ki vigyáz rá, ha nincsen szem előtt... A multkor is a villanyos alatt láttam egy csöppséget.

KARDOSNÉ: Ugyan, ténsasszony! A legszebb idő van. Aztán a Valér csak tud vigyázni! Ugy kivánkozik a lelkem...

SZEBENY (morogva): Na, nem tudom...

BIRCSÁKNÉ: A kisasszonynak egyéb is lehet az eszébe...

VIKTA (meglepetve, hol az egyiket, hol a másikat nézi, végre megszólal s a hangjából kiérzik a teljes gyanutlanság): Óh be nagy dolgot csinálnak belőle! Máskor is elvitte, sohse volt baj véle. Legalább egy kis levegőhöz jut. Egész nap ugyis itt tesped szegényke a házban...

KARDOSNÉ: A lelkem!

VIKTA: Csak hadd menjen.

KARDOSNÉ: Hol a ruhácskája ? Majd odalent felöltöztetjük.

VIKTA (ruhácskákat véve elő az egyik szekrényből, Kardosnénak adogatja)

SZEBENY (vállat vonva nézi a jelenetet)

BIRCSÁKNÉ (a tojásokat kötényébe rakva menni készül, de az arcán látszik, hogy valami harcias szó van a begyében).

KARDOSNÉ: A kalapkáját is.

VIKTA (a gyerek kalapját előszedve, mielőtt Kardosnénak adná, hirtelen a szivéhez szoritja és megcsókolja): Jaj, drága gyermekem!

KARDOSNÉ (a kalapot átvéve elsiet, de az ajtóból visszaszól): Tizenegyre itthon lesz! (El)

13. JELENET

Előbbiek

BIRCSÁKNÉ: Ugyan, Prohábné, hogy engedheti azt a gyereket?!

VIKTA: Hát miért ne engedném?

BIRCSÁKNÉ: Azzal a személlyel...!

SZEBENY: Nem jól teszi Vikta nagysám. Ki tudja hova hurcolja a gyereket...! Én férfi vagyok, de...

VIKTA (némi türelmetlenséggel): Nem értem magukat...! Mit csinálnak ebből ekkora dolgot? Hát ugyan hová hurcolná?!

BIRCSÁKNÉ (vállat von, majd egyszerre nyersen kitör): Hová? Hát a gavallérjai után! A seftre! Igy jobban akad... A gyerek a maszlag. Aztán azt a kis ártatlanságot elhagyogatja itt is — ott is... hotelbe, a fene tudja hol, amig a kisasszony a dolgát végzi... Hát van magának lelke, Prohábné asszony?!

VIKTA (rémülten, tágra nyilt szemekkel): Az én gyermekemet?!

SZEBENY (zavarban): Hát... bizony...!

BIRCSÁKNÉ: Azt hát! Hiszen maga adja még kézbe a ruhácskáit is...! Aztán nincs magának szeme? Nem látja maga, mi történik itt? Mit engedi ezeket a népeket a lakásába?! Talán csak ugy barátságból jönnek? Mi?! Mert itt nincs férfi a házban?! Mi? És azok válogatnak a férfiban ugy-e? Nem mindegy azoknak ugy-e? Különben bánom is én! Mi közöm hozzá! Nem szólok én többet... Nem én! Egyet se szólok... Minek?!

VIKTA (felhördülve): Az uramat?!

(Nagy csönd, amely alatt csak a Vikta ziháló lélekzetvételét hallani)

VIKTA (kidagadt erekkel, szinte rikácsolva): Az én uramat?! (Az ajtó felé fut)

14. JELENET

Előbbiek, Mihókné, Kardosné, lakók a házból, nők, gyerekek

MIHÓKNÉ (futva jön az utána tolakodók előtt): Jaj istenem! Ténsasszony lelkem!... Milyen szerencsétlenség...

(A kiváncsiak tömege Mihókné után betódul a konyhába, ellepik a folyosót, elállják a szoba ajtaját, némelyek bemerészkednek a szobába is. Jobbára nők és gyermekek, csak egy-két férfialak)

VIKTA (tömeggel szemben megtorpan)

SZEBENY: Mi az? Mi történt?

MIHÓKNÉ: Jaj istenem!...

BIRCSÁKNÉ: Jézus Mária! Beszéljenek már!

EGY HANG (kivülről): Hozzák már!

VIKTA (a rémülettől fölocsudva, kitörő kétségbeeséssel): Az uram?!

15. JELENET

Előbbiek, Péter

PÉTER (keresztültörtetve a tömegen, Viktával szemben hirtelen megáll, az arca vörös a sietségtől, a melle zihál, haja csapzottan a homlokába lóg. Halkan, vibráló hangon): Vikta!...

VIKTA (sikoltva): Meghalt?!
PÉTER (hozzá sietve): Nem, Vikta!... Hála istennek!...
VIKTA (szinte tébolyodottan): Mi van az urammal?!
PÉTER (csititva): Vikta!
EGY HANG (kivülről): Félre! Félre!
VIKTA (ki akar futni): Simon! Simon!

16. JELENET

Előbbiek, egy munkás, Prohá b

PROHÁB (egy munkás karjára támaszkodva lép be. Alig támolyog. Az arca nagyon halvány, a jobb karja zsindelyek közé rakva, láthatólag hevenyészett kötés)

VIKTA (hozzá fut sikoltva): Simon! Istenem! Simon! (Hirtelenn fölszakad belőle a zokogás, amely egy-két erőszakos kitörés után csöndes sirásra válik)

PROHÁB (ép kezével megsimogatva Viktát, halkan, csendes rezignációval): Na... Ne sirj... Még jól történt!...

PÉTER (gyöngéden elvonva Viktát): Igaza van Simonnak Vikta... Még jó, hogy igy történt!... De már most csináljon neki valahol helyet, hogy egy kicsit lepihenhessen...

VIKTA (sirva az egyik ágy fölbontásához lát)

PROHÁB (az előtérben álló priccs felé vánszorog): Ne bántsd azt az ágyat! Majd csak ide dülök le egy keveset...

MUNKÁS (a fekvőhelyig segitve Prohábot): Hát adjon az isten minden jót, Simon!... Majd vasárnap benézek egy kicsit... Most visszamék...

PROHÁB (bal kezét nyujtja): Köszönöm Jákó! Áldjon meg az isten! (Nehézkesen leül a priccsre)

MUNKÁS (Vikta felé): Minden jót! (El. Többen a kiváncsiak közül vele mennek és kérdezősködnek)

EGY HANG (a távozók közül): Hát hogy történt?...

(A csoport el)

17. JELENET

Előbbiek, majd Róza

PROHÁB (fájdalmasan): Elgyalázott ez a bitang ütés...
VIKTA (siránkozva): Ne tegyek egy párnát a fejed alá?
RÓZA (futva jön): Mi az? Mi történt? Simon!

VIKTA (uj sirásba kezd)

PROHAB (kezét nyujtva Róza felé, megnyugtatólag): No! No! Nincs olyan nagy baj... Itt vagyok!...

RÓZA (rémülten): A karod!

PROHAB: Az. Majd meggyógyul... Hát te?

RÓZA: Hazakuldtek...

VIKTA: Jai istenem!... Mi lesz velünk?

PÉTER: Hát ugyan mi lenne? Majd megsegit az isten! Amig Simon felgyógyul, kijár a segély... Orvos, patika nem kerül pénzbe, azonfelül pedig, ha kell valami, hát itt vagyok én! Tőlem csak elfogadhatjátok?!

(Szünet.)

PROHAB (megindultan): Köszönöm Péter! Hát mellém állsz a bajban?... Köszönöm!...

(Szünet.)

RÓZA: De hát orvos nem volt még? Én megyek...

PROHAB: Ne menj! Jönni fog. Ne félj semmit... Kocsin fog jönni... Tudják azok, mikor szorit a csizma. Kint járt a komissió a rendőrségről... Érezték! Megmondatták a gyárfelügyelővel, hogy aki egy szót szól a szij dolga felől a kihallgatásnál, az megkapja a könyvét...Nem is szólt senki... Egy se!

VIKTA (egy lépést tesz Prohab felé, aztán előre hajolva mohón, szinte aggodalmasan): És te?... Simon! Te szóltál?

(Szünet)

PROHAB (vállat vonva) Hát... én se szóltam... (vállat vonva) Hiszen... Minek!

PÉTER (erőszakosan kitörve, öklével a mellére üt): De én szóltam! Én elmondtam mindent, mikor kérdeztek! Mindent! Mert én az ilyen disznóságot nem hagyom!...

(Szünet, kinos nagy csönd)

PROHAB (félig fölemelkedve fektéből, merően a szeme közé néz, aztán halkan): Te... Te elmondtad?

PÉTER (dacosan): El!

PROHÁB (visszasüppedve a fekvőhelyére): Hát... akkor ...kikapod a könyvedet Péter, szombat este... (Mereven a levegőbe bámul)

VIKTA (csendesen sir)

PÉTER (egy ideig fölegyenesedve áll, aztán lassan megroskad, feje a mellére csügged)

(Nagy csönd)

Szemelvények a MODERN KÖNYVTÁR megjelenését fogadó kritikákból:

Érdekes terv valósult meg azzal a három most megjelent füzettel, amelyek a Modern Könyvtár című, Gömöri Jenő szerkesztésében megjelenő, új irodalmi, művészeti és tudományos gyűjteménynek első három számaként szerepelnek. A Modern Könyvtár gazdag és nagyszabású programmal indul meg és tekintve, hogy a legjelesebb magyar irók szerepelnek munkatársai sorában, és az idegen irók legértékesebb alkotásait fogja magyar nyelven megismertetni, sőt ebben a formában egészen új és kívánatos sikerű egyik programmpontja szerint magyar költők és irók műveit is fogja a külfölddel megismertetni, a magyar irodalom, a magyar művelődés szempontjából nagy jövőjű és jelentőségű vállalkozás. Az első füzet a kitünő német iró hat legszebb novelláját tartalmazza. Thomas Mann a mai német irodalom egyik legkimagaslóbb alakja. Gömöri kiforrott, simulékony, árnyaló nyelven adja vissza Thomas Mann novelláinak jellegzetes egyéni stilusát. A második füzet Pikler Gyula két igen érdekes és tanúlságos lélektani dolgozatát hozza. Különösen a másodiknak van jelentősége Pikler tanainak megismerése szempontjából. A harmadik füzet Kosztolányi Dezsőnek, az ismert jeles poétának lírai ciklusa. Kosztolányi az új magyar költészet egyik legértékesebb alakja. A szegény kisgyermek panaszai a legnagyobb figyelemre rászolgáló, ritka finomságokkal teljes, elsőrendűen művészi munka.

(Az Ujság)

Die ersten drei Bände der »Modern Könyvtár« (Redakteur Eugen Gömöri) sind jetzt erschienen und liefern den Beweis dafür, dass diese neue Sammlung geeignet ist, eine längst empfundene Lücke im ungarischen literarischen Leben auszufüllen. Die »Modern Könyvtár« hat sich die Verwirklichung eines wirklich grosszügigen Programms zur Aufgabe gestellt.

(Budapester Tagblatt)

Nagyjelentőségű és nagyjövőjű irodalmi vállalkozás indult meg Modern Könyvtár címen. A vállalat célja: új kultúra megteremtése Magyarországon.

(Független Magyarország)

A magyar irodalmi könyvpiacnak eseménye van. Megjelent a Modern Könyvtár első három füzete. Nemcsak a magyar irodalom ügye a Modern Könyvtár megjelenése, hanem a magyar kulturáé. Gömöri Jenő szerkeszti az új és nagyrahivatott vállalatot.

(Független Magyarország)

A Modern Könyvtár, ez a most megindult, minden magyar intellektustól örömmel és lelkesedéssel fogadott gyujtemény harmadik füzeteként jelent meg a »Szegény kisgyermek panaszai« s a betűk, papir és kötés harmóniája kedvesen lepi meg az olvasót. Jó ajánlás már az a megkülönböztetett izlés, mellyel épp Kosztolányi Dezsőt választották elsőül a gyűjtemény »Magyar Költők« sorozatába — Kosztolányi új verseskönyve irodalmi esemény s vele emelkedik az új gyűjtemény eminens jelentősége.

(Dr. Kuthy Sándor, Független Magyarország)

Gömöri Jenő Modern Könyvtár címen új vállalatot indított. Az első három füzet már meg is jelent. Gömöri nagyon gazdag és sokat igérő programmot is ad jövő terveiről, melyek mind a honi, mind a külföldi irodalom legjavát ölelik föl.

(Budapesti Hirlap)

Unter diesem Titel tritt mit den drei ersten seiner Bändchen ein neues literarisches Unternehmen vor das Publikum, das neben Originalarbeiten ungarischer Autoren das Beste der ausländischen Literatur in guten Uebersetzungen verbreiten will. Das Programm der Kollektion sieht vielversprechend genug aus. Die Bibliothek will sich nicht ausschliesslich auf schöne Literatur beschränken, sondern umfasst auch populäre Philosophie, Kunsthistorik u. a. Dies zeigen auch die drei ersten eben erschienenen Bände.

(Pester Lloyd)

Meglepő ujitás, hogy a szerkesztőség nemcsak magyar, hanem német nyelvű könyveket is hirdet; magyar költők és novellisták német nyelvre való átültetésével is kívánja irodalmunkat szolgálni. Reméljük, hogy az új könyvtár minél több igazán értékes művel fog a magyar művelődés terjesztéséhez járulni.

(Palágyi Lajos, Magyar Nemzet)

Az új vállalat célja: a modern magyar irodalom és a világirodalom kiváló irodalmi, művészeti és tudományos alkotásainak népszerűsítése és megismertetése, főleg a proletariátus javára. Azt is tervbevették, hogy jó magyar műveket művészi fordításban bemutassanak a német közönségnek. Az eddig megjelent három füzet, valamint a vállalat munkatársainak névsora biztató igéret arra nézve, hogy e szép célt el is fogják érni. (Huszadik Század)

«Modern Könyvtár«. Szerkeszti Gömöri Jenő. Budapest. Politzer Zsigmond és fia kiadása. Unter diesem Titel ist vor kurzem ein neues literarisches Unternehmen gegründet worden, das umso stärkere Beachtung verdient, als es sich nicht, wie die meisten ähnlichen Sammlungen, auf belletristische Lektüre beschränkt, sondern auch wissenschaftlichen und kritischen Arbeiten breiten Raum gibt. Es sind bisher sechs gut ausgestattete Bände erschienen, die zu den besten Erwartungen berechtigen und denen angesichts ihres wohlfeilen Preises — pro Band 40 Heller — die weiteste Verbreitung wohl sicher ist. (Góth Ernő, Pester Lloyd)

A Modern Könyvtár a legujabb irányok képviselőit szólaltatja meg mind a szépirodalom, mind a tudományos irodalom terén. Programmjában találkozunk a hazai és a külföldi irodalom legmodernebb s legkedveltebb iróival s ha a szerkesztő be tudja váltani igéretét, a legnagyobb örömmel üdvözöljük vállalkozását. (Adorján Andor, Világ)

A vállalat ujabb füzetei a kijelölt nyomon haladnak: az új, modern gondolatokat szólaltatja meg a szerkesztő s a modern irókat mutatja be. (Világ)

Hosszú évek óta érezte a magyar irodalom jó fordítások hiányát hazánk és más nemzetek modern iróinak munkáiból. Ezt a hiányt pótolja most a Modern Könyvtár, melyet Gömöri Jenő ad ki. A kis könyvek, melyek közül három jutott olvasó-asztalunkra, hazánkfia irodalmi vállalkozásának értékes tanuságai. (Hungary)

Ez a könyvtár, igen rövid létezése óta, máris megnyerte a művelt magyar olvasóközönség szeretetét. Gömöri Jenő az ügyes szerkesztő éleslátásával válogatja meg a könyvtár iróit, melyek leginkább a modern törekvések, új eszmék szolgálatában álló irói generációból kerülnek ki.
(Budapesti Napló)

A Modern Könyvtár 2-ik számában Pikler Gyulának két lélektani tanúlmányát közli és így alkalmat nyújt arra, hogy a páratlan mélységű tanok szélesebb rétegekben is elterjedjenek.

(Fogarasi Béla, Kelet Népe)

Ha Gömöri Jenő továbbra is ennyi ízléssel s ennyi tudással vezeti könyvtárát — akkor valóban kultúrmunkát végez, miért csak elismerést és hálát érdemel.

(H. S., Móka)

Minden intelligens magyar, ki a szép és jó könyvet szereti, örömmel fogadja bizonyára azt a hírt, hogy mihamar magyar nyelven, az irodalmi renaissance legkiválóbbjainak átültetésében olvashatja a világ minden nagy modern íróját.

(Debreczen)

Ebben a tekintetben a Modern Könyvtár szoros értelemben vett kultúrmissziót teljesít, mert eddigi előkészületeiben és intencióiban az izlés és műélvezet határozott evolúcióia foglaltatik. A Modern Könyvtárnak az előjelekből itélve, az a célja, hogy modern írónak modern — e szó valódi értelemben veendő — közönséget teremtsen s hogy egymáshoz vonja a kettőt, kik most különböző izléssel elégitik ki szellemi szükségleteiket. Az említett vállalat programmja pedig méltán igérkezik hidnak az iró és közönség között.

(Ligeti Ernő, Kolozsvári Hirlap)

Gömöri Jenő írótársunk szerkesztésében egy minden izében modern vállalat indult meg közelebb a fővárosban, amely irodalmi vállalkozásnak első és legfőbb célja a modern hazai és külföldi irodalmi termékek legszélesebbkörű terjesztése és ismertetése. Előkelő, értékes, igazán hatalmas fiatal erők szövetkeztek a nagyjelentőségű kulturális cél megvalósitására s a vállalat ki is adta már első három füzet.

(Jövendő)

MODERN KÖNYVTÁR

MODERN IRÓK KÖNYVESHÁZA
SZERKESZTI GÖMÖRI JENŐ

A Modern Könyvtár az első magyar modern irodalmi, művészeti és tudományos gyüjtemény. Programmja a szépirodalom, valamint a művészet és tudomány terén egyaránt nagyszabású és páratlanul gazdag és ízig modern. Munkatársai a legkiválóbb, legismertebb hazai és külföldi írók, művészek, tudósok. A Modern Könyvtár eddig megjelent füzetei voltaképen vaskos kötetek mind és egytől-egyig a magyar és idegen irodalom, művészet és tudomány remekei. A Könyvtár füzetei nagy alakban jelennek meg és szinte egészen könyvszámba vehetők. Betűi gyönyörű, olvasható gyöngybetűk, papírja a legfinomabb famentes papír, külső kiállítása is elsőrangú. A Könyvtár művészi címlapja Kozma Lajos, az ismert festőművész műve.

Uránia könyvnyomda, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 19

LENKEI HENRIK
ÉS SZILÁGYI GÉZA

MÁJUSI FAGY

— HÁROMFELVONÁSOS SZINMŰ —

II. KIADÁS

MODERN KÖNYVTÁR
SZERKESZTI GÖMÖRI JENŐ
51—52 SZÁM
BUDAPEST
ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMD. RÉSZVÉNYTÁRS. KIADÁSA

LENKEI HENRIK
eddig megjelent művei:

Költemények
Petőfi és a természet
Mák Jakab
Újabb költemények
Kain halála (Drámai költemény)
Új versek
Az elsülyedt harang. Gerhart Hauptmann művének forditása
Csetepaté (Egyfelvonásos vigjáték)
Az én hőseim (Versek)
Májusi fagy. (Háromfelvonásos szinmű.) A Modern Könyvtár 51—52. száma. Második kiadás.

Szinpadon előadott műve:

Csetepaté. Egyfelvonásos vigjáték (1904) (Nemzeti Szinház)

Májusi fagy. Háromfelvonásos szinmű (1911.) (Nemzeti Szinház)

SZILÁGYI GÉZA
eddig megjelent művei:

Tristia (Költemények)
Holt vizeken (Költemények)
Ciróka és Miróka (Gyermekversek)
Lepel nélkül (Erkölcsrajzok)
Neked irtam (Költemények)
Májusi fagy. (Háromfelvonásos szinmű.) A Modern Könyvtár 51—52. száma. Második kiadás.
Sajtó alatt: a Modern Könyvtár-ban egy verskötete

Szinpadon előadott műve:

Májusi fagy. Háromfelvonásos szinmű (1911.) (Nemzeti Szinház)

LENKEI HENRIK

Pécsett 1863-ban született. Atyja német lapszerkesztő volt. A gimnáziumot szülővárosában elvégezvén, a budapesti egyetemen folytatta tanúlmányait, az orvosi, majd a bölcsészeti fakultáson. Itt tanári oklevelet szerzett. Tanári működését 1887-ben kezdte Pozsonyban. 1888 óta a budapesti V. ker. áll. főreáliskola tanára.

Első verskötete 1886-ban jelent meg. Azóta megjelent művei: Petőfi és a természet. (1891). 1910-ben újból kiadta a Petőfi-Társaság. Mák Jakab (1892). Újabb költemények (1894). Kain halála (Drámai költemény) (1898). Új versek (1904). Csetepaté (Egyfelvonásos vigjáték) (1904). Az én hőseim (Újabb versek) 1910). A »Csetepaté« c. vigjáték szinre is került a Nemzeti Szinház-ban. Az ő forditásában jelent meg Gerhart Hauptmann »Az elsülyedt harang« cimű műve. (1909).

SZILÁGYI GÉZA

1875. december 29-én született, Budapesten. Főreáliskolát végzett Temesvárott, majd a budapesti egyetemen jogi pályára lépett. 1898-ban állemtudományi, 1899-ben jogtudományi doktor lett. 1901 óta ügyvéd.

Irodalmi munkássága. 1895-ben az »Élet« c. folyóirat munkatársa, főleg könyvbirálója. 1896-tól 1900-ig a »Pesti Napló« belmunkatársa. 1900-ban belép a »Magyar Nemzet« szerkesztőségébe, ahol 1903-ig marad. Ez időtől kezdve mindmáig az »Az Ujság« belső munkatársa, politikai rovatvezetője és cikkírója, könyv- és szinibirálója. Egy-darabig szerkesztője is volt a lapnak. Irt politikai, társadalmi, irodalmi és szinházi cikkeket. Széles körben ismert irodalmi álneve: Aegrotus.

1900-ban felelős szerkesztője volt a »Polgár« c. politikai hetilapnak, 1901-ben pedig, ugyancsak felelős szerkesztője, a »Politikai Hetiszemlé«-nek. 1894-től 1900-ig történelmi cikkeket írt a Pallas Nagy Lexiconába. 1905-ben többedmagával megalapitotta, egy évig pedig szerkesztette is, a »Figyelő« cimű szépirodalmi és kritikai folyóiratot, amely első céltudatos tömörülése és orgánuma volt az új magyar irodalomnak.

Költeményei a legelőkelőbb szépirodalmi lapokban és napilapokban jelentek meg. Közűlük többet németre is lefordított Horvát Henrik és Halasi Lipót.

1896-ban adta ki első verskötetét Tristia cimen. (Silberstein Ötvös Adolf előszavával.) A Tristia irodalomtörténeti szempontból is jelentőséges esemény, mert első jelentkezése és mondhatni életrekeltője és meginditója a ma már teljes pompájába szökött modern magyar lirának; első képviselője a magyar lirában a dekadens iránynak. A kötet poémáiból először törnek fel azok, a magyar lirában teljesen új hangok, szinek, érzések, amelyek a magyar olvasóközönség köztudatában (és a magyar irodalmárok vérében,) csak Ady Endre föllépése óta élnek, pedig hát, ha nem is minden hangregiszterükben és modulációjukban, de minden alaphangjukban legalább, ugyanezek a hangok, szinek, érzések, már Szilágyi Géza föllépése óta élnek a magyar lirában.* Hogy Adyra, költészetének csirázása idején, nagy hatással volt Szilágyi dekadens-költészete, már egyízben, Biró Lajosnak egyik Adyról szóló írásában, megállapított tény.

A kor lényegének képébe illeszkedik, másrészt a századvég teljes irodalmi tespedésének és minden irodalmi iránt megnyilvánuló érdeklődés teljes pangásának önkéntkövetkezése, hogy a verseskönyv nyomán korántsem annak belső értékei és költői szépségei révén porzott a feltűnés, hanem mert a budapesti főügyészség, az akkortájt még szokatlanul új és merész hangért, perbe fogta.

Szilágyi egyéb könyvei: Holt vizeken (Költemények) (1903). Cziróka és Miróka (Képeskönyv. Gyermekversek) 1907). Lepel nélkül (Erkölcsrajzok) (1910). Legutóbb (1911.) jelent meg legújabb verseskötete: Neked irtam.

A »Májusi fagy«-ot a Nemzeti Szinház mutatta be 1911. március 24-én.

SZERK.

---

* A Tristia teljesen kifogyott. Sajtó alatt van s a Modern Könyvtár kötetei során fog megjelenni Szilágyinak egy új, nagy verskötete, amely a költő egész költészetét, költészete fejlődésének minden fázisát is hivatva lesz bemutatni. E kötetben ujraélednek majd a Tristia legbecsesebb és legjellemzőbb poémái is. *Szerk.*

SZEMÉLYEK

ÖZV. TORDAYNÉ
MÁRTA, EMMI, leányai
DEZSŐ, fia
DR. GÁLOS BÉLA
DR. JOOB GYULA
KANDÓ DÁNIEL
RADOVÁN VIKI
GOMBOS KLÁRA
DOBLER
KORDA LACI
SAJGÓ
TERÉZ
GADÓ
LOMI
MARI

Jelen. Az első két felvonás Budapesten. A harmadik egy tátrai fürdőben

A »Májusi fagy«-ot a Nemzeti Szinház mutatta be 1911. március 24-én

A szerzők minden jogot fentartanak maguknak, a forditás és előadás jogát is; szinházakkal szemben kézirat

ELSŐ FELVONÁS

Özvegy Tordayné szalónja. Kopottas berendezés, képek a falon.

1. JELENET

Özv. Tordayné, Emmi

TORDAYNÉ (széken áll egy széles rámáju női arckép előtt. Leszállva): Emmi, add csak ide karodat! (Emmire támaszkodva leszáll, kötényével szemét törli.)

EMMI: Mi a baja, édesanyám?

TORDAYNÉ: Semmi. Semmi. Csak egy kis por ment a szemembe. Hála Isten! Ez is megvan! Ugy-e, Emmi, nem fogják észrevenni, hogy az én másolatom került a mesterem képe helyébe?

EMMI: Szó sincs róla! Még talán a boldogult mestere se tudna különbséget tenni köztük.

TORDAYNÉ: Ne mondd! Még elhiteted velem, hogy még tudok valamit. Én érzem legjobban, mennyire elmaradtam. Épen csak annyi ügyességem van még, hogy a vidék részére arcképeket festek fotografia után. Szükség esetén még a kalapdiszt is kicserélem a jegyzőné kivánságára, vagy az őszes haját barnára festem. Bizony máskép reméltük ezt szegény jó apáddal, mikor egymáshoz mentünk. Külön műterem! Utazások Münchenbe — Párisba! Fényes megrendelések! S aztán jöttek a gyerekek... kis fizetés, adósságok, kezességek... nagynehezen felvittük a cimzetes osztálytanácsosságig... s aztán vége!

EMMI (büszkén): De a papa ugy halt meg, mint a jó katona a csatatéren!

TORDAYNÉ (sóhajtva): Egy kiküldetésben szerezte halálos betegségét! Itt hagyott benneteket a kis özvegyi nyugdijammal. Még szerencse, hogy valahogy kipótolhatom a munkámmal. A művésznőből kenyeret dagasztó szolgáló lett! De persze, mindenre nem futja belőle! A jó mesterem se hitte volna, mikor ezelőtt harminc évvel megajándékozott az arcképemmel, hogy a hátralékos lakbért fogom vele kifizetni. (Csengetnek) Bizonyosan Dobler. (Emmi kimegy. Tordayné az asztalon fekvő képet nézi és egy pillanatra elfojtottan zokog. Megembereli magát és mosolyogva fogadja a belépő Doblert.)

2. JELENET

Előbbiek, Dobler

DOBLER: Kezit csókolom, nagyságos asszonyom! (Megteszi, meglátja a portrét az asztalon.) Ah! Itt van a képem! Igenis! Az én képem! Tetszik tudni, én ezt a képet már tiz év óta a magaménak tekintem. Tudtam, hogy végre bekerül a galleriámba. Sok ilyen kép lóg még egyelőre a legfinomabb szalónokban. Tessék elhinni: még bankároknál, sőt grófoknál is. Ma nálad, holnap már nálam! A képek olyanok, mint bizonyos szép asszonyok! Kézről-kézre járnak! Csak avval a különbséggel...

EMMI: De Dobler ur!

DOBLER: Pardon, pardon, kisasszony! Hát térjünk a tárgyra! Ez az én képem! Az én legkedvesebb mesterem képe! (Meglátja a falon a másolatot) És ezt le tetszett kopirozni? Nem is rossz! Cseppet se rossz!

EMMI: Ugy-e? Én is mondtam!

DOBLER: De azért nem haragusznak, ha az eredetit akarom elvinni. Hát mennyiért tetszik átengedni a képet?

TORDAYNÉ (bizonytalanul): Ezer koronára volna szükségem!

DOBLER: Hogyan? Ezer koronát ezért a képért? No, ne értsen félre, nem sokallom! Igaz, hogy nem nagy vászon! De azért még százszor többet ér, mint a mai tákolmányok! Csupa stil! Csupa lélek! Adok érte 1200 koronát! Csak azért is! Még ha a nyakamon is marad! Ugy se kell most senkinek! Most mindenki csak foltokat vásárol! Vörös folt! Zöld folt! Sárga folt! 1200 koronát adok! Hadd pukkadjanak ezek a fiatal nagyszájuak! Nem! 1300 koronát adok! Tessék hamar becsomagolni, mert félek, hogy tullicitálom magamat! Olyan dühös vagyok, ha ezekre a pacsmagolókra gondolok! És mennyit tudnak kérni! De szerencsére, mennyit tudnak engedni! Na! A régiek azt mondták: ennyibe kerül! Se több, se kevesebb! A maiaknál nem lehet elég keveset kinálni, hogy oda ne adják a remekmüvüket! (Emmi ezalatt becsomagolta a képet) Itt van a pénze, nagyságos asszonyom! (Kiveszi tárcájából s átadja Tordaynénak a pénzt) Azért is 1300 korona!

EMMI: Nagyon köszönjük, Dobler ur, a szivességét! De... még egy kérésem volna...

DOBLER: Csak tessék kimondani, kisasszony... nem vagyok én rossz ember...

EMMI: Ha ugy se adhatná el mostanában a képet, engedje meg, hogy három éven belül visszavásárolhassuk. Ugy-e, mama?

TORDAYNÉ (leülve): Igen, igen!

DOBLER: Visszavásárolni! Nagyon jó! Mindannyian ezt kötik ki maguknak. De én szivesen megigérem. Könnyen megigérhetem. Most ugyse kereshetnék rajta. Három éven belül? Még megérem, hogy vissza kell adnom. A Dezső ifiur addig bankfőnök lehet! Márta kisasszonyból képviselőné lesz még! Emmi kisasszonyból pedig akár egyetemi tanárné! Szivből kivánom! Örömmel adom vissza! Még talán engedek is az árából! Nem vagyok én rossz ember! Várok! Megvárom a szerencséjüket! Kezüket csókolom! (El a képpel.)

3. JELENET

Tordayné, Emmi

TORDAYNÉ: Hogy kérhettél olyan lehetetlent, Emmi!

EMMI (buzgón): Visszaszerezzük, mama! Lehetetlen, hogy vissza ne szerezzük! Hárman vagyunk hozzá és talán egyre nézve csak beválik az öreg Dobler jóslata!

TORDAYNÉ: Szép dolog a reménykedés, de én — ugy látszik — már ki is vénültem belőle!

EMMI: Dehogy, mama! Az utolsó percig is remélnünk kell. Kivált május hónapjában!

TORDAYNÉ: És a mi szép szombat esténken!

(Pillanatnyi csönd, mialatt mindketten előkészitenek a teához, a kredencre rakosgatnak stb.)

EMMI (a virágokat öntözi): Nézze, mama, milyen szépen kivirult a jácint! Még a többi virág is szinte ragyog tőle! Meglátja anyám: Márta is ugy duslakodik majd a szerencsében, hogy valamennyiünkre kiárad a fénye!

TORDAYNÉ: Volt idő, mikor tőlem is ezt várták!

EMMI: Nem, nem, anyám! Azok más idők voltak!

TORDAYNÉ: Ti fiatalok mindig azt hiszitek, hogy veletek kezdődik a világ!

4. JELENET

Előbbiek, Dezső

EMMI (Dezsőhöz, aki anyját és hugát megcsókolja): Épen kapóra jössz, Dezső! A mama megint felhőket lát!

DEZSŐ (tréfásan): Mondtam már, ha még egyszer panaszt hallok a mamára, akkor más mamát keresünk magunknak! Nekünk nemcsak jó, de vig mamára is van szükségünk. A mamának egész nap énekelni kellene, meg táncolni, hogy ilyen sikerült gyerekei vannak. Emmi a született háziasszony! Márta a született dáma! Dezső pedig a született gavallér! Aminek ujabb bizonyitékául van szerencsém ezennel ezt a csomag kuglercukkerlit a mamának átnyujtani! (Kivesz a zsebéből egy doboz cukorkát és átadja anyjának.)

TORDAYNÉ (félig feddve): Megérem még, hogy pazarlás miatt gondnokság alá kerülsz, te javithatatlan! (Kivesz egy cukrot s Emmit is megkinálja.)

DEZSŐ: Ha csak életkedvemet el nem pazarolom, a többiért nem kár! De hoztam ám még valamit! (Az előszobába siet és behoz egy nagy bokréta virágot) Nézze csak, mama! Az egész tavaszt behoztam a szobánkba!

EMMI: De ez csak nem nekünk szól, Dezső?

DEZSŐ: Bölcsen eltaláltad, te buksi! Ez szól Gombos Klára kisasszony zongoraművésznő őnagyságának, akivel egy óra előtt megállapodtam abban, hogy ha a kedves mamának, meg természetesen Emmi hugom ő kegyelmességének nem lesz kifogása az ellen, hogy ma este itt minálunk kézfogómat tartsam vele — mert ő náluk egy kicsit szükecskén volnánk — akkor beleegyezés jeléül kiteszem az ablakba, hogy ha idejön, már messziről jelezze neki az örömet, amivel a családunkba fogadják. (Tréfásan fellélegzik.) Kinn van!

TORDAYNÉ: Megállapodtál?

EMMI: Még ma a kézfogód!

DEZSŐ: Tehát kitehetem?

TORDAYNÉ: Tedd ki, fiam! Hiszen elég ideje ismeritek egymást! Talán kordába szed téged a te kis feleséged!

DEZSŐ: Amire, bevallom, nagy szükségem lesz! (Megcsókolja anyját.) És Emmi?

EMMI: Én is ünnepélyes beleegyezésemet adom.

DEZSŐ: Ezt vártam tőled! Ennek fejében nekem sem lesz ellenvetésem az ellen, ha Joob barátom valaha talán mégis...

EMMI: Dezső! E pontban nem értek tréfát!

DEZSŐ: Tudomásul veszem. Hát nem sértem legszentebb érzelmeidet!

EMMI: De Márta! Mit szól hozzá Márta?

DEZSŐ (mialatt az ablakba teszi a bokrétát): Tisztelem az én szép, szellemes, de — hogy is mondjam — kissé szertelen hugomat. Nem is tudom, papától, vagy mamától örökölte-e a tulzó természetét. Ám a házasságomról — nem veszitek rossz néven — mégse kérek véleményt tőle. Hasonló esetben ő se kérné a mi beleegyezésünket! Különben érdekes ujságot mondok. Az igazgatóm ma délben, mielőtt elmentem a hivatalból, arra kért, engedjem meg, hogy meglátogasson ma bennünket. Annyi kedveset hallott a mi szombat estéinkről — tudjátok, hogy Sajgó, aki bámulja Mártát, tanit a rokonságában — hogy egyszer részt akar venni az összejövetelünkön. Tudjátok, hogy az ilyfajta egyedülálló agglegény sokat unatkozik.

TORDAYNÉ: És te meghivtad?

DEZSŐ: Természetesen! Nem tagadhattam meg, de nem is akartam volna. Hadd emelje a kézfogó fényét!

EMMI: Hát csak jőjjön. Nem ijedünk meg tőle, meg a milliójától!

TORDAYNÉ: De legalább előre tudtam volna!

EMMI: Igy mutatjuk be magunkat, ahogy vagyunk! Előtte se szégyeljük a szegénységünket!

DEZSŐ: Legalább be fogja látni, hogy fel kell emelnie a fizetésemet, amire biztosan számitok nősülésem alkalmára. A hölgykliensek ugyis legszivesebben velem szolgáltatják ki magukat.

TORDAYNÉ: De majd most a képedre mászik Klára a művészujjaival, ha meghallja, hogy másoknak is udvarolsz!

DEZSŐ: Hála Isten! Már a mama is tréfál! Ez jó bevezetés a mai ünnepünkhöz.

5. JELENET

Előbbiek, dr. Gálos

GÁLOS: Jónapot, főmama! (Kezet csókol Tordaynénak.) Üdvözlöm, kis mama! (Kezet fog Emmivel. Dezsőhöz) Szervusz, Bonbon! Hol van Márta?

EMMI: Nem tudja, Gálos, hogy Bencze professzor most tartja előadását?

GÁLOS: Igaz! Az ókori asszonyokról. Egészen elfelejtettem! El is akartam menni. De annyi dolgom volt a lapommal! Még pár nappal ezelőtt sem volt bizonyos a megjelenése. De végre akadt egy jóravaló nyomdatulajdonos, akit addig gyömöszöltem, mig beadta derekát és belement az üzletbe. Két nap alatt összetoboroztam a derék redakciómat. Korda Lacit is szerződtettem. És most viszem vezércikkemet a szerkesztőségbe. Micsoda cikk! Holnap egész Budapest csak erről fog beszélni! Vitriol és dinamit! Vér és epe! Ugy még nem merte kitárni az igazságot senki minálunk. És meglátják, még üzletnek is legjobb lesz az igazság hirdetése. De most sietnem kell! Ha kicsit később jönnék, ne nyugtalankodjanak miattam. Ott kell lennem az első szám megszületésénél. Azt akarom, hogy igazán rajta legyen lelkemnek a bélyege. Szenzáció lesz! Fel fogja rázni ezt az országot. Legfőbb ideje már!

EMMI: Mi a végleges neve a lapnak, doktor ur?

GÁLOS: Még nem mondtam meg? Mi lehetne más, mint Május? Ugy-e nagyszerü név? Lángol és világit. Csupa reménység! Mindent magába foglal! Egész jövőnket! A magunkét is! Erre a kockára teszem fel egész boldogulásomat! És sikerülni is fog, kell sikerülnie... mert ha nem... De kell, kell... Tehát legkésőbb egy óra mulva!

DEZSŐ: Kérlek, Béla, egy szóra! (Gálos odahajlik hozzá.) Kifogyott az aprópénzem!

GÁLOS: A hó elején! De nálad ez természetes. (Kezébe csusztat papirpénzt.) Csak figyelmeztetlek, hogy én is kénytelen voltam...

DEZSŐ: Elhiszem. Valamennyien előlegből élünk. (Nevetve) Siess, mert az igazgatóm is eljön máma!

GÁLOS: Kandó? A te kedvedért jön?

DEZSŐ: Hát kiért másért... majd megtudod, mi alkalomból!

GÁLOS: Megyek, rohanok, hogy előbb jöhessek. (Tordaynéhoz és Emmihez) Kezüket csókolom. Viszontlátásra! (El.)

6. JELENET

Tordayné, Emmi, Dezső

DEZSŐ: Pompás gyerek ez a Béla!

EMMI: Mennyi tüz! Mennyi lelkesedés! Mennyi önbizalom! Isten is Mártának teremtette!

DEZSŐ: Ugy, mint Joobot a te számodra.

EMMI: Igazán Dezső!...

TORDAYNÉ: Ne incselkedjetek, gyerekek... mindenikőtök megérdemli, hogy boldog legyen!

DEZSŐ: Azok is leszünk, mamácska! (Az ablakhoz rohan) Az én boldogságom már itt is van! (Kisiet.)

TORDAYNÉ (Emmihez): Bárcsak a fele is megvalósulna a ti reményeiteknek!

EMMI: Mama! A mai napon mamának is rózsás szemüveget kell felvennie. (Kérve) Legalább a mai napra, anyácskám!

TORDAYNÉ (tréfás megadással): Engedek az erőszaknak! Ugyse tehetek egyebet.

7. JELENET

Előbbiek, Klára (kissé affektált öltözetben), Teréz néni

DEZSŐ: Itt hozom az én kis mennyországomat! (Tordayné, Klára, Teréz néni és Emmi összecsókolóznak.)

TORDAYNÉ: Ez aztán a kellemes meglepetés!

EMMI (tréfás komolysággal): *Meg vagyok veletek elégedve, gyermekek!*

TERÉZ NÉNI (öreg kisasszony, félénken): Én csak azt szeretném tudni...

DEZSŐ: Hogyan fogunk megélni! Teréz néninek ez az egyetlen gondja! Nohát azt is megszüntetem! Ezennel kifejtem a jövő programmunkat. Először is együtt fogunk lakni a nénivel. Tehát megtakaritunk külön lakást, külön cselédet, külön fütést és világitást. Aztán Klára folytathatja az óraadást. Én délután is vállalok munkát, amikor Klára ugyis el van foglalva. Tehát együttvéve ez lesz jövedelmünk: a néni járadéka 1500 korona, az én fizetésem 3000 korona, délutáni munkáért, mondjuk, 600 korona, Klára jövedelme 2000 korona, többet nem engedem vesződni, ez együttvéve 7100 korona. Nem is számitva a remélhető fizetésemelést. Ebből csak megélünk hármacskán... sőt ha kell, négyecskén is. Fényesen! Az első időben némi hátralékok törlesztésére forditjuk a szórakozásra kitüzött tételt, ugy sem igen keresünk majd másutt szórakozást! Magamról két esztendőre legalább is kezeskedem! Pár év alatt pedig majd felviszi Isten a dolgomat. Az én könyvelői lángeszemmel! Különösen, ha ilyen jó barátságba jutok az igazgatómmal! Tehát most nyugodtak lehetnek anyámék, meg Teréz néni is! Ne mondják, hogy nem érett megfontolással és szörnyü körültekintéssel hajtom nyakamat a házasság igájába.

EMMI: És mi lesz a virágokkal meg a cukorkákkal?

DEZSŐ: Ezt egyelőre nyilt kérdésnek tartom, avval a toldalékkal, hogy ilyen csufondároskodás esetén a neked szóló részt mindenesetre meg fogom takaritani, te kotnyeles! (Nevetés.)

TORDAYNÉ: Emmi, kináld meg Klárát. Tudod, hogy nagyon szereti az édességet.

TERÉZ: Ez az egyetlen gyengéje.

KLÁRA (kissé habzsolva vesz a cukorkából, kihivóan): És a skálázás, Teréz néni?

TERÉZ: A skálázásra is csak ugy tudtam rákapatni, hogy jutalmul cukorkát kellett neki igérnem!

KLÁRA: Jaj, milyeneket kaptam! Még most is savanyu tőlük a szám ize!

DEZSŐ: No, pákosztos cicám, azt hiszem, velem meg lesz elégedve.

KLÁRA: Vigyázzon! Maga már eddig is nagyon elkényeztetett! (Dezső megcsókolja.)

TORDAYNÉ (Terézhez): Boldog gyermekek, amig ez a legnagyobb gondjuk!

EMMI (Dezsőhöz és Klárához): Legalább ne botránkoztassátok meg a közönséget. Vonuljatok a zongoraszobába Teréz néni szárnyai alatt!

DEZSŐ: Ez nagyszerü tanács! Hiszen Klára félkézzel is tud zongorázni, (sugva Emmihez) Teréz néni meg ugyis mindjárt elbóbiskol! (Bemegy Klárával és Teréz nénivel a szomszédszobába, ahonnan időnként zongoradarab ütemei hangzanak. Csengetés. Emmi kimegy. Bejön Radován Vikivel.)

8. JELENET

Tordayné, Emmi, Radován Viki (igen elegáns pongyolában)

TORDAYNÉ: Viki kisasszony! Bizonyosan a kedves papája küldi a hátrálékos lakbérért?

VIKI: Azaz... ő maga akart eljönni... de én ugy gondoltam... szivesebben látják, ha...

TORDAYNÉ (kedélyesen): A kisasszonyt szivesen látjuk, de a kedves papától sem ijedünk meg.

VIKI: ...és azt gondoltam... hogyha talán még nem volna meg... én... a papa nem is tudná... a magaméból addig is...

EMMI (barátságosan): Igazán nagyon kedves a kisasszony, de ugy-e, mama, rögtön elintézzük?

TORDAYNÉ: Igazán nagyon jólelkü, Viki kisasszony, de nem vehetjük igénybe a szivességét. Már elő van készitve. Itt van, kisasszony, a háromszáz korona! (Átadja, Viki kissé gondtalanul pongyolája zsebébe csusztatja) Majd sziveskedjék a nyugtát leküldeni.

VIKI (akin az egész idő alatt meglátszik, hogy valamit rejteget): A világért sem akartam megsérteni... csak rosszul esett volna... mert én nagyon örülök... különösen ezeknek a szombat estéknek... olyan szépen muzsikálnak... egészen felhallatszik a szobámba... és olyan hires emberek járnak a házukba... Gálos ur, a szerkesztő... Sajgó, a költő... meg Korda Laci, a hirlapiró...

TORDAYNÉ: Ha épen tetszik kisasszonynak velük megismerkedni, legyen szerencsénk később! Hisz ugyis már régen meg akartuk hivni.

VIKI (örömmel): Nagyon köszönöm... okvetlenül eljövök. (Naivul) Én is már régen vágyódom... De... és dr. Gálos ur is itt lesz?

TORDAYNÉ (idegenkedve): Itt lesz...

VIKI: Minden cikkét elolvasom... majdnem könyv nélkül tudom... egy képeslapból kivágtam az arcképét...

EMMI (tréfásan): Vigyázzon, Viki kisasszony, a tisztelt papája bizonyára nem holmi skriblernek szánta az ő drágaságát, ahogy mondani szokta.

VIKI: Eh, a papa azt fogadja majd vejének, akit leánya visz a házába. De most sietek átöltözködni. Csak nem jöhetek ide ilyen lomposan. (Elszalad.)

9. JELENET

Tordayné, Emmi

TORDAYNÉ: Tartoztam neki a meghivással, mert utóvégre szivességet akart nekünk tenni és nem rossz teremtésnek látszik.

EMMI: Szó sincs róla... Csak az a baj, hogy ez a buksi minden alkalommal Béláról áradozik előttem. Szörnyen törtetnek a kisleány után a hozományvadászok, de azt hiszem, cseppet se bánná, ha épen Bélát boldogithatná kezével és vagyonával.

TORDAYNÉ: Szegény. Pedig itt hiába kereskedik!

EMMI: Hiába bizony, bár három négyemeletes ház néz rá!

TORDAYNÉ: És mind abból a tésztából készült, amit a pékmester ur a cipókon és kifliken megtakaritott!

EMMI: Hála Isten! Megjött a mama jókedve. De higyje el, mama, ha gazdag is, Viki megérdemelne egy derék férjet. Csakhogy a kis bolond mindenáron hires-neves embert keres. Egy Gálosnál alább nem is adja. (Csengetés) Végre Márta! De nem ő! Férfihangokat hallok! Sajgóét és egy idegenét! (Bekiált a zongoraszobába) Dezső! (A középajtón belép Sajgó hegedütokkal és Kandó. A másik oldalról eléje siet Dezső. Klára az ajtóban.)

10. JELENET

Előbbiek, Kandó, Sajgó, Dezső, Klára

DEZSŐ (bemutatva): Kandó Dániel ur, az én igazgatóm! Anyám, hugom, menyasszonyom!

KANDÓ (negyven év körül): Gratulálok. Nagyon örvendek: Igazán hálás vagyok érte, hogy Dezső barátom alkalmat adott (körülnézve) az egész családjával...

DEZSŐ: A család büszkesége még nincs itthon!

TORDAYNÉ: Márta leányom Bencze professzor előadásán van... de ha csak sejthettük volna, hogy igazgató ur...

EMMI: Ó, Márta akkor sem mulasztotta volna el...

TORDAYNÉ: De Emmi...!

KANDÓ: Természetesen... Bencze professzor... ismerem...

SAJGÓ (büszkélkedve): És Gálos doktor is hiányzik még.

KANDÓ: Ah... az a fiatal zsurnaliszta... sokat emlegetik... érdekes ember...

EMMI: A holnap először megjelenő lapjával van elfoglalva...

KANDÓ: Igen... igen... vörös betükkel fogják nyomni... valami ilyest hallottam...

EMMI: Téved igazgató ur! Csak a tartalma lesz vörös posztó némelyek szemében!

KANDÓ: Ej, ej, kisasszony!

DEZSŐ (tréfásan, elsimitani akarva): Emmi hugom veszedelmes anarkista!

EMMI (büszkén): Korda Laci is annak nevez.

SAJGÓ (magyarázva): Gálos főmunkatársa. Pompás fiu, csak kár, hogy a hitét kissé megdézsmálta az élet. Valószinüleg ő is eljön. Még Joobot is várjuk, az idegorvost... Emlitettem igazgató urnak?

KANDÓ (mosolyogva): Az az, akinek az a szavajárása, pardon, tudományos álláspontja, hogy mindenkinek igaza van...?

EMMI: És igaza is van!

KANDÓ (udvariasan): Kisasszonynak mindenesetre! (Klárához fordul) Azt hallottam, hogy nagysád művésznő a zongorán...

11. JELENET

Előbbiek, Márta, Dr. Joob

MÁRTA (Joobhoz nagy extázisban, folytatva a beszélgetést, a jelenlevőkkel nem törődve): Minden hiábavaló!

Bence professzor engem sohasem fog meggyőzni. Erős legény, de nekem is kemény a koponyám! Amit az ókori asszonyokról mond, abban tökéletesen igaza lehet! De csakis az ókori asszonyokat ismeri. Tulságosan ismeri őket. Ugy beszél róluk, mintha Aszpázia lett volna a kedvese, meg Veturia az édesanyja! De minket egyáltalán nem ismer! A sok ókortól nem látja meg a jelent! Hogy meri mondani, hogy a mai asszonyok léhák és önzők? Nincs igaza! Nem lehet igaza! Önnek sincs, kedves Joob! Különbek vagyunk a régieknél! Dolgozni akarunk, cselekedni akarunk! Századok óta leszoritott izmaink diadalmasan duzzadoznak! Az a láng, amely eddig csak a családi tüzhelynek adott meleget, akkora, hogy az egész társadalomnak juthat belőle. Nem csak nőstények vagyunk, akik a férfi kedvtelését szolgálják, hanem emberek, akik ugyanolyan nagy célokért szállanak sikra, mint a férfiak! A régiekhez hasonlitani sem akarunk. Mások és különbek vagyunk! Tudatosabbak és odaadóbbak! Lelkesebbek és bátrabbak! Önfeláldozóbbak és egyénibbek. Egy uj faj vagyunk, amivel szemben még a legtudósabb férfi is tétovázva áll, mert egyszerüen nem érti, sőt hajlandó bolondnak is nézni!

KANDÓ: Bravó!

DEZSŐ (Mártához, aki most veszi észre magát): Az igazgatóm! Dr. Joob! (Márta üdvözli a jelenlévőket, kissé idegenkedve fogadja Kandó jobbját.)

KANDÓ (Joobhoz): Vallja meg doktor ur, le van győzve!

JOOB: Nem vallhatom meg, mert Márta kisasszonyt sokkal komolyabban veszem, semhogy ne figyelmeztessem egy nagy tévedésére. Ő egyszerüen a maga tüzét, rajongását ráfogja valamennyi bájos vagy bájtalan társnőjére, akiknek legtöbbje teljesen beéri azzal, ha fikarcnyit sem különbek a régi asszonyoknál, csak a férfiaknak tessék ugy, ahogy a régi asszonyok tetszettek. Mindannyit olyannak nézi, amilyennek magát érzi. Hála Isten! azonban a valóságban csak kevés olyan, a köznapitól eltérő leány van, amilyen ő, különben még jobban elforgatnák a férfiak fejét és még több bolondot cselekednénk!

KANDÓ: Doktor ur éppen nem látszik olyannak, aki bolondot csinált volna életében!

JOOB (humorral): Nagyon hizelgő, igazgató ur! De sajna, nem érdemlem meg szives jóvéleményét. Ha az ember folyton az emberek bogaraival foglalkozik...

EMMI (tréfás szemrehányással): Nem igaz! Joob fogja rá a bogarakat az emberekre, hogy legyen őket miből kigyógyitani. (Nevetés.)

DEZSŐ (mint egy négyes-rendező): Elég volt a szóból! következik a műsor! Mendelssohn negyedik szimfóniája! Klára és Sajgó! Előre! A közönség kéretik helyét csendben elfoglalni!

(Dezső, Klára, Sajgó, Kandó, Joob, Emmi bemennek a szomszédszobába, ahonnan kihallatszik a zene.)

12. JELENET

Tordayné, Márta

TORDAYNÉ: Te nem hallgatod, Márta?

MÁRTA: Nem, nem! Még nagyon zúg a fejem! Hol marad Gálos?

TORDAYNÉ: Előbb benézett és bocsánatot kért, hogy csak később jöhet. Tudod, sok dolga van az első számmal!

MÁRTA: Igaz!

TORDAYNÉ: Kicsit magadra hagylak. Elő kell készitenem a teához.

MÁRTA: Jól van anyám! (Tordaynéhoz, aki távozni akar): Ki hitta ide azt a Kandót?

TORDAYNÉ (visszafordul): Ő maga kérte Dezsőt, hogy eljöhessen. És Dezső szivesen látta, hogy jelen lehessen a kézfogóján.

MÁRTA: Ma este! Nagyon örülök rajta! Dezsőnek csak javára lesz! De minek jött el az a Kandó? Mindig nyomomban jár. Amióta egyszer Dezső futólag bemutatta, az utcán, szinházban, hangversenyen folyton az ő fürkésző, érdeklődő tekintetével találkoztam. Mit akar tőlem?

TORDAYNÉ (bátortalanul): Tudod, hogy legényember, meg dúsgazdag ember...

MÁRTA: Mi közöm a legénységéhez meg a gazdagságához? Most is bizonyára azt hiszi, hogy boldoggá tesz jelenlétével!

TORDAYNÉ: Ne feledd Márta, hogy Dezső főnöke!

MÁRTA (szórakozottan): Ne féljen anyám, nem vagyok neveletlen, még azokkal szemben sem, akik antipatikusak előttem!

TORDAYNÉ: Akik közelebbről ismerik, szimpatikusnak mondják. Dezső is nagyon dicséri. Alacsony sorsból küzdötte fel magát rövid idő alatt. Azt hallottam róla, hogy nagyon sok jót tesz, nem pöffeszkedésből, de névtelenül, művészekkel és irókkal! Valóságos mecenás!

MÁRTA (dacosan): Folytassa, mig csak tellik a pénzéből! De remélem, hogy mi nem szorulunk rá erre a nagylelküségére! (Észreveszi a kicserélt arcképet.) De anyám! Hová lett a mester képe?

TORDAYNÉ (mintegy szégyenkezve): Tudtam, hogy észreveszed! Persze a másolatom rossz!

MÁRTA: Csak nem adta el anyám az utolsó drágaságát?

TORDAYNÉ: Nem, nem... csak kölcsönt vettem rá... a hátralékos lakbér miatt... és egyebekre...

MÁRTA: Szegény mama! (Megsimogatja anyja arcát.) Mit szólna hozzá, ha mi is ma este tartanók a kézfogónkat?

TORDAYNÉ: Márta! Nem eresztlek el! Te nem birnád ugy, mint Dezső! (Ijedezve) Még várnotok kell! (Csengetés.) Béla lépése! Most itt hagylak. (El. Dr. Gálos belép.)

13. JELENET

Márta, Dr. Gálos, Korda Laci (35 év körül)

MÁRTA: Végre!

GÁLOS: Megvárattam! De nem lehetett előbb! Tudja, hol voltam?

MÁRTA (izgatottan): Ugy-e, fényes lesz a szám? Hangos, mint az égzengés? Gyilkos, mint a villám?

GÁLOS (kissé habozva): Igen, igen. Az lesz. Gyönyörü lesz. Minálunk még nem volt ilyen lap. Ugy-e Laci?...

KORDA: Természetesen. Mi irók mindig azt hisszük, hogy olyan még nem volt, amilyent mi csinálunk. Én most éppen harmadszor hiszem, hogy megváltom a világot. Most megyek neki a harmadik keresztrefeszitésnek.

MÁRTA: Nem értem... Valamit lepleznek... valamit rejtegetnek előttem.

GÁLOS (zavarban): Hová gondol, Márta... Csakhogy...

KORDA: Bocsánatot, kisasszony... Én az igazságért most már harmadszor lépek a máglyára. Először egy félhavi lapban, aminek az volt a cime, hogy »Uj nemzedék«, aztán egy hetilapban, melynek az volt a csatakiáltása »Világosság!« Most pedig egy napilapban, a »Május«-ban. Igy hát dicsekvés nélkül szólva, van már némi prakszisom abban, hogyan ne égessük meg magunkat, mert tetszik tudni, ha egyszer tulságosan megégtünk, csak füst és korom marad utánunk.

MÁRTA: De Korda, hogy beszélhet már megint ilyen lelketlenül... Maga valóságos hideg zuhany!

KORDA: Az a hasznos! Bárcsak nekem is lett volna mindig a kellő pillanatban hideg zuhanyom, akkor talán nem állanék most itt kopasz fejjel és üres zsebbel.

GÁLOS: Értse meg Márta... Kénytelen voltam Laci tanácsainak engedni... Kissé láncra kellett verni a vérünket. Egyelőre meg kellett szeliditeni a vihart.

MÁRTA (izgatottan): Miért kellett, miért...? Beszéljen...! Maga, Béla! Ne Korda! Most nem birom el a hangját... Ne vegye rossz néven... Tudom, hogy lelke mélyén a mienk... De már el van keseredve... és a keserüség méreg, elcsüggeszti a legegészségesebbet is. Beszéljen, Béla, miért?

GÁLOS: Miért? mert különben az ügyészség már az első számra rátette volna a kezét. Mihelyt megjelenik, elkobozzák a lapot. De azért legyen nyugodt Márta...

MÁRTA (ingerülten): Még igy se értem. A teljes függetlenséget igába bujással kezdik! A határtalan szókimondáshoz megalkuvással fognak!

GÁLOS: De értsen meg Márta, ha nincs hangszerem, ugyan min játszszam? Lapunk megjelenése csak nem kezdődhetik mindjárt a meg nem jelenéssel. Szeretem az igazságot annyira, mint maga. De azért nem akarom magam utját vágni annak, hogy hirdethessem is.

KORDA (cigarettára gyujt): Csak türelem. Néhány nap mulva megágyazzuk első kis sajtópörünket. Egy-két hét mulva megeresztjük az első diszlefoglalást. Akkor már csak hasznunkra válhatik. Ne féljen, kisasszony. Csak ugy repes majd szive örömében, ugy verik el rajtunk a port.

MÁRTA: Ó, hogy tudnak maguk magyarázni és sáncok mögé lapulni, maguk bátor férfiak, amikor cselekedni és helyt állani kellene.

GÁLOS: Ne tüzeljen Márta. Nincs rá oka. Ha a karmainkat kicsit le is kellett nyesnünk, még mindig oly élesek, hogy ahova érnek, kiserked az eleven vér. Olvassa el majd a vezércikkemet. Pallossal sujtok a mi bünös társadalmunkra.

KORDA (kedélyesen): Az én második cikkemtől is megfájdul majd a tisztelt városi törzsfőnökök feje. Még talán a reggeli szivarjukra is kétszer kell rágyujtaniok.

MÁRTA: Bárcsak már olvashatnám! De most már a többiekhez is be kell mennünk. (A mellékszobára mutat.) Uj vendégünk is van. Kandó, a Dezső igazgatója.

KORDA: Áh, a márványfejü mecenás!

GÁLOS: Már itt is van? Csak maga után jött ide, Márta. De remélem, utoljára tette ide a lábát. (A mellékszoba felé indulnak, Kandó belép.)

14. JELENET

Előbbiek, Kandó

KANDÓ: Szabad?

MÁRTA (bemutatva): Kandó igazgató ur... Dr. Gálos.

KANDÓ: A Május szerkesztője! Nagyon örvendek...

KORDA (bemutatkozik): Korda Laci, a főmunkatársa...

GÁLOS (kissé hizelegve érzi magát): Már hallott az uj lapunkról?

KANDÓ: Hallottam... egészen független akar lenni! Mintha lehetséges volna teljes függetlenség? Függetleníthetjük magunkat magunktól? A gyöngeségünktől, az elfogultságunktól, az önzésünktől, az érzésünktől? Persze, mindezt önök egyéniségnek becézgetik!

GÁLOS: Pedig függetlenek leszünk a sok magánérdektől! Szabadok a...

KANDÓ: Az ugynevezett közérdek nagyobb rabtartó, mint akármelyik magánérdek!

KORDA (gunnyal): Szegény kapitalisták!

GÁLOS: Minket nem lehet majd megvásárolni!

KANDÓ: Igen! A közgazdasági munkatársa eldicsekedett a bankban, hogy a Május nem fogad el pausálét semmiféle vállalattól és csak oly hirdetést közöl, melynek felelhet a valódiságáért! Nagyon dicséretes, uraim! Csakhogy, ha nem tolakodó a kérdésem, miből fogják fentartani a lapot?

GÁLOS: A rokongondolkodásnak lelkesedéséből!

KORDA: És a kiadónk áldozatkészségéből. (Halkabban.) Ameddig futja!

KANDÓ: Hogy nálunk még mindig akadnak komoly emberek, akik naiv idealisták!

GÁLOS (kipattan): Azokra, azt hiszem, itt nagyobb szükség van, mint cinikus nagy urakra. (A zene jobban hallatszik a szomszéd szobából.)

MÁRTA (elsimitva): Nem hallgatják meg a szimfónia utolsó tételét?

GÁLOS: Igaz! Kissé fel fog frissiteni! (Kordához) Jerünk!

KORDA: A tőkével ugy se lehet vitatkozni: fuss vagy add meg magad! Fussunk!

GÁLOS (távozóban): Nem jön be, Márta kisasszony?

MÁRTA: Azonnal. (Gálos és Korda el.)

15. JELENET

Márta, Kandó

MÁRTA: Nem szereti a zenét, igazgató ur?

KANDÓ: Szeretem, de csak messziről. Ideálom, mint Lajos bajor királyé volt, a láthatatlan orkeszter! Nem szivesen vagyok tanuja a muzsikusok verejtékezésének!

MÁRTA: Tehát a prózától irtózik? Ön! A prózai pénznek az embere!

KANDÓ: A pénz nem próza! A pénz a legszebb költészet! Azért szeretem, mert a legnagyobb csodaszer. Ha rábizom magamat a szárnyaira, felülemel a zajon, a szennyen, a kellemetlen illatok párakörén, a becstelenségen, a pénztelenség köznapiságán! Jelképem: a jól ápolt keztyüs kéz!

MÁRTA: És nem gondolja, hogy a kérges tenyér meg a tintás ujj inkább méltó a tiszteletre?

KANDÓ: Inkább? Azt nem! A robotmunka, a gond, az adósság a legnemesebb embert is ki tudja vetkőztetni jó tulajdonságaiból! Napfény, melegség, szabadság a hitványból is kicsiráztatja a jót. Egyéni boldogság csak a teljes jólétben fejlődhetik igazán, csorbittatlanul.

MÁRTA: Vagy a teljes lemondó képességben!

KANDÓ (fölényesen): Ugyan, kisasszony! Le lehet mondani egyszer, kétszer, tizszer, de nem az egész életen át. Kivált ha annak tudatára ébred valaki, hogy lemondása nemcsak hiábavaló, de még ártalmára is volt annak a célnak, melyet el akart érni. Betegápolásra kitünők az apácák, de erős, egészséges férfiak mellé nem valók!

MÁRTA (izgatottan): Bocsánat, de ez szatócsbölcsesség! Én azt tartom, hogy nem egész ember, nem emberséges ember, akár férfi, akár nő, aki okoskodni kezd, mikor érezni és merni kell. Amikor megtanultam uszni s először akartam a trambolinról a vizbe ugrani, mindenfelől intettek: megütöm magam, elszédülök, félrecsuszom, szivszélhüdés ér! És aznap abban hagytam az ugrást! Másnap nem kérdeztem senkit, nem méricskéltem a viz mélységét, az ugródeszka magasságát, vakmerően beleugrottam és semmi bajom se történt. Azóta nyáron az a főgyönyörüségem, ha fejest bevetem magam a hullámokba és legnagyobb büszkeségem lenne, ha valakit egy merész ugrással kimenthetnék a fojtogató áradatból!

KANDÓ: S ha az magával rántaná a mélységbe?

MÁRTA (egyszerüen): Akkor egész valómat betöltő boldogitó érzés közben lelném a halálomat!

KANDÓ (feláll, meg van hatva, melegen): Igazán kár volna önért. (Pillanatnyi szünet után.) Egyet azonban engedjen meg, kisasszony...

MÁRTA (hidegen): Mivel szolgálhatok, igazgató ur?

KANDÓ: Arra akarom megkérni... Ha bevetette magát a vizbe, hogy megmentse a fuldoklót és ez magával akarja rántani... akkor egy harmadik, aki elég hidegvérü, és meglehetősen ért az uszáshoz, sőt a vizből való kimentéshez is, s aki véletlenül nézője az önök vergődésének s nem akarná elviselni az önök pusztulását... hadd mehessen az ön segitségére.

MÁRTA: Lehetetlennek tartom... Az az eset nem fog bekövetkezni. Kár igy fölkinálkozni! Felesleges a fáradsága!

KANDÓ: Annál könnyebben megigérheti.

MÁRTA: Mit igérjek? Mit akar tőlem?

KANDÓ: Azt, hogy bajban megvédhessem.

MÁRTA: Különös dolog... Mi birja rá?

KANDÓ (egyszerüen): Ami minden szerencsésebb helyzetben levőt megszorult embertársa iránt kötelez.

MÁRTA (kissé megkapva): Talán mégis magának volna igaza... és Dezsőnek? Lehetséges. Talán csalódtam önben, igazgató ur! Tévedésemet avval vezeklem le, hogy...

KANDÓ: Megigéri, hogy hozzám fordul, ha tanácsra és tettre lesz szüksége... Én hozzám fordul majd?

MÁRTA: Nem lesz rá szükségem, tudom. Lehetetlen, hogy valaha legyen. De talán épp azért... ha oly nagyon kivánja... Bár nincs értelme, hát legyen. Ha hozzám közelebb állótól nem kaphatom majd, megigérem...

KANDÓ: Köszönöm. (Kezet csókol Mártának.) (Radován Viki belép.)

16. JELENET

Előbbiek, Viki (elegáns estélyruhában)

VIKI (félénken): A kedves mamája volt szives megengedni... és elhoztam a nyugtát...

MÁRTA (mintegy bemutatva): A háziurunk leánya... Radován Viki kisasszony... és nagy hive a mi eszméinknek...

VIKI (naiv büszkeséggel): Igen! Meg is szeretném mondani Gálos urnak, hogy valamennyi mühelyünkben előfizetnek majd a lapjára...

KANDÓ: Amig ő lesz a szerkesztője! Ez persze magától értetődik!

VIKI (nem értve a gunyt): Igen... természetesen... oly kiváló ember... bemehetek?

MÁRTA: Csak tessék, kisasszony!

17. JELENET

Márta, Kandó

KANDÓ: Látja, Márta kisasszony... ez a többszörös háziur-kisasszony mód nélkül érdeklődik az ön Gálosa iránt.

MÁRTA: Az én Gálosom?

KANDÓ: Bocsánat, de ugy tudom, Dezső bátyja is említette, hogy nagysád és a szerkesztő ur félig-meddig jegyesek!

MÁRTA: És ha ugy van, hogyan tartozik ez igazgató urra?

KANDÓ: Csak annyiban, ne vegye rossz néven őszinteségemet, megszoktam, hogy egyenesen vágok neki a célnak, és nem volt időm megtanulni a nőkkel való körmönfont bánás müvészetét, de elgondoltam hamarjában, ez a Viki kisasszony milyen jó párti volna a szerkesztő urnak! Ha Gálos elvenné ezt a dusgazdag leányt, akkor legalább a legjobb fegyverei volnának meg ehhez a, mondjuk, ideális hadjárathoz, melybe indul: valóságos arany ágyui... Márta nagysád pedig nőül menne...

MÁRTA: Valamely keztyüs kéz tulajdonosához...

KANDÓ (melegen, részvéttel): Aki megadja kisasszonynak a napfényt, ami nélkül a legszebb virág is elcsenevész!

MÁRTA (mind nagyobb hévvel): Elég volt az erőltetett költői képekből, igazgató ur! Nem is illenek ahhoz a józan okossághoz, melyet ön oly szerencsésen képvisel. Nagyon lekötelező a tanácsa és a jóindulata, de rossz helyen kopogtat vele. Talán már előbb sem lett volna szabad, még gondolatban sem, az ön érdeklődését elfogadnom. Talán, mint eshetőséget is vissza kellett volna utasitanom az ön megtisztelő beavatkozását. De önnek a, bevallom, engemet meglepő gavallérsága megejtett egy pillanatra. Most azonban látom, hogy nagyon is félremagyarázta meglepetésemet, látom, hogy egészen félreismer... egészen. Mi nem tartozunk a gyávák közé, akik mindenféle módon, akár gyalázatosan is, előre akarják biztositani boldogságukat. (A zene elhallgat. Lassan mind előre tódul, a nyitva maradt ajtón át, a mellékszobából. Tordayné is bejön a középajtón, Márta mind nagyobb hevülettel beszél, Viki meredezve hallgatja.)

18. FEJEZET

Voltak, Klára, Gálos, Sajgó, Joob, Dezső, Tordayné, Teréz néni, Viki

MÁRTA: Mi a harcot akarjuk! A boldogságunkért küzdelembe megyünk! Talán éppen ez a harc a legnagyobb boldogság nekünk. Gond, fáradság, nélkülözés — találkozhatunk velük, mégse ijedünk meg tőlük, elbirjuk őket. Mi csak magunknak akarunk hálával tartozni, ha már kivivtuk, a fényért, a szabadságért, a mámorért! És ha a szerencse mindent megtagadna tőlünk, egymástól meg nem foszthat bennünket! Gálossal mi leszünk a legjobb fegyvertársak és ha van igazság a földön, nem küzdünk hiába!

GÁLOS (Vikivel beszélgetve jött be, ott hagyja; előre lépve, lelkesen): Ugy van, édes Mártám! (Megfogja a kezét.) Fegyvertársam és — ugy-e, most már mennyasszonyom is?

MÁRTA: Hű fegyvertársa és asszonya!

KANDÓ (melegen): Sok szerencsét!

VIKI (félig sirva): Gratulálok!

GÁLOS: Holnap indul utjára a Május! Talán vele mi is indulunk a boldogság felé.

MÁRTA: Ne mondja, hogy talán! Nem a mi ajkunkra való!

GÁLOS: Igaza van, Márta! Bizton indulunk a boldogság felé!

MÁRTA: És megmutatjuk mindenkinek — mi ugy is tudtuk mindig — hogy a lelkesedés és a szerelem nagyobb ur, mint az arany és a számitás!

DEZSŐ (pezsgős pohárral, elragadtatva): Éljen! Lelkesüljünk és szeressünk! Fel a homlokkal!

KORDA: Le a tőkével! (Koccintanak.)

SAJGÓ: Valóságos költemény! (Hörpint.)

KANDÓ (uralkodva magán, halkan Vikihez): Ugy látszik, Viki nagysád, mi ide későn jöttünk.

VIKI (halk sirással): Nem, nem... én azért is... nem tudok...

KANDÓ: De édes kisasszony... (Csititja és eléje áll.)

EMMI (Joobhoz): Nézze csak Joob! (Melegen, a két egymással foglalkozó párra mutatva): Milyen gyönyörü párok! Hogy kipirultak! Hogy ragyog a szemük! Igazán olyanok, mint a májusi rügyek!

JOOB: Csak ne érje őket a májusi fagy!

(Emmi tréfás haraggal ráteszi kezét Joob szájára. Dezső énekelni kezd valami vig nótát. Klára a mellékszobába, a zongorához fut és kiséri. Sajgó lelkesen hegedülni kezd. Tordayné kinálja vendégeit.)

MÁSODIK FELVONÁS

Tiz hónappal később. Szombat délfelé. Gálos dolgozó szobája. Iróasztal. Telefon.

1. JELENET

Gálos, később Korda

GÁLOS (ül az iróasztalnál és ir. Meglátszik rajta, hogy kedvetlen, leteszi a tollat és sóhajt. (Halántékát simitja. Telefoncsöngetés): Halló! Szerkesztőség? Mi ujság? Ki keresett, Korda? Lakásomra küldte? Jó. Délelőtt már nem megyek be. Dolgom van. (Leteszi a kagylót. Tovább akar irni. Fölkel és ide-oda jár. Kopogás.) Tessék! (Korda belép.)

KORDA: Jó reggelt, Béla. Kerestelek a redakcióban.

GÁLOS: Nem mentem be. Belefogtam egy cikkbe és közben elmult az idő. Előleget akarsz? Sajnos, nem adhatok. Tudod, hogy nincs miből?

KORDA: Kell is nekem. Sőt ellenkezőleg. Visszafizetem az előlegeimet.

GÁLOS: Megbolondultál?

KORDA: Sőt ellenkezőleg, megjött az eszem!

GÁLOS: Kérlek, ne beszélj talányokban. Nincs most arra való kedvem.

KORDA: Tehát van szerencsém bemutatkozni: én vagyok az a bizonyos első patkány, mely menekül a sülyedő hajóról. Mert bizony a viz már a mi hajónk fedélzetét is mossa. Nem akarom, hogy engem is elmosson.

GÁLOS (fájdalmasan felkiáltva): Laci!

KORDA: Ne haragudj, édes Bélám. Igazán nem tehetek másképp. Nincs időm arra, hogy tovább is szivárványt kergessek. Először is, mert nem hiszek többé a szivárványban, másodszor, mert teljes kiábrándulásom jeléül — megnősülök.

GÁLOS: Megnősülsz?

KORDA: A kis fiamnak becsületes nevet kell adnom, az anyjának pedig biztos kenyeret. Feleségül veszem Emiliát és beállok a kormánypárti félhivataloshoz éjjeli szerkesztőnek.

GÁLOS: Emiliát? A kormánypárti ujsághoz?

KORDA: Ahhoz. Éjjel nem leszek otthon. Nappal meg alszom. Tehát türhető lesz házasságom. A kormánypárti ujság pedig istálló, de legalább megtaláljuk a biztos abrakot. Itt az előlegem. Add át a kiadónknak. Neki nagyobb szüksége lesz rá. Meglásd, megörül neki. (Az asztalra teszi a pénzt.) Ugy-e, hogy nem tréfálok?

GÁLOS (fájdalmasan): Laci! Komolyan? Képes vagy engem itt hagyni?

KORDA: Szégyenlem magam, de képes vagyok már mindenre. Tizenöt évig ringatóztam a költészet hullámain. A lelkem jóllakott tőle, de a testem megsinylette. Most a próza révpartjára evezek, szögre akasztom a lelkemet, és kigömbölyitem tagjaimat. Eleget áldoztam az isteneknek az Olimpuszon. Eleget böjtöltem és fagyoskodtam. Megyek most melegedni és falatozni az alvilágba.

GÁLOS: És tudsz engem itt hagyni? Most, amikor annyi a bajom, mikor annyira szükségem volna rád?

KORDA: Az élet kényszerit, ahogy a fenséges klasszikusok mondták. De remélem, biztosra veszem, hogy találkozunk még...

GÁLOS: Hol?

KORDA: Az alvilágban.

GÁLOS (ijedten): Soha, soha!

KORDA: Ne mondd azt, hogy soha! Oly ijedten tiltakozol, hogy azt kell gondolnom, talán nemsokára!

GÁLOS: Én? Látszik, hogy még mindig nem ismersz!

KORDA: Talán jobban, mint magad. De a magunkféle embernél mindennek magától kell jönnie. És jobb előbb, mint későn. (Hirtelen.) Isten veled, Béla!

GÁLOS (elmerülten): Isten veled!

KORDA: Nem neheztelsz?

GÁLOS: Nem. Csókolom a kis fiadat.

KORDA (megindultan, szólni akar, nem tud; melegen kezet szoritanak. Korda elsiet.)

2. JELENET

Gálos, később Márta

(Gálos leül, hogy folytassa cikkét. Mélyen elmerül. Márta jön, leteszi kalapját, felöltőjét. Tulzott egyszerüséggel van öltözve)

GÁLOS (felkel): Már itt vagy, Márta? Nos, megrendelted az uj kosztümöt?

MÁRTA: Ne zavartasd magad, Béla. Majd ha készen leszel, elmondom.

GÁLOS: Ugyse dolgozom most. Csak beszélj, meglesz végre?

MÁRTA: Nem. Véglegesen lemondtam róla. Nincs rá szükségem és kár volna a pénzért.

GÁLOS (szemrehányóan): De mikor én akarnálak már más ruhában látni, Márta. Miért nem akarsz a kedvemben járni?

MÁRTA: Mert léhaságnak tartom, ha az asszony cifrálkodik, amikor urának fő a feje a gondoktól.

GÁLOS: Azt hiszem, épen egy kis léhaság nagyon jó ellenszere a gondoknak.

MÁRTA: Csak kábitószer! Mikor elmulik a hatása, még jobban fáj az ember feje.

GÁLOS (sóhajtva): Legszerencsésebb az, aki szárazföldet ér, mikor már a vizben kifogyott az ereje.

MÁRTA: Igen! A békák és patkányok erénye, hogy egyformán tudnak megélni mindakét elemben.

GÁLOS: Most járt itt Korda Laci és bejelentette, hogy a kormánylaphoz szerződött.

MÁRTA: Gyalázat! Cserbenhagyott! Eh, mindegy... Legalább nem zavar többé a kételyeivel, a hitetlenségével.

GÁLOS: A kis fiáért tette. Megesküszik a gyereke anyjával.

MÁRTA: Szép cselekedet. De ő mégis csak közönséges ember. És boldogtalan lesz! Az eszményéről, mert mégis csak volt eszménye, le kell mondania a családi érzésért.

GÁLOS: Boldogtalan? Talán boldog, hogy volt valami, ami kényszeritette, hogy válasszon a kettő között.

MÁRTA: Ne mondd. A hitehagyottak sohase lehetnek boldogok. Különben is nem ránk tartozik az ő dolga. Az a fő, hogy mi ketten egyet akarunk, Béla.

GÁLOS: Oh, ha az nem volna, talán már sutba dobtam volna az egészet.

MÁRTA (szemrehányóan): Béla! hogy igy beszélhetsz!

GÁLOS: Csodálkozol? Hiszen tudod, látod, milyen zaklatott az életem. A lap nem az már, aminek hittem. Nincs elég jövedelem, a legjobb munkatársak cserben hagynak... Minden számitásom balul ütött ki, mindenkiben csalódtam, — magam is... olykor már kételkedni kezdek magam is.

MÁRTA: Annál inkább kell nálam keresned az erőt a további munkára!

GÁLOS (melegen): Igazad van, Márta! De nagyon sokat kell pótolnod! (Hosszu csók. Ezalatt belép Sajgó, látja a jelenetet, Diszkrétül félrefordul.)

3. JELENET

Előbbiek, Sajgó

SAJGÓ: Bocsánat, Béla... de kétszer kopogtam...

GÁLOS (jókedvüen): Semmi teketória! Mi jót hoztál?

SAJGÓ: Csak feljöttem... gondoltam... most itt az ideje... Tudod, ahogy többször megbeszéltük... ha talán beprotezsálhatnál a minisztériumba... a kinevezésem ügyében.

GÁLOS (eleinte tréfásan, majd mindjobban elcsüggedve): Én? Nálam keressz protekciót? Hát nem tudod? Se fent nem kellek, se lent nem hallgatnak rám! Minálunk pórul jár az a naiv lélek, aki az igazságot és csakis az igazságot akarja hirdetni. Magam se hittem, hogy igy van, de tiz hónap alatt megtanultam, azt hiszem oly alaposan, hogy világéletemben el nem felejtem. (Mind keserübben) Nem kellek senkinek! Mert mindjárt nem ütöm agyon azt, aki véletlenül grófnak született, a népnek már nem vagyok radikális! A polgárságnak meg tulságosan radikális vagyok! A kormány nem vesz semmibe, mert nem tolom a szekerét. A politikusok nem törődnek velem, mert vakon és süketen nem vagyok egyiknek sem a pártján. Barátom! Ha boldogulni akarsz, ha azt akarod, hogy legalább elolvassák, amit firkálsz, ne alapits szabad, független lapot, mely a jövőt késziti elő! Errefelé csak a napi érdekek csatlósára van szükség! Nem... érzem, hogy nem birom már sokáig...

SAJGÓ: De hiszen ez... nagyon szomoru...

MÁRTA (élénken): Ne hallgasson, Sajgó, Bélára! Ne higyjen a csüggedésének! Korda Laci más laphoz pártolt és Béla ezért keseredett el. Erős ember ő és csak képzeli, hogy gyönge lett! Az a baja, hogy nincs türelme. Azt szeretné, ha mindjárt gyümölcsöt hajtana a Május! Pedig ehhez idő kell és kitartás... akkor megjön... meg kell jönnie!

4. JELENET

Előbbiek, Lomi

LOMI: Jó reggelt, doktor ur. Kezit csókolom.

SAJGÓ (bemutatkozva): Sajgó Endre tanár, Privigyéről.

LOMI: Lomi, nyomdatulajdonos.

GÁLOS (bemutatva): A Május kiadója.

LOMI (Gáloshoz): A szerkesztőségben nem találtam. Hát eljöttem egy kicsit négyszemközt...

GÁLOS: Kedves Lomi ur, nekem semmi titkom sincs...

LOMI: Nincs? Annál jobb. Nekem még kevésbé.

GÁLOS: Mivel szolgálhatok? (Székkel kinálja meg, de Lomi nem ül le.)

LOMI (gyorsan beszél, mindjobban belelovalja magát az indulatba): Mivel? Még kérdezi, doktor ur! Mintha nem is sejtené, hogyan állunk. Azért jöttem, hogy feltárjam a helyzetet. Nem kertelek tovább. Elég volt a játékból! A csőd fenyeget s még kérdezi doktor ur, mivel szolgálhat! Pompás kérdés! Mikor a fuldoklót kérdezik: mivel szolgálhatok? Én beugrottam a doktor ur szép szavára, meg kitünő tollára. Magam is azt hittem, hogy lehet valamit csinálni. Hogy a sok becstelen ujság közt egy becsületes ujság is reüsszálhat. Azt gondoltam, hogy a publikum torkig van a frázisokkal, meg a pártpolitikával. Hogy a tömérdek hazugság után kelendő áru lehet már az igazság is. Most már tudom, hogy az igazsággal csinálják a legrosszabb üzleteket. Eleinte ugyan jöttek az előfizetők, meg hirdetések is. De hiszen doktor ur még hirdetést is csak igazat engedett közölni. És ki hirdet ilyeneket? Jó bornak nem kell a cégér! Hát most már, több mint három hónapja, minden bedugult. Honnan fizessem doktor urat, meg a redakciót, meg a drága szedőket, meg a még drágább papirost?

GÁLOS: Lomi ur tudja, hogy én a legkevesebbel beértem.

SAJGÓ: Én ingyen dolgoztam a lapba.

LOMI (megvetőleg): Mit? Verseket? De bár fizethetnék! Még versekért is! Honnan? És minek? Kinek a számára tartjuk fenn a lapot? Hiszen ha győzném, várnék még egy ideig. A doktor ur kedvéért, de meg — tudja isten — szerelmes voltam ebbe a rossz ideába. De a fél vagyonom már eluszott. Elég volt. Csapjuk össze a kártyákat!

GÁLOS (Mártához): Látod, Márta. Éreztem, hogy idejutunk. (Lomihoz) Igaza van, Lomi ur. Szinte csodálom, hogy már előbb nem omlottunk össze. Mindaketten vesztesek vagyunk. Fejezzük be a játékot. Magam is már belefáradtam. Nagyon sajnálom, de...

MÁRTA (szenvedelmesen): Nem lehet! Nem szabad! Nem engedhetem! Várni kell még! Tudom, érzem, még jóra fordul minden! Csak egy évig, egy félévig folytassátok! A gyöngeség halálos bün volna! Szükségét fogják érezni a mi ujságunknak is! Csak legyen meg! Csak jelentkezzék napról-napra! Csak rázza fel az ország lelkiismeretét ujra meg ujra.

LOMI: Sajnálom, nagyságos asszonyom. Ha biztosan tudnám, hogy egy év mulva milliomos lennék a lapból, akkor se várnék tovább! Tartsa ide más a hátát!

GÁLOS: Más? Hol akad ilyen ember?

LOMI: Az a bolond!

SAJGÓ: Az a hős!

MÁRTA: Előteremtjük. Megtaláljuk. Meglesz, Lomi ur! Meg kell lennie. Adjon határidőt! Egy hetet! Egy napot!

LOMI: Jól van! Hát holnapig várok! De tovább semmi szin alatt. Ne vegyék rossz néven, de a legszebb ideákból se vehetek uj ruhát a gyerekeimnek. Ajánlom magamat. (El.)

5. JELENET

Márta, Gálos, Sajgó

SAJGÓ: Én se alkalmatlankodom tovább. Már látom, hogy más protekció után kell néznem.

GÁLOS: Csak eredj, Endre! Talán egy év mulva, ha ugyan addig Márta reményei teljesülnek.

SAJGÓ: Nem szabad kétségbeesned, Béla. Én is már régen várok. Még a kötetemre sem találok kiadót. Pedig olyan szép! Oly fényes hasonlatok vannak benne. Már a cime is milyen elragadó: Mennyboltfoszlányok! Mit szólsz hozzá, Béla?

MÁRTA: Maga boldog ember, Endre! (Kezét nyujtja Endrének, melyet ez ügyetlenül megcsókol.)

SAJGÓ: Majd csak leszek, ha meglesz a kinevezésem. Még benézek, mielőtt elutazom.

GÁLOS: Jőjj csak, jőjj! Talán jobb hangulatban találsz bennünket.

SAJGÓ: Tiszta szivemből kivánom. (El.)

6. JELENET

Márta, Gálos, Klára (igen elegáns toilettben)

KLÁRA: Jó reggelt, gyerekek! (Megcsókolja Mártát, kezet fog Gálossal) Már vendégetek volt?! Találkoztam Sajgóval! Szegény fiu! Ha csak arra gondolok, hogy egy hetet kellene ilyen fészekben élnem, borsózik a hátam!

MÁRTA (Klárához komolyan): Pedig ő ott is igen boldognak érzi magát.

KLÁRA (felkacag): Mert mafla!

GÁLOS: Hogy van Dezső?

KLÁRA: Nem tudjátok, milyen jól jártunk? Vasárnap délelőttire is kapott kitünő foglalkozást! Madame Arabellának a könyveit tartja rendben.

MÁRTA: Ki az?

KLÁRA: Pesten élsz és nem tudod, ki az a Madame Arabella? A legelegánsabb női kalapüzlet a Váci-utcában. A mult héten nyilt meg. Ez a kalap már onnan való! Én szereztem neki ezt a mellékkeresetet.

MÁRTA: Azért, hogy jövedelmét kalapokra költsed!

KLÁRA: Szó sincs róla! Hiszen én fele árán kapom őket.

GÁLOS: Hát akkor Dezső sógor jól be van fogva. Délelőtt és délután a hivatalban. Este a szállitócégnél és vasárnap délelőtt Madame Arabellánál.

KLÁRA: Hát ez sok? Különben ő akarta igy. Ő nem engedi, hogy órákat adjak. Ő csak a maga számára tart meg engem!

MÁRTA: És meg nem mondanád, mikor vagy az övé, ha ő soha sincs otthon?

KLÁRA (könnyelmüen): Eh! Te mindent kiforgatsz, Márta! Az a pár óra, mikor együtt vagyunk, neki fölér mindennel és tökéletesen elég arra, hogy boldoggá tegye.

MÁRTA: És neked?

KLÁRA: Már megint faggatsz? Én mindenbe belenyugszom, amit Dezső határoz. Azért ő az ur, hogy akarata érvényesüljön. Ugy-e, Béla? Nincs igazam?

GÁLOS (sóhajtva): De mennyire! (Emmi jön) Ah! Itt van Emmi!

7. JELENET

Előbbiek, Emmi

EMMI: Jó reggelt! (Klárához) Gratulálok az uj kalapodhoz, Klára! (Mártához) Csak egy pillanatra szaladtam hozzátok, megnézni, hogy vagytok?

KLÁRA: No, nem zavarlak. Mondjátok meg Dezsőnek, ha feljön, hogy a Dunapartra megyek és ott kinn várom. Roppantul szeret velem sétálni egy félórácskát a hivatal után.

MÁRTA: Kivált mikor uj kalap van rajtad!

KLÁRA: Természetesen. Legnagyobb mulatságunk, ha egy asszony, akinél azelőtt órát adtam, megpukkad az irigységtől, amikor találkozik velem. Ennél igazibb élvezet nincsen! Ez maga megéri Dezsőnek az egész fáradságát.

EMMI (Klárához): Este ti is eljöttök mamához?

KLÁRA: Hogyne! De csak a koncert után. Dezső eljön értem. Pá! Viszontlátásra! (El.)

8. JELENET

Márta, Gálos, Emmi

EMMI: Hogy megszépült Klára, mióta férjhez ment!

MÁRTA: Szegény Dezső! Ő meg napról-napra jobban görnyed a sok munkától!

GÁLOS (szigoruan): Ez onnan van, ha a férfi egészen az asszony rabja lesz. Klára határozottan visszaél Dezső jóságával, mert nem becsüli eléggé.

EMMI: Én azt hiszem, hogy férfinek és asszonynak legalább érzésben kell találkozniok.

MÁRTA: Érzésben és gondolkodásban. Becsülniök és szeretniök kell egymást, különben nem házasság a házasság, legfölebb két testnek egymás mellett élése. Dezső csinált bábot Klárából. Azért talán öntudatlan bosszut állott Klára és Dezsőből pénzkereső gépet csinált.

9. JELENET

Előbbiek, dr. Joob

JOOB: Jó reggelt! Ah, Emmi kisasszony! Milyen szerencse! Már egy hete nem láttam.

EMMI: Csak hat napja!

JOOB: Látjátok! Ha még azt mondaná: már hat napja! Sebaj! Talán jobb igy! Igaz! Most találkoztam Klárával! Nagyszerüen fest a kedves sógorné! Sohse hittem volna, hogy ilyen divatpillangó rejlik a zongoraművésznő gubójában! Tanulhatna tőle, Márta nagysám! (mintegy mellékesen) Sajgó volt most nálam. Ennivaló gyerek! Nem nyugodott, mig legujabb versét fel nem olvasta nekem! Attól meg te tanulhatnál, Béla!

GÁLOS: Egyébről is beszéltetek?

JOOB (lassan előkészitve, célzattal): Ó igen! A kinevezéséről... meg a vidéki életről, Korda Laciról, meg Lomiról. Uj adatokkal szolgált a — tudjátok, többször emlegetett — elméletemhez. Most már egészen meg vagyok győződve róla és részletesen is kidolgozom...

MÁRTA (nagy érdeklődéssel): És nem közölné előbb velünk legalább lényegében? Ugy-e, Béla?

GÁLOS: Ha megtisztelnél vele...

EMMI: Én is meghallgathatom?

JOOB: Ó, az olyan egyszerü, mint a Kolombus tojása! Tehát még Emmike is megértheti!

EMMI (duzzogva): Köszönöm a nagy kitüntetést!

JOOB: Az egész egy gazdasági tünemény alkalmazása lelki és társadalmi életünkre. Ugy-e, földmivelő állam vagyunk és tudjátok, mitől függ minálunk az ország jóléte vagy elmaradása, gazdagodásunk vagy szegénységünk?

GÁLOS: A májusi fagytól! Ki ne tudná! Ha májusban nem éri fagy a vetésünket, több mint valószinü, hogy jó lesz a termés!

JOOB: De sajna! Többnyire igenis éri fagy a vetésünket. Ezt aztán megérzi a buza, a rozs, az árpa.

GÁLOS: Meg a gyümölcsfa...

EMMI: És a szőlő!

JOOB: Minden mezei és kerti veteményünk! Májusban minden gyönyörünek igérkezik, bimbózik, duzzad — aztán jönnek a fagyos szentek: és egyszerre minden dermedezni kezd, elfonnyad, összezsugorodik. Mennél nemesebb a gyümölcs, annál jobban van kitéve a veszélynek. Gazdaember legyen a talpán, aki valahogyan jóváteszi, amit az időjárás vétett. Azt hiszitek, hogy tulzok? Dehogy is! Alig akad egy-egy vetésünk, egy-egy gyümölcsfánk, amely egészen kiadja mindazt az erejét, bőségét, szinét, zamatját, amire különben a mi áldott talajunk képesitené!

GÁLOS (nyugtalanul): Az alkalmazást! Halljuk az alkalmazást!

JOOB: Az alkalmazást? Nagyon egyszerű! Nézzetek körül, de látó szemmel! Majdnem csupa ilyen elfagyott gyümölcsfát, abbanmaradt vagy félig kifejlett táblát láttok az emberek közt. Nem kell keresgélnetek! Akárkire nézzetek!

EMMI: Szegény mama!

JOOB: Abbanmaradt festőnő!

EMMI: Korda Laci!

JOOB: Meghasonlott idealista!

EMMI: Szegény Dezső!

JOOB: Agyonhajszolt hivatalnok! (Magára mutat szándékos tréfásan) Szegény Joob! Józan szerelmes! Satöbbi, satöbbi! Ne emlitsünk neveket! Ó, az átkozott fagy, előbb-utóbb mindenkit megcsip! Kinek az erkölcsét, kinek a jellemét, kinek a tehetségét, kinek a zsebét. A legritkább emberek menekülnek előle! Nálunk csoda kell, hogy valaki azzá nőjjön, amivé lehetne és kellene! Emberi sors is, különösen magyar sors is!

MÁRTA: De keserű ez az elmélet!

JOOB: Az élet keserű, nagyon keserű! Aki levonja belőle a tanulságot, nem kedveskedhet édességekkel!

MÁRTA: Nem hihetek magának!

JOOB: Nekem ne is higyjen! De a szemeinek igen! Nem látja, amerre csak ellát, azt a tömérdek elfagyott embert? A mi erőseinkben sincs annyi erő, amennyi lehetett volna! A mi satnyáink gyöngébbek, mint ahogy kellett volna! Fagy érte valamennyit! Van, aki belepusztul. Nagyon kevés akad, aki kiheveri! De a legtöbbön, aki életben marad, holta napjáig rajta éktelenkedik a fagy nyoma! Férfiaknak, nőknek egyformán ez a végzetük! Az egyiket tönkreteszi a gazdagság, a másikat a szegénység! Az egyiket a szerelem, a másikat a szeretetlenség! Az egyiket a nagyravágyás, a másikat a törekvés hiánya. Az ideálnak épugy megvannak az áldozatai, mint az önzésnek! Merre találjuk azt a férfit, pláne azt az asszonyt, aki azzá lett, amivé természeténél fogva lehetett volna? Vagy belső, vagy külső fagy nem engedte, hogy kifejlődjék!

GÁLOS: Hát szerinted csupa lelki nyomorék járkál ebben az országban?

JOOB: Jól mondod. A mi művészeink, iróink, politikusaink, tanáraink, jogászaink, kereskedőink, tudom is én micsodáink, többnyire kárvallott gazdák. Alig egy is arathat annyit, amennyivel a termő mag biztatta! Persze nem mindegyik tudja ezt és talán a legboldogabb, aki, ha százszor is nincs igaza, azzal ámitja magát, hogy az ő életének fája szebb gyümölcsöt nem hozhatott volna!

MÁRTA: De jó, hogy magának még sincs igaza, Joob!

JOOB: Bárcsak ne volna! De ne csak az egyes embert nézzék! Az egész országgal sem állunk különbül, mint a lakosaival! Jött a tatár fagy, jött a török fagy és jött az osztrák fagy. Azonkivül a sok belső fagy! Hiszen az iskolában tanultatok históriát. Legfőbb gondunk, mint tapasztalt, jó kertészeknek, csak az lehet már, hogyan javitsuk ki a fagykárokat, hogy mégis megéljünk és mégis lehető legtöbbet megmentsünk abból az áldásból, amit születésünkkor magunkkal hoztunk a világra!

GÁLOS: Mindenesetre érdekes és sokban igaz, amit mondtál! (Márta idegesen mással próbál foglalkozni.)

EMMI: Nem, nem, Joob, maga mindent sötéten lát, mint a mama!

JOOB: Annál jobb! Legalább csakis kellemesen csalódhatom! (Könnyedén) Igaz, Béla! Van egy régi megbizásom! Csak az alkalmas pillanatra tartogattam.

MÁRTA (mint aki nem birja ki tovább): Gyere Emmi!

JOOB: Bocsánat, Márta, ha Béla ugy akarja, magának is lesz talán beleszólása. Sajgó közölte velem, hogy a kiadód már nem birja fentartani a Májust. Korda Laci is menekült. Hát azért gondoltam... Tudjátok, hogy házi orvosa vagyok báró Zelényinek, a kompromisszum-párt vezérének. Ő mondta nekem, hogy bármikor örömmel fogad be nagy javadalmazással a lapjához. Ott aztán a te tehetségeddel gyorsan viheted előre. A szerkesztői és politikai karriér nyitva áll előtted. Amikor jelentkezel nála, tárt ajtókra találsz!

GÁLOS (szemrehányóan): És csak most szólsz?

MÁRTA (hevesen): Mért mondta meg ezt, Joob?

JOOB (humorral): No látja, Emmike. Béla szememre hányja, hogy csak most szólok. Márta meg neheztel, hogy egyáltalában szóltam!

MÁRTA (Bélához szenvedélyesen): Ugy-e, ez az ajánlat képtelenség? Tudom, hogy nem gondolsz egy pillanatig sem arra, hogy pártlaphoz szegődjél.

GÁLOS: De édes Mártám! A Májusnak vége! Az a csuda, amiben bizakodol, csak a te képzeletedben lehetséges. Valamihez pedig kell hozzáfognom. Nem pazarolhatom erőmet, ifjuságomat egy lehetetlen cél elérésére.

MÁRTA: Nem lehetetlen! Semmi sem lehetetlen, amit az ember lelke mélyéből akar. Ugy-e, Joob? Igazam van? Maga nem tenné? Nem tudná megtenni?

JOOB: Hogy én mit tennék és mit nem tennék Béla helyében, nem mondhatom. Ez temperamentum és felfogás kérdése. Bélának is igaza van! Mártának is igaza van! A szomoru az, hogy minden embernek igaza van a maga szempontjából. Pedig csak ugy élhetünk együtt és ugy enyhithetünk a fagy vészein, ha mindenki magáévá teszi a másik, a többi igazságát is.

MÁRTA: Soha! Én soha! Azért nincs igazi boldogság, igazi egyéniség, azért jár annyi lelki béna minálunk, mert mindenki beadja derekát és megelégszik azzal, amit gyávaságában az első fagyos szél érintésére lehetőségeknek lát.

GÁLOS: De örökké nem élhetünk a holdban. Én is arra jártam, de visszakerültem a földre. Az vagyok, aki voltam. Ugy-e, Joob?

JOOB: Én tovább nem vitázhatok veletek. Ezt most már végezzétek el magatok közt. Kötelességem volt, hogy átadjam az üzenetet. Ha megengedi, Emmike, hazakisérem.

EMMI (aggódva): De talán még...

JOOB: Csak jőjjön, Emmike! Higyje el, Bélának és Mártának most sok a beszélni valójuk. Viszontlátásra! (A vonakodó és vissza-visszapillantó Emmivel el.)

10. JELENET

Márta, Gálos

GÁLOS (pillanatnyi szünet után, erőltetett nyugalommal): Joob ajánlatát ne fogadjam el, ezt pedig nem folytathatom. Tehát mit tegyek?

MÁRTA: Nem is sejtem e pillanatban, de azt tudom, hogy nem szabad kibocsátanod kezedből azt a lapot, amelybe beletetted a véredet, lelkedet. Amely ugy ad nekem, ahogyan megismertelek, ahogyan megszerettelek, ahogyan tisztelni tudtalak. Ahogyan véges-végig látni akarlak, hogy büszkélkedjem benned, hogy sohse kelljen szégyenkeznem miattad.

GÁLOS: De érts meg, Márta. Hiszen én volnék a világ legboldogabb embere, ha kitarthatnék a lapom mellett. De kiadó nélkül, olvasó nélkül, hogy' folytassam a harcot? Ha nincs hol és nincs kinek, hogy' hirdessem az igazságot? Ha Zelényi báró lapjához szerződöm...

MÁRTA (izgatottan): Béla!... Béla!...

GÁLOS: Hiszen még nem határoztam el magamat... Csak ugy gondolom... Annak a lapnak tömérdek az olvasója... Ha oda irok, idővel, óvatosan, tompitva belevihetem a mi eszméinket is. Ha megszünik a Május és máshova nem szerződöm, el kell némulnom egészen... Így megmentek legalább valamit...

MÁRTA: Nem kell megszünnie... Ha kitartasz, mindent megmenthetsz...

GÁLOS: Kitartanék, hogyha... de...

MÁRTA: De... mi az de? Beszélj! Ne titkolózzál előttem, hallod, előttem! Valami megbénit téged. Már hónapok óta veszem észre. Mindig jobban aláhanyatlik a fejed. A kezed még ir, a szavad mintha a régi volna... De engem nem lehet félrevezetni... Hová lett belőle a melegség, a láz, a szenvedély? Itt valami lappang, ami elzsibbaszt!

GÁLOS: Mi lappangana? Hisz a vak is láthatja, hogy a Május tengődik!

MÁRTA: Ez igaz, de nem minden! Ne, ne tagadd! Más bajod is van. Ha őszinte vagy hozzám, elmondod. Ha őszinte vagy magadhoz, meg kell vallanod. Talán segithetünk a bajon! Talán visszatérhet az akaratod, az erőd, a reményed!

GÁLOS (némi küzdelem után): Igazad van, Márta. Megbénultam. S ha mindenáron tudni kivánod a legnagyobb okát, azt is megmondom. Te vagy az, Márta! Te és semmi más!

MÁRTA: Gondoltam, hogy ezt fogod mondani!

GÁLOS: Mikor feleségül vettelek, tele voltam két érzéssel. Idealizmussal és szerelemmel. Ez a kettő teljesen eggyé fort bennem. De közbe jött az élet s szétszakitotta a kettőt! Egymással kegyetlenül szembeállitotta őket. Vagy azt kell feláldoznom, vagy téged! Vagy egyelőre legalább lemondok terveimről s megszerzem neked a jólétet s a gondtalanságot, vagy tovább tengődve a nyomoruságban, tovább küzdök eszméimért. Szegény ember nem követelheti meg, hogy nagyot is akarhasson, meg otthonában is boldogságot találjon.

MÁRTA: De... Béla! Nem lehet, hogy ennyire félreismerj! Én boldog vagyok... én nem kivánok nagyobb jólétet... én meg vagyok elégedve avval, amit nyujtasz... beérem még kevesebbel is... örömmel mondok le mindenről!

GÁLOS: Lehet... el is hiszem neked... de én nem tudom elviselni a lemondásodat... nekem fáj a te kényszerü megelégedettséged... engem gyötör az a tudat, hogy te, aki ragyoghatnál mindannyi között, itt csenevészsz el oldalamon, áldozatul essél az én élhetetlenségemnek, az én esztelen meg nem alkuvásomnak!

MÁRTA: Tehát hiuság, önzés! Tündökölni akarsz velem! Parádézni! Piacra vinni!

GÁLOS: Nem tudom... lehet... Talán hiuság, talán önzés... de én inkább azt hiszem, hogy szerelem és... kötelesség! Látok fiatal asszonyokat, Klára sógornéd is köztük van, bájosak, kedvesek, de léhák és üresek. Gondtalan jólétben sétálgatnak. Hogyan tudnak örülni egy uj ruhának, egy uj ékszernek, egy uj kalapnak, egy udvarlónak! És a férjük jóvoltából mindig akad valami, aminek megörülhetnek! És látlak téged. Mit mondjak rólad? Ha azt mondom, százszor különb vagy ezeknél a haszontalan virágoknál, akkor is még csak lekicsinylettelek! És az én jóvoltomból semmi sem jut neked, aki többet is, szebbet is érdemelnél, mint valamennyi! Nem adhatom meg neked azt a pompás keretet, amely méltó hozzád. Nem gyujthatom fel lelkedben az öröm tüzét valami nagy, fényes sikerrel. Eddig bajjal, gonddal, kudarccal tartottam jól lelkedet és mindennek én, csak én voltam az oka. Ezt nem birom tovább! Most itt az alkalom, hogy legalább azt szerezzem meg neked, ami ezeknek a senki nőcskéknek is megvan: a köznapi, de biztos boldogságot!

MÁRTA: A boldogságot! Béla! Talán jólétet igen, de boldogságot? Ilyet? Ily módon? Hát én olyan vagyok, mint a többiek? Csak olyan? Nem tudod-e, nem kell-e tudnod, hogy nagyobb boldogság küzködni, akár nyomorogni veled, de meg nem tagadni magamat, meg nem tagadni téged, mint körülbástyázott jólétben élni és a legnagyobbal, a lelkünkkel és önbecsülésünkkel fizetni meg a kalácsért?

GÁLOS: Ez már nem lelkesedés többé! A lelkesedést én is megértem! Ne rázd a fejedet! Még mindig értem! Ez már beteges tulzás. Mindjobban látom, édes Mártám, nekem kell a józanabbnak lenni és azt választani, amit jobbnak tartok. Jobbnak a magam számára, mert neked jobb!

MÁRTA (kétségbeesetten): Béla, te nem szeretsz már! Ha szeretnél, igy nem beszélhetnél velem!

GÁLOS: Épen mert szeretlek, mert az elveimnél is jobban szeretlek, azért beszélek igy veled. Ugy voltam eddig, mint az a rövidlátó ember, akinek épen annyi kincse volt, hagy palotát épithetett magának. Mikor aztán a lakhatóvátételre, a bebutorozásra, a parkirozásra került a sor, csődöt mondott és üresen tátongtak a termek. Mit ér nekem álompalotám, ha nincs benne lóca sem, ahol nyugalomra hajthatom fáradt fejemet, ha nincs egy kopott asztala sem, amelyen ebédre terithetnék. Le kell mondani az üres palotáról. Be kell vonulni szerényebb, tégláből épült bérkaszárnyába, ahol használható butorok állanak és nem hideg a tüzhely!

MÁRTA (a legnagyobb fájdalommal): Ó milyen gyalázat!

GÁLOS: Márta! (Hozzá akar nyulni, hogy megnyugtassa.)

MÁRTA: Ne nyulj hozzám. Megszégyenitettél! Arcul ütöttél! Engem is oly asszonnyá akarsz alacsonyitani, mint amilyen a többi mind! Akik kelletik magukat, akik páváskodnak, akik eladják testüket-lelküket egy ruháért! Egy csókért! Egy bókért! De én nem adom el magamat! Én az akarok maradni, aki voltam, mikor a feleséged lettem. Nekem nem kell a te szép ruhád, a te jóléted, a te gondtalanságod! Nekem te kellesz ugy, ahogyan kaptalak, vagy sehogysem! Én nem fogadok el alkut! És ha azt akarod, hogy a tied maradjak, hogy el ne veszitsük egymást, te is folytatod az eddigi utat, bármi történjen is!

GÁLOS: De Mártám... édes Mártám... hiszen igazad van... gyönyörü álom ez... de fel kell ébrednünk... A valóságnak is megvannak a maga jogai!

MÁRTA (határozottan, hidegen): Lehet, hogy az álomból fel kell majd ébrednem... lehet, hogy könnyelmüség ezt a harcot folytatnom... de nem akarom, hogy te kelts fel engem... téged csak ebben a könnyelmüségben akarlak látni... egyenes háttal, gőgösen, nem pedig okoskodva, józanul, mint a többit, a közönségeseket, a meghunyászkodókat, a hitványakat! Én azt akarom, hogy te ne csuszva, alkalmazkodva érj el valami alacsony célt, hanem hogy kihivón, szembeszállva minden ellenséggel, még ha kell a nyomorral is, juss fölfelé! A magasba szeretnélek látni én is! Legnagyobb boldogságom lenne, ha ott ragyognál a többiek felett! De inkább végig kinlódom veled az életet, semhogy egy pillanatig is eltántorodjak attól az érzéstől, melyben egymásra találtunk és egymáséi lettünk.

GÁLOS: Édes Mártám! Látom, hogy nagyon izgatott vagy. Olyan különös a tekinteted. Igy még sohase láttalak!

Meddő volna most minden további beszédem. (Kalapját veszi) Inkább magadra hagylak. Majd ha visszajövök, nyugodtabb leszel. Meg fogjuk érteni egymást! Meg fogsz érteni engem! Hogy csak érted teszek mindent! Hogy nem szabad csodára számitanom! (Erőltetve nevet) Még egy kis milliós főnyereményre sem a Kandó bankjának konvertált sorsjegyein. (Elkomolyodva) Már csak magamra számithatok és... ugy-e édes, terád is?... (Odamegy hozzá és meg akarja csókolni. Márta elfordul tőle. Egy pillanatig vár, aztán gyors elhatározással el.)

11. JELENET

Márta (egyedül)

MÁRTA (fel s alájár. Nagyon izgatott. Töprengve megáll a szoba közepén. Tépelődve maga elé rebeg): Mit mondott Béla?... Kandó... nem, nem... mégse lehet... de... (mintegy önmagát biztatva) ...hiszen fölajánlotta egyszer, igen, fölajánlotta, megigérte... Azt beszélik, nagylelkü... mecenás...! (örömmel) Meg fogja tenni! (lázasan) Meg kell tennie! (Hirtelen megnézi a telefonkönyvet. Beszélni kezd) Halló!... 18—29... Halló! Kandó igazgató urral szeretnék... Igen? Én vagyok! Dr. Gálosné. Nagyon örülnék, ha beszélhetnék igazgató urral. Sürgősen. Igen. Itthon vagyok. Kerek-utca 51. III. emelet. Tehát egy negyedóra mulva. Biztosan. Viszontlátásra! (Leteszi a kagylót. Dezső belép.)

12. JELENET

Márta, Dezső

DEZSŐ: Jó napot, Márta! (Megcsókolja) Hol van Béla?
MÁRTA: Sétálni ment.
DEZSŐ: Te nélküled?
MÁRTA: Nekem dolgom van. Az igazgatódat várom.

DEZSŐ: Kandót? Hiszen amióta férjnél vagy, még a köszöntését is alig fogadtad!

MÁRTA: Egy szivességet kérek tőle. Gavalléremberr. Maga ajánlotta föl. Már régen. Mintha előre látta volna. Remélem, teljesiti.

DEZSŐ: Neked bizonyosan! (Tréfásan) Sőt még a fizetésemet is fölemelné, ha megkérnéd rá.

MÁRTA: Minek? Hiszen azt is csak Klára cicomájára költenéd.

DEZSŐ: De mikor nekem abban telik a kedvem.

MÁRTA: Mért nem hagytad legalább, hogy ő is segitsen a munkában?

DEZSŐ: Hogy ő neki is olyan ránc legyen a homlokán, mint neked, Márta? Dehogy is! Én dolgozom és ő élje a világát, amig szép és amig fiatal!

MÁRTA: Hát csak siess hozzá! A Dunaparton vár az uj kalapjával.

DEZSŐ: De keserü vagy máma, Márta! (Zsebébe nyul és cukorkát vesz elő) Hadd édesitsem meg kicsit a kedvedet!

MÁRTA (türelmetlenül): Csak vidd Klárának és hagyj magamra!

DEZSŐ: Valami történt veled... vagy talán... Eh! Nem avatkozom dolgaidba. Megyek Klárához!

MÁRTA: Csak menj már!

DEZSŐ: Viszontlátásra! (Előveszi a cukordobozt, még egyszer meg akarja kinálni, látja, hogy Márta elfordul tőle, vállát vonja és végül észrevétlenül az ajtó melletti asztalra teszi a dobozt. El.)

13. JELENET

Márta, később Kandó

MÁRTA (egyedül. A tükörben nézi magát, észreveszi, hogy rendetlen, a haját igazitja, kacérság nélkül, meglátja az asztalon a dobozt, pillanatra felderül és egy cukorkát belőle a szájába vesz, előveszi a Májust, mintha olvasna benne, de nagyon izgatottan lesi az ajtót. Kopogás): Tessék! (Kandó belép.)

KANDÓ: Parancsol velem, nagyságos asszonyom, igazán boldog vagyok, hogy...

MÁRTA (idegesen kapkodva): Igazgató ur... köszönöm, hogy eljött. Nem tehettem máskép... önhöz kellett fordulnom.

KANDÓ: Legyen bizalommal hozzám. Biztositom, hogy...

MÁRTA: Emlékszik, igazgató ur? Ezelőtt tiz hónappal! ...az eljegyzésem estéjén... igen, bizonyosan tudom — maga ajánlotta fel, megigérte.

KANDÓ: Igen... hogyne emlékezném... Nagyságos asszonyom igérte nekem, hogy hozzám fordul, ha önhöz közelebb álló meg nem segitené.

MÁRTA (örmmel): Igen... igazgató ur jobban látott a jövőbe. Én nem hittem, hogy elkövetkezhetik. De most itt van az eset. Önhöz füzöm utolsó reményemet.

KANDÓ (könnyedén): Csak ne ezt a tragikus hangot, nagyságos asszonyom. A hivatalomban néha ugy sem kerülhetem ki... legalább engedje meg, hogy mint magánember...

MÁRTA (könyörögve): Nem, nem. Ne tekintsen most egyébnek, mint kliensének, aki bajba jutott, aki az ön támogatásával akar kimenekülni... a pusztulásból!

KANDÓ: Nyugodjék meg, nagyságos asszonyom. Bizonyosan rémeket lát.

MÁRTA (mosolygást erőltetve): Lehet... hiszen az egész kicsiség! Önnek egy szavába kerül... Bizonyosan megteszi, hiszen ön maga mondta... akkor este... Azóta nem gondoltam rá, de most eszembe jutott... minden szavát tudom... hogy szerencsésebb helyzetben levőnek kötelessége megsegiteni megszorult embertársát.

KANDÓ (komolyan): Kötelessége is... természetesen.

MÁRTA: Igen... ön nem az a megkérgesedett szivü... akinek tartottam... Hatalmasabb istent is ösmer, mint a pénzt... Hallottam, beszélték többen... sok jót tesz titokban... sok művészt, irót támogatott már... (Kandó fejét rázza) Hiába, ne tagadja.

KANDÓ: De voltaképen miről van szó?

MÁRTA (nem is hallja): És talán nem is vallja kárát. Talán jó üzlet is. Bizonyosan. Meg vagyok győződve róla.

KANDÓ: De nagyságos asszonyom, igy sohasem tudom meg...

MÁRTA (szaggatottan, lassan): Igaz... de egy kicsit kábult a fejem. Bocsássa meg... nem tudom rendbe szedni gondolataimat. Arról van szó, hogy a mostani laptulajdonos nem akarja többé fentartani a lapot... a Májust... hiszen ismeri! Béla a lelkét fektette bele... de aztán elkedvetlenedett... ő is... meg a kiadó is... megriasztották őket az akadályok... nincs türelmük bevárni az eredményt... pedig meg kell jönnie... nem tudnám elviselni... hogy Béla elhagyja a lapot, mint rossz katona a zászlóját és az ellenséghez pártoljon! Megutálnám... semmibe venném... nem akarom eltürni... hogy hütelen legyen magához... én hozzám!

KANDÓ: Tehát arról van szó, ha félre nem értettem, hogy én adjam meg a lehetőséget a lap folytatására.

MÁRTA: Igen... csak egy évig... nem nagy áldozat... nem fog ráfizetni, igazgató ur... bizonyosan meghozza a költségeket... nagyon szépen indult... és ha Bélát nem csüggesztik el többé az anyagi gondok... bizton tudom, visszakapja régi kedvét... lázba hozza az olvasókat a tollával... meglátja... kitünő üzlet lesz!

KANDÓ (mosolyogva): Kitünő üzlet, mely a szinigazságot hirdeti? Szinigazság... a kétszerkettőn kivül nincs szinigazság!

MÁRTA (mindjobban belemelegedve): De igenis van... Meg fogják ismerni... igazgató ur is... meglátja ... ha meg akarja látni... és ha talán nem hajt jövedelmet vagy el is vész a pénze... akkor sem szabad sajnálnia... nem tagadhatja, ideális cél... a pártokon felül állni... hozzászoktatni az olvasókat ahhoz, amit mindenki keres, akiben van becsületesség, akit meg nem rontott az élet, aki hisz egy szebb világban...

KANDÓ (feláll, elfojtja megindultságát)! Igazán... nagyságos asszonyom, ez a hely, ez a rajongás az igazságért... megkapó, elragadó... még én is rabja leszek... pedig végig jártam a próza iskoláját. Meg kellett tanulnom nevetni az ábrándokon... csirájában elfojtani az álmokat. Különben én is lenn rekedtem volna a porban, a hétköznap szürkeségében. Eltemettem a vágyaimat... a nyomorból, a becstelenségből kellett kimentenem apámat, családomat... és ha nem egyetlenegy cél felé forditom lelkemet, ők is, magam is, lenn fetrengenénk a szegénységben, a gyalázatban. Éppen ezért boldog vagyok, ha másnak illuzióit, nemes ábrándjait segithetem megmenteni. Mintha a magaméi ébrednének a föld alól... mintha látnám őket ujra ragyogón, csábitva, sudárba szökkenve.

MÁRTA (meghatva, halkan): Igazgató ur, tehát ön is... ennyire félre ismerik... Még én is azt hittem...

KANDÓ (magához térve): Nem, nem. Higyje továbbra is... nem ismernek félre... én vagyok a kegyetlen és kiméletlen Kandó, aki nem érdemel szeretetet, akit csak pénzéért tisztelnek, akinek bálványa az arany! A többi... egy másik Kandó volt, egy névrokonom, egy nyomorult, aki tönkre akart tenni, pipogyává, koldussá akart átgyurni! De legyürtem, földre tepertem... s most itt vagyok, hatalmasan, diadalmasan... ha nem is szeretnek, de félnek tőlem, ha gyülölnek is, de meg kell hódolniok. (Magához térve.) Bocsánat, nagyságos asszonyom... nem, nem... ne nézzen ugy rám. Nem érdemlem meg. Ne tartson különbnek a többieknél! Csak jobban tudtam fegyelmezni magam... azért, mert erősebb volt az önzésem!

MÁRTA (bátortalanul, mintegy kérlelve): Tehát nem tagadja meg, elvállalja...?

KANDÓ: A költségeket? Érdemes is arról beszélni! Hiszen nagy hálával tartozom önnek, hogy ujra fiatalnak érezhetem magamat, hogy megvehetem egy kis bohó lánynak, aki pillangót szeret hajszolni — a lepke-hálót. (Üzleti hangon.) Még ma érintkezésbe lépek a kiadóval és rendelkezésére bocsátom a szükséges összeget. Feltéve természetesen, hogy a férjének nincs kifogása ellene.

MÁRTA: Kifogása... boldog lesz... az én kedvemért, meg a saját kedvéért! Alig várom, hogy megtudja...

KANDÓ (némi meggondolás után): De ne vegye rossz néven, megint józannak kell lennem és önnek kedvét szegni. Nem hiszem, hogy megfogja a pillangóját.

MÁRTA: Miért? Honnan gondolja?

KANDÓ: Ismerem a magunk fajtáját. Az ura akármilyen jeles ember is... nem fog belemenni ebbe a mentő akcióba.

MÁRTA (felriadva): Mért ne?

KANDÓ (egyszerüen, melegen): Aki bajba került, elveszti önbizalmát és gyanakvó lesz mindenkivel szemben. Legkevésbé tudja majd elhinni, hogy egy Kandó képes ilyen szivességre, csupán azért, mert gyönyöre telik abban, hogy nagyságos asszonyt ilyen kipirult arccal, ilyen ragyogó szemmel láthassa.

MÁRTA: El kell hinnie... bele fog menni... nem olyan kicsinyes. Nem szabad kételkednie. Nem ismeri igazgató ur! Nagyon megörül majd! Ó, már előre köszönöm az ő nevében is ezt a nemes készséget!

KANDÓ: Bocsánat, önnek tartozik köszönettel, akinek megengedi, hogy szolgálatára lehessen. (Kezet csókol.) Várom kegyes értesitését. (El.)

14. JELENET

Márta, később Gálos

MÁRTA (egy pillanatig mintegy kábultan végigsimitja homlokát... az ablakhoz siet... türelmetlenül, a legnagyobb izgalommal várja férjét... végre meglátja, kinyitja az ablakot, lekiált): Béla! (aztán eléje szalad és ugy jön be vele, karját karjába öltve, tuláradó boldogsággal, lelkendezve.)

GÁLOS: De Márta... térj magadhoz... egészen ki vagy kelve magadból...

MÁRTA: Majd aztán... hát ugy történt... mikor elmentél... kétségbe voltam esve... éreztem, ha gyors segitség nem jön, akkor mindennek vége van... akkor nem tudlak szeretni többé... akkor igaza lesz annak a feketénlátó Joobnak! De nem! Nem lesz igaza! Nem szabad, hogy igaza legyen! Ne félj! Megmenekültünk! Tul vagyunk a veszélyen! Ó, be boldog vagyok, hogy én meg tudtam menteni szerelmünket!

GÁLOS: Nem értelek Márta! Mi történt?

MÁRTA: Mi történt? Az történt, hogy a kétségbeesés kitünő gondolatot sugallt belém. Csak még egy évig kell folytatnunk a régi lelkesedéssel, ugy megerősödik a Május, hogy gyönyörüség lesz! De addig ki segithetne? Kinek van módja hozzá? Valamennyi ismerősünk között csak egyhez fordulhatok.

GÁLOS (elképedve, hirtelen): Csak nem Kandó?

MÁRTA: De igenis! Éppen ő! Telefonoztam neki, hogy jőjjön sürgősen hozzám!

GÁLOS: És itt volt?

MÁRTA: Itt. Most ment el. Minden rendben van!

GÁLOS: Hogyan... micsoda... nem értem...

MÁRTA: Ő megértett engem... bele tudtam plántálni az én erős, nagy hitemet... Megtudtam győzni róla, hogy meg kell tennie...

GÁLOS: Teremtő isten... mit kértél tőle?

MÁRTA: Nem is kellett soká kérnem. Alig pár szavamba került. Alapjában igazi nemes ember. Önzetlen, áldozatra kész, melegszivü.

GÁLOS (haraggal): Mit dicséred?... miféle köze van mindennek hozzánk?

MÁRTA: Nézd csak... ő meg olyan egyszerünek, oly magától értetődőnek találta... megmagyaráztam neki... eh, még magyarázat se kellett... csak előadtam... és Kandó habozás nélkül megigérte... hogy nem engedi elpusztulni a Májust. Vállalta, örömmel vállalta, hogy fedezi a költségeket egy évre...

GÁLOS: Lehetetlen... nem...

MÁRTA: Persze csak azzal a feltétellel, hogy te is hozzájárulsz... De ezt minek is kérdeni... Hiszen, amikor vele beszéltem, azt akartam megmenteni, ami neked is oly drága... A te lelkedből beszéltem! Ahogy te beszéltél volna, ha neked is eszedbe jut Kandó... Tudtam, hogy örülni fogsz...

GÁLOS (teljesen elveszti önuralmát, kifakadva, mind féktelenebb haraggal): ...a megaláztatásomnak, a szégyenemnek, a gyalázatomnak?

MÁRTA: Béla... elvesztetted az eszedet?

GÁLOS: Te vagy az eszeveszett... te könnyelmü... te szerencsétlen... te... nem... nincs rá szavam... te tudtad, te merted fölkérni Kandót... És még dicsekszel vele? Mert magad ébren álmodol, mindenki másban is mámoros bolondot látsz? Hihetetlen! Olyan vak volnál? Igazán el tudod képzelni, hogy Kandó, ez a hideg, agyafurt pénzember nagylelküségből, vagy az én szép szememért vállalja a Május kiadását? Hiszen az volt éppen a célja ennek a lapnak, hogy kivégezze az ilyen alakokat!

MÁRTA (kiáltva): Félreismered Kandót! De én most megismertem!

GÁLOS (nem hallgat reá): Nemesszivüséget vársz oly embertől, akinek csak egy a gyönyörüsége: a hatalom, amit a pénz ad! Hiszen ez a gőgös ember betegségnek és bünnek nézi a pénztelenséget. Semmibe se veszi, megveti, nulláknak becsmérli a szegényeket. Ha leereszkedik a piszokhoz — ugy csufolja elbizakodottságában az inséget! — csak azért teszi, hogy a maga előkelő tisztaságát fitogtassa! Ha segit valakin, azért segit, hogy megmutassa a hatalmát, hogy maga is megrészegüljön tőle. A szellemi proletárokat gyámolitja? Neki ez csak amolyan exotikus sport!

MÁRTA: Tévedsz, Béla! Nem az, akinek gondolod!

GÁLOS (nem hallgat reá): Az egész világ, hallod, az egész világ fordulhat hozzá, csak mi nem, csak te nem! Te sohasem! Te... ő hozzá... akiről tudod, hogy utánad járt, hogy még talán nagykegyesen feleségül is vett volna, mert megcsiklandoztad az érzékeit és izgattad a hiuságát, mert alkalmasnak itélt arra, hogy a gyönyörüségét szolgáld és szalonjában tündököljön veled, hogy odakiálthassa a világnak: Ime! Szegény leányt vettem nőül, mert nemesebb érzésekre is képes vagyok és mert ilyen fényüzést is megengedhetek magamnak! És méltóztatott neki elvállalni a költségeket... egy egész évre... mondjuk 100.000 korona erejéig. Mi az neki? Egy napon többet nyer a börzén az ostobáktól, kiket ő rángat pórázon! És ha még azért tenné, hogy bennünket kisegitsen a hinárból! De nem azért teszi! Ó nem! Nagyon is rosszul ismered! (Gunyosan felkacag.)

MÁRTA: Mi másért tenné? Mi érdeke lehet? Hisz nem várhat semmiféle viszontszolgálatot!

GÁLOS: Hihetetlen botorság! Csak asszony nem ismerheti ennyire az életet. Értsd meg, te boldogtalan! Mit neki a Május! Rongy papiros csupán, amibe a poros cipőjét se törülné bele! Csak a kedvedben akar járni, hogy magához édesgessen, hogy belopja magát a szivedbe, hogy a hála lépvesszőjével elszakitson tőlem! Vagy testestül-lelkestül, vagy — bánja is ő — csak testestül!

MÁRTA (kiáltva): Béla!

GÁLOS: Tudom, hogy téged nem tántorithat meg... Nem, nem... soha! Hü vagy és hü maradsz hozzám... de csak az a tudat, hogy ez az ember azt remélheti, hogy fölteheti rólad... vérig lázit... hogy csak eszébe juttathattad... ha nem is akartad, de azt a gondolatot támasztottad benne, hogy te, te is kapható vagy, ha nem azonnal, hát idővel...

MÁRTA: Az istenért, Béla... hallgass!

GÁLOS: Belepusztulnék, ha elhallgatnám! Őrültség, amit tettél! Őrültség, hogy nem akarsz észre térni! Őrültség, hogy inkább nyomorogni akarsz, de nem fogadod el azt a jólétet, amit számodra biztositok. Nem tudsz beletörődni abba, hogy én vezesselek! Pedig magad látod, hová jutsz el. A Kandókhoz! Én meg csak az elérhető boldogság felé akarlak vinni. De hiába! Nem bizol az én szerelmemben, az én férfiasságomban. Ezért aztán elitélsz engem, mert meg akarok hajolni a kényszerüség előtt. Meghajolni, hogy meg ne törjek, hogy veled együtt el ne pusztuljak!

MÁRTA: Meghajolni... csunyán... gyalázattal...

GÁLOS: Csak lemondóan, de tisztességgel. Kell, hogy belássad balgaságodat! Hiszen ha a te Kandód volna a lapkiadóm, ujjal mutatnának rám az emberek, kipellengéreznének, hogy Kandó pénzel engem. Mért, kérdeznék. Más oka nem lehet, csak az, hogy a felesége...

MÁRTA: Ne mondd ki! Megtiltom, hogy kimondd!

GÁLOS: Igenis kimondom. Hadd lásd világosan, mit akartál tenni elvakultságodban, eszelős tulzásodban. Azt hinnék, hogy szeretője vagy, hogy a bünöd dijából tartom fenn a Májust! Ha százszor nem volna igaz, ha Kandó a nemeslelküség mintaképe volna is, akkor is azt suttognák egymásnak és én nem akarom, hogy ez a piszkos gyanu beszennyezzen téged is, engem is! És nem adok neked többé alkalmat ilyen megbocsáthatatlan, ilyen képtelenül gyerekes elhamarkodásra! Véget kell vetnem ennek a helyzetnek! El kell fogadnom Joob ajánlatát! Be kell lépnem Zelényi báró lapjához! Meg kell gátolnom, hogy te még egyszer intézkedhess az én tudtom nélkül, az én fejem fölött, mindkettőnk gyalázatára! Ezentul én foglak vezetni és meglátod, biztosabban és egyenesebben a boldogulás felé, mint ahogy te konok makacsságodban azt most fel tudnád fogni! (Elfordul Mártától.)

MÁRTA: Béla, Béla!

GÁLOS (nem válaszol, leül háttal Mártához. Márta hangosan kezd zokogni; aztán mindjobban elfojtva zokogását, vánszorogva, meg-megroskadva, olykor visszafordulva Gálos felé, megsimogatva néhány utjában eső butordarabot, megy az ajtó felé. Felveszi egy pamlagon heverő kalapját s felöltőjét és szótlanul kimegy a szobából. Dezső, Klára, Radován Viki és vőlegénye jön a középső ajtón.)

15. JELENET

Gálos, Viki, Gadó, Dezső, Klára

DEZSŐ: Szervusz Béla! Találkoztunk Viki nagyságával és fölkért, hadd mutathassa be nektek a vőlegényét. Különben is Márta...

GADÓ (bemutatkozva): Gadóvári Gadó Miklós!

VIKI (naiv dicsekvéssel): Szintén hires ember! A legkitünőbb urlovas!

DEZSŐ (sugva Gáloshoz): Ötvenezer korona adósságot fizetett érte az öreg.

GÁLOS (szórakozottan kezet nyujtva): Nagyon örülök.

GADÓ: Hallottam, hogy gyönyörü verseket ir doktor ur!

VIKI (szégyenkezve): De hogy mondhat ilyet! Hányszor hallotta! A Május szerkesztője a doktor ur!

GADÓ (ijedten): A Május... igen... függetlenségi ujság... szoktam olvasni a kaszinóban...

VIKI (kétségbeesetten): Magának fogalma sincs az irodalomról! (Félrehuzza az elképedt Gadót és buzgón magyaráz neki.)

DEZSŐ: De hol van Márta?

KLÁRA (visszajön a mellékszobából): Én is kerestem... nem látom... pedig szerettem volna... hová ment...

GÁLOS (nagy izgalomban): Nincs künn? (Kirohan, kiáltva) Márta! (Visszajön) Nincs sehol! (Hirtelen fájdalommal és haraggal) Itt hagyott! Itt hagyott! Volt lelke! A cudar! (Egy székre rogy és befedi arcát. Dezső és Klára az ajtóba huzódik. Gadó el akarja vezetni Vikit, de ez kitépi magát karjából.)

VIKI (haraggal): Hagyjon el, hagyjon! (Rajongva) Nekem most itt a helyem! (Gálos mellé áll és részvéttel vállára teszi kezét.)

GÁLOS (felriad): Viki kisasszony? (Hálásan) Köszönöm, Viki!

HARMADIK FELVONÁS

Két évvel később. Február. Télikert Kandó tátrai villájában Ajtó a szabadba. Ajtó a lakosztály felé. Pálmák, virágok, szamovár, fegyverállvány. Az üvegtáblás falakon keresztül a hófedte hegyeket látni. Délután 6 óra felé.

1. JELENET

Kandó, később dr. Joob

KANDÓ (olvasott. Leteszi a lapot. Megnézi óráját. Távozni készül.)

JOOB (belép az utca felől): Jó estét, igazgató ur, csak meg akartam nézni hogy vannak őnagyságáék a tegnapi ünnepély után.

KANDÓ: Köszönöm, doktorom. Márta kitünően érzi magát. Bámulatos... de ez az asszony nem ismeri a fáradságot. Most is a számadásokat végzi Emmivel, aki valóságos titkárává szegődött.

JOOB: Pedig ugyancsak elég dolga volt... egyszerre ott termett tiz helyen is... majd a védnöknőkkel udvariaskodott... majd az elárusitó hölgyeket buzditotta... majd az urakat biztatta, hogy mennél jobban sarcoltassák meg magukat... és mindig friss volt... jókedvü volt... ötletes volt... a legkisebb izgalom sem látszott rajta...

KANDÓ: Valóságos szenvedélye ez a gyüjtés... szinte tulságosan elfoglalja... hiába mondom, hogy szivesen adnám a saját zsebemből... nem. Ez nem kell neki. Nem mintha az én pénzemet sajnálná. De ugy véli, az ilyen jótékony akciónak csak akkor van erkölcsi jelentősége, no persze anyagi is, ha az egész társadalom lelkiismerete szólal meg bennük. Mennél több embert belevonni... mennél többet mozgósitani... Ez a törekvése. És mondhatom, rendkivüli sikerrel jár. Az egész társaságot forradalomba hozta... mindenki csak az ő intézményéről beszél... a letörtek fölsegitéséről.

JOOB: Bizony, hatalmas egyesület lett az ő »Filantrópia«-jából, alig egy esztendő alatt. Szinte fanatikus szenvedéllyel szentelte magát neki Márta őnagysága. Él-hal érte. Ugy, mint azelőtt a Május-ért. Hja! Ez a rajongás a természetrajzához tartozik! És hogy ragad a buzgalma! Hogy fáradoznak a tagok is! Mintha valamennyibe a nagyságos asszony lelke költözött volna. És hogy dicsekszik mindenki a maga gyámoltjával! Ha igy haladunk, maholnap mutatóba sem találni többé nyomoruságban vergődő embert. Kandóné hadserege meg nem engedi, hogy a bajba került bajban is maradjon.

KANDÓ (mintegy könnyedén, de meglátszik rajta, hogy nagyon közelről érinti a dolog): Hacsak Gálos doktor utját nem állja...

JOOB (kissé meglepetve): Béla... igaz... folyton támadja a lapjában... Kiváncsi vagyok, mit irt a holnapi szám részére!

KANDÓ: Azt tudja, hogy tegnap este találkoztak először, azóta, hogy Márta elvált tőle és feleségem lett?

JOOB: Tudom. Ugy vettem észre, hogy mindketten hideg udvariassággal váltottak pár szót.

KANDÓ: Igen, igen. Szó sincs róla! Mindketten tudják, mivel tartoznak a helyzetüknek. Ne értsen félre. Márta teljesen tul van a multon. Eziránt semmi kétségem sincs és nevetséges volna... valóságos felségsértés... egy pillanatig csak rá is gondolni... De... hogy is mondjam... kényelmetlennek tartanám, ha Gálos...

JOOB: De igazgató ur... hová gondol... hiszen Béla is... bájos felesége van... Viki őnagysága érte bontotta fel eljegyzését Gadóval. Még az ötvenezer korona kifizetett adósságát se követelte rajta az öreg Radován. És a bálványozásig szereti urát, nem is szólva arról, hogy az asszony vagyonának is köszönheti karrierjét... én ismerem el legjobban Béla ritka tehetségét... de nem tudom, a második felesége nélkül, annak a pénze nélkül, lett volna-e belőle egyik legtekintélyesebb lap tulajdonosa és szerkesztője... képviselő...

KANDÓ: Helyes... de mért támadja Márta intézményét olyan tüntetően... olyan állhatatosan... haraggal is... gunynyal is... mért nem engedte, hogy Viki őnagysága a betéti dijon felül nagyobb összeggel járuljon a tegnapi ünnepély jövedelméhez?

JOOB: Meggyőződésből... Béla mindig utálta a jótékonykodást... ahogy mondja... azt a rossz tapaszt, amely alatt tovább gennyed a nyomoruság sebe... amellyel csak elódázzák a gyökeres, a nagy, végleges társadalmi operációt... Bizonyára azt hiszi, hogy igaza van... és talán igaza is van...

KANDÓ: Lehet... de ugy érzem, itt nem elvekről van szó... mi pénzemberek némelykor élesebb psziholólogusok vagyunk, mint önök diplomás lelki buvárok s azért ugy vélem... az lehet véletlen, hogy idejöttek a Tátrába, mikor mi is itt vagyunk, de hogy az ő ellenkező felfogása, az ő örökös támadó cikkei...

JOOB (élénken): Nem... nem, igazgató ur... Béla... akárhányszor beszéltem vele... amióta Márta őt... meggyőződése szerint... igazságtalanul, szivtelenül elhagyta... csak a leghidegebben nyilatkozott felőle. Hiszen tudja igazgató ur, hogy mikor még a válópör elején voltak, semmiféle békéltető kisérletnek nem engedett... Akárcsak Márta őnagysága, aki szintén ridegen visszautasitott minden közvetitést. Oly messzire értek egymástól, hogy ha talán Mártából nem lett volna az előkelő Kandóné, Béla pedig nem vette volna el az érte bolonduló Vikit, bizony akkor se kerülhetnének többé össze az életben! Egészen nyugodtak lehetünk. Ezek a ketten érzésben meghaltak egymás számára.

KANDÓ (erősen): Köszönöm, doktor. Különben is beleacélosodtam az értékeimért való küzdelembe. De megvédtem őket. És megvédem ezentul is, ha kell!

JOOB (tréfásan): Felesleges az aggodalma, igazgató ur! Teljesen megbizhatik a safe depositjeiben.

KANDÓ: Magam is azt hiszem. De azért jó katona mindig szárazon tartja a puskaport. Ez az élet! S talán éppen a veszteség lehetősége teszi érdekessé.

JOOB: Könnyü igazgató urnak. Sokan bizony az én szanatóriumomban teszik le a fegyvert.

KANDÓ (tréfát erőltetve): Kedves doktor ur... azt a szivességet nem teszem meg önnek, bármikép meghódolok is az ön tudománya előtt. Nem jön velem a klubba az esti pártira?

JOOB: Természetesen.

KANDÓ (beszól a másik szobába): Pá, Márta! Ne zavartasd magad!

2. JELENET

Előbbiek, Márta (sietősen bejön)

MÁRTA (Joobhoz): Jó estét! (Joob kezet csókol neki.) (Kandóhoz): Elmégy, Dani?

KANDÓ: Mint rendesen, a partimra.

MÁRTA (Joobhoz): Nem segitene Joob egy kicsit Emminek? Megakadt valahol az összeadásban.

JOOB (tréfás célzattal): Az összeadásban én is meglehetősen ügyetlen vagyok. De azért, ha nálam gyöngébbet kell gyámolitani... ezer örömmel. Azonnal itt leszek igazgató ur. (Bemegy a másik szobába.)

3. JELENET

Kandó, Márta

KANDÓ: Mért küldted be Joobot Emmihez, Márta?

MÁRTA: Azért, mert Emminek jól esik... és valamit közölni akarok veled.

KANDÓ (tréfásan): Olyan sürgős?

MÁRTA: Igen. Tudtodra akarom adni, hogy látogatót várok most.

KANDÓ: De kérlek, Márta... hiszen ez egész fölösleges miköztünk.

MÁRTA: Tudom... de ez egyszer mégis kötelességemnek tartom.

KANDÓ: No, no... csak ne olyan ünnepélyesen, mert még igazán fölkelted a kiváncsiságomat.

MÁRTA: Tegnap este, tudod, találkoztam Gálossal. Először... amióta elszakadtunk egymástól.

KANDÓ (nehezen fojtva el izgatottságát): És aztán?

MÁRTA (nyugodtan): Csak pár szót váltottunk, de hirtelen ugy éreztem, hogy tartozom ügyünknek azzal, hogy Gálos folytonos támadásait, amelyek, ahogy ismerem, elvi ellentéten alapulnak, tőlem telhetőleg megszüntessem. Meg kell ragadnom az alkalmat, hogy leszerelésre birjam.

KANDÓ: Nos?

MÁRTA: S ezért felkértem, tiszteljen meg látogatásával.

KANDÓ: Gálos! Eljön?

MÁRTA: Ha csak egy embert is menthetek ki ezzel a romlásból, akkor is meg kell kisérlenem, hogy őt más nézetre birjam.

KANDÓ (kissé elvesztve önuralmát): Idejön. Meghivtad? Megigérte?

MÁRTA: Igen. Meghivtam és ő megigérte, hogy eljön. Azt hiszem, mindjárt itt is lesz.

KANDÓ (uralkodva magán): És nem gondolod, Márta, hogy nekem... egy kissé kényes ez a látogatás.

MÁRTA: Nem volt időm gondolkodnom... hiszen a véletlen hozott össze... pillanatnyi ötlet volt... nem is lehetett más... csak az egyletem járt az eszemben.

KANDÓ: És... nem hozhat téged is kellemetlen helyzetbe Gálos?

MÁRTA: Köztünk vége mindennek... ezt kell, hogy ő épp ugy tudja, mint én... az érzés, amely összekapcsolt bennünket, leszáradt. Nincs hatalom, mely két elhervadt virágot ujra föléleszthetne.

KANDÓ: Elhervadt? Biztos vagy benne? Ő nála is? Aki egyszer Mártát birta... az nem tud róla egykönnyen lemondani. (Szenvedélyesen.) És ha már végre enyémnek mondhatlak annyi küzdelem árán, nem akarnám, nem tudnám elviselni, hogy...

MÁRTA: Ó, milyen gyöngék még a legerősebbek is, mikor asszonyról van szó!

KANDÓ (fojtott hévvel): Addig mindig reszketnem kell, mig az elhullott virág helyébe uj virág nem nőtt.

MÁRTA (fájdalmas kedvességgel): Türelem, édes uram... azt rá kell biznunk a napra és az időre...

KANDÓ: És ha valami ellenséges szél zudulna rá?

MÁRTA: Csak még jobban megerősitené a gyökerét az uj talajában! (Odanyujtja homlokát Kandónak.)

KANDÓ (megcsókolja, tréfásan): De azért nem kezeskedem, hogy a mai kártyapartit el nem vesztem. (Beszól a másik szobába): Doktor!

4. JELENET

Voltak, Joob, Emmi

EMMI (papirost tart kezében): Kész a számadás, Márta! Fényes eredmény: 4726 koronát hozott tisztán!

MÁRTA (örömmel): Pompás!

JOOB: Gratulálok, Emmi kisasszony!

EMMI: Magától nem fogadok el gratulációt. Maga csak akkor érdeklődik a bajbajutottak iránt, ha már nem lehet rajtuk segiteni. Én minden szanatórium fölé azt iratnám óriás betükkel: Ti, akik ide beléptek, hagyjatok fel minden reménységgel!

JOOB (nevetve Mártához): Ez a kislány kezd a fejem fölé nőni... ideje lesz...

EMMI (szemrehányóan): Bizony, legfőbb ideje...

JOOB: Jaj nekem... még a szavamon fog...

KANDÓ (tréfásan a segitségére megy): Jó lesz távozni, doktorom.

JOOB (tréfás sietséggel): Ajánlom magamat.

KANDÓ (Emmihez): De visszaküldöm, Emmi! Nemsokára. (Mártához) Talán én is korábban fejezem be... ha nincs kifogásod.

MÁRTA (derülten): Ahogy neked jól esik. (Kandó és Joob el.)

5. JELENET

Márta, Emmi

MÁRTA (meglátszik a következőkben, hogy kissé szórakozott): De Emmi... ha Joob nem akar nyilatkozni... hiszen annyi a kérőd!

EMMI: Hogy mondhatsz ilyet? Én azért is csak ő hozzá megyek feleségül. Ez lesz a büntetése!

MÁRTA: Igaz, igaz... hogy is mondhattam! (Tordayné belép, festménnyel a kezében, amit letesz.)

6. JELENET

Előbbiek, Tordayné

TORDAYNÉ (derültebb, mint az első felvonásban, szinte megfiatalodott): Márta! Emmi! Meglepetés! Távirat! Most kaptam! Dezső és Klára érkezik a hétórai gyorssal. Eléjük megyünk!

EMMI: Pompás! Együtt fogunk tobogánozni!

MÁRTA: Ráfér Dezsőre egy kis pihenés. Azt hittem, amikor igazgatójának sógora lett és fölemelték a fizetését, megszabadul majd a mellékfoglalkozástól. De ő a világért ott nem hagyta volna...

TORDAYNÉ: Ne bántsd! Ez az ő eleme!

EMMI: Legnagyobb öröme, ha uj gyürüt huzhat Klára ujjaira.

TORDAYNÉ: Sajgótól is kaptunk levelet. Kinevezték a kültelki gimnáziumhoz rendes tanárnak és végre kiadhatja a... hogy is hivják...

EMMI (patetikusan): A »Mennybolt foszlányok«-at!

MÁRTA: Jó fiu! Igazán megérdemli!

EMMI: És most elvesz majd feleségül — elvből — egy szegény libuskát. Lesz féltucat gyereke! Tanit majd negyven órát hetenként. Megir azonkivül mindennap egy szonettet a feleségéhez és egy bölcsődalt az uj gyermekéhez!

MÁRTA (mintegy odavetve): Boldog ember!

TORDAYNÉ (el akarván tériteni): Ez mind szép dolog... de az én művemre nem is vagytok kiváncsiak?

MÁRTA (kezébe veszi a képet, amit Tordayné letett): Gyönyörü, mama!... ez az őzike a hómezőn...

TORDAYNÉ: De hiszen távolabbról kell azt nézni... (Megmutatja, hogyan.)

EMMI: Márta... nagyon szórakozott ma... még egy egyszerü összeadást se tudott! (A képet nézi) Igazán mama felülmulja magát. (Megöleli.)

TORDAYNÉ: És most el is tudom adni valamennyit.

Amikor nincs rá szükségem. Dobler rögtön kifizeti. Amióta mesterem képe visszakerült a birtokomba, ujfra megjött a tehetségem... a szerencsénk... a jókedvünk... s ezt mind Márta okosságának köszönhetjük.

MÁRTA (komoran): Nem, nem, mama! Mondtam már, hogy sorsunk jobbrafordultában nekem semmi érdemem sincs! Ennek igy kellett történnie!

EMMI: Tudja, mama... Márta nem szereti, ha ezt emlegetjük. (Mari jön.)

7. JELENET

Előbbiek, Mari

EMMI: Mi baj, Mari?

MARI: Egy nagysága van odakint. (Névjegyet ad át.)

MÁRTA (meglepetve): Dr. Gálos Béláné. Idejön? Bocsássa be, Mari! (Mari el.)

8. JELENET

Márta, Tordayné, Emmi

MÁRTA: Mit akar tőlem Viki?

TORDAYNÉ (mintegy odavetve, fürkészöleg): Még Pesten azt hallottam, mindenkitől félti az urát. Nem féltékeny-e rád is, Márta? Tudja, hogy tegnap összekerültetek. Nem gondolod?

MÁRTA (erőltetett mosollyal): De furcsa a mama! Rám volna féltékeny ez az asszony? Éppen oly joggal és okkal lehetne féltékeny a spanyol királynéra! (Hidegen) Egyszerüen nevetséges!

TORDAYNÉ: Természetesen. Gyerünk, Emmi, átöltözködni.

MÁRTA: Mama... maradjatok egy percig. (Viki kissé bátortalanul belép.)

9. JELENET

Előbbiek, Viki

VIKI (leküzdve elfogódottságát): Jó estét kivánok... igazán örülök... rég nem volt alkalmam...

TORDAYNÉ (kissé idegenkedve): Részünkről a szerencse...

VIKI: Bocsánat... nem azért jöttem... de nem akarok elmaradni... tegnap az ünnepélynél ellenezte az uram... és nem tudnám elviselni... ha ő miatta a nemes cél kárt szenvedne... hát magam elhoztam.

MÁRTA (melegebben): Nagyon szép... hogy gondolt a védenceimre... (Tordaynéhoz és Emmihez) Lekéstek a vonatról.

TORDAYNÉ: Megyünk, megyünk. (Mellékesen, mintegy el akarván távolitani Vikit) A fiam érkezik a menyemmel. Nem tart velünk, Viki nagysám? Szép séta most a vasutig.

VIKI: Klára?... Örömmel... ha megengedik... Nagyon szerettük egymást.

EMMI: Nagyszerü! De Klára rá se fog ismerni Viki nagysámra! Olyan komoly lett az arca! Hja... a méltóság... Gyerünk mama... Egy perc alatt készen leszünk. (Tordayné és Emmi el.)

10. JELENET

Márta, Viki

VIKI (átad pénzt): Itt van... ha megengedi... kérem tegye el gyorsan... mert nem akarom, hogy Béla...

MÁRTA (elteszi a pénzt): Tudja, hogy idejön?

VIKI (gyorsan, kapkodva): Tudom... megmondta, hogy idehivta. Tudom is miért. De észre is vettem volna rajta. Lázasan dolgozott. Most adja fel expressz levélben vezércikkét a postán. Felolvasta nekem. Maga mondta, hogy epével és vitriollal irta. A tegnapi ünnepélyről szól. Az a cime: »A hazugságok dáridója«.

MÁRTA (izgatottan): »A hazugságok dáridója«. Ó!

VIKI: Egészen ki volt kelve magából. Mielőtt elment, gunyosan kifakadt: Azt hiszi Márta ő nagysága, hogy levesz a lábamról. Hogy én is beállok a Kandóné koldulgató barátai és apácái közé. Abból semmi sem lesz!

MÁRTA (csüggedten): Mit tegyek? Igazán sajnálom... hogy ennyire igazságtalan és elfogult...

VIKI: Nem elfogult... egészen más az oka... ó, én látom... tudom... nem vagyok olyan vak... megismertem már Bélát... nem... nem vagyok olyan ostoba és (sirva) nem akarnám ujra elveszteni...

MÁRTA (nehezen, szinte hörögve, keményen): De hát mi az oka? Mondja meg! (Kiáltva) Meg kell mondania!

VIKI: Megmondom... biztosan tudom... akárhogy takarja előttem... talán még önmaga előtt is...

MÁRTA: Szóljon már... boldogtalan!

VIKI (halkan): Még most is szereti magát! Jobban, mint valaha! Csak magát szereti!

MÁRTA (lázasan): Ne mondja... nem igaz... ugy-e, nincs igaza?... vonja vissza!... ne idézze fel a halottakat!

VIKI (zokogva): Ha visszavonom, hazudok... érzem... Béla nem hibás, nem tehet róla... és nagyon jó hozzám... a tenyerén hord... de mit ér a jósága... mikor tudom, hogy...

MÁRTA (metszőn): Semmit sem tudhat...

VIKI: De igenis... minden hiába... belelátok a lelkébe... mégis csak magát szereti... még mindig... és én magával nem tudok harcolni... maga a szebbik... az okosabbik... az erősebbik. Istenem, talán jó is lesz, nagylelkü lesz, irgalmas lesz... és el nem veszi tőlem... Mert ha igen... valami nagy szerencsétlenség történik... nem birom elviselni... belepusztulok... és velem együtt... jaj nekem... a szivem alatt... a gyermekem...

MÁRTA (megrendülve): A gyermeke! (Mély részvéttel) Szegény asszony! És ő már tudja?

VIKI: Tudja.

MÁRTA: Nos? És?

VIKI: Az első pillanatban boldog volt! Már azt hittem, reméltem, hogy kitépte önt szivéből... de amióta itt vagyunk... amióta ujra látta... akárhogy erőlteti, fékentartja... én érzem... hiába minden... nem tudunk vele megküzdeni... sem én... sem a kis ártatlan... (Zokog.)

MÁRTA: Nem, ne sirjon. (Szaggatottan) Legyen nyugodt, Viki... bizonyosan félremagyarázza... rémeket lát... ha csak sejtem... meg se szólitom tegnap este... nem hivom magamhoz... dehogy venném el magától a gyermeke apját... ki kell... ki fogom gyógyitani, ha szükség lesz rá!

VIKI (félig nevetve, félig sirva): Ó, tudtam... ön sokkal különb mindannyiunknál... ó, én bizom jóságában és okosságában... talál majd valami gyógyszert és Bélát visszaadja nekem egészen...

MÁRTA: Igen, igen! De én azt hiszem, remélem, Gálos sokkal józanabb. Ó, én nagyon is józannak láttam! De ha talán nem... nekem kell annyi erőmnek lenni... hogy megszerezzem önnek a lelki nyugalmát... és ha kell... tudom... ne féljen... meg is lesz! (Tordayné és Emmi belépnek.)

11. JELENET

Előbbiek, Tordayné, Emmi

TORDAYNÉ: Mehetünk?

VIKI: Ó, most már mehetek!

EMMI: Pá, Márta! (Könnyedén) Sok szerencsét!

TORDAYNÉ: Csak fel ne izgasd magadat!

VIKI: Jó éjt, édes Márta nagysád!

MÁRTA (Vikihez, elszántan): Nem, nem! Még látni szeretném később. Ugy-e visszajön? Hogy tudtára adjam... mennyire tévedett! (Mosolyogva) Hiszen mi most szövetségesek lettünk. (Ölelkezés, Tordayné, Emmi, Viki el.)

12. JELENET

Márta, Mari

MÁRTA (izgatottan csönget, Mari bejön): Mari! Egy ur jön most hozzám. Ha a nagyságos ur azalatt hazajönne, mondja meg neki, kéretem azonnal. Azonnal!

MARI: Igenis, nagyságos asszonyom. (Csengetés.)

MÁRTA: Már itt van. Bocsássa be. És el ne felejtse, amit mondtam.

MARI: Semmiesetre!

13. JELENET

Márta, Gálos

GÁLOS (hideg udvariassággal): Nagyságos asszonyom beszélni óhajtott velem. Itt vagyok.

MÁRTA: Igen... köszönöm, hogy eljött... képviselő ur... bár talán jobb lett volna... ha nem találkozunk.

GÁLOS (fagyosan): Magam is azt hiszem...

MÁRTA: De nem tehetek róla... Nem magamért kértem... ki kell mondanom, ami lelkemet nyomja... hiszen reménylem, ugy beszélhetünk egymással, mintha idegenek volnánk.

GÁLOS: Ó, csak tessék... teljesen idegenek!

MÁRTA: Csak meg akarom győzni... tegnap este nem volt ehhez se idő, se alkalom... hogy az a mód, amelyen az én intézményeimet tárgyalja a lapjában, valahányszor csak szerét ejti, sem nem igazságos, se nem jóindulatu.

GÁLOS: Azt nem tudom, miért számithatna éppen nagyságos asszony az én jóindulatomra... de hogy az igazságot, vagy legalább az én igazságomat mondom ki... arról meg lehet győződve. És tehetek róla, hogy az én igazságom letiporja a másik dőre illuzióit?

MÁRTA: Tehát önnek már egyáltalán nincsenek illuziói?

GÁLOS: Két évvel ezelőtt meghaltak. Ujak azóta nem születtek, hál' Isten! A sziv és idegek rabszolgaságából kimenekült agyember lettem. A nagy szinjátékból csak a mázolt kulisszákat látom... a görögtüzet... és a kén büze kaparja torkomat.

MÁRTA: És ha ez igaz, igy akarja végig élni az életet?

GÁLOS: Pedig csakis igy érdemes végig élni... akik balgaságok, előitéletek, hazugságok örök miazmái között élnek, nem is sejtik, mekkora gyönyörüség, mindennél nagyobb kincs a léleknek a tiszta levegő. De a posványos lapályon nem terem ez a kristálylevegő. Hogy oda eljussunk, fölébe kell emelkednünk minden gyönyörüségnek, a nyügöket lerázva, koloncokat lelökve, gátakat átugorva vagy szétzuzva, a magasba kell törni... mig fönn nem vagyunk a hegyen... az istenien tiszta, metszőn hideg világban... ahol már nincs cifrálkodó virág... de nincsen ragály sem... ahol elfagy a jóság... ó... én nagyon jól ellehetek idefent, nagyságos asszonyom!

MÁRTA: De nem mindenkinek van az a szervezete, hogy elbirja ezt a ritka levegőt odafönn. És nincs mindenkinek oly vasizma, hogy feltörtethessen a havas hegytetőre! Nemcsak az erőseké az élet, a gyöngéké is! És talán az erőseknek nem a gyöngék fölé kell emelkedni, szédítő magasságokba menekülve, hanem melléjük állani, segitségükre lenni, az ő fölös erejükből kölcsönt adni a roskadóknak, az inaszakadtaknak, a megbotlóknak... hogy ezek is... feltápászkodhassanak... uj életet kezdjenek.

GÁLOS (mind szenvedélyesebben): Mire jó ez az élet? Aki egyszer elbukott, nagyon könnyen ujra elbukik, még jobban, még csunyábban. Nem több szánalom kell ezen a földön, több erőre van szükség! Az erőseket kell megsokasitani... nem a gyöngéket, a tehetetleneket melegágyba tenni... ugyis hemzsegnek körülöttünk a letörtek, megrokkantak, minek még mesterségesen tenyészteni, mindenáron életbentartani őket? Emlékszik a Joob szavaira... a májusi fagyról? Aki el nem birja, vesszen el... nem kár érte! Én nem akarom, hogy kórház legyen az emberiség... ahol mindenkinek homlokára rá legyen sütve betegségének bélyege, ahol mindenki becézve ápolja a sebeit s átadja őket, szépen bepólyázva, a következő nemzedéknek... hogy még pipogyább legyen... még nyomorultabb! Nem! Csak az erősek maradjanak fenn... a bátrak... az önérzetesek... akik aztán szabad lényekhez méltó szerződéseket kötnek egymással, mint az emberi méltóság fejedelmei! És nem mankón járó, mütagjaikat rosszul rejtegető hitványak, mint a mai koldusivadék. Ezért nem kell nekem az a sok langyos érzés... az elnézésből, szánakozásból, puhaságból összekotyvasztott altató, amit emberszeretet cégére alatt adnak be a világnak... ezért utálom a maguk jótékonykodását, amely szemfényvesztő játék, könnyelmü sport, ártalmas mulatság... Erőssé neveljétek az embert, erőssé és egésszé... akkor nem lesznek többé összeroskadó félemberek, akiket a maguk istápolása legfeilebb, ha negyedemberré tud ismét talpra állitani! A legerősebb ember lesz a legjobb is!

MÁRTA (szakadozva, egyre lázasabban): Béla... képviselő ur... Igy beszél a hideg agyember? A szivtelen, az idegtelen, aki fölébe került mindenkinek? Aki elszigetelte magát az egész emberiség bajától-jajától. Igy beszél? Dehogy! Hiszen maga ábrándozó, rajongó... ne tagadja... akárcsak én! Maga is jót akar... mint én... nem akarja, hogy több nyavalya, gyöngeség, nyomoruság szülessen a világon... én meg azt mondom, születni mindig fog... de a szeretet egészséggé, erővé, boldogsággá tudja váltani... Maga megelőzni akarja az örök bajt... én jóvátenni akarom... egyformát akarunk! Lássa... ahogy előbb beszélt... ahogy kigyulladt a szeme... ahogy viharzott a hangja... ez az a hang... amit valamikor hallottam... amit oly fájón nélkülöztem... amiről azt hittem, hogy elnémult! Hiszen ujra találkozunk... megint egy cél felé megyünk... hiszen az mindegy, mely uton... de egy a vágyunk... egy az érzésünk...

GÁLOS (remegve): Mit akar evvel mondani?

MÁRTA (megfeledkezve magáról): Hiszen ujra értem magát, Gálos... igen... én is azt akarom... egyet akarunk! (Ujjongva) Ujra magam mellett érzem! Nem vesztettem el...

GÁLOS: Ne folytassa... az égre kérem...

MÁRTA: Kimarná a lelkemet, ha nem folytatnám. Világosságnak kell köztünk kigyulni... megint az igazi Gálos szavát hallottam... nem a hideg... a megalkuvó... a földhöz ragadt... akit el kellett hagynom, de a lelkes... a szárnyaló... a fiatal... akihez most...

GÁLOS: Márta... az istenért... hallgasson... hallgass... tudod-e, mit teszel, mikor feltámasztod a multat?

MÁRTA: Feltámasztom... most, hogy együvé kerültünk, már nem félek tőle... hibáztam... nagyot vétettem... bizalmatlan voltam... konok voltam... csak fagy érte a lelkedet... pillanatnyi fagy... és nekem nem volt elég hitem... és nem volt türelmem bevárni, mig magadhoz térsz... az élet hidege nyult hozzád... 's én elhagytalak... nem gondoltam a felelősségemre... kitettelek a pusztulásnak és még sem pusztultál el... megőrizted a lelked szépségét... még szebbé növelted. Ó, Béla... ujra büszke vagyok rád! Ujra boldog-boldog vagyok, mint régen, mint egykor! (Zokogva Gálos vállára borul.)

GÁLOS (lázasan, magánkivül): De Márta... szédítő dolgokat mondasz... örvény tátong előttem... nem tudok belenézni... ezt a nem remélt boldogságot... nem birom el... megölsz vele... Kétségbe ejtesz... Mi történt velünk? Meg voltunk babonázva... elvesztettük az eszünket... megverte Isten a szemünket... együgyüek voltunk... odadobtuk egymást, mint a könnyelmü gyerekek a játékukat... pedig nem játék voltunk mi egymásnak... nem lett volna szabad egymásról lemondanunk... őrült voltam, hogy elhagytalak, hogy átengedtelek másnak... mikor te csak nekem vagy teremtve... mikor te csak engem... csak engem szerethetsz... ne tagadd... szeretsz... most is szeretsz... most is az enyém vagy!

MÁRTA (boldogan): Igen... igen... csak beszélj!

GÁLOS: Szeretsz... egyek vagyunk most is... összecsendül a lelkünk, mint két rokon hur... hiszen ami összehozott valamikor, szerelem volt. Amiben éltünk, szerelem volt. Még ami elszakitott, az is szerelem volt. Amit én... akkor... hóbortnak láttam nálad... az értem volt, a te szerelmed volt. S amit te gyengeségnek, megalkuvásnak hittél nálam, az is érted volt, az én szerelmem volt! És hogy egyikünk dacosan jobbra ment, a másik dacosan balra, mégis szerettük egymást. Hiszen látod, nem tudott igazán közénk férkőzni senki, semmi... sem az urad, sem a családod, sem a feleségem, sem a nagyravágyásom... És most mind lehull rólunk, ami egymástól elválaszt... minden csak látszat, külsőség, rongy, a lelkünk összeforrt... örökké... elválaszthatatlanul.

MÁRTA: Elválaszthatatlanul... igen... konok voltam... gonosz voltam. Azt akartam, hogy félisten légy... pedig csak emberek lehetünk, te is, meg én is... elég, hogy jobbak, nemesebbek akarunk lenni, mint a többiek. Nem lett volna szabad... itt lenn a földön... egész mennyországot kivánni... Még mindig százszor boldogabbak lehetnénk, mint most, megtépve, szétzuzva... Hibáztam, nagyot vétettem, de megbünhődtem érte... de te is hibáztál, nagyot vétettél... mért bocsátottál ki gőgösen karjaidból... mért nem tartóztattál akárhogy is, mig követtelek volna... bárhova... mindenüvé... csak az enyém maradj... csak a tied lehessek.

GÁLOS (mind forróbban): Most az leszel ujra! Szeretsz... szeretlek... nem lehetünk el egymás nélkül... nagyot vétkeztünk magunk ellen... egymás ellen... de megbünhődtünk érte... mind a ketten még jóvá tehetjük... nem lehet, hogy egy bünért véges-végig lakoljunk! Jőjj, Márta! Meneküljünk. Mentsük meg a szerelmünket. Ez volt az igazi kincsünk! És mi elprédáltuk. Ez volt az egyetlen menedékünk. És mi elhagytuk. De ujra megtaláltuk. Ujra belé menekülhetünk... Elfeledjük azt a két évet, mint egy rossz álmot. Boldogak leszünk. Jőjj, Márta, jőjj...

Márta (tétovázva, kezd felocsudni): Édes Bélám... igazad van... de mégsem... nem, nem... Viki... a feleséged ...nem lehet... és... az uram...

GÁLOS: Mért nem lehet? Senki... semmi sem lehet akadály... Le kell győznünk mindenkit, aki utunkba áll, aki feltartóztatni mer! Jöjj! Nem hallod, hogy a szerelmünk parancsol? Azt parancsolja, hogy hagyjuk itt azt a világot... ahol csak bóditószerrel altathatjuk el fájdalmunkat... a vagyon, a fény, a hatalom, az önfeláldozás bóditó szerével! Legyünk ujra egymáséi... ha nem is az emberek, de isten örök törvénye szerint! (Magához szoritja Mártát.)

MÁRTA (kibontakozik, fölkel, végigsimitja kezével a homlokát): Késő, Béla! Van emberi törvény is, amely szent! Uj bünnel nem kezdhetünk uj életet! Előbb a lelkünk ellen vétkeztünk! Magunk ellen! Most a kötelességünk ellen vétkeznénk! Mások ellen!

GÁLOS (könyörögve): Márta! Még nincs későn! Még fiatalok vagyunk! Még elfelejthetjük a multat!

MÁRTA (mind derültebb nyugalommal): Nem, Béla! Szép volt! De ez is álom volt! Ebből is fel kell ébrednünk! Most nekem kell téged felébresztenem! Összefoltozott boldogság nem méltó hozzánk! Nem méltó ehhez a pillanathoz. Adjunk hálát a sorsnak, hogy nem hagytuk egymás lelkében a fulánkot... hogy még egyszer, ha csak egy percre is, együtt álmodhattunk!

GÁLOS (keserüen): Ó, Márta, milyen józan lettél!

MÁRTA: Igen! Most nekem kell józannak lennem! Ha fáj is... ha nagyon fáj is! Ami üdvösség volt, amikor mi ketten voltunk még együtt, most, megismételve... már pusztulás lenne... legalább azoknak, akik hozzánk kapcsolódtak... akik semmiről sem tehetnek!

GÁLOS: Mit nekem a mások! Magunkról van szó! Csak a mi sorsunkról!

MÁRTA (fájdalmas lemondással): Ha igy volna is... soha teljes boldogságot egymásnak már nem adhatunk. A májusi fagy nyomát ki nem törülhetjük lelkünkből; Béla! A multat nem tehetjük meg nem történtté!

GÁLOS (vadul): Hallgass, Márta! Megölsz a beszédeddel. Nem akarom, hogy kijózanits!

MÁRTA: Pedig meg kell hallgatnod, ki kell józanodnod, Béla! Szerencsések voltunk, hogy legalább egy kortyot szürcsölhettünk az igazi boldogságból. A többiért kaptunk némi kárpótlást. Én egy férjet, aki szőnyeget terit a lábaim elé és módot ad arra, hogy százak baját enyhitsem. Te egy asszonyt, aki mellett gond nélkül élhetsz eszméidnek s meg is valósithatsz belőlük... legalább valamit.

GÁLOS: Ne juttasd eszembe őket... ők az okai mindennek... az egész pusztulásunknak!

MÁRTA: Ne mondd, Béla... mi vagyunk az okai... mi... és talán az élet... amely nem türte el a mi tulnagy boldogságunkat. Meg kellett vezekelnünk érte... A sors nem akarta, hogy a többiek kétségbe essenek a mi ragyogásunk láttára...

GÁLOS: Mit bánom a többieket! Nem ismerek más világot, mint a magunkét!

MÁRTA: De meg kell ismerned a másokét is, Béla! Nem élhetünk csak magunknak. Le kell mondanunk... akárhogy fojtogat is... (elfojtott zokogással) ...most még... a megalkuvás...

BÉLA (sötéten): Belepusztulok a lemondásba...

MÁRTA: Ne hidd... sokat láttam két év óta... nagyon korán megnyilt a szemem... A megsebzett fa könnye is lassan elapad... Bele fogunk törődni, mint mindazok... akik tavasszal istennek képzelik magukat és ősszel örülnek, hogy egy pár gyümölcsöt menthettek meg az ezernyi bimbóból... Ki fogunk engesztelődni az élettel, Béla... és ugy-e, a mámor helyett... legalább barátságot adunk egymásnak?

GÁLOS (kifáradva, vadul, utolsó kitöréssel): Nem kell nekem a barátságod. Nekem te kellesz mindenestől... ugy, ahogy vagy... egész lelkeddel... testeddel... Ha nem jössz, viszlek... ha máskép nem, erőszakkal... és meglátod, esküszöm... még áldani fogsz érte! (Megragadja.)

MÁRTA (halkan, jóságosan, kezét a férfi vállára téve, gyöngéden elhárítja): És a gyermeked, Béla... el tudnád hagyni gyermekedet?

GÁLOS (megrendülve): Igaz! A gyermekemet!

MÁRTA: El tudnád hagyni Vikit... aki istenít? Akit boldoggá tettél! Akit halálra sebezne ez a csapás!

GÁLOS (halkan, meggyőződéssel): Tudom!

MÁRTA: És nem vágyódol hallani a gyermeked gügyögését? Apátlan árva legyen, mielőtt még megszületett?

GÁLOS (komoran, nehéz tusa után Mártához): Igazad van! Késő! Vége mindennek!

MÁRTA: Mindennek? Ne káromold a legszentebbet! Vége van, aminek nem lehetett folytatása! De uj életet kezdünk...

GÁLOS (küzködés után, erősen): Igen! Uj élet kezdődik... másokért... akik még csak utánunk jönnek!

MÁRTA (melegen): Ugy van! Ugy legyen! Talán... még uj tavasz lesz... Ha nekünk már nem is, de a mieinknek lehet még májusuk, amit a fagy nem érhet többé!

GÁLOS (szilárdan): Lehet... rajta kell lennünk, Márta, hogy a jövendő nemzedék... nálunk boldogabb lehessen!

MÁRTA (kezét nyujtja Gálosnak, melyet ez buzgón, hálásan és tisztelettel megcsókol. Mindkettő mélyen megindulva áll egy pillanatig.)

14. JELENET

Előbbiek. Kandó jön Joobbal. Viki Tordaynéval, Dezsővel, Emmivel és Klárával

(Márta Kandó elé siet. Gálos megcsókolja Vikit és távozni készül.)

KANDÓ (Mártához): Nos? (Márta int Kandónak, hogy Gálosra figyeljen.)

VIKI (Gáloshoz): Hová sietsz, Béla?

GÁLOS (fájdalmas lemondással): A postára megyek táviratozni... Lerendelem a vezércikkemet.

Hénde ū 33

950. V. 5.

1 ft —

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 14 04 06 01 001 6